

Нуриддин ИСМОИЛОВ

**МАФИЯ
САРДОРИ**

III КИТОБ

НУРИДИН ИСМОИЛОВ

МАФИЯ САРДОРИ

Саргузашт-детектив роман

Учинчи китоб

ТОШКЕНТ
«ЯНГИ АСР АВЛОДИ»
2008

Исмоилов, Нуриддин.

Мафия сардори: Саргузашт-детектив роман: / Нуриддин
Исмоилов. — Т.: «Янги аср авлоди», 2008.
3-китоб. — 224 б.

© Н.Исмоилов. «Мафия сардори». «Янги аср авлоди», 2008.

* * *

Тонг энди оқариб келаётганда, Шоҳруҳ уйғониб кетди. Танасидаги чарчоқ тарқамаганди. Уйқуга кетаётганида, соат ўнларгача уйғонмасам керак, деб ўйлаганди. Лекин нимагадир бирдан уйқуси қочди ва ногоҳ кўзи ички кийимда, сочлари тўзгиганча ойнадан ташқарига қараб турган фаришта мисол бир қизга тушди. У ҳали бирор марта қиз бола билан бирга тонг оттирмаганлиги боис, қизнинг кимлигини билолмади. Бир неча сония шу тахлит ётгач, кечаги воқеалар ёдига тушиб, ўрнидан турди-да, бориб қизнинг елкасидан қучди.

— Уйғотиб юбордимми? — деди Юлдуз. Унинг овозида қандайдир ўкинч бор эди. Аслидаям Шоҳруҳ унинг кўзидаги мунгни бир неча марта кўрганди. Лекин сабабини сўрамаган, Юлдуз ҳам ўзидан билиб айтмаганди.

— Йўқ, ўзим уйғондим. Нега бу ерда турибсан?

— Ўзим.

— Ҳафамисан?

— Йўқ.

— Нега маҳзунсан?

Юлдуз унга ўғирилди. Бўйнидан маҳкам қучди.

— Ҳаммаси тўйдан кейин бўлишини истаган эдим. Сизни севаман!

Бу қизнинг чин юракдан айтган сўзлари эди. Юлдуз гапираётганида, андак титради. Тўғрироғи, сўзлари томоғидан узилиб-узилиб, майин, нозик торни чертиб ўтгандай бўлди. Шунда иқрорининг таъсир кучи бир неча марта ошди. Йигит бағридаги гўзал хилқатни маҳкамроқ қучди. Ич-ичидан ўзига-ўзи ваъда берди: “Сени кўз қорачиғимдай асрайман”.

— Бугун, — деди у пичирлаб, — бирорта мулла топанан. Ҳар қалай, бу ерлардаям мусулмонларнинг масжидлари бўлса керак.

— Раҳмат.

— Нега раҳмат айтаяпсан?

— Билмадим. Лекин никоҳдан ўтишимизни жудаям истайман. Майли, тўйни кейинроқ қилармиз.

— Гапларингдан бошқа нарса тушунаяпман. Худди мени ташлаб кетади, деган хаёлга бораётгандайсан.

— Йўқ. Унақа деб ўйламадим. Лекин никоҳдан ўтишимизни истаб юрардим. Айниқса, қачон айтаркансиз деб кўп кутгандим. Балки шунинг учун ҳам бирон жойда узоқроқ қолиб кетсангиз, ўзимни қўйрага жой тополмай қолсам керак, — деб кулиб юборди Юлдуз. — Гапларим пойинтар-сойинтар бўлиб кетди, — деб кейин ўзини оқлади.

Шоҳруҳ никоҳни тушдан кейинга қолдирди. Шунгача йигитлари келишади. У эса Роман Фёдорович билан яна бир гаплашади.

Шоҳруҳ шошилиб нонушта қилди. Юлдуз чойни қайтаришга улгурмасидан, учта қовурилган тухумни паққос туширди.

— Нима бало, орқангиздан ёв қуваяптими? — деди унинг қилигидан ҳайрон бўлган Юлдуз.

— Роман Фёдоровични топиш қийин. Ҳозирги шароитда ишхонасига киргизишлари жудаям мушкул. Ҳамма ёқда портлаш бўп ётибди. Балки у ишга келмасаям керак, — деди Шоҳруҳ.

— Бугунги режангиз бошқача эди-ку?!

— Ҳалиям ўзгартирганим йўқ. Соат иккиларга...

— Шунчаки бориб, ўқитиб келамиз. Бўлдими, шу, холосми? — дея Юлдуз унга тикилди.

— Нега “шу, холос” бўларкан? Кечқурун ресторанда йигитлар билан бирга нишонлаймиз. Ўзимизникиларга кейинроқ айтса ҳам бўлаверади. Лекин Роман Фёдоровичнинг ёнига бориш керак. Албатта, сен билан бирга.

— Яъни тўйга айтгани борамиз, бошқа иш юзасидан эмас.

— Худди шундай.

Юлдузнинг жиддийлашиб бораётган юзи бирдан ўзгариб, чехрасига табассум ёйилди.

У аввал Шоҳруҳнинг кийинишига ёрдам берди, сўнг ўзи ҳам шоша-пиша кийимларини устига илди. Айни чоғда

унинг қувончи ичига сифмаётган эди. Тўғри, бировлардай тўй кунини ойлаб кутмади, алоҳида тайёргарлик кўрмади. Бироқ барибир турмушга чиқаяпти. Севганининг жуфти ҳалолога айланаяпти. Ана шунинг ўзи уни хурсанд қилаётган эди.

Шоҳруҳ банкка бориб Роман Фёдорович ишга чиқмаганлигини билгач, унинг дала ҳовлиси томон рулни бурди. Масофа анча олис эди.

— Сизга қойилман, — деди Юлдуз масофанинг ярмидан кўпини босиб ўтганларидан сўнг, — мен бу ерларга келганимга бир неча йил бўлган бўлса ҳам, шаҳарниям, унинг атрофиниям сизчалик билмайман. Бир жойга келиб қайтаверган эканман.

— Мен бўлсам жаҳонгашталикини яхши кўраман. Кўриб турибсан, бир жойда сираям туролмайман, — дея Шоҳруҳ жилмайиб қизга нигоҳ ташлаб қўйди. Йўлга қараши билан катта тезликда келаётган иккита қоп-қора машинага кўзи тушди. “Ким бўлди?” деди ўзига-ўзи гапиргандай.

— Танишми? — сўради Юлдуз.

— Танишга ўхшайди. Янаям билмадим. Роман Фёдорович оқ машинада юради. Тагинам Худо билади.

У машинанинг тезлигини сусайтирди. Секин-секин тормоз бериб тўхтатди. Сўнг машинадан тушди. Худди шу пайтда рўпарадан келаётган машиналар елдай Шоҳруҳнинг сочларини тўзгитиб ўтиб кетишди. У орқадаги “Жип”нинг ортидан бир муддат тикилиб тургач, яна рулга ўтирди. Кўнглини хавотир эгаллади. Хаёлан минг бир кўчага кириб чиқди. Аммо буларнинг бари бекор экан, Шоҳруҳ билан Юлдуз Роман Фёдоровичникига кириб боришганида, у дала ҳовлининг ўртасида гольф ўйнаш билан овора эди. Ёнида қизи. Ота-бола бараварига Шоҳруҳ билан Юлдуз тарафга ўтирилишди. Роман Фёдорович мийиғида кулди ва қўлидаги таёқни ташлаб, майса устига ўтирди.

Ҳозир унинг кайфияти чоғ эди. Бир неча кунлик дилхиралик аригандай эрталабдан руҳи тетик бўлиб юрди. Ҳеч ким унга хушxabар айтмади. Кўпинча, у ўзининг ҳисобига бирон жойдан қутилмаган пул келиб тушганида кайфияти кўтариларди. Ана шундай воқеа ҳаётида уч марта содир бўлган. Ишга борса, шахсий рақамида йўқ жой-

дан қўшимча беш юз минг доллар турибди. Аввалига шошди. Кейин билса, нефть компаниясидаги акцияларидан келган даромад экан. Бундай бўлишини у олдиндан биларди. Аммо пулнинг айнан шу куни келиб қолиши унга янгиликдай туйилди. Ҳар қалай, одамлар ундан сўрамасдан пул ўтказибди. Ана шунинг ўзи қувонтирди уни.

Бундан ҳам олдин онаси велосипед олиб берган, уям кутилмаганда бўлганди. Кейинчалик, мактабни битираётганида, Лолитта исмли қиз (Роман Фёдорович у билан бешинчи синфдан бери бирга ўқирди. Уни яхши кўрарди. Лекин унинг ўзига бу ҳақда бирон марта айтмаганди) муҳаббат изҳор қилган: синфхонада, ҳамманинг кўз ўнгида. Роман Фёдорович ҳаяжонланиб кетганди ўшанда.

Ҳозир айнан шунақанги кайфият зоҳир эди. У хаёлан хурсандчилигига сабаб бўлиши мумкин бўлган бир неча вариант ўйлади. Лекин тополмади. Пул масаласида миллиардер бўлишига бироз бор. Бошқа ҳар қандай ҳодиса уни қувонтиролмайди. Бирорта аёлни севишга эса қарилик қилади. Агар шундай бўлган тақдирда ҳам, у барибир аввалгидай қувонолмайди.

Хўш, унинг учун янгилик даражасига етиши мумкин бўлган нарса нима бўлиши мумкин? Ана шу саволга жавоб топиш учун у қизини ёнига чақириб ўзи билан бирга гольф ўйнашни таклиф қилди. Оксана ҳам дарров рози бўлди. Улар турли мавзуларда гаплашишди. Аммо Роман Фёдорович барибир ўзи қидирган нарсага жавоб тополмади. Ва кутилмаганда, куни кеча жаҳл билан (эҳтимол, қандайдир муаммо туфайли асаби бузилгандир, бу ёғи Роман Фёдоровичга қоронғи) чиқиб кетган Шохруҳ кириб келди. У бу йигитча тўрт-беш кун қорасини кўрсатмаса керак, деган хаёлга борганди.

Оксананинг қошлари чимирилди.

— Қаранг-а, ким келди? — деди у.

— Ким бўларди? Сен бир неча марта ёнини олган Шохруҳ аллақандай қизни етаклаб келибди. Мана шу, бошқа ҳеч қанақанги янгилик йўқ, — деди унга жавобан Роман Фёдорович.

Шохруҳ билан Юлдуз аста-секин ота-боланинг ёнига яқинлашишди. Ҳар икковининг ҳам юзида табассум (Шох-

руҳ Юлдузга жилмайиб юришни айтган эди).

— Роман Фёдорович, — деди Шоҳруҳ гольфчилар ёнига яқин қолганда, — ҳар доимгидай сюрприз билан келаяпман.

— Кўриниб турибди. Менимча, ёнингдаги қайлигинг бўлса керак.

Отасининг гапидан Оксана бир қалқиб тушди. Томоғига нимадир келиб тиқилди.

— Адашмадингиз. Лекин мен яна кутилмаганда пайдо бўлганимни назарда тутаётгандим.

— Буниси мен учун янгилик эмас, — деб Роман Фёдорович ўрнидан туриб, кўришиш учун ўзининг ёш дўстига қўл узатди.

Шоҳруҳ у билан саломлашганидан сўнг Юлдузни таништирди. Ва айна чоғда Оксананинг ким эканлигини Юлдузга айтишни ҳам эсдан чиқармади.

— Мен сиз тўғрингизда кўп эшитганман, ўйлаганимдай мафтункор экансиз, — деди Юлдуз Оксанага.

— Сизни менга йигитингиз таърифлаб берганди. Ниҳоятда чиройли бўлса керак, деб ўйловдим ўшанда. Буни қарангки, мен ҳам адашмабман, — дея мафтункор жилмайди Оксана ҳам.

— Хонимлар бир-бирларини ғойибдан танишар экан. Бу эса яхшилик белгисидир. Қани, юринглар ичкарига, йўлдан толиқиб келган бўлсаларинг керак, битта-биттадан пиво ичамиз, — деб Роман Фёдорович меҳмонларни уй томонга етаклади.

Гарчи Шоҳруҳга ёнидаги қизни “қайлигинг бўлса керак”, дегани ва бунинг тасдигини олгани билан, Роман Фёдоровичнинг дилида ҳам қандайдир хиралик пайдо бўлган эди. Зеро, Оксана бир марта кун бўйи Шоҳруҳ билан бирга йўқ бўлиб кетганида, йигитга нисбатан қизида қизиқиш пайдо бўлган, деб тушунганди. Фикрининг тасдигини кеча Шоҳруҳ кетаётганида, Оксананинг югуриб унинг ортидан чиққанида ҳам сезувди. Тўғри, қизининг Петка исми йигити бор. Шу болага турмушга чиқажагини Оксана унга ҳам айтган. Бироқ Шоҳруҳ пайдо бўлганидан кейин қизи ўзгарган. Илгари Петка тўғрисида ҳар куни бир неча марталаб оғзидан бол томиб гапирарди. Мана, уч кундир-

ки, бўлғуси куёвининг номи тилга олинмайди. Бунинг ўрнига Оксана гоҳ-гоҳида ўйга толиб қолади. Ҳозир Роман Фёдорович “хонимлар бир бирларини танирканлар”, дейишининг тагида бошқа бир нарса ётарди.

— Мен Юлдузга ўз хонамни кўрсатаман. Ўша ерда ик-каламиз шампань виноси ичамиз, — деб Оксана Шоҳруҳ-нинг маҳбубасини ўзи билан бирга олиб кетди.

— Начора, бизга ҳам сизларнинг кетишларинг маъкул-роқ, — деб Роман Фёдорович оромкурсига ўтирди. Унинг қўлига шотирлари дарров пиво тутқазишди.

— Қани, менинг ёш дўстим, нима янгилик билан келдинг? Ахир сенинг шунчаки келмаслигингга кўникиб қолдик-ку! Лекин бир илтимосим бор. Қайгу ҳақида оғиз очма, майли, мени кимдир йўқ қилишга чоғланаётганини сезиб қолгандирсан ёки пулларимга қирон келишини башорат қилмоқчидирсан. Майли, нима бўлса бўлар. Фақат яхши хабар айт, йўқса, ажалимдан беш кун бурун ўлиб қоламан. Сен менинг ўлишимни истамайсан-ку, тўғрими?

Шоҳруҳ кўлди. Яхшилаб оромкурсига жойлашиб олди. Ўзига аталган қадаҳдан бир қултум пиво ичди.

— Бу сафар ҳақиқатан ҳам яхши хабар айтиш илинжида келдим. Ишонаверинг. Ва бун топирмоқ ҳам қилмоқчи эмасман. Юлдуз билан бугун тўйимизни ўтказишни режалаштирдик. Аслида тўй десак, жа ошириб юборган бўламиз-у, лекин никоҳимизни нишонлашни бошқа нима деб аташни билмаяпмиз. Сиз ҳам иштирок этиб, азиз меҳмонимиз бўлишингизни жудаям хоҳлардик, — деди у.

— О-о-о, шунақами?! Нега унда хонимларнинг бошқа хонага чиқиб кетишига рухсат бердик? Тўйни ҳозирок бошлашимиз керак эди.

— Майли, улар бир-бирлари билан яқиндан танишиб олсинлар.

— Буям яхши фикр, — деб Роман Фёдорович пиво ичди ва чўнтагидан сигарета олар экан, бир муддат ўйланиб қолди.

Шоҳруҳ унинг хаёл суришига халақит бермади. У ҳам пивосини бир-бир хўплаб кўяр экан, хонани томоша қилиш билан овора бўлди.

— Сен, — деди Роман Фёдорович алланималарни муло-

ҳаза қилиб бўлгач, — хизматинг эвазига шаҳар корчалонлари билан таништириб қўйишимни илтимос қилган эдинг. Мен бўлсам, бошқа бўлмағур хаёлларга бориб юрибман. Лекин бугун хатомни тўғрилайман. Сен истаган одамларни тўйингга олиб бораман. Улар, албатта, нозик одамлар. Шундай экан, гарчи ўзинг яхши билсанг-да, айтиб қўяй, ресторанинг тузукроғини танла... Шошма-шошма, нега энди ресторан? Уларнинг кунлари ресторанда ўтади. Яхшиси, мана шу ерда, яъни менинг дала ҳовлимда ўтказамиз тўйингни. Нима дейсан?

— Мурувватингиз учун раҳмат. Лекин биз жудаям тор доирада...

— Унақа гапни қўй. Билишимча, сизларда эркаклар ҳар куни хотин алмаштиравермайди бизга ўхшаб. Тўғри, мусулмонларда тўрттагача хотин олишга рухсат берилганини биламан. Бунинг менга ёққан томони, иккинчи хотинга уйланаётганинда биринчисини қўйиб юбормайсан. Бизда шу ишни қилиб кўр-чи? — деб кулиб юборди Роман Фёдорович. — Хуллас, айтмоқчи бўлганим, тўйингни яхшилаб ўтказамиз. Барибир отанг узоқда. Унинг тўйга етиб келиши даргумон. Шунинг учун ота вазифасини ўзим бажарайин. Нима дединг?! Фикрим даҳшатми?!

— Сизга қандай миннатдорчилик билдиришни билолмайман.

— Керагиям йўқ. Нега шундай, биласанми? Билмайсан. Билмаганинг ҳам маъқул. Бу — биринчи томони, иккинчиси эса, мендайин одам ҳар куни ҳам бундай ҳотамтойлик қилавермайди, — деб Роман Фёдорович ёшига ярашмайдиган чаққонлик билан сакраб ўрнидан турди ва пивосининг қолганини ичиб, идишни стол устига тўқ этказиб қўйди-да, қизи билан Юлдуз кириб кетган хона тарафга шошганча юриб кетди. У қизининг хонасига кирганда эшикни очиқ қолдирди, шу боис ҳам гаплари бемалол Шоҳруҳга эшитиларди.

— Юля, — у Юлдузнинг исмини худди шундай қилиб ўзига мослаштириб олди, — наҳотки шундай янгиликни айтмай, ичингизда сақлаб юрган бўлсангиз? Бошқа одам бундай қилолмаган бўларди. Чин юракдан табриклайман.

Роман Фёдоровичнинг шу гапидан кейин ўпич товуши

эшитилди. Шоҳруҳ жилмайиб ўтирганди, бирдан жиддий тортди ва ўрнидан турди.

Кейинги гаплар Оксанага тегишли бўлди. У ҳам ҳазил аралаш Юлдуздан ўпкалаган бўлди. Табиийки, гапларида ўзгача оҳанг бор эди. Яъни қандайдир қизганишга, рашкка ўхшаш бир нарса. Чунки, унинг йигити бошқа бўлсада, Шоҳруҳни ёқтириб қолганди. Айни шу сабабдан ҳам ихтиёрини бир марта унга топширганди. Кеча йигит кетганидан кейин ярим тунгача ухлаёлмаганининг ҳам боиси шу эди. Бугун эса у ёқтириб қолган йигит бугунлай бошқа — қорасочу қоракўз қизга уйланмоқчи. Эҳтимол, ана шунинг учун ҳам унинг сўзлари-ю, Юлдузнинг юзидан олган ўпичи қандайдир сохта чиқди. Зийракликда ҳар қандай қизни ортда қолдириб кетадиган Юлдуз ундаги ўзгаришни сезмай қолмади. Тўғрироғи, бундан бирмунча бурун, Роман Фёдорович Шоҳруҳдан: “Ёнингдаги қайлигингми?” — деб сўраганида Оксананинг юзи билинар-билинемас қизарганини кўрганидаёқ, малласоч қизга нисбатан кўнглида номаълум шубҳа пайдо бўлганди. Энди эса, гарчи отасининг соясида тўкин-сочин яшаётган эса-да, оддий одамларга нисбатан ҳам анчагина содда бўлган Оксана ҳаммасини очиқ-ойдин кўрсатиб қўйди. Юлдуз: “Бу қиз Шоҳруҳ акамга нисбатан бефарқ эмаскан”, деган қатъий қарорга келди.

— Хоним, — деб Шоҳруҳ хонага кириб келди ва худди чет элликлар каби Юлдузнинг белидан кучди, — Роман Фёдорович иккимизга оталик қилишни истади.

— Жудаям хурсандман, — деди жилмайиб Юлдуз, — бугун ҳаммадан олдин ресторанга сиз бораркансиз-да?!

— Йўқ, тўй шу ерда ўтказиладиган бўлди. Биз Шоҳруҳ билан шунга келишдик. Демак, ҳозирдан тайёргарлик кўришимиз керак. Айниқса, меҳмонларга эртароқ хабар бермасак, тўйни фақат ўзимиз ўтказишимизга тўғри келади. Қани, ҳамма ташқарига!

Роман Фёдорович ҳаммадан олдин ўзи ҳовлига чиқди. Йигитларига зарур кўрсатмаларни берди. Шоҳруҳ билан Юлдуз эса шаҳарга бориб келадиган бўлишди. Уларга Оксана ҳам қўшилди. “Келиннинг дугонаси ўзим бўламан. Шундай экан, мен ҳам тўй либосини олишим керак”, деди у.

Тўй ҳақидаги хабардан Бек бир қалқиб тушди. У бунақа бўлишини мутлақо кутмаганди. Шундоғам, Шоҳруҳ билан Юлдузнинг шаҳарда бир уйда ёлғиз қолажаklarини эшитиб, юрагини алам кемира бошлаган эди. Ҳаммасидан кўз юмди. Нима бўлган тақдирда ҳам Юлдузни севажагини ич-ичидан ўзига-ўзи уқтирди ва ажойиб бир кунда унга уйланишни ният қилиб қўйди.

Бироқ бу ниятининг умри бир кундан нарига ўтмади. У бўшашиб қолди. Фазаби жўшди. Аммо буларнинг барини ичига ютди. Кунни келиб қизни Шоҳруҳдан тортиб олишнинг кўнглига тугди. Албатта, бунинг учун рақибни яшамаслиги керак. У ҳаёт бўлар экан, агар Юлдуз ўз инонихтиёри билан уники бўлган тақдирда ҳам, Бек тинчгина яшолмайди. Кўнглининг бир чети барибир гаш бўлаверади. Демак, у ёвузлик қилади. Вақтини, жойини топиб, унинг баҳридан ўтади. Буни шунчалик айёрлик, усталик билан амалга оширсинки, мукофотига ёлғиз қолишдан чўчиган қиз шу кунгича унга тегишни ўйласин. Эски анъана жуда яхши. Яъни ака қазо қилса, унинг мол-мулки бегоналарга ўтиб кетмаслиги учун, ука акасининг аёлини маҳрамликка олади.

У шаҳарга етгунларича шу ҳақда ўйлади. Рақибни билан севган қизни бир тунни ўтказган уйга кирганларидан кейин ишқий саргузаштга алоқадор далил ахтарди. Тополмади. Шунақанги хурсанд бўлдики, қўшиқ айтиб юбораёзди.

Ётоқхонага кириш мумкин эмасди. Бу ҳақда айтилмаганди. Бек эса кирди. Чунки Юлдуз ёлғиз ётган бўлса керак, деб хаёл қилганди.

Болишда икки-учта узун соч толаси ётарди. Бирини кўлига олиб кўраётганида, бошқа болишда калта қора сочга кўзи тушди-ю, жон-пони чиқиб кетди. Хаёлида қиз билан йигитнинг бир-бирларини қандай эркалаганлари гавдаланди. Қўллари мушт бўлиб тугилди. “Тўй бўлмайди. Ўрнига аза бўлади. Шоҳруҳнинг мурдасини уйига жўнатамиз”, дея пичирлади унинг лаблари.

* * *

Бўрон хотинининг гапидан жинни бўлиб қолаёзди. Довдираб қолганидан тилиям калимага келмади. Рангида ранг қолмаган, кўзлари чақчайган кўйи Фароғатга бир муддат

тикилиб турди. Сўнг кўзини чирт юмиб бошини қимирлатди.

— Ҳаммангнинг эсинг оғиб қолган!!! Жиннихонага топшириб юбориш керак! — дея томоқ томирлари бўртиб бақирди.

Сўнг хотинининг қўлидан ушлаб судраганча ичкарига олиб кираркан, бўсагада ароқ олиб келиш учун дўконга отланган жиянини туртиб юборди. Хонзода сумкасини улоқтирганда ичидаги пуллари сочилиб кетганди. Жаҳонгир уларни териб олган ва айни дамда юзига қувонч югурганди. Ҳозир ўша пулларни олиб дўконга шошилганида амакиси уни туртиб юборди.

Йиқилган жиянига Бўрон эътибор ҳам бермади. Ваҳоланки, Жаҳонгир қалтис йиқилиб, қўлини қайириб олган, оғриқнинг зўридан инграб ётарди.

— Нималар деб вайсадинг, шаллақи?! — бақирди Бўрон Хонзодага.

— Мулла ака, овсиним ҳамма нарсани билгани маъқул. Агар овсиним рози бўлса, мен сизнинг айтганларингизга кўнаман. Бунинг учун қўлимни боғлаш, Жаҳонгир бечорани савалаш шартмас. Бечора боламнинг айби уйга бевақт келиб қолганими?! — деди кўзларидан шашқатор ёш оқаётган Хонзода.

Бўрон ортиқ ўзини ушлаб туролмади. Аямасдан келинини тепкилашга тушиб кетди. Агар хотини ажратиб қолмаганда, уриб ўлдириб қўйиши ҳам ҳеч гап эмасди. Бўрон ҳаллослаганча ҳовлига чиқиб, дўхтирларга қўнғироқ қилди. Сўнг уйни тарк этди.

Фароғат айланиб-ўргилиб овсинининг қўлини ечди. Сўнг юз-кўзларини ювди. Эри учун кечирим сўради. Хуллас, ҳозирча уни бироз ўзига келтириш ташвишида эди. Аммо дўхтирлар етиб келгач, Хонзоданинг оғзидан бутунлай бошқа гап чиқди. Бунинг кўрган Фароғат унинг ақлдан озганига тўла амин бўлди. “Мана, булар, — деб бақирди Хонзода овсинига қўлини бигиз қилиб, — бизни хонавайрон қилишди. Уйимизга, мол-дунёимизга эга чиқмоқчи бўлишди. Қаршилиқ қилувдик, она-болани эр-хотин роса дўппослашди! Бу падар лаънатиларга кучи етадиган одам бормийўқми бу дунёда? Одам ўзининг қариндошини ҳам шунча-

лик хўрлайдими?!” Дўхтирлар ан-қайиб қолишди. Фароғат ҳайратдан ёқасини ушлади.

— Боягина мулла акангиз тегажоқлик қилганини айтгандингиз-ку, овсинжон, энди дарров гапни бошқа ёққа бураяпсизми? — деди жаҳли чиқиб.

— Қўявер, жиннихонада ақли киради бу хотиннинг, — деди эшикдан кириб келган Бўрон.

У ҳовлидан чиқиб тўғри дўконга борган, сигарета олиб, уйга келгунича қарийб ярим қутисини чекиб бўлганди. Шу билан бирга ўзини анча босиб олганди.

У дўхтирни қўлтиқлаб ташқарига етаклади ва келинининг қилган қилиқларини бирма-бир гапириб, унинг жинни бўлиб қолганини айтди.

— Сизлар уни ўзига келтираверинглар, мен унинг нима сабабдан шу аҳволга тушганини аниқлайман. Ҳали укам касалхонада эмиш, жияним ҳам аллақачон алкашга айланибди. Ҳали униям дўхтирга обориш керак. Хуллас, укамнинг оиласига бир бало бўлган, — деди алам билан ва чўнтагидан яна сигарета олиб тутатди.

Дўхтир “тушундим” дегандай бош ирғади ва ҳалигача оғзи тинмай, овсини-ю қайноғасини қарғаётган Хонзоданинг билагига ҳамшира ёрдамида нина санчди. Игна этига кираётганда аёл бир бақирди-да, сўнг бирдан жимиб қолди. Орадан озгина вақт ўтар-ўтмас уйкуга кетди.

Шундан сўнг дўхтирлар уни асаб касалликлари шифохонасига олиб кетишди. Бўрон жиянининг ҳалигача жойидан турмай ётганига энди эътибор берди. Уни ўрнидан тургазгач, чап қўли синганини кўрди.

— Сенинг алкашлигингни тузатаман десам, бу ёқда қўлниям абжағини чиқарибсан-ку! — деди афти буришиб Бўрон, сўнг хотинига ўгирилди-да:

— Бориб қара-чи, бирорта тузукроқ кийими бормикан бу алкашнинг? — деди.

— Ҳечам-да! Йўқ жойдан, ҳали уйига кирмасимдан онаси мени ўғрига чиқарди. Хонасига кирсам нима дейди? — деди Фароғат эрига жавобан.

— Онангни эшшак тепгур, бор, топиб кел! — ўшқирди Бўрон.

Фароғат эрининг навбатдаги сўкишига ҳожат қолдирма-

ди. У илгаридан Жаҳонгирнинг хонасини биларди. Пилди-раб иккинчи қаватга кўтарилди-да, кўп титкилашлардан кейин шим билан кўйлак олиб тушди. Бўрон жиянини ювинтирди, кейин кийимларини кийгизиб, дўхтирга олиб бориб қўлини гипслатганидан сўнг, наркология марказидаги таниш дўхтирига олиб борди. Вазиятни тушунтириб, тўрт-беш кун Жаҳонгирни олиб қолиб даволашини илтимос қилгач, чўнтагига битта юз купюралик доллар солиб қўйди. Сўнг укасининг уйига қайтиб келди. Бу пайтда Фароғат синглиси билан телефонда гаплашар эди. Сухбат шунчалик қизиқ кетдики, у эрининг келганини ҳам сезмай қолди.

— Аслида, — дерди у оғзидан бол томиб, — ҳаммасига қайнукамнинг ўзи айбдор. Роса бўшанг одам. Акасиям ундан қолишмайди-ю, озгина фарқ қилади. Тўғриси, пул топиб келгани учун мен ўзим уни эркин қўйганман. Пули озгина камайсин, шунақанги ўйнатаманки, эркаклигиниям эсидан чиқариб қўяди...

Бўрон унинг қолган гапларини эшитишга сабр қилолмади.

— Нима қиласан?! — деди хотинига еб қўйгудек тикилиб.

Бирдан ёнига ўгирилиб Бўронни кўрган Фароғатнинг юраги товонига тушиб кетаёзди. У синглисига жавоб беролмай, эрига қараганча анграйди.

— Нима қиласан? — қайта сўради Бўрон.

— Дадаси, — деди кутилмаганда юзига қон югурган Фароғат, — қўрқитиб юбордингиз. Ким эмиш дебман...

— Гапни чалгитма, пул топиб келмасам нима қиласан мени?! — деди овозини бир парда кўтарган Бўрон.

— Қанақа пул? Мен синглимга бошқа нарсани айтаётувдим. Пул...

— Башарангни бузаман, манжалақи! Уйга йўқол! Қорангни кўрсатма, сўяман!

Фароғат гўшакни жойига қўйишни унутди. Юрагини ҳовучлаганча дарров уйдан қочиб чиқди. У шунчалик қўрқиб кетгандики, ҳатто орқасига ҳам қарашга ботиномасди.

Укасининг ҳайҳотдай ҳовлисида Бўроннинг ёлғиз ўзи

қолди. На кетишини биледи ва на қолишини. Қандайдир куч келиб унинг кўкрагидан эзади. У талай муддат ҳовлида телбавор кезганидан кейин беихтиёр уйга кирди. Ҳаммаёқнинг тўс-тўполони чиқиб ётибди. Худди ўғри тушганга ўхшарди бу уйга. У аста-секин юқори қаватга кўтарила бошлади. Шу пайт ниманингдир қарсиллаган овози эшитилди. Бўрон чўчиб тушди. Аввал пастга, кейин юқорига қараб олди-да, кўтарилишда давом этди. Яна товуш эшитилди. Буниси бутунлай бошқача, илоннинг вишиллашига ўхшайди. Ваҳималидан-ваҳимали. “Газ ёқиқ қолдимикан?” деган хаёлга борган Бўрон дарров идиш-товоқлар сочилиб ётган ошхонага кирди. Газни кўздан кечирди. Ҳаммаси жойида. Ҳайрон бўлиб, иккинчи қаватга чиқиш умидида зина тарафга юрди. Ва яна аллақандай товушни эшитди. Бу аниқ: қандайдир идиш синди. У шошди. Тепада кимдир бор. Бошқача бўлиши мумкин эмас. Чунки оёқ товуши ҳам эшитила бошлаган эди-да. “Ўғри!” Ҳа, унинг хаёлига келган дастлабки ўй шундай эди. Чунки тўс-тўполондан ҳам фойдаланиб қолувчилар ҳақида у кўп эшитган. Бўроннинг назарида, бирорга қўли эгри одам йўлдан ўтаётиб оиладаги бесаранжомликдан хабар топиб қолган бўлсаю, ҳеч кимга сездирмасдан (ахир, унинг уйга кириб келганини Фароғат сезмай қолди-ку! Ўғрилар бундай юмушларни кўз очиб юмгунча қилишади) кириб олиб, ҳаммани кетган хаёл қилиб, иккинчи қаватнинг ағдар-тўнтарини чиқараётган бўлиши ҳам эҳтимолдан йироқ эмасди.

У зиналардан илдамлик билан юқорилаётган эди-ю, аммо юраги қилиқ чиқариб қолди. Ахир, ўғирликка тушган одам ўзининг ҳимоясиниям ўйлайди. Ва албатта, ҳеч курса, тиғи ўткир пичоқни чўнтагига солиб олади. У қўққисдан Бўрон билан дуч келиб қолса борми?.. Йўқ, ҳали унинг яшагиси келади. Арзимаган беш-олти сўмни деб, жувонмарг бўлишни истамайди. Бунинг устига, кетса, укасидан кетибди. Келининиям аллақачон томи кетган, агар вақтида Бўрон етиб келмаганида, уйи кулга айланган бўларди... Энди ўғри ўзининг ризқини олиб кетсаям майли, бунинг учун уни биров айболомайди.

Зинанинг охиригача боришга барибир юраги дов бермади.

— Ҳов, ким бор?! — деб бақирди.

Ҳеч ким жавоб қилмади. Гурсиллатиб у ёқдан-бу ёққа қочган ўғрининг оёқ товушлари ҳам эшитилмади. Бўрон қулоғига кўпам ишонмади. Шу боис яна бир марта бақириб кўрди. Тагин жимжитлик.

“Ўл-а, қуён юрак! Нимадан кўрқаяпсан? Ўғри эмиш... Ўғрига бало борми? Ҳамма нарсадан шубҳаланадиган бўлиб қолибсан?” — дея у ўзини-ўзи яниди. Сўнг илдам юриб иккинчи қаватга чиқди-да, Жаҳонгирнинг хонасига кирди. Кирди-ю, тахтадай қотиб қолди. Полнинг устида бир парча қон!

* * *

Бек жаҳли чиққанидан ёстиқнинг устига мушт туширди ва ўгирилиб хонани тарк этди. Айвонга чиқиб бошқаларнинг назарида ён-атрофни томоша қилган киши бўлиб, сигарета тутатди. Аслида асабини тинчлантириб олмоқчийди, баттар бўлди. Чунки у пастга қараган ва машинадан тушаётган Шохруҳ билан Юлдузни кўрган эди. Машинадан тушиб, уйга кириб кетишганида ҳам майли эди. Аввал Шохруҳ тушди, кейин Юлдуз тушиб севгилисини қўлтиқлаб олди. “Бу нима бедодлик? Одам шунчаликка ҳам борадими? Севишимни Юлдуз сезмаганмиди? Сезувди. Сезганлиги учун ҳам қўлини берганди. Падар лаънати Шохруҳ келиб қолмаганда, лабидан бўса олган ва юрагимдаги гапни айтган бўлардим. Ҳа, шу ювуқсиз айбдор. Ўзи қайси гўрдан пайдо бўлди?” — дея хаёлидан ўтказган Бек қўлидаги сигарета қолдигини улоқтириб юборди. Атайин, қиз билан йигитнинг устига тушсин, деб улоқтирди. Сўнг бирдан ўзини панага олди.

Юлдуз билан Шохруҳ ҳар доимгидан ўзгача эди. Иккови ҳам хурсандчилигини яширолмай юзда табассум билан кириб келишди.

Бек Юлдуз зарурат юзасидан унга турмушга чиқаяпти, деган ўйда эди. Шу боисдан ҳам қизнинг юзига тикилди. Ундан норозилик аломатларини қидирди. Аммо тополмади. Табассум, хурсандчилик... Ҳа, фақатгина шулар зоҳир эди унинг юзида. Бек пешонасига урмоқчи бўлганида, эшикдан ниҳоятда соҳибжамол, истарали қиз кириб келди.

Юлдуз ҳамма билан сўрашиб бўлгач, Оксанани кўрса-тиб:

— Менинг дугонам Оксана. Роман Фёдоровичнинг арзандаси, — деди.

Шунда Оксана ним жилмайиб қўйди. Жилмайиш ортида бошқа бир нарса ётгандай туйилди Бекка. Афсус, у бирданига нотаниш қизни (дарвоқе, уни Бек танирди. Шоҳруҳ ишқал чиқариб ҳаммаёғи кўкариб кетганида, Роман Фёдоровичнинг йигитлари уни обдан калтаклаганларида узоқдан кўрувди. Қадди-қомати эсида эди-ю, аммо юзини яхши кўролмагани боис хотирасида сақланмагани) кўнглидагидай кузатолмади. Хаёли бузилди. Чунки Шоҳруҳ ҳеч тортинмай, Юлдузнинг кўз ўнгида Оксананинг елкасидан кучди.

— Келиннинг дугонаси, дадасининг арзандаси, демак, бизнинг ҳам эркамиз бўлади, шундайми? — деб у Юлдузга қаради. Шоҳруҳнинг айна дақиқада бутун диққати Бекда эди. Ундаги ўзгаришни кутаётганди. Сабаби аниқ. У айнан шу Бекдан Юлдузни қизғанади. Бир марта уларнинг бир-бирларига тиқилиб ўтирганларини кўрган бўлса, иккинчисида, у уялмасдан тўшагида ётган қизнинг ёнига ўтириб олганининг гувоҳи бўлганди. Айна дамда шунинг учун ҳам Оксананинг елкасидан кучди. Бу қилиғини Юлдуз оддий ҳол деб қабул қилишини Бекка кўрсатиб қўймоқчи бўлди. Аммо шу ондаёқ Бек билан қайлиғини қандай ҳолда кўрганини эслаб, дарров кўлини бегона қизнинг елкасидан олди. Кўрқувдики, Юлдузнинг қовоғи осилиб қолади деб. Аммо бундай бўлмади.

— Бўлмасам-чи! — деб унинг гапини маъ-қуллади Юлдуз ҳам. Унинг юзида ял-ял табассум пайдо бўлди. — Энди гапни кўпайтирмайлик-да, ҳаммамиз тўйга тайёргарлик кўрайлик. Шоҳруҳ ака, болалар ҳозирданоқ кетаверишсин. Биз кейинроқ борамиз, хўпми? — деди у гапини давом этказиб.

Кейин улар иккиси ётоқхонага киришди. Оксана айвонга чиқди. Ўша ерда келин-кўёвларни кутадиغان бўлди.

Ётоқхонада Юлдуз Шоҳруҳнинг белидан чимчиди.

— Воҳ! Нима қилдим? — деди Шоҳруҳ аразлаган киши бўлиб.

— Агар яна бир марта бегона қизга қўлингизни теккизсангиз, мендан кўрадингизни кўрасиз! Аяб ўтирмай-

ман, тушундингизми? — дея қиз унинг кўзларига тикилди.

— Хўп бўлади. Хўп! — деб жилмайди Шоҳруҳ.

Шу билан қиз рашкчи эканлигини билдириб қўйди. Албатта, ҳазил-ҳузул билан. Аслида Шоҳруҳ Оксанани кучганида жон-пони чиқиб кетганди унинг.

Улар машинага ўтиришгач, Оксана уйларидаги хизматчи аёлга қўнғироқ қилиб, тезда йигитларнинг биронтаси билан дала ҳовлига етиб боришни тайинлади.

Унинг мана шу гапи Шоҳруҳга ёқмади. Тўғри, у хизматчи аёлнинг кимлигини билмасди, лекин негадир Оксана хизматчисини таклиф қилганидан қўнгли хижил бўлди. У дўконга бориб, Юлдуздан аввал ўзига кийим-бош танлаб бўлганидан кейин ҳам, негадир хизматчи аёл тўғрисида ўйлади. Унинг келишини истамаётган эди. Шоҳруҳ ҳатто у аёлни эслаш буткул кулгили деб ҳам хаёлидан кечирди. Чунки хизматчи аёл ким-у, у ким? Келса келибди. Косатовоқ ташиса, ташибди. Шу билан нима ўзгариб қоларди? Шундай хаёлда у бир-икки марта мийиғида кулиб ҳам қўйди. Аммо барибир яна эсига тушаверди.

Юлдуз оппоқ либосда ниҳоятда очилиб кетди.

— Мен бунга чидолмайман, — деди у қиз кўйлакни кийиб тошойна қаршисида у ёқ-бу ёғини кўраётганида, — бошқа жўнроғини танла. Бўлмаса, рашкдан юрагим ёрилиб кетади. Чунки ҳаддан зиёд гўзаллашиб кетдинг.

— Ана, холос! — деди Оксана унинг гапига кулиб. — Унда ўзларингдаги каби устига паранжи ёпиб қўйишимизга тўғри келади. Чунки бу қизга ҳамма кўйлак ярашади.

Оксана ҳозир рашкни унутди. Самимий гапирди. Юлдузга жудаям ҳаваси келганидан шундай деб юборганини ўзи ҳам сезмай қолди.

— Яна битта йўли бор, — деди у бир неча сония ўтказиб, — ўрнига мен ўтириб тураман. Юляни бирорта хонага қамаб қўямиз. Тўй тугаганидан кейин яна икковларинг бирга қолаверасизлар.

— Оксана, мен чидолмайман! — деб кулди Юлдуз.

— Унда куёвинг сенинг очилиб кетганингга ва гўзаллигингни ҳамма кўришига чидашга мажбур.

— Ҳа, бир неча кунлаб мени ёлғиз ташлаб кетгани учун бу унга жазо!

— Мен таслимман! — деб иккала қўлини ҳам юқорига кўтарди Шоҳруҳ.

Кулги кўтарилди.

— Энди мен бу ерда ортиқ туrolмайман, яхшиси, сизларни машинада кутаман, — деб дўкондан ташқарига чиқиб кетди.

Бир неча дақиқалик дилхушлик дарров уни тарк этди. У ҳозир Оксананинг уйига қўнғироқ қилганини ва хизматчи аёлга тезда дала ҳовлига боришини тайинлаганини унутганди. Аммо қўнглининг хиралиги тагин пайдо бўлди. Шу боисдан Бахтиёрга қўнғироқ қилди-да, Роман Фёдоровичнинг дала ҳовлисига етиб боришлари билан банкирнинг одамларига сездирмасдан ҳаммаёқни кўздан кечириб чиқишларини тайинлади.

Унинг хавотири бежиз эмасди. Оксана хизматкорга қўнғироқ қилиб ҳамма гапни айтганидан кейин, қўрқувдан ранги докадек оқариб, нима қиларини билмай ўтирган аёлнинг бирдан юзига қувонч югурди. Ва Рамиз-Февзининг шотирларига қўнғироқ қилиб, бўлажак тантана ҳақида уларни огоҳлантирди. Орқасидан: “Илтимос, энди менинг болаларимни тинч қўйинглар. Сизларнинг ҳамма ишларингни қўлимдан келганча бажараяпман”, деди.

— Лекин бари халтура, бизга натижа муҳим. Агар арзандани ўлдирсанг, жаннат оёғинг остида. Мабодо, шу сафар ҳам у тирик қолса, унинг ўрнига нариги дунёга сен сафар қиласан, уруғ-аймоғинг билан бирга, — деди дўриллаган овоз соҳиби. — Беш дақиқадан кейин яна қўнғироқ қил, сенга кўрсатма берамиз.

Омадсизлик Рамиз-Февзининг жонига тегиб кетди. Агар ҳамма ишлари кўнгилдагидай яқунланганида, у хорижга чиқиб кетмоқчи ва шу билан қайтиб келмоқчи эмасди. Унинг олган хабарларига қараганда, Голландияда наша чекиш расман рухсат этилган экан. Бу унинг наркобизнесни у ёқларда давом эттириши учун айнаи муддао. Бу ерда қандайдир майда-чуйда (у бутунлай ўзининг кимлигини унутганди) одамлар билан ҳисоб-китоб қилиш жонига тегиб кетганди.

Йилига камида икки-уч юз кг марихуана сотса, олам гулистон. Пичоғи мой устидан бери келмайди. Лекин бу-

нинг учун пулларини Кипр банкига ўтказиши керак. Шу оддийгина ишни қандай бажаришни у ўйлаб тополмаётган эди. Ваҳоланки, шотирларига бир оғиз айтса, тамом, ҳамма йўл-йўриқдан хабардор қилади. Шунда банкирни, унинг қизини ўлдиришнинг ҳам ҳожати қолмайди. Аммо у бундай қилолмасди. Орттирган пулларини бошқаларга билдиргиси йўқ эди. Чунки шотирларига ишонмасди. Тўғри, уларнинг баъзилари Рамиз-Февзининг ҳисоб рақамида катта суммадаги пул борлигини билишарди. Бироқ, бу ерда борлигини билган бошқа, хориждагисини билган бошқа. Унинг яна битта ниҳоятда аҳмоқона иши (ахир бунини деб қанча одамларидан айрилди) Роман Фёдоровичнинг қизини йўқ қилиб, унинг отасини қўрқитиб қўйишда эди. Мабодо Оксана ўлдириладиган бўлса, Роман Фёдоровичнинг мутлақо ожиз жойи қолмаслигини у ҳатто ўйлаб ҳам кўрмасди.

Навбатдаги хушxabарни эшитганида, у ҳар доимгидай бир нуқтага термилганча пиво симириш билан овора эди.

Шотири банкирнинг қизини тинчителишнинг яна бир имкони пайдо бўлганини тўлиб-тошиб гапириб бераётганида, у гўё қулоғи қар одамдай қўшиқ хиргойи қилди. Йигити сўзлаб бўлгач, ёнидан тўппончасини олиб столнинг устига қўйди.

— Мана шунинг ичида, — деди у қуролини кўрсатиб, — бешта патрон бор. Агар бу сафар ҳам қовун туширадиган бўлсанг, ҳаммасини сенинг танангга санчаман. Тушунгандирсан! Энди ишни тамомлагач, олдимга келасан!

Йигити сертавозелик билан чиқиб кетди. У ўзига ишонганидан шундай қилди. Чунки бу сафар кампир амаллаёлмаса, уруг-аймоғига қирон келади. Албатта, унинг ҳам умри тугаши мумкин. Буниси энди эҳтимолдан анча йироқ. Рамиз-Февзи шундай дегани билан, ишончли одамлари саноқли қолди. Уларни ҳам гумдон қилса, қўл-оёқсиз қолади. Италиялик ҳомийсининг ёнига қуруқ қўл билан боради. Бир-икки марта Рамизнинг лаллайишидан кўз юмган ҳомий, охири, унинг баҳридан ўтиб қўя қолиши ҳам ҳеч гапмас. Мана шуларни яхши билган Рамизнинг шотири хўжайинининг ёнидан чиқиши билан режа тузишга тушиб кетди.

Буларнинг баридан беҳабар бўлажак келин-куёв ва Оксана Роман Фёдоровичнинг дала ҳовлисига етиб боришди. Ҳаммаёқ байрамона безатилган эди. Дарахтлар ва чироқлар устига шарлар илинган, фаввора турли рангда отилаяпти. Мусиқа янграб, столлар тансиқ таомларга тўлатилганди. Калта юбка, оппоқ кофта кийган қизлар хизматда, қора костюм-шимли эркаклар эса йўлакда туришарди.

Оксана кўзи билан отасини қидирди. Бироқ у ҳовлининг ҳеч қаерида кўринмасди. Қизга кўриқчилардан бири Роман Фёдоровичнинг ичкарида телефонда ким биландир гаплашаётганини айтди. Шунингдек, кўриқчи йигит суҳбат бир соатдан бери давом этаётганини қистириб ўтди.

Шоҳруҳ Юлдузга юзланди. Унинг кўзларида хавотир бор эди.

— Кутилмаганда шоҳона тўй ташкил қилиш, ҳаддан зиёд меҳмонларни таклиф қилишнинг тагида ҳеч нарса йўқмикан? — деди у ўзбекчалаб.

— Ҳозирдан бир қарорга келмайлик, йигитлар шу ердаку! Улардан суриштирайлик-чи, шубҳали бирон нима бўлганмикан, — деб у Оксанага жилмайиб қўйди.

— Ўзларингнинг тилларингда нималарни гаплашаяпсизлар? — сўради Оксана.

— Сенга куёв қидираяпмиз. Бир йўла сенинг ҳам тўйингни ўтказиб юборайлик, — деди унга кулиб Шоҳруҳ.

— Барибир тополмайсизлар. Менга ерликларнинг бирон таси ҳам уйланомайди. Агар уйланадиган бўлса, инжиқликларимга чидолмасдан ўзини осиб қўяди, — деб Оксана бирдан қаҳ-қаҳ отиб кулиб юборди.

Шоҳруҳ ҳам, Юлдуз ҳам унинг кулишидан мамнун эдилар. Чунки бу кулги уларнинг ичларидаги саросимани яшириб турарди. Агар яширмаганида, ичкарида ким биландир соатлаб гаплашиб бўлганидан кейин ташқарига чиққан Роман Фёдорович иккисининг ҳам кўзидаги безовталиқни сезиб қолар эди.

— Сиз, хоним, мен билан юринг, пардоз-андоз қилиб олишингиз керак. Аёллар ишига эркакларнинг аралашмасликларини Шоҳруҳ жуда яхши билади, — деди Оксана мириқиб кулиб олгач.

Шу билан Шоҳруҳ ёлғиз қолди. Столлардан бирига бо-

риб ўтирди. Оппоқ дастурхон устидаги ноз-неъматларга қараб, қорни очқаганини сизди. У эрталаб тамадди қилганди. Тушликка вақти бўлмади. Тезгина битади, деб ўйлаган ишлари чўзилиб кетди. Айниқса, никоҳ ўқийдиган домлани анча вақт кутиб қолишди. У қаергадир кетган экан. Кейин келиннинг гувоҳи мусулмон бўлсин, деб талаб қўйди. Шоҳруҳ уни кўп авради, барибир кўнмади. Ноилож Шоҳруҳ кўчага чиқиб, ярим соат деганда бир татар хотинни топиб келди. Шундан сўнггина қори уларни никоҳлаб қўйди.

Шуларни ўйлаб ўтирган Шоҳруҳ беихтиёр ликопчалардаги газаклардан санчқи билан олиб оғзига сола бошлади. Аччиққина экан, иштаҳаси очилиб кетган йигит битта ликопчани дарров бўшатиб қўйди. Иккинчисига ўтмоқчи бўлиб турганида Роман Фёдоровичнинг овозини эшитиб қолди.

— Куёв қочиб кетдим, нима бало, ҳеч қаерда кўринмайди?! — дерди у йигитларидан бирига.

Шоҳруҳ кулди ва қўлини шоша-пиша сочиққа артди-да, ўрнидан турди. Худди шу маҳал у томонга ўгирилган Роман Фёдорович кучоғини очди.

— Менинг ёш дўстим! Яширинишга не ҳожат?! Кел, бағримга босиб аввал ўзим табриклаб қўяйин. Масжидда никоҳ ўқитганларингни эшитдим! — дея ҳайқирди Роман Фёдорович.

Шоҳруҳ ҳам кучоғини очди ва илдам юриб, банкир билан ачомлашди.

— Менинг ёш дўстим, — деди қувноқ овозда Роман Фёдорович, — йигирмага кирган вақтимни эслатиб юбординг. Хотиним билан бир-биримизни шунақанги яхши кўрар эдикки, тўйимиздан икки йил аввал бирга яшай бошлагандик.

— Қанақасига? — сўради ҳайрон бўлган Шоҳруҳ.

— Оддий. Ўша пайтлари тадбиркор эканман, ўзим сезмаган ҳолда, пул йиғиб қўйгандим, — деб Роман Фёдорович Шоҳруҳни кучоғидан бўшатди, — аслида саккизинчида ўқиётганимдан бери йиғардим. Билмадим, пулни бунчалик яхши кўришимга нима сабаб? Ўша пулларнинг бир қисмини ва севган қизим отасидан олган пуллар эвазига

бир хонали уй олдим. Мен ҳам талабаман, маъшуқам ҳам. Яшайвердик. Оксана туғилди. Кейин тўй қилдик. Майли, кўп гапириб юбордим. Айтмоқчи бўлганим, менинг ёшлигимни эслатдинг. Бунинг учун сенга жудаям катта раҳмат. Хўш, энди, менинг ёш дўстим, меҳмонлар келишидан олдин қиттай-қиттай қиламизми?

— Бўлмасам-чи! Ундан кейин сизни ушлаб бўлмайди.

— Бу гапларни кўйинг, менинг ёшгина дўстим, қани столга ўтиринг. Йўқса, гап билан бўлиб, вақтни бой бериб кўямиз-да, бирга ичиш насиб этмай қолади.

Шундай дея Роман Фёдорович шоша-пиша ароқлардан бирини очиб, иккита қадаҳга лиммо-лим қилиб қуйди. Бирини Шоҳруҳга тутқазиб, иккинчисини ўзи олди-да, юқорига кўтарди.

— Бахтларинг учун ичамиз! — деб банкир қулқуллади қадаҳдаги ароқни ича бошлади. Шоҳруҳ уни томоша қилди. Очиғи, ҳаваси келди. Роман Фёдорович бўшаган идишни Шоҳруҳга кўрсатаркан:

— Нега қараб турибсан? — деди.

— Ароқни шу даражада маҳорат билан ичган одамни биринчи кўришим. Тўғриси, кўрган ҳар қандай ичмайдиган одам ҳам ичиб юборади. Энди газак қилишингизни ҳам томоша қилмоқчиман.

— Бекор айтибсиз, менинг ёш дўстим. Мен текинга бир нима ўргатадиган одам эмасман. Қани, қадаҳингизни бўшати-чиги!

Шоҳруҳнинг нафаси тикилиб қолди. Шундай эса-да, ўзини мажбурлаб бир кўтаришда идишидаги шайтон сувининг ҳаммасини сипқорди. Ўзиям афти шунақанги гижимлашдики, уни кўрган Роман Фёдорович қотиб-қотиб қулди.

Ҳазил-ҳузул билан дарров бир шиша бўшади. Иккаласининг ҳам анчагина кайфи ошди.

— Сенга ўхшаб мен ҳам таваккал қилдим, — деди юзи қизарган, сочи майин шабадада ўйнаётган Роман Фёдорович.

— Бюрократларнинг ҳаммасини тўйга келишга кўндирдим. Мендай одам тўйга айтади-ю, улар келмайдими? Келади! Биласанми, нима дедим?

Шоҳруҳ “йўқ” дегандек бошини чайқади.

— Қизимни эрга бераяпман, дедим.

— Нега ўғлимни уйлантираяпман, демадингиз? Юлдуз бир кўринишдаёқ қизингизга айланибди-ю, шунча вақтдан бери сиз билан таниш бўлиб куёв бўлдимми? — деди банкирнинг гапини ҳазилга бурган Шоҳруҳ.

— Юлдузни эмас, Оксанани турмушга бераяпман! Оксани! Сенга! Сен уйланаяпсан!

Шоҳруҳнинг чайнаётган лўқмаси оғзида қолди. Унинг юзи бирдан жиддийлашиб беихтиёр ўрнидан турди.

* * *

Шаҳло Муродга бозорда қандайдир ўйин борлигини айтди.

— Дадам билан бир марта узоқ гаплашиб қолганмиз, — дея ҳикоясини бошлади қиз. — Мен ўшанда эндигина ўнинчига ўтгандим. «Ким бўлмоқчисан?» деган мавзуда гап очилди. «Бизнесмен!» — деб жавоб қилдим мен. Дадам бўлса кулди. Кейин бир дона сигаретани лабига қистириб анча ўйланиб қолди. «Балки сал бундайроқ, қизларбоп ўқишга киритиб қўйсам яхши бўлар, — деди дадам. — Бизнесменлик жудаям оғир. Қаллобликка тўлиб-тошган. Сал эътиборсизлик қилсанг, ноғорасига ўйнатиб, ер билан битта қилиб ташлашади». Дадамнинг гапларига тушунмадим. «Ана, сиз ҳам тadbиркорлик билан шуғулланиб бойиб кетгансиз-ку», — дедим. Дадам менинг соддалигимдан яна кулди. «Қизим, айтайлик, сен бирор мамлакатдан мол олиб келдинг. Лекин худди шу молдан бошқалар ҳам келтиришган. Табиийки, нони яримта бўлишини истамаганлар зимдан сенга ҳужум бошлашади. Чунки бошқа давлатдан мол олиб келганларнинг кўпчилиги бозорда ўтирволиб майдалаб сотмайди. Кимларгадир бериб чиқади. Ана шунда сени синдиришади. Оддий усуллардан бири — сенинг молингга сотиб олишнинг имкони бўлмайдиган нархни қўйишади». «Қиммат демоқчимисиз?» Сўроғимга дадам яна кулиб қўйди. Сўнг: «Йўқ, қиммат эмас, чалкаш. Масалан, икки юз ўн беш сўм. Агар бирдан кўп нарса олса харидорга билинмаслиги мумкин. Лекин доналаб олганда анави майда суммани топиб беролмайди. Кейин қўлини силтайди-да, икки юз ёки уч юз сўмлигини олиб кетаверади.

Сенинг молинг бўлса, унинг орқасидан безрайганча қараб қолаверади», — дедилар...

Мурод тирсагини столга тираб, муштумига иягини қўйди.

— Даданг савдонинг пири бўлиб кетган экан-да!

— Аслида булар жуда оддий тажрибалари экан. Лекин шу гапларидан кейин мен ниятимдан қайтганман. Тикувчиликка, дизайнерликка қизиқдим.

— Демак, бозор билан жиддий шуғулланишим керак экан-да, хоним, — деб Мурод ўрнидан турди-да, маъшуқасини ўпиб қўймоқчи бўлганда, Фотима опа келиб қолди.

Шундай эса-да, у бўлажак хотинига кўз қисиб қўйди ва кийингани хонасига кириб кетди.

Шаҳло хомуш эди. Ҳарчанд буни Фотима опадан яширишга уринса-да, аёл барибир сезди.

— Тинчликми, қизим? Нега бундай ўтирибсиз? Мурод бирон нима дедими? — дея Шаҳлога тикилди.

— Мени хафа қиладиган ҳеч нарса демадилар. Иш ҳақида гаплашдик. Мен ўзим... Ҳаво бугун сал бошқачароқми? Шунга бўлса керак, — жавоб қилди Шаҳло кўзини олиб қочиб.

— Ҳа, бугун ўзи ҳаво бошқача. Бунинг устига, уйда ўтиравериб сиқилиб кетдингиз. Оёғингиз бутунлай тузалганида, Мурод билан бирга айланиб келардингиз. Озгина сабр қилинг, ҳаммаси ўтиб кетади. Наргиза ҳам эрталабдан қаергадир кетиб қолибди. Келиши билан уришиб қўяман, — дея унинг кўнглини кўтарган бўлди Фотима опа. Ваҳоланки, ич-ичидан қизнинг нега бунчалик сиқилаётганини билиб турарди. «Ахир уйидан ҳеч қачон бу даражада узоқ муддат бирон жойга чиқмаган. Яхшими-ёмонми, барибир уйдагиларини соғинади. Оёғи яхши бўлгандаям кўча-қўйда айланиб вақт ўтганини сезмай қоларди», деган ўйлар хаёлидан ўтди. Лекин буларни Шаҳлога айтолмайди. Шундоғам ўпкаси тўлиб турган қиз Фотима опанинг оғзидан бундай гаплар чиқиши билан уввос тортиб йиғлаб юбориши ҳам ҳеч гап эмасди.

— Наргизахон яхши қиз. Уришманг. Иши бўлгани учун кетгандир-да, — деди Шаҳло бошини эгиб паст овозда сўзларкан.

— Унда сиз кириб озгина дам олинг. Мен аччиққина

мастава қилайин. Биргалашиб ичамиз, — деди Фотима опа унга жилмайиб.

— Ойижон, яқиндагина турдим. Сизга қарашаман. Шундоғам оёғимни кўтариб ётаверганимдан уялиб кетдим.

— Унақа деманг. Тузалсангиз, шундай ишлар буюриб ташлайин, бош қашишга вақтингиз бўлмасин.

Шахло барибир кириб ётмади. Фотима опанинг қўлидан пичоқни олиб картошка арчди, пиёз тозалади. Кўзи ачишиб ёш оқди. Шундан кейингина озгина енгиллашди. «Йиғлаш одат бўлиб қолибди-да, тавба. Нима, энди ҳар куни шунақа йиғлайманми?» — дея хаёлидан ўтказиб қўйди у.

Ҳамма ишлар адоғига етиб, қозоннинг қопқоғи ёпилганидан кейин Шахло неча кунлардан бери ўчиб ётган қўл телефони эёқди. Худди шуни кутиб тургандай бирдан қўнғироқ бўлди. Экранга назар ташлаган Шахлонинг юзи ёришиб кетди. Чунки унда дугонаси Севинчнинг исми ёниб ўчаётган эди. Фотима опага бир қараб қўйган қиз дарров кўк тугмачани босиб, телефонни қулоғига олиб борди:

— Жинни, қаерларда юрибсан? Кунига ўн марталаб телефон қиламан. Дарагинг йўқ, уйингга қўнғироқ қилувдим, — дея Севинч бир муддат жим бўлиб қолди. Шахлонинг юраги ҳаприқиб кетди. Кўкраги тез-тез кўтарилиб туша бошлади.

— Нима гап экан уйда? — деди кўзлари каттариб.

— Амакинг бор экан, — дея жавоб қилди Севинч аллақандай ғалати товушда.

* * *

Бўрон ранги доқадай оқариб ўтириб қолганини ўзи ҳам сезмади. Бир муддат полдаги қонга термилди. Сўнг кўзини юмди. Милклари жуда қаттиқ оғриб кетди. Бошларини беш-олти марта қаттиқ силтади. Шундан кейингина кўзини очди. Кўрсаки, қон аслида қон ҳам эмаскан, деразага қизил рангли хийлагина катталиқдаги лупа қўйилган, унинг шуьласи эса полга тушиб турган экан. Бўрон жаҳл билан ўрнидан ирғиб турди. Лупани полга уриб чилпарчин қилди. Кейин ивирсиб, сасиб ётган хонани кўздан кечирди-да, чирт этказиб гиламнинг устига тупурди.

Укасининг хонасига кирганида хушбўй атир ҳиди гуп

этиб юзига урилди. Асаб толалари бироз юмшади. Бу ерда ҳам гарчи Жаҳонгирнинг хонасидаги каби бўлмаса-да, бепартиблик бор эди. Шу пайт у иккинчи хотинини эслади. «Майли, — ўйлади у, — Жаҳонгирнинг хонасининг тартибсизлигини тушунса бўлади. Жанжал-тўполоннинг орқасидан бўлган, лекин эр-хотиннинг хонасида ҳамма нарса жой-жойида туриши керак-ку!» У шундай хаёлга боришга борди-ю, лекин биринчи аёли Фароғат ҳам Хонзодадан ортиқ эмаслиги эсига тушди. Унинг «фаҳм-фаросати ва меҳнаткашлиги» дастидан, қачон қарама, ҳамма нарса сочилиб ётади. Бўрон унга бир гапирди, икки гапирди... барибир бўлмади. Беш-олти марта сўкиб, бир сафар юзига шапалоқ ҳам туширди. Йўқ, букрини гўр тўғрилайди, деб бежиз айтишмаган экан. Фароғат сўкиш эшитган кунлари номигагина уйни йиғиштирадиган бўлди. Кейинги кунларда эса яна асл ҳолига қайтиб олди. Буни кўрган Бўроннинг қўл силташдан ўзга иложи қолмади. Чунки эшагу итни қанча тарбия қилганинг билан барибир одам бўлмас экан.

Дастлаб кирганида димоғига урилган мушк-анбар ҳиди йўқолгандай туйилиб, Бўрон хонадан пешонаси тиришиб чиқди ва бир-бир босиб пастки қаватга тушди.

Онасининг гапларини эслади: «Болам, сен фарзандларимнинг каттасисан. Ҳолларидан хабар олиб тур. Бирови қийналса, мен гўримда тинч ётолмайман», деганди у. Бироқ Бўрон Содиқ укасига қўшилиб Шоҳруҳни тепкилаганида она васиятини унутди. Ўшанда унинг газаби жунбушга келган эди ва, албатта, тепкиларни тарбиянинг бир усули деб ўйлаганди. Лекин буларнинг бари бесамар эканлиги унинг тушига ҳам кирмаган эди. Ҳозир эса эсига тушди. Шунда ҳам Шоҳруҳга озор бериб қўйгани учун онасининг руҳи безовталиги ҳақида эмас, Содиқ бўшанглик қилиб оиласини пароканда қилиб қўяёзгани учун у ўзини онасининг руҳи олдида айбдордек ҳис этди. «Эҳтимол, тўртта мардикор аёл олиб келиб, ҳамма ёқни тартибга келтириб қўйсам, онам мени кечирар», деб ўйлади. Шу мақсадда ташқари эшик ёнига борди. Бироқ бирдан телефон асабий жиринглаб, унинг хаёлини бўлиб қўйди.

— Алло, Шаҳдоларнинг уйими? — сўради кўнғироқ қилган қиз бирозгина нозли овозда.

— Ҳа, Шаҳлоларники. Мен амакиси бўламан, — жавоб қилди Бўрон бўғиқ товушда. У мутлақо бунақанги оҳангда гапирмоқчи эмасди. Чунки қандай аҳволга тушмасин, ўзини дадил тутарди. Аммо ҳозир негадир томоғини қириб, товушига дард бериб юборди.

— Анақа... Мен Шаҳлонинг дугонаси Севинч бўламан. Чақириб беринг, илтимос.

— Чақириб беролмайман. У ҳозир уйда йўқ. Кўриб қолсам айтаман, — деб Бўрон гўшакни қўйди ва ташқарига чиқиб кетди. Шу билан бирга уйни тозалатиш ҳам ёдидан кўтарилди. Аниқроғи, эринди.

* * *

Севинчнинг биргина: «Амакинг галатироқ гапирди», дегани Шаҳлони кўрқитиб юборди. У дугонасининг бошқа гапини эшитмади.

— Нима бало, қулоғинг том битдими? — деди Севинч сўроғига жавоб қайтавермагач.

— Ишқилиб, уйдагилар тинчмикан? — деди Шаҳло бироз ўзига келгач. — Нима бўпти? Айтишмадими?

— Ўзинг қаерларда юрибсан? Уйингга кетаётганингни айтгандинг-ку. Ёки яна қочиб чиқиб кетдингми?

— Ҳали ҳаммасини гапириб бераман. Сен менинг уйимдагилардан...

— Қаердасан?! — сўради Севинч Шаҳлонинг гапини бўлиб. — Боядан бери сўрайман, айтмайсан.

Шаҳло жавоб беришдан аввал Фотима опага юзланди.

— Ойижон, — деди унга умид кўзларини тикиб, — уйимизга бориб келсам майлими? Кирмайман. Дугонамни киритвораман, ўзим берироқда кутиб тураман. Нима бўлганлигини билиб, дарров қайтаман.

Севинч гўшакдан у кимнидир «ойижон» деганини эшитди. Одатда, бунақанги сўз қайноналарга нисбатан ишлатилади. Севинчнинг кўзлари каттариб кетди. Шаҳлонинг ўша аёл билан тезроқ гаплашиб бўлишини кутди.

Фотима опа ўйлашиб қолди. У иккиланаётган эди. Ҳозир бунга жавоб бериб юборса... Биринчидан, ҳали оёғи тузалгани йўқ. Иккинчидан, Мурод нима дейди? Ҳозирча хотини эмас, лекин барибир унга тегишли...

— Қийналиб қолмайсизми, қизим? — деди Фотима опа.

— Йўқ, ойижон. Дугонамга айтаман, таксида келади. Шундоқ подъезддан олиб кетишади. Жудаям хавотир ола-
япман, ойижон!

— Муродга айтиб қўйсақ... Йўқ, майли, ўзим тушунти-
раман. Агар подъезднинг ёнидан олиб кетишса, боринг-у,
қайтинг. Тагин мен Муроддан гап эшитиб юрмайин.

— Раҳмат, ойижон! — деди Шаҳло ва гўшакка қулоғини
тутиб «Севинч» дейиши билан дугонаси:

— Нима дединг? Ким у ойижонинг?! — деб сўраб қолди.

Аммо бу сафар ҳам Шаҳло жавоб бермади, бунинг ўрни-
га:

— Дугонажон, таксида келгин, мен адресни айтаман, —
деди шошиб.

— Бўпти, тайёр бўлиб тур. Ишқилиб, боргунимча қай-
нонанг айниб қолмасин, — деди Севинч Шаҳло берган
манзилни кичкина қоғозчага ёзгач.

Шаҳло қизил тугмачани босиб телефонни ўчирганидан
кейин Фотима опанинг ёнидан айбдорлардек бошини эг-
ганча ўтди-да, ётоғига кирди. Шошилмасдан кийинди, ўзига
оро берди. Шу маҳал осмондан тушдими, ердан чиқдими,
хонада Наргиза пайдо бўлди.

— Кенной! — деди у кўзлари порлаб. — Дугоналарим
ҳасаддан ўлиб қолишди. Бунақанги фасондаги қўйлакни
ҳали умрларида кўришмаган экан, оғизлари очилиб қолди.
Минг долларга бўлсаям тиктираман, деганлари бўлди. Кен-
нойи, бой бўлиб кетасиз!

Наргиза: “Хушxabарни эшитиб, Шаҳло қувончдан ирг-
ишлаб кетса керак”, деб ўйлаган эди. Аммо Шаҳло жил-
майибгина қўйди, холос.

Наргиза унинг аҳволини суриштириш учун эндигина
оғиз жуфтлаганида, хонага Фотима опа кириб келди.

— Наргиза, яхши келдингми, қизим? Шаҳлохон билан
бирга бир жойга ўтиб келинглар. Бир ўзи шу аҳволда
бормасин, — деди.

Шаҳло Наргизанинг боришини ҳечам истамас эди. У
ҳам борса, оиласининг аҳволини кўрса, кейин бирда бўлмаса,
бирда юзига солмайдими?.. Лекин илож йўқ.

Севинч тезда етиб келди. Машинадан тушибоқ, дугона-
сини қучоқлади. Юзидан чўлпиллатиб ўпди. Шундан кей-

ин Наргизани таништирди. Севинч Шаҳлонинг ёнидаги қизнинг кўйлагини кўриши билан энтиккан эди. Шу боисдан ҳам дугонаси билан кўришаётганида унга зимдан бошдан-оёқ разм солди.

— Муроднинг синглиси бўласизми? Жудаям хурсандман. Устингиздаги кўйлагингиз жудаям ярашиб турибди сизга, — деди озгина хушомад билан.

— Раҳмат, кеннойимларнинг хизматлари, — деб Наргиза кўйлагини сийпалаб қўйди.

— Унда кеннойингизга айтинг, битта заказ бор.

Шаҳло қизарди. Бир Наргизага, бир Севинчга кўз ташлаб қўйди-да:

— Тезроқ кетайлик, — деди.

Шу билан Наргизанинг мақтанишига, тўғрироғи, уни мақташига йўл қўймади.

Манзил яқинлашгани сайин Шаҳлонинг юраги безовта урар, ҳар-ҳар замон қимирлаб қўяр, чуқур-чуқур нафас оларди. Унинг аҳволини икки ёнидаги қизлар англаб турсалар-да, на униси ва на буниси чурқ этди. Ҳамманинг кўзи йўлда эди, гўё улар шу тахлит тикилиб кетмасалар, ҳайдовчи машинани бирон жойга уриб оладигандай ёки манзилдан адашиб кетадигандай.

Ниҳоят кўзланган жойда улов тўхтади. Қизларнинг учаласи ҳам машинадан тушишди.

— Сен боравер, — деди Шаҳло Севинчга, — биз Наргизахон иккаламиз шу атрофни айланиб турамыз. Ойимдан ҳол-аҳвол сўра. Фақат мен ҳақимда ҳеч нима дема. Адам, ойим, укам яхши бўлсалар бўлди. Тезроқ келгин. Юрагим ёрилиб кетай деяпти.

Севинч хўп дегандек бош силкиди ва илдам юриб кетди.

— Кеннойи, нима бўлди? — деди тоқати тоқ бўлган Наргиза Севинч узоқлашганидан кейин.

Бошқа пайт бўлганида, Наргизанинг оғзидан «кеннойи» деган сўз чиққанлиги учун Шаҳло уни маҳкам қучиб, юзидан ўпган бўларди. Ҳозир гарчи кайфияти ёмон бўлса-да, шунга ўйлаёлди.

Улар озгина юрганларидан кейин тўхташди. Чунки Шаҳло юришга жудаям қийналаётганди. Севинч ҳам узоқ қолиб кетмади. У югуриб қайтиб келди-да:

— Уйларингда ҳеч ким йўққа ўхшайди. Лекин дарвоза негадир очиқ. Қўнғироқни босдим. Биров жавоб бермади. Кейин эшикни итарсам, очилиб кетди. Киришга қўрқдим, — деди.

Шаҳлонинг кўзида ёш ҳалқаланди. У Наргизага суянган кўйи:

— Борайлик. Нимагадир юрагим безовта, — дея бир кўли билан юзига оқиб тушган ёшни артди.

Шаҳло оёғининг оғриғини унутди. Шаҳдам қадам босди. Кўп эмас, беш-олти метр. Кейин бирдан кўзи бир оёғининг гипсига тушди. Уйга дарвозадан аввал унинг ўзи кирди. Кираётганда титраб кетди. Гарчи Наргизанинг қўлидан маҳкам ушлаган эса-да, йиқилиб тушишига оз қолди. Наргиза уни белидан кучоқлади. Иккинчи тарафидан Севинч ҳам ушлади.

Уйга кираверишдаги зиналар бирма-бир босиб ўтилганидан кейин уйнинг эшиги очилди. Шаҳло ҳайратдан «Вой-дод!» дея қичқариб юборди.

* * *

— Ҳазилингиз жуда қўпол экан, тузукроғини ўйлаб топсангиз бўларди, — деди Шоҳруҳ ранжиганини яширмай.

— Менинг ёшгина дўстим, ҳазиллашмаяпман. Амалдорларни шундай деб чақирмасам, тўсатдан қилинган таклифга бирортаси ҳам рози бўлмайди. Натижада, сени таништиролмайман.

Шоҳруҳнинг ўзи бу сафар қадаҳига ароқни тўлдирди. Сўнг ичиб юборди-да:

— Қизингизга бошқа куёв топинг. Мен Юлдузни абгор қилмоқчимасман. Ниятингиз яхши эди. Лекин шу ниятнинг тагида бунақанги ифлослик ётибди, деб сира ўйламаган эканман. Раҳмат. Энди биз кетишимиз керак.

Роман Фёдорович Шоҳруҳнинг қўлидан ушлаб қолди. Иржайди. Кейин нарироқда турган қўриқчисига қаради. Қўриқчиси бошини қимирлатиб тасдиқлади. Аммо у нима ни тасдиқлаганини Шоҳруҳ англаёлмади.

— Юля рози бўлибди. Ишонмасанг, юр, ўзим сенга кўрсатаман, — деб Роман Фёдорович Шоҳруҳни уй томон етаклади.

Банкир алдамаган экан. Оксана келинлик либосида ўзини кўзгуга солиш билан овора, ёнида эса Юлдуз. Қизнинг гоҳ кийимларини тўғрилайди, гоҳ сочларини тузатади. Ҳар-ҳар замон у ҳам кўзгуга боқиб, Оксананинг чиройини томоша қилади. Улар иккаласи бирга кўйлак танлашаётганларида Оксана худди шундай ҳавасланиб боққанди.

— Тушунмадим! — деди ҳайратланган Шоҳруҳ. — Нима ўйин бу?! Юлдуз!!!

Юлдуз чўчиб тушиди ҳамда шоша-пиша овоз келган тарафга қаради. Сўнг жилмайиб:

— Оксанани бир кўринг, малика бўлиб кетди, — деди.

— Менга деса қиролича бўп кетмайдими?! Менга нима бўлаётганини айт! — дея Шоҳруҳ Юлдузнинг билагидан маҳкам ушлади.

— Оғриди, — деди Юлдуз пешонаси тиришиб.

— Баттар бўлсин. Гапир, нима бўлаяпти?!

— Қўлини қўйиб юбор, ўзим тушунтираман.

Юлдузнинг кўзида бирдан ёш пайдо бўлди. У йиғлаб юбормаслик учун зўрга ўзини босиб турарди. Каратэ билан шуғулланаётганида икки марта қўли синганди. Бир марта оёғи чиқиб кетганди. Яна неча марта калтак еган. Лекин бирор марта ҳам йиғламаган. Ҳатто кўзига ёш келмаган. Аммо ҳозир Шоҳруҳнинг қилиғи ўтиб тушди. Аслида шундай бўлишини ҳам кутганди. Бироқ негадир ўзи азоб чекиши ҳақида ўйламаган экан.

Оксана ҳам қизариб кетганди. Шунчалик қизарган эдики, кўрган одамни қўрқитиб юборар даражада. Унга жудаям алам қилаётганди. Ахир бир марта гарчи ўз ихтиёри билан бўлса-да, Шоҳруҳ Оксанани бағрига босганди. У билан висол онларини ўтказганди. Нега энди бирдан у қўрқиб кетди? Мабодо ҳақиқатан ҳам шунақа бўлганида, ўзини-ўзи ўлдирар экан-да. Севган қизига шунчалик вафодор экан, Оксана қанақанги қилиқ қилмасин, уни ўзидан итариб ташлаши керак эди-ку! Лекин у буларни айни дамда йигитга айтолмайди. Азбаройи Юлдуз борлиги учун.

— Мен илтимос қилдим, — деди у Шоҳруҳни бироз четга тортиб, — чунки отам чиқиб бўлмайдиган ҳолатга тушиб қолди. Уни қутқаришим лозим эди. Йўли битта... Гўёки келин мен бўламан ва отам тўйимга мёрдан тортиб,

прокуроргача бўлган одамларни таклиф қилади. Аслида, беш-олти кун аввал шунчаки чақчақлашиб ўтирамыз, деганида ҳам келишарди. Лекин ҳамма нарса бугун ҳал бўлди. Амалдорлар қутилмаган таклифга умуман боришмайди. Отам ҳам бормайди. Лекин уларнинг ҳаммаси мени танишади. Уйимизга келишганида отам таништирган. Демак, менинг тўйимга келишга, албатта, рози бўлишади...

— Шошма, — деди Шоҳруҳ бирдан қизни гапиришдан тўхтатиб, — унда бошқа бир куёв танласанг ҳам бўлавераркан-ку. Айттайлик, қўриқчилардан. Шунда ҳеч нарса ўзгармайди.

— Ўзгаради. Амалдорларнинг биронтасининг ҳам яқинига йўлолмайсан. Кейин ҳам улар сени қабул қилишмайди. Мақсадинг, улар билан танишиш эди, шундаймасми?

— Бунинг учун Юлдузни йиғлатишим, азоблашим керакми?

— Мен ўзим кўндим. Оксана шунчаки роль ўйнаб беради. Мен эса хотинингиз бўлиб қолавераман. Кейин ўзимиз тўй қиламиз, ҳамма қариндошларимиз, яқинларимиз билан.

— Лекин нега менга аввалроқ айтмадинглар? Шунчалик сир тутиб мени довдиратишларинг шартмиди?.. Бўпти, унда мениям битта шартим бор. Ён томонимда сен ўтирасан.

— Нима десангиз, ҳаммасига розиман. Фақат ишимиз битса бўлгани.

Улар рус тилида гаплашишаётган эдилар. Шу боисдан ҳам Роман Фёдорович ва унинг эркатоий Шоҳруҳнинг гапларини эшитиб жилмайишди. Банкир келиб Шоҳруҳни кучоқлади ва унинг қулоғига шивирлади:

— Менинг қандай аҳволга тушишимни тасаввур қилаяпсанми? Оксананинг тўйини ўзим ташкил қилдим. Сохта тўйни. Унинг Петкаси эшитса борми, бирдан воз кечиб юборади.

У шундай дея кулди. Кейин куёв боланинг эртароқ кийиниб тайёр бўлишини, ҳали-замон меҳмонлар келиб қолишини айтди-да, ташқарига чиқиб кетди.

Бу пайтда Бек худди оёғи куйган товукдай ташқарида у ёқдан-бу ёққа бориб келарди. У гўё ҳеч нимани кўрмаётгандай эди. Ҳа, кўрмасди. Ичини алам куйдирарди. Бир

неча марта банкирнинг уйига кириб, Шоҳруҳни отиб ташлашни ҳам ўйлади. Бироқ қўрқув уни бундай ҳаракат қилишига йўл қўймади. У оқибатини ўйлади. Чунки Шоҳруҳни ўлдирган тақдирда ҳам, Юлдузга эга чиқолмасди. Аввало ё ўзиникилар ёки Роман Фёдоровичнинг одамлари пешонасидан дарча очади. Ундай қилмаганларида ҳам, Юлдузнинг нафратига дучор бўлади. Бу эса, ундан бутунлай айрилиш дегани.

У столлардан бирига ўтирди ва беихтиёр ароқ шишасига қўл узатди. Икки марта кетма-кет ичганидан кейин боши қизиди. Атрофни теранроқ кўраётгандай туйилди ўзига. Хаёлан тўйнинг режасини туза бошлади. Ва қутилмаганда кўзи келин-куёвнинг столини безатаётган аёлга тушди. Унинг хатти-ҳаракатлари жудаям шубҳали эди. Чунки тез-тез ён-атрофга ўғринча қараб қўяётганди. Бек уни бир неча дақиқа кузатиб ўтирди. Аёл нимадир қилганидан кейин столдан узоқлашди. Бек ҳам ўрнидан турди ва унинг ортидан кета бошлаганида, уйдан Роман Фёдорович чиқди. Сал бўлмаса хизматчи аёл билан тўқнашиб кетаёзди. Илгарилари, тўғрироғи, бошқа ҳар қандай пайтда у олдидан чиқиб қолган хизматчини туртиб юборар ва албатта сўкарди. Шу боисдан ҳам, ҳамма ундан қўрқарди. Бу сафар эса индамади.

— Эҳтиёт бўлиш керак, хоним, — деди.

Бу пайтда дарвоза тарафда мэр кўриниш берди. Роман Фёдорович шошганча унинг истиқболига юрди. Шу билан Бекнинг хаёли чалкашиб, уйга кирган хизматчи аёлни унутди.

Мэр банкир билан қучоқлашиб кўришганидан кейин Оксанани кўришни истаб қолди. Ва анча йиллардан бери қадрдон бўлган Роман Фёдоровичнинг елкасидан қўлини ўтказиб, юзидаги табассумни йўқотмаган кўйи уй томон кела бошлади. Бек ўзини четга олди. Бутун диққат-эътиборини мэрга қаратди.

— Хаёлимда, Оксана жудаям ёш қиздай. Ахир у билан таништирганингда бешинчи синфда ўқиётган қизалоқ эдида. Мана, кўз очиб юмгунча... Дарвоқе, бир ой аввал кўргандим. Мафтункор жононага айланган экан. Эсингда бўлса, онаси ҳам худди шунақа эди, — дея сўзлади мэр.

Унинг бўйи узун, овози дўрилдоқ эди. Ҳар-ҳар замон бошини бир ёнига силтаб оларди.

— Мен уни келин либосида кўриб, онасини эсладим. Ишонсанг, дўстим, йиғлаб юборай дедим.

Роман Фёдоровичнинг гапини эшитган Бек тахта бўлиб қолди. «Қанақасига унинг қизи келин бўлади? Бугун Юлдуз оқ либос кийиши керак эди-ку?! Ёки уларнинг тўйлари бугун эмасми? Нималар бўлаяпти ўзи? Тагига етишим керак. Аниқлашим шарт. Агар Оксананинг тўйи бўлса, Худонинг бергани шу. Бир ойга қолдирмай, орадан силлиққина қилиб Шоҳруҳни чиқариб ташлайман. Кейин Юлдузга ўзим уйланиб оламан. Унинг бугун борлиги меники бўлиб қолади. Фақат меники», деб ўй сураётган Бекнинг кўзи Роман Фёдорович билан мэрда эди. Бир хаёл улар билан бирга уйга кирмоқчи ҳам бўлди. Аммо бунинг сира иложи йўқ эди. Чунки Роман Фёдоровичнинг эшик ёнида қўлларини орқага қилиб турган иккита кўриқчиси киришга қўймайди.

Унинг ичини ит тирнай бошлади. Нима қиларини билмаганидан қўлларини бир-бирига уриб, у ёқдан бу-ёққа бориб кела бошлади. Юриш унинг бесаранжомлигини босолмади. Кўриқчи йигитлардан сигарета олиб чекди. Вақтнинг ўтиши шунчалик қийин эдики, худди тўхтаб қолгандай.

Кетма-кет яна меҳмонлар келишди. Уларнинг ҳаммасини Роман Фёдоровичнинг ўзи кутиб олди ва столларга ўтказди. Бир муддатдан кейин мэр ҳам чиқди уйдан ҳамда бориб элитага қўшилди. Келин-куёвдан эса сира дарак бўлавермади. «Ўзим кирмасам бўлмайди. Юрагим ёрилиб кетади», деб ўйлаган Бек баҳона қидирди. Аммо боши ҳам тузук-қуруқ ишламасди. Ҳамма вақт исталган нарсага сабаб тополадиган ақли шу сафар панд бериб қўйди.

Бир неча сониядан кейин эса уйга киришнинг ҳожати ҳам қолмади. Келин-куёвнинг ўзи чиқиб қолди. Шоҳруҳ қоп-қора костюм-шимда, ёнида... Ёнида... Бек кўзига ишонолмасди. Келин айнан Роман Фёдоровичнинг қизи эди. Келиннинг дугонаси эса, Юлдуз! Офарин! Яшасин! Омад сен томонда, Бек! Унинг қичқиргиси келиб кетди. Шодлиги ичига сиғмас, кўзига ишонгиси келмасди. Шу боис битта жойда қоққан қозикдай туриб қолди.

Оксана ўтирганларга қўл силкиди. Шу пайт мусиқа янгради. Ҳамма ўрнидан турди. Келин-куёвни олқишлаб қарсак чалишди. Роман Фёдорович эса келиб қизини қучоқлади. «Оҳ, мана шу ҳақиқий тўйнинг бўлишини жудаям истардим!» — деди пичирлаб қизига. «Хоҳишинг бажарилади, дада. Сен кўриб турганинг айна ҳақиқат, мен эрга тегаяпман! Ҳеч қанақа роль ўйнаётганим йўқ. Энди куёвингни ҳам табриклаб қўй!» — деди Оксана ҳам паст овозда отасига.

Уларнинг пичирлашлари Шоҳруҳга ёқмади. Шу боисдан норози қиёфада Юлдузга қаради. Юлдуз жилмайди ва кўзини қисиб қўяркан:

— Оригинал, — деди.

Роман Фёдорович келин-куёвни амалдорлар ёнига олиб борди.

— Оксанани ҳаммангиз яхши танийсиз, — дея гап бошлади у дўстларига қараб. — Унинг эри Шоҳруҳ. Тўғриси, унинг исмини айтишга мен ўзим ҳам қийналаман. Шунинг учун эртагаёқ қулайроқ исм беришга сизларга ваъда бераман.

Ўтирганлар кулиб юборишди ва қадаҳларини кўтаришди.

— Икки ёшнинг бахти учун ичамиз! — деди мэр.

Унинг гапини ҳамма қўлади.

Келин-куёв ўзлари учун ажратилган столга бориб ўтирди. Оғирроқ мусиқа тиниб, унинг ўрнига шўхроғи чалина бошлади ва унинг овози гала-говурни босиб кетди.

— Шартмиди шунақанги майнавозчилик? — деди Шоҳруҳ Юлдузнинг қулоғига шивирлаб. — Исминни ўзгартирмиш.

— Азизим, ҳаммаси жойида. Биз ютаяпмиз. Мана, ёнингизда ўтирибман. Оппоқ кўйлаклагиларнинг ҳаммаси ҳам келин бўлиб қолавермайди. Майли, бизга қараётганлар кўп. Оксана билан гаплашиб туринг, бошқаларнинг кўз ўнгида сизлар ҳақиқий келин-куёв бўлишларинг керак, — деб Юлдуз Шоҳруҳнинг қўлини ўзининг тиззасига қўйиб олди.

Шундан кейингина Шоҳруҳ бироз ўзига келди. Бу пайтда оғзи қулоғида бўлган Бек уларга яқинлашиб келмоқда эди. Унинг ўзида йўқ хурсандлигидан Шоҳруҳ ижирғанди.

«Баччагар, жа кўнглингдаги иш бўлаётганидан ўзингни кўярга жой тополмай қолдингми?» — дея хаёлидан ўтказди у.

— Табриклайман, дўстим. Сўзсиз бахтли бўласан. Бир-бирларингга жудаям мос тушибсизлар! Сен ва Оксанахон учун юз-юз оламиз! — дея Бек келин-куёвнинг қадаҳини ароққа тўлдирди. Оксана билан Юлдузга эса шампан виносидан кўйди.

Оксанани ёшлигидан катта қилган хизматчи аёл Бекни кўрди-ю, кўзи олайиб кетди. Чунки у махсус заҳар суртилган қадаҳлардан бирини кўлида ушлаб турарди.

Хизматчи аёл бирдан Оксананинг кўлига қаради. Унинг кўлидаги қадаҳ мутлақо бошқа эди. Заҳар сурилган қадаҳларнинг бири куёвда, иккинчиси унинг рўпарасидаги йигитда эди. Агар улар лабларини шу идишларга теккизиб ичишса, тамом, беш дақиқага қолмай иккови ҳам йиқиларди.

— Бу қанақа бедодлик? — деди тансоқчилардан бирининг ёнига борган аёл. — Одобсизлик ҳам эви билан-да! Анавига қара, — у кўли билан келин-куёв томонни кўрсатди, — ярамас бола Оксанамнинг идишида ароқ ичмоқчи. Бориб, кўлидан олиб кўй.

— Эй, кампиршо, бориб идишингни ювсанг-чи, — дея уни жеркиб берди йигит.

— Ахир мен Оксанамни гўдаклигидан катта қилганман. Чўқинтирган онасиман. Тўйини кўрмай ўлиб кетаман, деб кўрқувдим. Майли, сен шу ерда тур, мен ўзим бориб ҳаммасини ҳал қиламан, — деди хизматчи аёл.

Тансоқчи йигит уни яхши танигани учун олдини тўсмади. Шунчаки пилдираб кетаётган аёлнинг ортидан қараб турди. Аммо хизматчи негадир дарвоза тарафга шошарди.

— Кампирнинг томи кетиб қолганга ўхшайди, — деди йигит ва иржайиб кўйди.

Аёл келин-куёвнинг ёнига етиб боришга улгуролмаслигига кўзи етганди. Энди фурсат борида жуфтакни ростлаши керак. Йўқса, шунақанги қиёмат бошланадики, хизматчилар у ёқда турсин, ошпазлар ҳам соғ қолмайди...

Бек хурсандлигидан шайтон сувини охиригача сипқорди. Стол устига қадаҳни тўқ этказиб кўйиб, лабини артди.

Шоҳруҳ эса ичмади. Чунки Роман Фёдорович билан бирга анча ичиб қўйганди. Яна ичса маст бўлади. Кейин тузган барча режаларини барбод қилиб қўйиши мумкин.

Анча кайфи ошиб қолган Бек столни айланиб ўтиб, ҳеч тортинмасдан Юлдузнинг қўлини ўпди. Унинг бу қилигини мутлақо кутмаган Юлдуз карахт бўлиб қолди.

— Биз бахтли бўламиз, — деди Бек қаддини ростлаб. Шунда унинг боши айланиб йиқилиб тушаёзди. Яхшиямки, уларнинг яқинида кўриқчи йигитлардан иккитаси турарди. Дарров Бекнинг қўлтиғига киришди.

— Ўзим кетаман, — дея Бек уларни силтаб ташламоқчи бўлди-ю, удалолмади. Кейин тақдирига тан бериб йигитларга осилди. Дарров уни даврадан олиб чиқиб кетишди.

— Тўй бошланмасидан маст бўптимиз? — сўради Шоҳруҳ ҳамон ўзига келолмай ўтирган Юлдуздан.

— Шунақага ўхшайди. Бўшашиб кетибмиз. Ҳечқиси йўқ. Тўй ўтсин, яхшилаб гаплашиб қўямиз, — деди Бекнинг ортидан қараб қолган қиз.

Бек ўзлари учун ажратилган столда ҳам ўтиролмади. Гоҳ боши бир томонга оғиб кетар, ҳали стаканни ерга тушириб юборса, ҳали газакни гижимлар эди. Бошқалар уни маст бўлиб қолган деб ўйлашаётганди. Шу боисдан кўриқчи йигитларни чақириб, бирорта хонага киргизиб ётқизишларини илтимос қилишди.

Мэр Бекни уйга киргизаётганларини кўрди ва секин энгашиб Роман Фёдоровичнинг қулоғига:

— Кун бўйи тўй бўлдими дейман, тайёр бўп улгуришибди баъзилар, — дея пичирлаб уй тарафга ишора қилди.

Банкир кулди-да:

— Шунақага ўхшайди, — деб қўйди.

Бекнинг бутунлай маст бўлиб қолганини Юлдуз ҳам кўрди. Ичида гижинди. “Ярамас, ичолмай юрганмидинг?” — дея хаёлидан ўтказди.

Бекни юмшоқ ўриндиққа ётқизишганларида унинг юзи докадай оқарган ва танаси музлаб бормоқда эди. Аммо кўриқчи йигитлар бунга эътибор қилишмади. Эшикни ёпишди-ю, чиқиб кетишди. Бек бир қимирлаб қўйди, сўнг боши ёнбошига қийшайиб қолди.

Бу пайтда сўз навбати прокурорга берилганди. Мусиқа

тинган, ҳамманинг нигоҳи шапкасани олиб қўйган ялтир бошли басавлат кишида эди.

— Оксана, — деди у ва ёнидагиларга бир-бир қараб чиқди, — дадангни билганимга, бугун ҳисоблаб кўрсам, йигирма йил бўлибди. Ўшанда у оддий банк ходими эди. Сен туғилгач, унинг бошига омад қуши ҳам қўнди. Мана, орадан йигирма йил ўтиб банкирга айланиб турибди. Биласанми, қизалоғим, унинг ҳурмати акцияларининг кўплигида эмас, чин инсонлигида. Ва шундай одамнинг қизи, албатта, ақллиликда отасидан қолишмайди деб ўйлайман. Ёнингдаги йигитни, албатта, ўзинг танлагансан. Юрагингни унга бердингми, демак, у, албатта, ишончингни оқлаши керак ҳамда сизлар менга банкир эмас, бўлажак прокурорни дунёга келтириб берасизлар.

Унинг шу гапидан кейин ҳамма ўтирганлар бирданига “Во-о-о!” деб қийқириб юборишди. Илло, бундай буюртма ҳали бирорга базмда ҳам, тўйда ҳам берилмаганди. Бу фикрлар прокурорнинг миясида аввалдан ўйланган эди.

— Бунга ҳеч ким эътироз билдирмаса керак, — дея гапида давом этди прокурор бир муддат атрофидагиларга қараб ўзининг гапи қўллаб-қувватланаётганидан вужудига ажиб шодлик эниб, — ахир мен Роман Фёдоровичнинг набирасидан ўзимга шогирд тайёрлашим керак-ку?!

— Агар, — деди мэр прокурорга эшитилмайдиган қилиб паст овозда, — набира улгайгунча сен тирик турсанг.

— Шунинг учун оламиз!

Прокурорнинг сўнгги гапидан кейин яна қийқириқлар янгради. Барабанчилар таёқчаларини беш-олти марта асбобларига уришди.

— Шошманглар! — қичқирди прокурор бир қўлини юқорига қўтариб. — Горка!

Тўйга йиғилганларнинг бари бирдан оёққа турди. Худди келишиб олишгандай бир овоздан “Горка! Горка!” дея қичқира бошлади. Шоҳруҳ ҳангу манг эди. Юлдуз ўзини қаерга қўйишни билмасди. Шунчасига чидади. Бунисигаям чидайди. Аммо ўзи бошқа жойда бўлиши ва Шоҳруҳнинг бегона қиз билан ўпишаётганини кўрмаслиги керак. Айни чоғда... Яхшиси, унинг кўксига пичоқ уришсин, қийнаб ўлдиришсин. Шунда ҳам бу даражада азобланмайди.

— Ҳамма бизни кутаяпти, тур, жоним, — деб Шоҳруҳнинг қўлидан тортқилади Оксана.

Шоҳруҳ Юлдузга қаради. Қиз эса юзини бошқа томонга бурди.

— Дугона, — деди вазиятни тезда англаб етган Оксана, — ҳаммаси ёлгондан бўлади. Биз сираям ўпишмаймиз. Сен ўзинг ҳамма нарсани тушунасан-ку!

Юлдуз газаб билан у томонга ўтирилди.

— Бунинг учун сенга катта раҳмат! — деди.

— Иложим қанча?

Юлдуз қадаҳидаги винони ичиб юборди ва жилмайди:

— Горка! — деди алам билан.

Биров сочидан бураб тортгандай Шоҳруҳ зўрға ўрнидан турди ва келин томон юзланди. “Горка!!!” деган қичқариқ авжга чиқди. Шоҳруҳ шунчаки Оксананинг юзига лабини босиб қўймоқчи эди. Аммо келин чаққонлик қилди. Дарров ўзининг қип-қизил нозик лабларини куёвниқига туташтирди. Тўйга йиғилганлар баттар қий-чув кўтаришди. Кейин “Бир! Икки! Уч!” дея бақаришди. Юлдуз ерга кириб кетгудек бўлди. Шоҳруҳ лабларини узолмай қолди. Айни вазиятдан усталик билан фойдаланган Оксана истеъдодини кўрсатишга улгурди...

Шоҳруҳ қайтиб жойига ўтирганида Юлдуз титрар эди. Кўзидан ёш тирқираб оқарди. Шоҳруҳнинг ҳам боши эгилди. Юлдуз пиқиллаб, рўмолчаси билан кўзидаги ёшни артиб куёвга қаради. Бир-иккита аччиқ-аччиқ гап айтмоқчи эди, аммо дарров ниятидан қайтди. Чунки боши эгилган йиғитнинг чакка томирлари бўртиб кетганди. Бунинг устига, у шунақанги шалвираб қолгандики, одамнинг ичи ачирди.

— Бошингизни кўтаринг, — деди Юлдуз, — нима бўлса бўлди. Бошқалар ҳар хил ўйга боришмасин. Келишганимиздай, ҳаммаси табиий чиқиши керак.

Шоҳруҳ қизга юзланди ва секин қўлини ушламоқчи бўлганида, Юлдуз қўлини стол устига қўйди.

— Маза қилдингизми? Ширинмикан лаби? — деди.

Унинг гапи Шоҳруҳнинг суяк-суягидан ўтиб кетди. “Нималар деб валдираяпсан? Ҳамма томошани ўзинг ташкил қилдинг-ку! Энди мен айбдор бўп қолдимми?” — дея хаёлидан ўтказиб Юлдузга ўқрайиб қараб қўйди.

Бу маҳал давра қизигандан қизиб борарди. Кимдир рақсга тушган, яна кимдир ўрнидан туриб олиб алланималар деганча шароб тўла идишини лабига тутган, бошқалари ёнидагиси билан тинимсиз гаплашарди.

Шоҳруҳ деярли ҳаммани бирма-бир нигоҳидан ўтказиб чиқди. “Ишим чала қоляпти. Таниганим мэр бўлди. Шундаям озгина гаплашдим. Бу аҳволда амалдорларнинг бари хурмачаларини тўлдиради-да, жуфтакни ростлайди. Кейин яна бошидан бошлашим керак”, — дея атай бошқа нарса ҳақида ўйларди у. Мабодо Оксана билан ўпишганини, Юлдузнинг кўз ёшини эслайдиган бўлса, ўзи қийналади. Қийналгач, албатта, ичади. Ичдими, биронта “каромат” кўрсатади. “Каромат”ининг охири отишма билан тугайди. Чунки кўзига Роман Фёдорович итдай кўринаяпти.

Демак, маст бўлдим, тўй-пўйни эсидан чиқаради. Шартга ўрнидан туради-да, унинг ёнига бориб: “Қасамхўр, туллак”, деб ёқасидан олади. Бир-иккита мушт туширади. Табиийки, банкирнинг кўриқчилари қараб туришмайди. Бирдан Шоҳруҳга ёпишишади.

Буни кўрган Бахтиёр билан унинг ёнида ўтирганлар тўппончаларини ишга солишади (дала ҳовлига кираверишдаги кўриқчи йигитлар фақатгина Шоҳруҳнинг йигитларини текширувдан ўтказишмаганди. Роман Фёдорович ўзаро ишонч пайдо қилиш мақсадида атайин шунақа буйруқ берган эди). Қий-чув, дод-вой! Биров қочади, биров қонига беланади...

Шоҳруҳ жуда ўйга берилиб кетганидан, Роман Фёдорович рўпарасига озгингина бир кишини бошлаб келганини сезмай ҳам қолди. Оксана туртиб қўйганидан кейин ўзига келиб бошини кўтарди.

— Ҳар доим қандайдир режалар тузиб юрадиган менинг ёшгина дўстим, — деди Роман Фёдорович Шоҳруҳни кўрсатиб.

Шоҳруҳ дарров ўрнидан турди. Ўзига қўл узатиб турган одамнинг кафтини сиқди.

— Бу эса, — деб банкир ёнидаги одамнинг елкасига қўлини қўйди, — менинг энг қадрдон дўстим Виталий. Москванинг бойваччаси.

У шундай дейиши билан Оксана дик этиб ўрнидан турди.

— Виталий амаки, — деди қувноқ овозда, — бунча ўзгариб кетдингиз?! Илгари озгингина эдингиз, мўйловингиз ҳам йўқ эди!

Оксана гаплашиш баробарида столни айланиб ўтди ҳамда Роман Фёдоровичнинг қадрдонининг бўйнига осилиб, юзидан чўлпиллатиб ўпди.

— Менинг эркатойим, бунчалик очилиб кетдинг?! Кўрмаганимга ўн йилдан ошибди-я, — деди Виталий амаки ва банкирга юзланди: — Қизинг онасига ўхшабди. Жудаям гўзал.

У шундай деб Оксананинг лаби аралаш юзидан ўпди. Сўнг белидан қўлини ўтказиб:

— Қани, куёвнинг ёнида ўтиравермасдан бизнинг ҳам кўнглимизни овлаб кел-чи, — деди.

— Юля, — деди келин-куёв столи томонга ўтирилган Оксана Юлдузга мурожаат қилиб, — эркатойимни ўзинг зериктирмай тур.

Шу пайт банкир қизининг қулоғига алланималар деб шивирлади. Оксана билан бирга хохолаб кулиб юборишди.

Юлдуз уларнинг орқасидан шунақанги газаб билан қарадики, имкони бўлса бориб янчиб ташласа. “Падар лаънатиларда уят деган нарсанинг ўзи қолмаган”, — хаёлидан ўтказди у. Сўнг Шоҳруҳга юзланди ва куёв боланинг тикилиб турганини кўриб жилмайди.

— Бевафо, хотинчангиз сал узоқлашиши билан менга ёмон қараш қилаяпсизми? — деди.

— Хотинчам ёнимда. Агар хотинчамга биров шунақа муомала қилганида, уриб миясининг қатигини чиқарардим, — жавоб қилди Шоҳруҳ.

— Унда сиз ўтириб туринг, мен бориб Оксананинг миясининг қатигини чиқариб келайин.

Уларнинг иккови ҳам кулиб юборишди.

— Энди, анави дардисардан қуйинг, ичамиз. Фақат келин-куёвнинг қадаҳида эмас, оддий стаканда. Чунки шу қадаҳларни кўрсам қоним қайнаб кетаяпти.

— Нега қайнаркан?! Битгасини Бек дўрдоқ лаби билан тозалаб кетган, ўшанисини сенга бераман.

— Унақада, сизнинг лабингизни ҳам Оксанахон тозалаб қўйди, кир бўп қолган экан. Мен ҳам бериб қўяқолайин Оксанага...

— Ҳамма нарсага гап топилади.

— Ҳали шошманг, яхшилаб жазонгизни бераман, хотин-боз!

Шундай дея Юлдуз пиқирлаб қулди. Худди уларнинг гапини эшитиб тургандай, Виталий амакисининг кучоғида ён-атрофдагилари билан чақчақлашиб ўтирган Оксана ортига ўгирилди. Қўлини ҳавода силкитди. “Ҳозир бораман, зерикмай ўтир, жоним!” дея қичқирди. Унинг гапига ёнида ўтирганлар кулишди. Ундан кейин кимдир латифа айтди шекилли, қийқириқ бўлди. Келин кўйлакнинг орқаси бутунлай очиқ эди, Виталий амаки қўлини айнан ўша жойдан ўтказиб Оксананинг белидан кучганди. Бунга узоқдан Шоҳруҳ кўриб ўтирарди. Аслида унга барибир эди-ю, аммо мабодо ҳақиқатан ҳам ҳозир унга уйланаётган бўлганида, шубҳасиз, қизни соғ кўймаган бўларди. Уни яна битта ажаблантирган нарса Роман Фёдоровичнинг миқ этмаётгани. Албатта, у қизига рўбарў ўтиргани боис, эҳтимол, Виталий ошнасининг қилаётган ишини кўрмаётгандир. Балки ўзини кўрмаётганга олаётгандир. Эҳтимол, бу улар учун оддий ҳолдир. Лекин барибир ғалати. Эс-ҳуши, эркаклик, оталик гурури бор одам қизиниям, ошнасиниям, озгина бўлса-да, тартибга чақириб қўйиши зарур. Шуларни ўйлаб гижиниб ўтирган Шоҳруҳни Юлдуз туртиб қўйди.

— Куёв боланинг рашки келаяптими? — деди жилмайиб.

— Нималар деяпсан?! Мен фақат сени рашк қиламан. Биров билан озгина ортиқча гаплашиб юборсанг, тепа сочим тикка бўлади, — деди Шоҳруҳ.

Шунда Юлдуз қаҳрамонлик кўрсатди. Юрак ютиб жилмайди-да (боягисидан чиройлироқ, мафтункорроқ):

— Шунинг учун сизни яхши кўраман-да, — деди.

Шу гап унинг оғзидан чиқиши билан, йигитнинг юзи кундай ёришиб кетди. Зеро, у навбатдаги кесатишни қабул қилишга тайёр эди. Шунинг билан ўзини жудаям ёмон кўриб кетди. Ахир шундай фариштанинг кўз ўнгида бошқа қиз билан ўпишди. Ёлғондакам эмас, ростдан. Аслида у ёлғондакам қилмоқчи эди, аммо ундай бўлиб чиқмади.

У ўйини охирлатгунча келин ўрнидан турди. Яна ўша маъшуққа ўхшаб кўринаётган Виталий амакисининг кучо-

гида. Шоҳруҳнинг ёнгинасига келиб ўтиргач, куёв бола-нинг қулоғига энгашиди.

— Тўйимизни бутун умр эсимдан чиқармайман. Сен билан бахтли ҳаёт кечирамиз, худди жаннатдагидай, — деб ҳиринглади, унинг оғзидан ароқ иси анқир эди. — Азизим, — дея у гапани давом эттирди ҳиринглашдан тўхтар экан, — сен билан бугун тўйгунимизча ичишимиз керак. Бугун иккимизга ҳам рухсат этилган. Бизга, албатта, Юля ҳамроҳ бўлади.

— Меҳмонлар қарашяпти. Ўзингни бос, — деди унинг маст бўла бошлаганини сезган Шоҳруҳ.

— Тисс! — деб кўрсаткич бармоғини лабига босди Оксана ва ароқ шишасига узалаётиб, сузма солинган ликобчага энгини ботириб олди.

— Оббо, нима қилиб қўйдинг? — деб унинг қўлини ушлади Шоҳруҳ, кейин Юлдузга юзланди: — Тозалаш керак...

Унинг гапи чала қолди. Оксана қўлини тортиб олиб, энгига ёпишган сузмани Шоҳруҳнинг костюмига ишқаб қўйган эди.

— Хавотир олма, — деди у ҳиринглаб, — энагамиз бирпасда тозалаб қўяди. Ҳозир чақираман.

Оксана кўзи билан хизматчи аёлни қидирди, лекин ҳеч қаерда кўрмади.

* * *

Хизматчи аёл дарвозадан чиқиб олгач, қадамини тезлатди. Беш дақиқада у ўрмонгача етиб олиши керак. Агар етолмаса, шўри қурийди. Чунки куёв бола заҳар сурилган идишдан ароқ ичади. Бироздан сўнг ўлиб қолади. Кейин шовқин-сурон кўтарилади. Уни қидиришади. Чиқиб кетганини билишса, орқасидан тушишади. Ялангликда дарров топишади. Ўрмоннинг ичкарасига кирса, марра уники. Яхшиямки, Ивановкадаги синглисаникига оиласидагиларнинг ҳаммасини жўнатиб юборгани. Бехавотир. Энди ўзи амаллаб етиб олса бўлгани... Бир ҳисобдан Оксананинг тирик қолаётгани ҳам яхши. Руҳан қийналмайди... Топшириқни у сидқидилдан бажарди. Оксананинг ажали етмаган бўлса у айбдорми? Йўқ, унақаси кетмайди. Энди сўхтаси совуқ, башарасини жун босган, махлуқнинг қиёфодоши Бомба

уни ернинг тагидан ҳам тополмайди. Ажаб бўпти. Бир марта тайёр қилиб берганди. Ўзлари эплашолмади. Битта тугмачани эплаб босиш қўлларидан келмаган одамларга кекиришга бало борми? Йўқ, ҳаммаси жонга тегди. Бунақа давом эттириб бўлмайди. Оксананинг ўрнига куёвнинг ўртоғи заҳар сурилган қадаҳдан ароқ ичса у айборми?..

Марфа Степановна — Оксанани ёшлигидан катта қилган аёл ҳеч нарсани ўйламаётган эди. Қадамини тезлатганча дарвозадан чиқиб, юз қадамча юргач, орқасига ўғри мушукдай қаради. Кейин ўзига-ўзи гапиришни бошлаб юборди.

Унинг шундоққина ёнгинасида машина тўхтади. Юраги товонига тушиб кетган Марфа Степановна “Во-о-о-й!!!” дея бақириб юборди. “Жип”. Бу машинани у бир неча марта кўрган: Бомба айнан шу машинада келади доим. У исмини айтмаган, лақабини айтган, холос. Ўзиям бомбага ўхшайди. Башараси тасқара. Сочи жингалак. Бирдан осмондан тушгандек пайдо бўлади.

— Марфа Степановна, қаёққа кетаяпсиз?! — деганча машинадан тушиб аёлга яқинлашиб кела бошлади Бомба. У қўлидаги ханжарни айлантириб ўйнар, Марфа Степановнанинг кўзи пичоқда эди. Пичоқ билан бирга кўзи коса-сида айланарди.

— Мен ҳамма ишни бажардим. Айтганларингдай, келин билан куёвнинг қадаҳига берган заҳарингдан сурдим. Лекин... Лекин, — дея кампир йиглаб юборди, — куёвнинг ўртоғи Оксананинг идишида ароқ ичиб қўйди. Менинг айбим йўқ-ку, тўғрими?!

— Бир оғиз ҳам ёлгон гапирмадинг, кампиршо! Шунинг учун ўлимдан омон қолдинг! Лекин куёв ўлгани йўқ, ўртоғи ўлди. Унинг ўлганини ит ҳам сезгани йўқ.

У энкайиб, башарасини Марфа Степановнанинг юзига теккизгудек бўлиб гапирарди. Оғзидан шунақанги бадбўй хид келардики, аёл қайт қилиб юборай деди.

— Ҳозир сенга атиргул совға қиламиз, сен бу совғани Оксанага берасан, тўйи билан табриклайсан. Кейин тугмачасини босиб узоқлашасан — олам гулистон! Шу пайтгача дагдага билан ишимизни бажараётгандинг, энди манави мукофотини ҳам оласан! — деб Бомба қўйнидан бир даста бели букилмаган доллар чиқариб кампирнинг кафтига маж-

бурлаб тиқиштирди. — Ҳақиқий киллер бўлдинг, кампир-шо! Энди машинага ўтир, йўқса, Роман Фёдоровичнинг дала ҳовлисига етиб боргунингча тўй тугайди, — деди у ва Марфа Степановнанинг билагидан ушлаб ўрнидан тургазди-да, машинага судради.

Аёл ҳамма кўрсатмани машинада олди. У атиргулларни Оксананинг кўлига тутқазаетиб, дастанинг тагидаги қизил тугмачани босиб кўяди ва беш сония ичида ундан узоқлашади. Қиладиган иши шу. Гўё арзимасдек туйилади. Ҳеч қанақанги хавотирли жойи йўқ. Гўёки, ҳаммаси ўз ўрнида қолади. Унинг жонсиз танаси ерга гурсиллаб тушмайди...

Марфа Степановна даҳшатли туш кўраётгандай эди. Тезроқ уйғонишни истар, бироқ сира уддасидан чиқолмасди.

Марфа Степановнани уч юз метрча берироққа ташлаб кетишди. Юраги дуқиллаб ураётган аёл бир неча муддат жойидан жилмади. Кўрқди. Кўзидан дув-дув ёш оқди. Сўнг ўзига келди. Тўғрироғи, хаёлига: “Балки тирик қоларман”, деган ўй келганди. Шундан умид қилди ва улкан дарвоза сари илдам қадам босди.

Кўриқчи йигитлар унинг чиқишида ҳеч нимани суриштирамаганидек, кираётганида ҳам лом-мим дейишмади. Бемалол ичкарига кирган аёл тўғри келин-куёв столи томонга юрди. Назарида, бир неча ўнлаб кўзлар уни кузатиб тургандай эди. Аслида у ҳеч кимнинг эътиборида эмасди. Ҳамма ўзи билан ўзи овора эди. Фақат келин-куёв уни қидирарди. Оксана ёнига кўриқчи йигитлардан бирини чақириб Марфа Степановнани топиб келишни буюрди. Бироқ шу ондаёқ уни тўхтатди.

— Ана, ўзи келаяпти! Бир даста атиргул билан! Мен нега шундай кунимда йўқолиб қолди, деб хафа бўлаётгандим, у бўлса атиргулга кетган экан! — дея қичқирди Оксана ва ўрнидан туриб: — Ҳали ҳеч ким оппоқ атиргул совға қилмаганди! — деди қувониб.

* * *

Шаҳло сочларини гижимлади. Бошқа бақирингга кучи етмади. Ўтириб қолди. Севинч ошхонага шошиб кирди-да, бир коса сув олиб келиб унинг юзига сепди.

— Кўрқитиб юбординг, Шаҳло! — деди бақириб.

Довдираб қолган Шаҳло унинг гапига мутлақо эътибор

бермади. Ҳайрат билан сочилиб ётган идишларга қарар, шунинг билан бирга кўзидан тинимсиз ёш оқар эди.

— Ўғри тушганга ўхшайди, — деди Наргиза.

— Йўқ. Ўғри идиш-товоқни синдириб нима қилади? Ошхонанинг дабдаласи чиқиб ётибди, — дея Севинч гилам устида ётган лаб бўёғини қўлига олди ва уни айлантриб кўраркан, топагонлигини намойиш қилаётган эди.

Шаҳло иккала қизга маъносиз қаради. Сўнг Наргизага: “Илтимос, амакимга телефон қилиб юборинг, мен номерини айтиб тураман”, — деб ўзининг жажжигина қўл телефонини берди.

Бўрон тезда телефонини олавермади. Бу пайтда у ресторанда кичик хотини билан бирга ўтирарди. Унга бўлиб ўтган воқеаларни сўзлаб, ундан маслаҳат сўраётганди. Шунинг билан бирга: “Фароғатнинг ўрнига буни чақирсам бўларкан, ҳар қалай, тузукроқ фикр чиқарди. Шунда балки келиним Хонзодани жиннихонага топширмасмидим”, — дея ўйлаётганди ҳам. Айни дақиқада шароб тўла идишидан ҳўплаб қўяётганди. Фарангиз сўзлаш учун эндигина оғиз жуфтлаганида телефон жиринглади. У бир муддат эри телефонни олишини кутди. Аммо Бўроннинг ҳозир биров билан гаплашишга ҳуши йўқлигини сезгач:

— Телефонни ўчириб қўйинг, — деди.

Бўрон телефонни олиб экранига қаради-да:

— Таниш номерга ўхшайди, — деди ва яшил тугмачани босиб қулоғига тутди. Шаҳлонинг овозини эшитганидан кейин кўзини юмди.

— Шаҳло, қизим, — деди мумкин қадар юмшоқ овозда гапириб, — қимирламай ўтир. Ҳозир етиб бораман. Нима дейсан?! Ойинг... Боргандан кейин ҳаммасини сенга тушунтриб бераман.

Шаҳло яна йиғлади. Телефонни отиб юбориб, савол назари билан қараб турган қизларга:

— Ҳозир келарканлар, — дея ҳолсизланиб ўрнидан туришга ҳаракат қилди.

Наргиза Севинчга нисбатан илдамроқ ҳаракат қилиб, Шаҳлонинг қўлтиғига кирди. Азбаройи кеннойиси Севинчнинг олдида обрўсизланмаслиги учун шундай қилди. У Шаҳлони кўпам ёқтиравермасди. Гарчи у фасонини чизган

кўйлақлар орқасидан тўрт-беш сўмли бўлгани, бошқаларга: “Мана, акамнинг хотини нималарга қодир!” — деб мақтангани билан, ич-ичидан: “Бу қиз эр топилмаслигига кўзи етгани учун акамга осилган. Акам уни хотин қилмаса, кўчадаги қизларга қўшилиб кетарди”, — деб ўйларди. Аини чоғда у ўта худбин эди. Бошқалардан бир қадам илгарироқ юрмаса, кўнгли таскин топмасди. Ҳозир ҳам Севинчдан аввал Шаҳлога ёрдамлашаётганида миясида шу ўй йўқ эмасди.

— Нима қиламиз? Амакинг уйни шу аҳволда кўрадиларми? — сўради Севинч дугонасига тикилиб.

— Амаким кўрганлар. Шундай бўлсаям, ҳеч бўлмаганда ошхонани тозалаб қўййлик, — деди Шаҳло қандайдир ўксик, аини чоғда ялинчоқ товушда.

Шуни кутиб турган қизлар дарров ишга киришишди. Кўп ўтмай, ошхона аввалги ҳолига қайтди. Энди навбат биринчи қаватнинг йўлагига эди. Аммо Бўрон келди-ю, иккала қиз ҳам йиғиштиришдан тўхташди. Шаҳло амакисининг ёнидаги аёлга мутлақо эътибор бермади. Йиқилган ёш боладай йиғлайверди, йиғлайверди. Бўрон уни оталарча кучди. Пешонасидан ўпиб қўйди.

— Ҳаммаси изига тушиб кетади, қизим. Буям бир синов, — деди салмоқ билан гапираркан.

— Лекин, амаки, нега энди бирдан бутун оиламиз синовдан ўтиши керак? Буларни кўрганимдан кўра, ўзимни ўлдирганим яхшироқ!

— Кўй, бундай гапларни... Мана, иккита дугонангни бошлаб келибсан. Биргалашиб ҳамма нарсани жой-жойига қўйиб чиқасизлар. Қолган ишларни ўзим уддалайман. Даданг, ойинг, Жаҳонгир ҳам келади. Аввалгидай хушчақчақ яшайсизлар... Қани, меҳмонхонага... Йўқ, яхшиси, ҳовлида гаплашиб қўя қоламиз, юр, — деб Бўрон жиянини ташқарига етакламоқчи бўлганида, Шаҳло синган оёғини полга босди-ю, инграб юборди.

Бирдан ташвишга тушган Бўрон аввал қизнинг юзига, кейин оёғига разм солди. Пешонаси тиришди.

— Сени соғлом кўрдим деб қувонгандим. Нима аҳвол бу?! — дея бақриб юборди. Унинг овозидан бошқалар чўчиб тушишди. Икки қиз дарров ўзларини иш билан андармон кўрсатишга урина бошлашди.

— Секинроқ, — деди у билан бирга келган аёл, — ҳаммани қўрқитиб юбордингиз. Буям етмагандек, бечоранинг жонини оғритдингиз.

Бўрон бирдан қаҳр билан аёлга қаради. Аммо унинг юзидаги самимиятни, меҳрни кўриб дарров шаштидан тушди.

— Қаттиқ оғрияптими? — деб сўради Шаҳлодан.

— Йўқ, билмай босволибман, — деди пешонасига тушган сочларини тўғрилаган Шаҳло.

Улар ташқарига бориб, ҳалинчакли ўриндиққа ўтирганларидан кейин Бўрон чўнтагидан сигарета олиб чекди. У нима деярини билмасди. Аслида, Фарангиз Шаҳлога ким бўлишини айтмоқчи эди. Аммо қизнинг оёғини кўрганидан кейин каловланиб қолди. “Мавриди эмас, бирор кун ётиғи билан тушунтирарман. Ёки бошқа бировлардан эшитар. Умуман, билиши шартми?” — деб ўйлади ва қизнинг юзини силади.

— Манави аёл сен билан бирга қолади. Уйингдагилар келгунча қараб туради. Хўпми, она қизим? — деди.

Шаҳло ҳайрон бўлиб аввал амакисига, сўнгра аёлга қаради.

— Дўхтирмилар? — сўради у.

— Бир ўзинг битта уйда қўрқасан. Дугоналаринг дарров кетиб қолишса керак. Хуллас, шу аёл билан бирга ўтириб туринглар, мен хабар олиб тураман.

Бўрон бошқа ҳеч нима деёлмади. Тез-тез юриб кўчага чиқиб кетди. Шаҳло билан Фарангиз эса, бир-бирларига термилганча қолаверишди.

— Менинг исмим Фарангиз, — деди аёл кўлини қизга узатиб. — Мана, танишиб олдик. Энди ишни ҳамма ёқни уборка қилишдан бошлаймиз. Сиз ошхонада картошка артиб турасиз. Ишларимизни тугатганимиздан кейин ҳаммамиз ўтириб чой ичамиз.

Тахминан икки соатлардан кейин тўс-тўполони чиқиб ётган уй аввалги ҳолига қайтди. Лекин барибир Шаҳлонинг кўнгли ёришмади. Ликопчасидаги бир донагина картошка бўлагини санчқи билан майдалаганча, ер чизиб ўтираверди. Қизлар, Фарангиз ҳар хил кулгили гаплардан гапиришиб унинг хаёлини бошқа ёққа бурмоқчи бўлишдию, барибир эплашолмади.

— Фарангиз опа, амакимнинг қўл телефони номерларини билмайман. Мабодо сизда бўлса, беринг, илтимос, ойим қаердаликларини сўрамоқчиман, — деди Шахло бошини кўтариб аёлга термиларкан.

Фарангиз жилмайди. Табассуми шунчалик чиройли эдики, ҳаттоки учала қизнинг ҳам ҳаваси кетди. Аслида, Наргиза билан Севинч бу аёлни айлантриб сўроққа тутмоқчи эдилар, чунки Шахлодан: “Ким?” — дея сўрашганида, у елка қисиб қўйганди. Бўроннинг телефон рақамлари аниқ, дона-дона қилиб айтилганидан кейин билишдики, бу аёл унчалик ҳам бегона эмас. Демак, уни зимдан сўроққа тутиш ёш қизлар учун унчалик ҳам тўғри келавермайди.

Шахло амакисидан ойисининг қаердалигини билганидан кейин ёнидагиларга боришини айтди. Биров эътироз билдирмади. Қайтага маъқуллашди унинг гапини. Фақат Севинч бирга боролмаслигини, уйида зарур иши борлигини айтди.

Такси уларни шундоққина асаб касалликлари шифохонасининг дарвозаси ёнига ташлаб кетди.

Шахло ойисини кўриш учун анча тер тўкди. Илтимослари ўтмади. Фарангиз орага тушиб бир-икки сўм қистирганидан кейин қисқа муддатга кўришларига изн беришди.

Хонзоданинг сочлари тўзғиб кетган эди. Бир қарашда унинг ҳақиқий жиннидан фарқи йўқ эди. Лекин унинг ташқи кўриниши шундай эса-да, ақли-хуши жойида, ҳамма нарсани яхши фаҳмлайдиган даражада эди. Тўғри, уйида ҳар балоларни вайсади. Ўшанда у воқеага кимнидир сабабчи қилиб чиқиб кетиш нияти бор эди, аммо нияти амалга ошмай қолди.

Ҳозир ҳам Шахлони кўрганидан кейин уни гўрдан олиб, гўрга тикмоқчи бўлди. Аммо шаштидан тушди. Агар озгина ножўя ҳаракатни бошласа, оқибати нима билан тугашини у яхши биларди, шу боис, қизини қучоқлаб йиғлади. Кечирим сўради. Омон-эсон шу ердан чиқса, ҳаётини бутунлай бошқача қуражагини ҳам яшириб ўтирмади. Кейин кўзи Фарангизга тушди ва бир муддат унга тикилиб қолди.

— Қизим, ким билан келдинг? — деди у Шахлони маҳкамроқ кучиб.

— Булар... — деб Шахло эндигина гап бошлаган эди, Хонзода бирдан уни гапиришдан тўхтатди.

— Мен бу аёлни кўрганман. Ҳа, эсладим. Бўрон амакинги билан бирга. Бўрон амакингининг “любовница”си!

Шаҳлони яшин ургандай бўлди. У Фарангизни хизматкор ёки уй ишчиси бўлса керак, деб ўйлаганди. Аммо ўта жиддий амакиси ўзига шунақанги аёлни эп кўриши етти ухлаб тушига ҳам кирмаганди. У бир муддат довдираганча Фарангизга бошдан-оёқ қараб чиқди. Ўзини йўқотиб қўйган аёлнинг ранги оқариб кетганди. Шаҳло бировнинг эри билан юрадиган аёллар тўғрисида кўп эшитган ва унинг тасавбурида бунақангилар безбет ва фаросатсиз бўлиши керак эди. Сал ортиқча гапга йиғлаб юборадиган бу беозор аёлдан қанақа жазман чиқсин? Ана, ойисининг билиб-билмай қилган ҳақоратини эшитиб ерга кириб кетгудек аҳволга тушди-ку.

— Ойи, сиз адашаётганга ўхшайсиз. Фарангиз опамлар мутлақо сиз ўйлаган...

— Мен кўрганимга ишонаман, тушундингми, қизим?! — дея Шаҳлони жеркиб ташлади Хонзода. — Қандай қилиб бу енгилтак билан топишиб олдинг? Майли, аввалги қилиқларингдан кўз юаман. Севган йигитингга турмушга беришгаям розиман; ич-ичимдан норози бўлсам ҳам. Аммо бузуқлар билан бирга юришингга қандай чидайман, жон қизим?!

Хонзоданинг кўзидан дув-дув ёш оқа бошлади. Шаҳлонинг боши гувиллаб кетди. Бир неча сония кўзларини юмиб турди. Шундан кейингина амакиси ойисини нега жиннихонага ташлаб кетганини тушуниб етди. Демак, ҳақиқатан ҳам ойисининг ақли жойида эмас, у оғзига келганини қайтармайди.

— Ойи, биринчи навбатда соғайишингиз керак. Дадамлар касалхонада ётибдилар. Жаҳонгир ҳам қўлини синдириб олибди... Бу ёқда менинг оёғим гипсда. Хуллас, ҳаммамиз бир аҳволдамиз. Бошқа нарсаларни эсингиздан чиқаринг. Ором олиб, асабларингизни тинчлантиринг. Майда-чуйда гапларга умуман эътибор берманг.

Шаҳло деворга гапираётгандай эди. Хонзода қизига термилиб турган бўлса-да, хаёли бошқа жойда кезиб юрар, қизининг гапларини эшитмаётганди. Бу ёқда эса Фарангиз ҳайкалдай қотиб турарди. Ўкинч, газаб, алам — буларнинг

бари бир бўлиб миясида гужғон ўйнарди. Ҳозир у ҳам шулар билан андармон эди, Шаҳлонинг сўзларини у ҳам эшитмаётганди.

— Мени кўргани келганинг учун катта раҳмат, — деди Хонзода маълум муддатлик сукунатдан сўнг, — ҳаммамиз тузалиб чиқамиз. Лекин бир гапимни қулоғингга қуйиб ол. Бу хотин билан, — Хонзода қўлини бигиз қилиб Фарангизни кўрсатди, — умуман бирга юрма. Майли, мен адашган бўлайин. Майли, хотирам панд берган бўлсин. Майли, мени жинни деб ўйла, лекин барибир шу хотин ёнингга йўламасин. Жон қизим, ҳеч бўлмаганда шу сафар айтганимни қил!

У кафти билан ёшларини артди ва секин ортига бурилиб палатасига қайтди. Йўлда кетаётиб яна изига қайтгиси, овсинига кундош бўлаётган юзсизнинг (аслида, у овсинини жудаям ёмон кўрарди. Фақат шу аҳволга тушишида озми-кўпми хизмати сингганлиги учун эмас, илгаридан, илк келин бўлиб тушган пайтлариданоқ. Ҳа, Фароғат камбағал оиланинг қизи эди. Яна унда қўлига илинган нарсани онасининг уйига ташиш одати бор эди. Ҳатто бир сафар икки кило гўшти сумкасига солиб олиб кетаётганида раҳматли қайнонаси сезиб қолганди, бироқ индамади. “Келин, бу ишингиз яхшимас”, дейиш билангина чекланди. Фароғатга кўпам иш ёқавермасди. Албатта, танбалликда Хонзода ҳам ундан қолишмасди. Бироқ Фароғат катта келин бўлгани сабабли ўзининг юмушларини ҳам осонгина унинг бўйнига юклаб қўяверарди. Бунинг натижасида иккала овсин беш-олти марта “чўқишган”. Шу-шу Фароғат унинг кўзига балодай кўриниб қолган) сочларини юлмоқчи бўлди. Аммо шу заҳоти бу ниятидан қайтди. Чунки айна пайтда унинг гапига биров ишонмайди. Айбсиз айбдор бўлиб қолаверади. Кейин палатага олиб киришади-да, билган қийноқларига солишади. Зеро, у бир марта бунақанги азобни татиб кўрди. Қайноғаси кетганидан сўнг, ўзининг касал эмаслигини айтиб тўполон кўтарганида қўлоёғини боғлаб ташлашди. Қандайдир укол қилишди. Унинг жони шунақанги оғридики, туғилганига пушаймон еди. Шартми шу азобни яна тортиши? Эсон-омон мана шу Худо қаргаган жойдан чиқиб олса, албатта, яхшилаб ҳисобкитоб қилади. Бошқача йўл билан, албатта.

Сўнги ўйи Хонзодага жудаям ёқиб тушиб, юзида табас-сум пайдо бўлди.

Унинг ортидан қараб турганлар эса ҳайрон эдилар. Айниқса, Шахло. У ойисини жинни деса жиннига ўхшамайди, соғ деса соғга.

— Кетдик, — деди унинг қўлидан ушлаган Наргиза.

Шахло кўз ёшларини артди ва бош ирғаб тасдиқ ишорасини қилди. Улар касалхона дарвозаси томон йўл олишди. Аммо Фарангиз жойидан жилмади. Унинг кўкси тез-тез кўтарилиб тушар, лаби титрарди. Дунёга сигмаётганди у. Алами бўғзига тиқилганди. Кошки эди, бир нафас билан ташқарига чиқариб юборса, кейин ҳаммасини унутиб, боши оққан томонга кетса. Ҳеч ким уни тутиб олмаса ва ҳеч ким қидирмаса. Нима деган гап бу? Тўғри келган одам уни фоҳишадан олиб фоҳишага солаяпти. Унинг ўзи шундай бўлсин дебмиди? Ўзига қолса шундай йўл тутармиди?

“Фарангиз опа”, деган овоз эшитилди қулоғига. Аёл ўгирилиб Шахло билан унинг дугонасини кўрди. Шу икки қиз ҳам ундан бахтли. Ташвишлари бир дунё, лекин бахтли. Сабаби, уларнинг муаммолари эртами-кечми ҳал бўлади. Кейин эркин нафас олишади. У-чи?.. Унинг ташвиши бир умрлик. Ҳар куни елкасидан босади. Ҳар куни азоб беради. Ҳар куни...

— Нега туриб қолдингиз, Фарангиз опа? Юринг, — деди Шахло. Унинг кўзида бир олам мунг бор эди. Шу нарса аёлни юришга мажбур қилди.

Сўзсиз-сўроқсиз касалхонадан чиқишгач, таксига ўтиришларидан аввал Фарангиз Шахлони тўхтатди.

— Сизда гапим бор, — деди.

Наргиза унинг нима демоқчилигини тахминан биларди. Шу боисдан ҳам жаҳли чиқди. Аслида у Шахлонинг ойисини кўриб, унинг гапларини эшитганидаёқ галати бир аҳволга тушди. “Акам келиб-келиб шу жинни аёлнинг қизига уйланадими? Қанчадан-қанча дугоналарим акамнинг оёқлари остига пояндоз бўлишга тайёр туришибди. Бу қиз ҳам бир кун келиб аслига тортади”, дея хаёлидан ўтказди. Бирдан ҳали тузук-қуруқ танишишга улгурмаган Фарангизнинг уни тўхтатиши (албатта, Наргиза бу аёлни ҳам ёқтираётганди. Хонзоданинг гапларидан сўнг у ҳақдаги тасавури ўзгарганди) гашини келтирди.

— Майли, — деди Наргиза энсаси қотиб, — сизлар гаплашиб олинглар, мен сал нарироқда тоза ҳавода турман.

Унинг сўзлари Шаҳлони ўқдай тешиб ўтди, лекин у тишини-тишига босиб, Фарангизнинг гапига қулоқ солиш учун тўхтади.

— Бир нарсани билиб қўйишингизни жудаям хоҳлардим. Тушунган қизга ўхшайсиз, — деди Фарангиз Наргиза узоқлашгач, — мен амакингизга ўйнаш эмасман.

— Биладан, — деди хижолат тортган Шаҳло, — ойимнинг гапларига эътибор берманг.

У йиғлай бошлади. “Бош кўтариб юролмайдиган бўлиб қолдим”, демоққа чоғланди-ю, дарров тилини тишлади.

— Сиз гапимни охиригача эшитинг. Мен амакингизнинг любовницаси эмасман, балки хотиниман.

— А-а? — ажабланди Шаҳло Фарангизга тикилиб. — Хотинисиз?..

— Ҳа, шундай... Ойингиз адашгани йўқ. Бирон жойда балки бирга кўргандир... Хуллас, чалкаш ишлар жудаям кўп. Гапирса, вақт етмайди... Гап-сўзларидан ойингизнинг ақлдан озганига ишонгинг келмайди. Бир-икки кун ичида уйлариңга қайтиб боради.

— Сиздай аёл қандай қилиб?.. Ҳеч нарсага тушунмаяпман, — деди Фарангиздан нигоҳини узмаган Шаҳло.

— Шунақа бўп қолган. Лекин мен сира афсусланмайман. Худонинг иши бу.

— Йўқ, барибир тушунмадим. Чиройлисиз, ақл-ҳушингиз жойида, гапларингиз мулоим. Нега энди иккинчи хотин бўлишингиз керак? Ё амаким алдаб йўлдан урганмилар?

— Йўқ, бу тақдир. Мана, асосийсини билиб олдингиз, бошқалари шунинг атрофида. Ҳозирча шунисини билиб туринг, қолганини кейин гаплашамиз. Унгача баъзи нарсаларни ўйлаб кўрарсиз.

Шаҳлонинг боши шишиб кетганди. Бирон нимани идрок қилиш даражасида эмасди. Бир кунда шунча ташвиш, қай бирини кўтарсин? Яхшиямки ёш, соғлиғи жойида, йўқса, аллақачон қон босими ошиб, ағанаб қолган бўларди.

— Дугонангиз кутиб қолди, борайлик. Ҳар хил шубҳага бориб юрмасин, — деди Фарангиз вазиятдан чиқиш учун.

— У менинг дугонам эмас, — деди кутилмаганда Шаҳло ҳам, — бўлажак қайнсинглим.

Энди Фарангизнинг ҳайрати ошди. Бир нималарни сўрашга чоғланди-ю, аммо пайти эмаслигини англаб индамай қўя қолди. Шу боисдан ҳам қизнинг қўлидан етаклади.

Наргиза улар билан бирга кетмади. Иши борлигини важ қилиб ўз уйига боражагини айтди.

— Акамга сизнинг келолмаслигингизни етказиб қўяман. Хавотир олиб юрмасин акам, — деди кесатиб ва йўлнинг нариги тарафига ўтиб кетди.

Унинг ортидан Фарангиз билан Шаҳло қараб қолишди. Иккаласида ҳам сўз айтишга забон йўқ эди. Ҳар иккиси ҳам қизнинг аччиқ қилиб кетаётганини билишарди. Бироқ айна лаҳзада унинг қилиқ чиқариши икковига ҳам алам қилди.

— Мен ҳам, — деди Шаҳло оғир-оғир нафас оларкан, — унинг ўрнида бўлганимда шундай қилган бўлардим.

Унинг шу гапидан Фарангиз Шаҳлонинг қандай қизлигини билиб олди. Унинг ўрнига бошқа бўлганида, Наргизани гўрдан олиб, гўрга тиққан бўларди.

Кўп ўтмай Наргиза таксига ўтирди-ю, жўнаб кетди. Шу маҳал Шаҳлонинг қўл телефони жиринглади. Бир қанча муддатдан бери йиғидан тийилиб келаётган қиз экранга қараши билан бирдан кўз ёш тўка бошлади. Ва шу кўйи:

— Мурод акам, — деди, — овозимни эшитсалар сиқилади. Дарров етиб келади. Ишлари қолиб кетади. Яхшиси, ҳозирча гаплашмайман.

Фарангиз унинг сочларини силади. Ёрдам беролмаётганидан ўкинди. Айна пайтда яхши кўриб кетди.

— Юринг, кетамиз, — деди.

Шаҳло уйига етгунича Мурод қарийб ўн марта қўнғироқ қилди. Аммо қиз бирор марта бўлсин унинг қўнғироқларига жавоб бермади. Кейин шу иши учун пушаймон еди. Чунки энсасини қотириб кетган Наргиза акасига ҳар балолар деб вайсаши мумкинлиги эсига тушди. Аслида ҳам шундай эди. Уйига шошиб бораётган Наргизанинг хаёли

аллақачон ойисига айтиши керак бўлган гаплар билан тўлганди. “Кўлидан иш келади, деб қаердаги қизга уйла-надими? Садқаи бойлик кетсин уларга. Уйни икки қават-ли, ҳашаматли қасрга ўхшатиб қургандан кўра, оиласини эпласа ўлармиди? Нима қилиб бўлсаям акамни айнитаман. Жиннининг қизига уйланмайди акам. Ундан кўра, дугонам Захро минг марта афзал. Замонавий кийинади. Рўзгор иш-лариниям боғлайди. Ота-оналариям яхши одамлар”, дея ўйлар эди у.

* * *

Марфа Степановна келин-куёвга етишига беш-олти қадам қолганида тўхтади. Унинг бутунлай ранги ўчиб кетганди. Кўрган одам мурдага ўхшатарди. Тўйдагиларнинг эса деяр-ли ҳаммасининг кайфи бор. Ҳаммаси ширингина бўлиб ўтиришарди. Оксананинг бақирганини эшитганлар эса ўрин-ларидан туриб, келинни хурсанд қилгани учун хизматчи хотинни ол-қишлаб қарсак чалишарди. Уларнинг орасида, албатта, Роман Фёдорович ҳам бор эди. У ҳам бўлиши муқаррарга айланиб бораётган фожиадан беҳабар, бошқа-ларга қўшилиб қарсак чалаётганди.

Шоҳруҳ эса ҳайратда эди. Одатда, хизматкорлар буна-қанги тadbирларда хизматга шай туришарди. Ҳали маросим тугамасидан бирон жойга кетмас, қандайдир гул кўтариб келиш эса, одобсизлик эди. Чунки бошқаларнинг кўнгли-га оғир ботиш эҳтимоли бор эди. Яна хизматкор бошқа бировнинг эътиборини ҳам тортмаслиги керак эди. Бу аёл эса барига қўл силтаб, янги узилган оппоқ атиргулларни кўтариб келибди.

— Менга ёқмаяпти, — деди Юлдуз унинг қулогига ши-вирлаб.

Шоҳруҳ унга қаради ва унинг афт-ангори қизнинг га-пини тасдиқлаб турарди.

— Нега тўхтаб қолдингиз, Марфа Степановна? — қичқ-ирди Оксана столи айланиб ўтаркан. Негадир хизматчи аёл ортига тисарилди. Унинг бармоғи тугмачанинг устида турарди. Босса, тамом! Бир неча сониядан кейин портлаш рўй беради. “Йўқ! Йўқ! Мен сира бундай қилолмайман. Оксанани гўдаклигидан катта қилганман. У менга ўз қизим-дай бўп қолган. Унинг ўлимини кўриш... Оҳ, бунга қан-

дай чидайман?.. Қизгина... Қизгина, асло ёнимга яқинлаша кўрма... Яқинлашма!” дея хаёлидан ўтказар эди Марфа Степановна. Оксана унинг хаёлини қаёқдан ҳам билсин? Энагаси томон шошар эди у.

Марфа Степановна ҳаммани ҳайратда қолдириб, ортига тисарилиб қоча бошлади.

— Нега у қочаяпти? — сўради Виталий амаки Роман Фёдоровичдан.

Банкир елка қисди ва жаҳли чиққанидан буйруқ кутиб турган кўриқчи йигитларга имо қилди-да, шароб тўла қадаҳни бир кўтаришда ичиб юбориб, ликопчадан газак олиб оғзига солди.

— Падар лаънатилар эркалиниб кетишибди. Яхшилаб таъзирини бериб қўйиш керак, — деди у оғзидаги луқмаси билан гўлдираб.

Унинг қизи эса изза бўлганидан бир жойда қоққан қозикдай қотиб турарди. Бир неча сония ўтиб, ҳеч ким кутмаган воқеа содир бўлди. Югуриб кетаётган хизматкор аёл кўриқчи йигитлар етиб олишларига озгина қолганида портлаб кетди. Гумбурлаган овоз қулоқларни қоматга келтирди. Аёлнинг жасади бир неча бўлақларга бўлиниб, атрофга сочилди. Улардан бир бўлаги уни қувиб кетаётганлардан бирининг юзига тегди.

Одамлар ўн дақиқача ўзларига келишолмади. Ҳамма ваҳимада, хавотирда эди. Кўриқчилар амалдорларни ўраб олишган, ёнларига бировни яқинлаштиришмасди.

Роман Фёдорович бўларича бўлди. Ҳали йигитларини у ёққа чоптирди, ҳали бу ёққа. Ҳеч қанақанги натижа йўқ. На девор ортида шубҳали одам учради, на ичкарида. Фақат мурда топилди. Тўй бошланганидаёқ ичиб маст бўлган Бекнинг қотиб қолган мурдасини ташқарига олиб чиқишди.

— Нималар бўлаяпти?! — деб бақирди Шоҳруҳ.

Жавоб йўқ эди. Мурда тепасига йиғилганлар ҳайронликдан ўзга нарса дейишолмасди.

Шоҳруҳ газаб билан Роман Фёдоровичга юзланди. Шундоқ ҳам ошна-оғайнилари олдида обрўси чил-парчин бўлганидан алам ўтида қоврилаётган банкир йигитнинг қарашидан ловиллаб кетди. Йўқ, у аччигини Шоҳруҳга сочмади, балки нима қиларини билмай довдираб турган соқчи йи-

гитлардан бир-иккитасини тепкилади. Бу пайтда келган меҳмонлар кетиш тараддудига тушиб қолишганди. Мэр, прокурор, суд раиси... Ҳаммаси ўз машинасига ўтириб жўнаб кетди. Биргина Виталий амаки қолди. У Оксананинг ёнида эди. Эсини йўқотаёзган қизнинг қўнглини кўтариш билан овора эди. Кетма-кет икки марта Оксананинг жонига қасд қилишди. Қиз бечора Петкасини йўқотганидан кейин уни унутиш учун ҳар қанақа ишлар қилиб юрганди. Шулардан бири ичкиликка ружу қўйгани эди. Қўнглига озроқ ёққан одамга бутун ихтиёрини бериб қўядиган даражага келиб қолганди. Иккинчи портлаш унинг хаёлларини бутунлай ал-гов-далгов қилиб юборди. Дадасини жудаям ёмон кўриб кетди. Онасининг ўлимига айнан у сабабчи бўлган. Энди унинг ҳам қазоси яқинлашиб қолганга ўхшайди. «Йўқ, мен ортиқ чидолмайман! Дадамдан бутунлай узоққа кетаман. Унинг қорасини кўришни истамайман! Унинг нияти — мени йўқ қилиш. У фақат ўзини севади. Бошқа ҳеч кимни эмас. Майли, уни ўлдиришсин, керак эмас менга». Оксана ўйляяпман, деган хаёлда эди. Аслида гапираётганди. Унинг гапларини тинимсиз юз-кўзларидан ўпиб, бағрига маҳкам босиб турган Виталий амаки эшитиб турганди. Айни дақиқада қизнинг оғзидан чиқаётган сўзлар унга мойдай ёқаётганди. Ахир Роман Фёдорович ўлдирилса, бор мол-мулки Оксанага қолади. Соддагина қизни авраб олиш ва бойликларига эга бўлиш унинг қўлидан келади.

— Оксана, ўзимнинг эркагинам. Сен ортиқ бу ерда қолмаслигинг керак. Сени менинг йигитларим олиб кетишади. Менинг қароргоҳимда бежавотирроқ бўласан. Сенга ҳеч ким тегмайди, яқинингга ҳам йўламайди, — дея Виталий амаки ўзига тегишли йигитларни имлаб ёнига чақирди-да, уларга қизни олиб кетишни буюрди. Ўзи эса чорасиз қолган Роман Фёдоровичнинг ёнига борди. Унга ҳам бироз далда берганидан кейин уйга киритиб юбориб, ҳамма бошқарувни қўлига олди.

Кўп ўтмай, омончилар бригадаси ва улар билан бирга тиббий тез ёрдам машинаси ҳам етиб келди. Дарров текшир-текшир бошланиб кетди. Дўхтирлар Бекнинг захарланиб ўлганини аниқлашди. Шубҳа остига олинганлар кўпчилик эди. Уларнинг орасида Шоҳруҳ ҳам бор эди. Шу

боисдан у ҳам бўлинмага олиб кетилди. Ярим кеча прокурорнинг буйруғи келгандан кейингина қўйиб юборишди. Шунгача Юлдуз кўчада изғиди. Минг бир хаёлга борди. Воқеаларни ипидан-игнасигача хаёлида тиклади. Айбдорни қидирди. Бироқ тополмади. Демакки, ўзидан хафа бўлиши керак. Чунки эътиборсизлик қилди. Синчковликни унутди. У фақат бир нарсадан хурсанд эди. Яхшиям Шоҳруҳ ўзига ажратилган қадаҳдан ҳеч нима ичмагани... Акс ҳолда, ҳозир у ҳам Бекнинг ёнида ётган бўларди.

Шоҳруҳни қўйиб юборишаётганида Оксана қоп-қора “Мерс”да етиб келди. Уни кўриши билан Юлдузнинг жаҳли чиқди. Айниқса, Юлдуз шундоққина эшикнинг тагида ўтиришига қарамасдан, Оксана ўзини кўрмасликка олиб ўтиб кетаётганидан қони қайнаб кетди:

— Оксана! — деди унга еб қўйгудек тикилиб.

Шошиб кетаётган қиз бирдан тўхтаб ортига ўгирилди, илжайди ва қадрдон инсонини кўргандай келиб Юлдузни кучоқлаб, юзидан ўпди.

— Ярамаслар, аблаҳлар! Индамасанг, бошингга чиқиб олишади! Менинг мутлақо хабарим йўқ экан. Билганимда бир дақиқа ҳам ўтиришига йўл қўймаган бўлардим! — деди бақириб.

Худди шу пайт иккита милиционер ҳамроҳлигида ичкаридан Шоҳруҳ чиқиб келди.

— Жонгинам! — деб Оксана Шоҳруҳнинг бўйнига осилди.

— Бўлди! — деди унинг қўлини силтаб ташлаган йигит. — Театр тугади! Нима машмашани бошлаб келдинг бу ерга?!

Оксана бир муддат довдиради.

— Мен... Мен, — деди Шоҳруҳдан кўзини узмай, — кечирим сўрамоқчийдим. Кейин сизлар билан бирга келишиб оладиган иш ҳам бор. Кетдик.

У Шоҳруҳнинг қўлидан ушлаб етакламоқчи бўлганида йигит яна уни силтаб ташлади ва Юлдузнинг елкасидан кучди.

Оксана бундан бошқачасини бемалол ҳазм қилиши мумкин эди, лекин уни силтаб ташлаб, бошқа бир қизни кучоқлашларини ҳечам сингдиrolмайди ўзига. Агар шу

сонияларда Шоҳруҳ билан бирга келин-куёвлик вазифасини бажараётган маҳали Юлдузнинг кўз ўнгида ўпишгани ёдига келмаганида эди, шунақанги тўполон қилардики, Шоҳруҳ бир умрга эслаб юрарди. Ҳозир эса ўзида жил-майишга куч топди, холос.

— Қамалиб кетишинга бир баҳя қолди-ю, маҳбубангни кучоқлаш билангина чекланасанми? Маҳкам бағринга босиб ўпмайсанми? — деди ҳатто.

Сўнг зиналардан бир-бир тушиб машинага ўтирди. Ой-нани тушириб, бир муддат Шоҳруҳ билан Юлдузга тикилди-да:

— Орқамиздан юринглар, — дея қоп-қора ойнани кўтарди.

Оксананинг ортидан боришга Юлдузнинг оёғи тортмади. “Яхшиси, бориб дам олайлик. Бугун жудаям оғир кун бўлди”, деди.

Лекин Шоҳруҳ унамади. Лом-мим демасдан машина рулига ўтирди-да, газни босди. Бир зумда олдинда кетаётган қора “Мерс”га етиб олди. Хаёли бузилди. Тезликни янада ошириб, «Мерс»ни пачақлаб ташлагиси келди. Аммо охириги дақиқаларда ўзини босди. Унинг юзи қизарган, пешонаси тиришган эди. Ёнида ўтирган Юлдуз ундаги ўзгаришни тез англади-ю, аммо унинг ҳам ўжарлиги тутди. “Билганингни қил. Қолаверса, зўр томоша бўлади”, деб хаёлидан ўтказиб қўйди. Бироқ машиналар тўқнашмади. Изма-из кетаверди. Ярим соатча шу тахлит юришди. Олдиндагиларнинг ҳам, орқадагиларнинг ҳам гўё тиллари боғланган эди. Бирови чурқ этмасди. Ҳаммаси ўзининг хаёли билан банд эди. Ҳаммаси ўзларича режа тузиш билан овра эдилар.

Йўл торайиб, бир хил қилиб қурилган қатор кўп қаватли уйлар бошлангач, Оксана тезликни сусайтирди. Бу манзил яқин қолганидан далолат берарди. Ниҳоят, тормоз босилиб, машинанинг орқа чироқлари ёнди. Юлдуз уйларга, дарахтларга, умуман атрофга бир қур назар ташлаб қўйди.

— Шаҳарнинг бу қисмига сира ўтмаган эканман, — деди.

— Мениям биринчи келишим. «Дом»лар кўп экан, бирорта микрорайон бўлса керак. Орқадагиларга телефон

қилиб, қаердалигимизни аниқлашни буюриб қўй. Кейин уларнинг ҳаммаси кўчада, мошинанинг ичида қолишсин, — деб Шоҳруҳ уловини йўл четига, “Мерс”нинг орқасига тақаб тўхтади. Эшикни очиб пастга тушди-да, осмонга қараб: “Ҳаво анча салқинлашиб кетибди”, дея хаёлидан ўтказди. Бир муддатдан сўнг унинг ёнига Оксана келди. Ҳеч нима демасдан тушиш-тушмаслигини билмай ўтирган Юлдузнинг ёнига борди.

— Хоним, марҳамат қилсинлар, — деди эшикни очиб, — етиб келдик. Уйга кириб озгина гаплашиб ўтирамыз.

— Биз кетаверсак ҳам бўларди. Бир-икки кундан кейин, мия озгина жойига келгач, гаплашармиз, — деди Юлдузнинг ўрнига жавоб берган Шоҳруҳ.

— Йўқ. Бугун. Кейин эҳтимол бир-биримизни тополмасмиз. Бошқалар кетаверишсин. Эрталабгача машинада музлаб қолишмасин, — деди Оксана.

— Музлагандаям ҳеч нарса қилмайди. Керак бўлса эри-тиб оламиз, — деб Юлдуз машинадан тушди-да, Оксана-нинг қўлидан етаклади:

— Қани, бошланг, толиққан оёқларимизни дам олдирайлик, нима дедингиз?

— Битта куёвга иккита келин! — деди-ю, Оксана хохолаб кулиб юборди.

Юлдузнинг шунақанги жаҳли чиқдики, бу беҳаё қизнинг юзига тарсаки тортиб юборгиси келди. Шундай бўлса-да, ўзини босди.

Оксана бошлаб кирган уйнинг меҳмонхонаси шоҳона безатилган эди. Шкаф, эшик тутқичи, қандил, уй бурчакларига турли рангдаги шарлар илинган. Ҳаммасига “Севаман! Севаман!” деган битиклар ёзилганди. Яна бари юрак шаклида. Хона ўртасидаги думалоқ столнинг усти эса егулик-ичкиликлар билан тўлдирилганди.

— Томошанинг иккинчи қисми шу ерда экан-да, — деди Шоҳруҳ кесатиб.

— Бу ерда нима қиламиз? Портлатиш билан шуғулланамизми ёки ёқамизми? — дея Шоҳруҳнинг гапини давом этказди Юлдуз.

— Илтимос, — деди Оксана, — стол атрофига ўтиринлар, нима билан шуғулланишни аста-секин келишиб оламиз.

— Заҳар сурилган идишларда овқатланганимиздан кейин, албатта, — дея Шоҳруҳ Оксанага термилди.

Қиз ортиқ кесатиқларга чидолмади. Битта кичкинагина стаканга газли сув қуйиб, идишни чайди, кейин суюқликни бошқа қадаҳга солди, сўнг яна бошқасига ва шу тахлит ичиш мумкин бўлган ҳамма идишни чайди.

— Мана, ишончларинг комил бўлиши учун, — деб сувни ичди.

— Энди ишонгандирсиз?

Шу маҳал хонага Виталий амаки кириб келди.

— Тўғриси, ишончларингизни йўқотганимиз учун бизни кечирасизлар. Очиғи, нима бўлганини ҳалигача ўзимиз ҳам билмаймиз. Охирги қароримиз шуки, хизматкор аёл кимгадир сотилган. Ўйлаб қарасак, Москва аэропортида итнинг портлаб кетиши, тўйдаги “томоша”, булар битта қўлнинг иши. Ҳозир Марфа Степановна ўлди. Афсуслар бўлсинки, сизларнинг йигитларинг ҳам унинг қурбонига айланди... Мен гаплашиб қўйдим. Тонгги самолётда унинг жасадини юртларингга жўнатишларинг мумкин. Аммо ҳозир мотамни унутинглар. Қани, икковинг ҳам столга ўтир.

Юлдуз Шоҳруҳга юзланди. Унинг буйругини кутди.

— Яхши, — деди Шоҳруҳ ва столлардан бирига ўтирди-да, пиёлага салқин ичимликдан қуйиб ичди. Лабини артиб Виталий амакига қараркан:

— Биз фитна билан ўлдиришларингдан сираям чўчимаймиз. Қолаверса, ниятимиз сизлар билан яқинлашиш, дўст орттириш эди, — деди.

— Гапинг менга жудаям ёқди, — деб Виталий амаки Шоҳруҳнинг рўпарасидаги столга ўтирди ва қадаҳларга ароқ тўлатди, — озгина ғамларни эсдан чиқариб ўтирайлик.

Кетма-кет икки мартадан қадаҳлар бўшагач, тановул бошланди. Ора-чора Виталий амаки уларга ҳаваси келаётганини, ўзининг ёши ўтиб қолганидан афсусдалигини айтди. Гапига латифа аралаштирди. Сўнг жуда ажойиб ва шу билан бирга тушуниб бўлмайдиган замонга қандай қилиб келиб қолганликларини қистириб ўтди.

— Мен, — деди у оғиздаги луқмасини ютганидан кейин шайтон сувидан яна бир қадаҳ ичиб, газлагига кўк пиёз чайнарган, — Оксананинг турмушга чиқаётганига чиппа-

чин ишонибман. Лекин ролни қойиллатиб ўйнадинглар. Ҳатто Абрам Сергеевич яқинда қўнғироқ қилиб: “Келинкуёвни тезда Таиландга жўнатиш керак. Стресс ҳолатидан чиқиб, баҳонада дам олиб келишади”, — дейди. Аммо мен унга ҳақиқатни айтмадим. Ҳозирча билмагани маъқул. Хуллас, нима демоқчиман, қаршимда ёш, истеъдодли йигит ва қизлар ўтиришибди, шунинг учун яна биттадан ичамиз!

Юлдуз қадаҳига ҳар доимгидай лаб теккизди ва Шоҳруҳни ҳам туртиб қўйди. Виталий амаки эса идишини стол устига қўйиб ўрнидан турди ва чўнтагидан сигаретасини олиб йўлак томонга юраркан, Шоҳруҳга қараб:

— Айвонда битта-битта чекиб келамиз, — деди.

— Мен чекмайман, — жавоб қилди Шоҳруҳ.

— Ҳечқиси йўқ, гурунглашиб турасан.

Эркаклар кетганидан кейин Оксана айланиб ўтиб Юлдузнинг ёнидаги бўш стулга ўтирди ва елкасига қўлини қўйиб:

— Бир нарсани келишиб олмоқчиман, — деди.

— Шоҳруҳни ташлаб кетишим керак, шундайми? — деб мийиғида кулди Юлдуз.

— Йўқ. Рости, бу гапни айтиш учун бўкиб ичишим керак. Бўлмаса, журъатим етмайди.

Оксана қадаҳни ароққа тўлдирди. Кейин бир кўтаришда ҳаммасини ичишга уриниб кўрди. Эплади. Лекин охирида нафаси қайтиб, йўтал тутди. Юлдуз унинг оғзига газак тутганди, емади. Сув ичди. Кейин Юлдузнинг юзидан ўпди.

— Энди, кайфим ошиб қолмасидан айтайин. Сизларнинг ёрдамларингга жудаям муҳтож бўлиб турибман... Мен ниҳоятда бойиб кетаман. Чунки ягона меросхўрман... Пулларимни эртароқ қўлга киритишим керак. Лондоннинг марказида уйим бор. Ўша ёққа кетишим ва Петкам билан яшашим зарур.

Оксананинг кўзи сузила бошлади. Бир неча сония ўтгач, йиқилиши аниқ бўлиб қолди. Буни унинг ўзи ҳам сезиб турарди. Шунинг учун тезроқ гапиришга уринди:

— Дадамни ўлдиришларинг керак!

“Жинни!” — Юлдузнинг хаёлига келган илк сўз шу бўлди. Бошқача ўйлаш мумкин ҳам эмасди. Шу лаҳза бир

мақолни эслади: “Отанг ўтирган уйнинг томига чиқма!” Ҳолбуки, бу нарса унинг бошидан ҳам ўтганди. Бир пайтлар... (Яхшиси, бунга кейинроқ тўхталамиз). Юлдуз Оксананинг қонсиз юзига қараб шуни эслади. Қийналиб кетди. Ўз ўрнини вақтинча эгаллаган малласоч қизни обдан дўппослагиси келди. Шу онда у бировга маслаҳат берадиган аҳволда эмасди. Мабодо хоҳиши бўлганида ҳам бирорта тузукроқ гап чиқмасди. Биринчидан, ўрнига келинлик вазифасини бажариб туришни бўйнига олганида унинг олам-олам нафратига сазовор бўлган бўлса, иккинчидан, отасини ўлдиришларини истаётгани Оксананинг ўтакетган аҳмоқлигидан дарак берарди. Бунинг устига, чекиш, ичкиликка муккасидан кетиш ҳам Оксананинг хулқи нақадар “гўзал”лигини кўрсатиб турибди.

“Отангни биз ўлдирсак, сен чеккада ёлгондакам оҳ-воҳ чекиб нола қилсанг-у, унинг жамики мол-мулкига эга чиқсанг. Кейин чет элнинг энг сўлим жойларида айшу ишрат қилиб юрсанг. Ёқмай кетсин-а! Сен бизни ўта гўл, ҳамма айтганимга кўниб кетаверади, деб ўйласанг, чучварани хом санабсан”, — дея хаёлидан ўтказди қиз.

Оксана тезда жавоб бўлавермаганидан ичиб, кайфи янаям ошиб, кўзини зўрға очиб турарди. Айни чоғда у бирон нима эшитадиган аҳволда ҳам эмасди. Гарчи истамасаям ухлайди, тамом-вассалом.

Юлдуз бошини столга қўйиб ухламоқчи бўлган Оксананинг белидан қучоқлаб ўрнидан тургазди-да, судраб деворга тақаб қўйилган оромкурсига ётқизди. Оксана алланималар деб гўлдираганча нариги тарафига ўгирилди-да, уйкуга кетди.

Шоҳруҳ билан Виталий амаки қайтиб келгунича Юлдуз дастурхон попугини ўйнаб ўтирди. Хаёлга берилиб, кеча ниҳоятда аҳмоқона йўл тутганига ўзининг кулгиси келди. “Ақлдан озган эканман. Ўзим учун қилган энг катта ярамаслик шу бўлса керак. Тавба, ўпишганларини кўриб туриб гинг демадим-а?! Одамга кейинчалик алам қиларкан. Бўлиб ўтган воқеаларнинг ҳаммаси миянгга синггач, азобланаркансан. Лекин бундай пайтда кошки ёнингда бирор одам бўлса-ю, аламингни ундан олсанг. Майли, Шоҳруҳ билан ёлғиз қолайлик, унга нима дейишни ўзим биламан.

Хафа бўлса ўзига. Ўпишмасин эди, бирор арзирли баҳона топиб вазиятдан чиқиб кетиш йўлини топса бўларди-ку. Агар иши битиши учун Оксананинг йўригига юрса, у хоҳлаган энг жирканч ишни ҳам тап тортмай бажариб ташлайвераркан-да, — дея хаёлидан ўтказди у. Унинг юраги сиқилар, туриб кетиб қолгиси келарди. — Тўғри-да, ундай бевафони кутишдан не ҳожат? Яна бирор хиёнатни ўйлаб юргандир-да анави тасқара билан”. Ўйи уни ғазаблантирди. Пишиллаб ухлаётган Оксанага нафрат билан тикилди. Кўзи қизнинг очиқ белига, янаям тепароққа қўтарилган калта юбкасига тушди. Бориб унинг кийимларини тузатиб, тартибга келтирган бўлди. Аммо шу заҳоти Оксана уйқусида бир нималар деб гўлдиради. Қимирлаган эди, Юлдузнинг меҳнати бир пул бўлди. Шундан кейин қиз унинг устига чойшаб ёпди ва энди хонадан чиқмоқчи бўлганида, Шоҳруҳ билан Виталий амаки кириб келди. Уларнинг кўзи, аввало, Оксанага тушди.

— Қизгина тушмагур, роса чарчабди-да, — деди Виталий амаки мийиғида қулиб.

Шоҳруҳ эса миқ этмади. Столга ўтирди.

— Юлдуз! — деди дастурхондаги ликопчадан кўзини узмай рус тилида. — Бизга ғалати таклиф бўлди. Роман Фёдорович...

— Эшитдим, — деди қиз унинг гапини бўлиб, сўнг Виталий амакига қараб қўйди, — Оксана отасини ўлдиришимизни илтимос қилди...

— Эвазига, — деди Шоҳруҳ унинг гапини давом этказиб, — эллик миллион нақд беришади.

— Лекин ўзлари кўз очиб юмгунча бир неча миллиарднинг эгасига айланишади, — деб бу сафар Юлдуз Шоҳруҳнинг гапига қўшимча қилди. Улар иккиси худди келишиб олганга ўхшарди.

— Суммани айтинглар, — деди пешонаси тиришган Виталий амаки сигарета олиш учун қўлини чўнтагига тикаркан.

— Элликка-эллик, тузукроқ сумма бўлмаса, таваккал қилиб бўлмайди. Ахир шу арзимаган нарсани деб жонимизни тикаяпмиз, — жавоб қилди Шоҳруҳ ўрнидан туриб.

— Ҳали унинг бойлиги қанчалигини аниқ билмаймиз...

— Унда биз аралашмаймиз. Ўзингиз бир йўлини қилсангиз, ҳамма пуллар ёнингизга қолади. Менимча, савдомиз пишмади. Энди кетаверсак ҳам бўлади.

— Афсу! Аралашиб қўйдинглар, бу ёғи энди қийинроқ кечади, деб ўйлайман.

— Адашдингиз, биз ҳали ҳеч нимага келишмадик.

— Эшитганларингнинг ўзи — келишганимиз, биродар.

— Юрагингиз қуённиқидан фарқ қилмаскан, нима қиласиз арслон билан беллашишга чоғланиб?

— Сиз арслон бўлиб қолдингизми? — деди Виталий амаки сигаретасини тортиб, тутунни ичига ютаркан.

— Қандай хоҳласангиз, шундай тушунинг. Дўстига хиёнат қилган одамдан бошқалар нима яхшилик кутсин? Пасткашлик ҳам эви билан-да! Назаримда, шу пайтгача Роман Фёдоровичдан кўп фойдалангансиз. Ахир сиздайн ялангоёқ ошнаси бўлади-ю, бунга бефарқ қараб турармиди? Энди уни чув туширишга ҳозирланибсиз. Кўриниб турибди, қизини аллақачон йўлдан уриб қўйгансиз. Отасини йўқ қилсангиз, тамом, ҳаммаси осонгина сизники бўлиб қолади. Ҳатто унинг амалдор ўртоқлари ҳам бармоқларини тишлаб қолишади, — деди Шоҳруҳ ва Юлдузнинг қўлидан тутди. — Бу ерда бошқа қиладиган ишимиз қолмади, кетдик.

— Қамоқдан осонгина қутулиб қолдим, деб ўйлаяпсанми? — кутилмаганда сўради Виталий амаки.

— Агар сизнинг шарофатингиз билан озод бўлган бўлсам, ҳозир бориб мени қамашларини илтимос қиламан. Чунки бировдан қарздор бўлишни ёқтирмайман, — деди Шоҳруҳ Виталий амакига ўқрайиб қараб.

— Қарзингни шу ерда узиб кетасан!

Виталий амаки шундай деб сигаретасини полга ташлаб, товони билан эзфилади.

Шу пайт эшикдан бир-биридан бақувват иккита барзанги кириб келди. Иккисининг ҳам қўлида тўппонча. Уларнинг ортидан яна бири Калашников автоматини елкасига осиб олганча, сақич чайнаб кириб келди. Афғ-ангоридан тоғни урса толқон қиладиганга ўхшайди.

Улар кирганларидан кейин Виталий амаки костюмининг ёқасини кенгроқ очиб қўйди.

— Хўш, — деди мийиғида кулиб Шоҳруҳга қараркан, — эллик-эллик қилиб, режамизни пишитиб оламизми ёки?..

— «Ёки»си маъқулроқ. Лекин эртага Роман Фёдорович сизнинг мар-ҳумлар қаторига қўшилиб қолганингиздан куйинишини ўйласам, ачиниб кетаяпман унга. Чунки нима сабабдан ўлганингизни шўрлик билмайди-да! Билганида борми, гўштингизни итларга ем қиларди. Бунисигаям чидаш мумкин, аммо Оксанадай содда қизнинг заҳарланган онгини қандай тозалаш мумкинлиги одамни қийнайди.

— Ҳали шунақами? Оббо сенлар-эй! Лекин бир ҳисобдан қойил қолдираяпсизлар. Манави йигитларга бир қара! — деб Виталий амаки барзангиларни кўрсатди. — Иккалангни битта кафтига сиғдиради-я! Бунинг устига, қуроллари ҳам бор. Шуларнинг чангалидан омон чиқаман, деб ўйлаяпсанларми?! Кўрққан олдин мушт кўтарар... Демак, пўписа қилсанглар, биз кўрқиб қоламиз ва сизларни иззат-икром билан кузатиб қўямиз... Ха-ха-ха! Кузатиб қўямиз, албатта, фақат нариги дунёга!

Виталий амаки ён чўнтагидан тагин сигарета олиб тутатди. Тўғрироғи, у лабига сигаретани кўндирди, барзангилардан бири чаққонлик билан зажигалкасини ёндирди. Ўзининг кимлигини намоёйиш этиш учун Виталий амаки тутунни мириқиб тортиб, лабини чўччайтирди-да, сўнг уни ҳавога паровоз қилиб чиқарди. Сўзлаш учун оғиз жуфтлаган эди ҳамки, чўнтагидаги қўл телефони жиринглаб қолди.

— Шу маҳалда кимга керак бўлиб қолибман? — деди Виталий амаки. Унинг сўзларида кибр бор эди. Шу гапи билан у бошқаларга нақадар керакли одам эканлигини кўрсатиб қўймоқчи бўлди.

Бироқ телефонда сўзлашаётиб, афт-ангори ўзгарди. Кўнғироқ қилган одамга хушомадгўйлик билан муомала қилди. Гарчи телефондаги одам уни кўрмаётган эса-да, ўзи сезмаган ҳолда қўли билан ҳавода ҳар хил қилиқлар қилдики, бундан энсаси қотган Шоҳруҳ мийиғида кулиб қўйди.

— Хўп, албатта, худди сиз айтганингиздай бўлади, Таран Игнатъевич, — деди кутилмаганда ранги қизариб кетган Виталий амаки. Сўнг қизил тугмачани босиб телефонни чўнтагига соларкан: — Табриклайман, — дея Шоҳруҳга қўлини узатди, — ниҳоятда омадли одам экансиз, яхши

одамларнинг эътиборига тушибсизлар. Бу дегани — муваффақият! Айниқса, хонимнинг бошига бахт қуши қўнибди!

У Юлдузга эҳтиросга лиммо-лим нигоҳини қадади. Шоҳруҳнинг жон-пони чиқиб кетди. Ўзини босишнинг иложи бўлмади. Енгил ҳаракат билан Виталий амакининг тумшуги тагига мушт туширди. Унинг овозини хонадагиларнинг ҳаммаси эшитди. Ўзини осмон билиб турган киши полга гурсиллаб йиқилди ва шу заҳоти ҳушидан кетди. Орадан икки сония ҳам ўтмай, Шоҳруҳ ҳам қулади. Унинг танаси барзангиларнинг иккита зарбасига нишон бўлди. Биттаси қорнига, иккинчиси умуртқасига тегди. Барзангилар ортиқ ҳаддиларидан ошмади. Қолаверса, Юлдуз ҳам бунга жим қараб турмасди. Ҳозир эса девқоматларга ташланмади. Шундоқ ҳам чигаллашиб кетаётган вазиятни баттар чигаллаштиргиси келмади.

— Ҳайвонлар, эшаклар! — деди алам билан ва секин энгашиб, Шоҳруҳни турғазишга ҳаракат қилди.

Барзангилар қилт этишмади. Зеро, улар хўжайиннинг Шоҳруҳга айтган сўнгги гапидан кейин йигит билан қизга ортиқча озор бермасликлари лозимлигини тушунишганди.

Автомат кўтариб турган йигит қуролини шерикларидан бирига бериб, ўзи стол устидаги минерал сувнинг қопқоғини очди-да, топ-тоза қўл рўмолчасини ҳўллаб Виталий амакининг юзини артди. Эрақ аввал бир-икки марта чуқур-чуқур нафас олди, сўнг кўзини очиб, бошини ушлади. Бир муддат хизматчига термилди ва дарров бўлган воқеаларни эслади.

— Баччагарнинг боласи ёмон туширди. Сен эшаклар фақат томоша қилиб турган бўлсаларинг керак, — деди ётган жойида.

Шунда унинг йигити қорнини ушлаб турган Шоҳруҳга ишора қилди.

— Ичини эзиб ташламадингларми, аҳмоқлар? — сўради Виталий амаки ўрнидан туришга ҳаракат қилар экан.

— Биласиз-у, хўжайин, — деб ҳиринглади йигит.

Виталий амаки кўзини юмиб жағини ушлаб у ёқ-бу ёққа қимирлаган киши бўлди, сўнгра бир сўз демай, бир қадаҳ ароқни ичиб юборди.

— Ҳазиллашгандим, лекин сен овсар ҳеч балони тушун-

маскансан. Бечора дўстим қандай қилиб ишонганига сира тушунолмаймаман. Сенга махфий топшириқ бергандан кўра итдай меҳнат қилдириш керак. Агар шунгаям ярасанг. Бўпти, яхши қолинглар. Романга яроқсизлигингни айтиб қўяман, — деб Виталий амаки йигитларига юзланди, — Оксанани олиб тушинглар!

— Бизнинг бу ерда қиладиган ишимиз йўқ. Шундай экан, кетганимиз маъқул, — деди Шоҳруҳ.

— Афсус, топшириқ шундай бўлган. Сизлар қолишларинг керак!

Виталий амаки буйруқ оҳангида гапирди. На кўзида ва на саргайган юзида ўзгариш бўлди. Унинг қараши шунақанги жиддий эдики, Шоҳруҳ қанчадан бери уни кўраётган эса-да, фақат ҳозир Виталий амакининг одамни музлатадиган даражадаги башараси борлигига гувоҳ бўлиб турганди.

— Бунинг сираям иложи йўқ. Йигитларимиздан биттаси ўлди. Уни юртимизга жўнатиш керак, — деди Шоҳруҳ эътироз билдириб.

Виталий амаки ҳавода қолиб кетган қўлини туширди, сўнг мушт қилиб тугди.

— Аллақачон у аэропортларингда, жўнатиб юборганмиз. Бунисидан хавотир олмасанг ҳам бўлади. Уни қузатиб кетган йигит ҳам ўзинга тегишли.

— Нима?! — деди Шоҳруҳ ҳайратини яширолмаб.

Виталий амаки гапириб ўтирмади. Барзангиларга имошора қилган эди, улардан бири (ҳеч нарсага аралашмай, қоққан қозикдай тургани) ёнидан кичкинагина кассетани олди-да, уни шкафнинг очиқ полкасида турган магнитофонга тикди. Бир неча сониядан кейин магнитофондан Шоҳруҳнинг овози эшитилди.

— Баҳром, Бекнинг мурдасини сен олиб кетасан. Йигитларга телефон қилиб айтганман. Аэропортда кутишади. Оила аъзоларига таъзиямни етказиб қўй!

Шоҳруҳ даҳшатга тушди. Юлдуз бирдан унга юзланди.

— Мен қачон бунақанги буйруқ бердим? — деди Шоҳруҳ томоғига бир нима тикилиб.

— Буниси бизга қоронги, лекин овозингизга шубҳа қилмасангиз керак, жаноб, — деб мийиғида қулган Виталий

амаки кўлидаги сигаретасини аввалгисидай полга ташлаб, газаб билан эзгилади, худди ҳамма машмашага шу бечора тамаки қолдиги айбдордай. Сўнг шитоб билан чиқиб кетди. Унинг ортидан шотирлари ҳам жўнашди. Биттаси худди бир қоп ун кўтаргандай, Оксанани елкасига ташлаб олди. Нималар содир бўлаётганини англолмай, бечора қиз ўзича бир нималар деб гингшиди.

Уйда Шоҳруҳ билан Юлдузгина қолишди.

— Столинг усти ноз-неъматга тўла. Уйда икковимиздан бошқа ҳеч ким йўқ. Агар хоҳласанг ҳам... — дея гапираётган Шоҳруҳ кутилмаганда сўзлашдан тўхтади ва шоша-пиша телефонини олиб рақам терди. Гудок учтагаям бормади.

— Алло, — деган Бахтиёрнинг овози эшитилди.

— Қаердасизлар? — сўради Шоҳруҳ ортиқча гапириб ўтирмай.

— Буйруққа биноан вокзалга келиб турибмиз. Лекин бу ерга нимага келганимизга ҳайронмиз. Бир соатдан бери ўтирибмиз. Нима қилишларингни айтаман, дегандингиз. Кутаяпмиз, — деди эснаш асносида Бахтиёр.

— Мен ҳеч қанақанги буйруқ берганим йўқ. Тушундингми? Кимдир менинг овозимни ўзлаштириб олибди. Биз ҳалиям кирган квартирамиздамиз. Тез келиб, эшикни бузиб киринглар, — деб Шоҳруҳ телефонни ўчирди.

— Бу ердагиларнинг ҳаммаси рус бўлса, қандай қилиб овозингизни ўхшатиб гапириши мумкин? — сўради Юлдуз.

— Мен ҳам шунисига ҳайронман. Бир гап борга ўхшайди. Магнитофонни кўй-чи, яна бир эшитиб кўрайлик.

Шоҳруҳ стулга ўтириб, қадаҳни майга тўлдирди ва бир кўтаришда идишни бўшатди. Сўнг магнитофондан таралаётган овозга қулоқ тутди.

— Йўқ!

— Йўқ!

Қиз билан йигит бир пайтда шундай дейишди. Айни сўз уларнинг хаёлларини бошқа томонга буриб юборди, улар жим қолишди.

— Талаффузида акцент бор, — деди Шоҳруҳ.

— Менгайм шундай туйилди, — дея унинг фикрини тасдиқлади Юлдуз.

Худди шу пайт Шоҳруҳнинг қўл телефони жиринглади. Йигит экранда Бахтиёрнинг рақамини кўргач, дарров яшил тугмачани босди.

— Хўжайин, аҳвол чатоқ. Бизни тўхтатишди. Тўртта машина ўраб олган...

Бахтиёр гапини охиригача айтолмади. Бирдан алоқа узилди.

* * *

Наргиза шоша-пиша уйга кирди. Нафасини ростлаш учун туфлисиниям ечмасдан остонада турди. Нафас олиши бироз маромига келгач:

— Ойи! Ойи! — деб бақирди ваҳимали товушда.

Лекин унинг чақирувига ҳеч ким жавоб қилмади.

— Уфф! — деди қиз ва бирма-бир хоналарга кириб чиқди. Бироқ ҳеч қаердан онасини тополмади. Айвонга чиқиб, ташқарига қаради. Бирон жойда кўринмайди. “Доим шунақа қиладилар, менга керак бўлганларида изсиз гойиб бўладилар”, — дея хаёлидан ўтказиб хонасига кирди. Биринчи навбатда Шаҳлонинг кийимларига кўзи тушди. Пешонаси тиришди. “Бир кун ҳам уйимизда турмайди танноз хоним... Тавба, унинг нимасига учдийкан акам бечора?” — деб ўзига-ўзи гапирган қиз шкафни очди-да, селофан халта олиб унинг ичига Шаҳлонинг кийимларини тиқа бошлади. Кийимлар унчалик кўп эмасди. Бор-йўғи ярим селофан бўлди. Наргиза уни ҳавода бироз у ёқдан-бу ёққа силтади-да, кейин каравотнинг устига отиб юборди. Бу билан ҳам қониқмади. Селофанни каравот устидан олиб, гиламнинг устига ташлади-да, устига чиқиб тепди. Бир нарса сингандай бўлди. Наргиза бирдан тепкилашдан тўхтаб, шоша-пиша селофаннинг ичидан шимни суғуриб ташқарига чиқарди ва чўнтагини ковлади. Қўлига соат илинди. “Синибди”, хаёлидан ўтказди қиз. Шу заҳоти унинг юзидан кўрқув аломатлари пайдо бўлди. “Тавба, нимадан кўрқаман? Синса ундан нарига ўтиб кетмайдими?” — дея хаёлидан ўтказиб соатни олиб кўрди. Дарҳақиқат, соатнинг ойнаси дарз кетганди. “Жажжигина, чиройлигина экан, боғичиям пушти рангда, мен яхши кўрадиган ранг”, — деб ўзига-ўзи гапирган қиз соатни айлантириб кўраётганида, кўзи унинг орқа тарафидаги қопқоғига ёзилган майда ҳар-

фларга тушди. Уни синчиклаб ўқий бошлади: “Дунёдаги энг гўзал, мафтункор, меҳрибон, юрагимнинг маликаси бўлган қизга, Муроддан!”

— Тавба! Юрагимнинг маликаси эмиш, жинни-пинни бўп қолган бу акам! — дея ўрнидан сапчиб турган Наргиза югуриб бориб йўлакдаги телефон гўшагини кўтарди-да, рақам терди. Акасининг соткаси банд экан. Қизнинг жаҳли чиқди. Яна бир марта текшириб кўрди. Тагин банд. Бешинчи марта рақам терганидан кейингина Мурод гўшакни кўтарди.

— Ака! — деди Наргиза ҳаяжонланиб, Муроднинг овозини эшитиши билан. — Уйга келинг, гап бор!

— Тинчликми? Сени ойим Шахло билан кетди, дегандилар-ку! Қани Шахло, телефон қилсам кўтармаяпти, тинчликми, ишқилиб?! — сўради Мурод.

— Келганингиздан кейин биласиз нима гаплигини. Келинг эртароқ, — деб атайин Муроднинг ичини куйдирган Наргиза гўшакни қўйди. Бу пайтда ташқари эшик очилган, остонада Фотима опа пайдо бўлган эди. У қизининг гапларини қисман эшитди.

— Нима бўлди? — сўради у қизи гўшакни қўйиши билан.

— Ойи, акам жинни бўп қолганга ўхшайди. Келиб-келиб, шундай озода уйимизга қаердаги қизни етаклаб келадими?! — дея шошганча гапира бошлади Наргиза.

— Ҳовлиқма, — жеркиб берди уни Фотима опа.

— Ҳовлиқсам-ҳовлиқмасам, эшитиб қўйинг, ойи! Шахло уйимизга бошқа қадам босмайди. Агар у келадиган бўлса, мен кетаман! Ойиси гирт томи кетган экан, ҳозир жиннихонада ётибди. Уйлари-чи, дангиллама қилиб қурилгани билан дабдаласи чиқиб кетибди. Анави Шахлонинг дугонаси билан зўрга эпақага келтирдик. Кейин-чи, амакиси битта хотинни етаклаб келди. Билсам, ўйнаши...

— Ўчир овозингни! — бақириб юборди бирдан Фотима опа. — Нималар деб валдираяпсан?! Сен айтмасангам биламан ойиси қанақалигини. Ҳамманиям уйи тўзийди-да. Қўлингга битта супургини ушлаганмисан-йўқми, шунга шунчами?! Қаердан ўргандинг бемаза сўзларни?!

Наргиза йиғлаб юборди. Кафти билан юзини бекитаркан:

- Кўрганимни айтаяпман-да! — деди.
- Шаҳло қани?!
- Жиннихонадан уйига кетди, анави хотин билан.
- Сен нега бормадинг?

Наргиза жавоб беролмади. Агар жавоб берганида, онаси юзига шапалоқ тортиб юбориши ҳам мумкин эди. Чунки унинг кўнглига озмунча гап келдими? Унинг йиғисиди шунақанги улкан нафрат, газаб бор эдики, уни кўриб Шаҳлони ёқтирадиган одам “қилич” яланғочлаб қолиши ҳеч гап эмасди. Қиз югуриб хонасига кирди. Ўзини тўшаққа ташлади ва қолган йиғисини ўша ерда давом этказди.

Фотима опа ошхонага кирди. Ювилган, устма-уст тахлаб қўйилган пиёлаларни бошқатдан ювди. Кейин қозонга, чойнакка ўтди. Дастурхонни стол устига қўйди. Очди. Нонларни аввал ёйди, сўнгра йиғиб дастурхонга ўради. Қайтиб жойига қўйди. Бу муддат ичида унинг ичидаги ҳаяжон босилди. Энди у бемалол кула олиши, суҳбатлашиши мумкин эди.

Қизининг ёнига борди. Тўшагининг бир четига ўтириб, Наргизанинг сочларини силади, сўнг ўпиб қўйди. Қиз йиғидан тўхтади. Бироз индамай ётди.

— Ойи, — деди йиғламсираб, — нега мени ёмон кўрасиз?

— Ким айтди сенга ёмон кўради, деб? Сен жисмимнинг бир бўлагисан. Салгина йўталиб қолган пайтларинг кўзимдан ёш чиққанини неча марталаб кўргансан. Ўзинг “Нега йиғлайсиз?” дердинг.

Наргизанинг кўнгли равшан тортди. Ойиси томонга ўгирилди. Унинг тиззасига бошини қўйди.

— Мен сизни яхши кўраман, — деди.

— Она қизим, эркатойим. Жудаям ширинсан-у, баъзида айниб-айниб турасан-да.

— Билмадим, ойи, шунақа туққан бўлсангиз керак-да!

— Айбдорниям дарров топдинг. Майли, сен айтганча мен айбдор бўлақолайин, лекин бир нарсани эсингдан чиқарма: Шаҳлони мен, аканг қабул қилдик. Сен унинг уйи, ойиси билан нима ишинг бор? Ўзи яхши бўлса бўлди-да! Балки у онасига ўхшамагандир... Янаям ким билади дейсан, қизим? Бир нарса дейишга биз ожизмиз. Худо нима ни раво кўрса, шу бўлади.

— Ойи, қуш уясида кўрганини қилади, деб кўп айтардингиз. Уйимизга келволганидан кейин қилиқ чиқарса, нима қиламиз?

— Айтдим-ку, ҳаммасини Худо билади деб. Тақдир, пешонадагини кўраверамиз... Энди тур ўрнингдан, аканг келгунича бориб Шаҳлонинг ҳолидан хабар олайлик. Шу оёқ билан нима қилаяптийкан бечора?

Аммо улар уйдан чиқишга улгуришмади. Ҳовлиққанча Мурод кириб келди. Унинг ранги бироз оқаринқираган, юқори қаватга югуриб чиққан шекилли, хансирарди. У келибоқ Наргизани сўроққа тутди. Онасининг гапларидан кейин анча босилиб қолган Наргиза ўйлаб қўйган ваҳимасини айтолмади. Уйда ҳеч ким йўқлиги учун Шаҳло келолмаганини эшитиб, Мурод бўшашиди. Кўзини юмиб деворга суянди.

— Наргиз, агар яна бир марта шунақа ваҳима қиладиган бўлсанг, ўзингдан кўр, — деди.

— Биз бораётгандик, ўғлим. Кўрайлик, агар бу ёққа опкелишнинг иложи бўлса, опкеламиз.

— Мен ҳам бораман. Пастда такси кутиб турибди. Дарров етволамиз, — деб Мурод ташқарига чиқиб кетди.

Унинг кўнгли хотиржам тортганлиги боис, машинада Шаҳлонинг уйига етгунча ойисига ишлари ривожланиб кетгани, ишчиларининг кўли-кўлига тегмаётгани ҳақида гапириб кетди. Ора-чора Наргизага қараб қўяр, гўё: “Бекор юргандан кўра, сен ҳам бориб қарашсанг бўларди”, демоқчидай бўларди.

Эшик қўнғироғи чалинганда, Шаҳло Фарангиз билан бирга чой ичиб ўтирган эди. Аёл қизга ҳаммасини — унинг Бўрон амакиси билан қандай танишиб қолгани, ундан кейин нималар содир бўлгани, хуллас, ўтган ҳаётини ипидан-игнасигача гапириб берарди. Шаҳло унга тик боқолмади. Ҳали бошини девор тарафга бурар, ҳали нигоҳини ерга қадар, баъзан пиёла гардишини тирноғи билан тирнаган киши бўларди. У Фарангизни сираям ёмон кўрмаётганди. Қайтанга аёл гапиргани сайин ўзининг Мурод билан ўтказган дамлари кўз олдида гавдаланар, ўша Мурод иккаласи ўтказган тунни эсига соларди. Бунга агар ўзи айтмаганида, ҳеч ким билмаган бўларди. Лекин у ойисига

айтди. Мажбур бўлганидан айтди. “Балки бекор қилган-дирман. Шунда ойим касалхонага тушмаган, дадам авария бўлиб... Ҳаммасига ўзим айбдорман. Дадам бечора бегона жойда, бошқа сабаб билан ҳалокатга учрамадилар-ку?! Мени касалхонага обораётиб... Ичган эканлар... Иккинчи хотин экан. Ҳалол, покиза. Менинг ҳам деярли фарқим йўқ ундан. Битта фарқимиз, менинг кундошим бўлмайди. Очиги, кундош деган нарсага сираям чидолмаган бўлардим. Агар иккинчи бўлганимда... Йўқ, бўлмасдим. Керакмас. Ўйла-майман. Оёғим эртароқ тузалганида, дадамни олиб келардим уйга”.

Фарангиз ўрнидан турди. Уйнинг у бошидан бу бошига бориб кела бошлади. У кибр билан худди аслзодаларга ўхшаб юарди. Қадди-қомати келишган, йигирма-йигирма беш ёшлардаги аёлнинг юриши ўзига жудаям ярашар эди. Шаҳлонинг ҳам ҳаваси, ҳам ҳасади келди. “Бундай гўзал жононага ҳар қандай эркак жонини беради. Уни севмаслик мумкин эмас. Лекин ҳозир олифталанадиган пайт эмас-ку! Атайин шу ишни қилаётганга ўхшайди”, — дея хаёлидан ўтказди.

— Юришингиз жудаям чиройли экан, — деди у ўзини тутиб турулмади.

Фарангиз юришдан тўхтади. Қизга ўгирилиб қаради. Жилмайди.

— Ҳамма бало шунда-да! Эндигина бешга тўлганимда, дадам раҳматли операга оборгандилар. Икки йил қатнадим. Кейин бормай қўйдим. Лекин юришим шунақа бўп қолди. Йигитларнинг гап отишлари, шилқимликлари жонимга тегиб кетганида оёқ ўлгурни бошқача ташлашга кўп уриндим. Аммо сира ўзгартиролмадим, — дея Шаҳлонинг ёнига келиб ўтирди.

Худди шу пайт эшик қўнғироғи чалинди.

— Мурод акам, — деди Шаҳло топафонлик қилиб, унинг юзи ял-ял ёниб кетди. Нафас олиши тезлашиб, кўкраги тез-тез кўтарилиб туша бошлади. — Телефонларига жавоб бермаганим учун югуриб келган бўлсалар керак.

У сўзлаб бўлиши билан дарров хомуш тортиб қолди. Чунки хаёлига Наргиза келган эди. Муродга синглиси нималар деб тўқиб-бичгани Шаҳлога қоронғи эди. Лекин

шуниси аниққи, яхши гап айтмаган. Мабодо яхши гап айтганида, эҳтимол, Мурод келмаган бўларди.

— Бориб қарай-чи, — деб Фарангиз ўрнидан турди ва ташқарига чиқиб кетди. Бир неча сониядан кейин Шаҳлонинг қулоғига ҳовли тарафдан икки аёлнинг ўзаро сўрашганлари эшитилди. У Фотима опанинг овозини дарров таниди. Қизариб, столга суянганча ўрнидан турди.

Фотима опа Шаҳлони кўриши билан кучоғини очди. Қизни бағрига босди, юз-кўзидан ўпди. Бундай меҳрибончиликка чидолмаган Шаҳло йиғлаб юборди.

— Ҳай, ҳай, — деб унинг мижжасидаги ёшни артди Фотима опа, — ҳозир мен ҳам йиғлаб юбораман.

Енгил кулги кўтарилди. Шаҳло Муродни кўриб терисига сигмай кетди. Аммо салом беришдан нарига ўтолмади. Уялди. Бироқ араз қилишни унутмади.

Келганлар ҳали юзларига фотиҳа тортишга улгурмасидан яна эшик кўнғироғи жиринглаб қолди.

Бу сафар Фарангиз Бўрон акаси келганини ичида башорат қилиб ўрнидан турди. Аммо у адашган эди. Адашганини эшикни очиб Фароғат кундошини кўргандагина билди. Юзи қизарди, вужудида титроқ турди.

— Келинг, — деди Фарангиз зўрга тили айланиб.

— Келдик, — Фароғат Фарангизга бошдан-оёқ қараб чиқди. — Сиз ким бўласиз?

— Олиб келишганди, — Фарангиз беихтиёр ерга қаради.

— Ҳимм, мардикормисиз?

Фарангизнинг юрагига биров пичоқ санчгандай сапчиб тушди. Киприklarини пирпиратиб рўпарасида афтини бужмайтириб турган аёлга қаради. Нима деб жавоб берсин? Вазиятдан қандай чиқиб кетсин? Қанийди, эрингнинг хотини бўламан, деб айта олса-ю, шу билан елкасидан босиб, эзгилаб турган юк ерга тушиб чилпарчин бўлса ва у енгил тортса. Лекин бунга унинг журъати етмайди. Журъати етганда ҳам ақли, фаҳм-фаросати бунга йўл қўймайди: гўёки бир умрга мана шундай яшашга маҳкумсан, деяётгандай.

— Ҳа-а, нега чурқ этмайсиз?! — деди Фароғат рўпарасида мум тишлаб турган жувонга еб қўйгудек тикилиб.

— Шундай, ўзим... — деди зўрга Фарангиз, — мардикор аёлман.

— Сендан бошқа тузукроқ одам қуриганмикан эшикни очишга? — деди бирдан сенсирашга ўтган Фароғат кўнгли алланечук хотиржам тортиб.

“Тузукроқ одамлар шунга лойиқ кишилар келса очади-да”, хаёлидан ўтказди Фарангиз, бироқ дилидагини тилига кўчирмади.

— Мен шу атрофда эдим, — деб қўя қолди.

— Қоч!

Фароғат уни четлаб ичкарига кириб кетди.

Эшик кўнғироғи товушини эшитганидаёқ Шахло: “Ким келсаям майли, фақат Фароғат кеннойим келиб қолмасин-да”, деган хаёлга борган эди. У билан амакисининг кейинги хотини дуч келиб қолса қандай аҳволга тушишини ўзича тахмин қилганди. Мабодо Фароғат келинойиси ўзининг кундоши шу аёл эканлигини сезиб қоладиган бўлса, нималар содир бўлишиниям тасаввур қиларди. Ҳали келин бўлиб тушишга улгурмасидан Шахло Муроднинг оиласидагиларга керагидан ортиқ шарманда бўлди. Устига-устак, ҳозир соч юлиш, бақир-чақир бошланиб кетса борми, қиёмат кўпчиди, деяверинг. Агар, Худо кўрсатмасин, шунақанги воқеа содир бўладиган бўлса, у Муродга турмушга чиқмайди. Майли, иффатини йўқотган, бошқага эрга тегиши чекланган бўлса ҳам. Чунки атрофида бўлаётган воқеалар олдида унинг аҳволи бирмунча дурустдай туйилди ўзига.

Фароғат эшикни очиши билан Шахло ялт этиб унга қаради. Хаёлидан: “Эй Худо, ўзинг қутқар!” деган ўй ўтди ҳамда ўрnidан туришга интилди.

— Меҳмонлар бор экан-да, — деди Фароғат сохта жилмайиб, сўнг аввал Фотима опага, кейин унинг қизига, охирида Муродга қаради. Фотима опанинг кийинишидан билдики, камбағалгина аёл. Ҳаттоки номига бўлса ҳам, биттагина тақинчоғи йўқ, менсимасдан гаплашса бўлади.

— Ойимнинг танишлари, — деди Шахло кеннойисига жавобан бошқа баҳона тополмагач.

— Шунақами? — энсасини қотирди Фароғат. — Ойининг барча танишларини танирдим, ҳаммаси ўзига тўқ, бой-бадавлат аёллар эди. Ҳа-а, мен танимайдиган дугоналариям бор экан-да?! Ойингни билган одам бундай дугонаси борлигига сира ишонмайди.

Аёл гапириб бўлгунича Мурод тишини-тишига босди, кейин ташқарига чиқиб кетди. Ортиқ чидаёлмасди. Она-сининг шаънига айтилаётган камситишлар унинг юрагини тешиб ўтаётганди. Агар оғзи бузуқ хотиннинг гапини яна бироз эшитса, портлаб кетиши тайин эди. Ўзини тўхтатолмай қоларди.

— Кеккайган бола экан-а, — деди Муроднинг орқасидан қараб қолган Фароғат, — гинг демасдан безрайиб чиқиб кетди.

— Нима дейиши керагиди сизга? Ойисини ҳақорат қилаётганингиз учун раҳмат айтиши керакмиди? — деди Шаҳло Фароғатнинг кўзига тикилиб.

— Ҳай, ҳай, — деб қизни сўзлашдан тўхтатди Фароғат, — мен ҳали ҳеч нима демадим-ку! Шунчалик азиз меҳмонлар эканлиги тушимгаям киргани йўқ. Ана, биттаси бориб эшикни очди. Сўрасам, “Мардикорман”, дейди. Унинг бир ўзи келмаган бўлса керак, деб ўйлагандим-да.

— Сира хафа бўлганимиз йўқ, — деди Фотима опа орага қўшилиб, — танимасни сийламас, дейишади...

— Тилимиз қичиганди, тишимиз билан босиб қолдик. Бўлмаса, эшиқдан келганнинг ҳаммасиям сийланишга лойиқ бўлавермайди, — деб кесатди Наргиза онасининг гапини бўлиб.

— Шаҳло, сенга гапим бор эди, — деди Фароғат гўё Наргизанинг гапини эшитмаганга олиб, — меҳмонларинг билан кейин таништирарсан, юр!

У қизнинг юролмаслигигаям эътибор қилмади. Фақат ўгирилаётиб Фарангизга ўқрайди.

— Ҳозирги мардикорларнинг ҳам бурнидан эшак қурти ёғилади. Гапга қулоқ солгунча, ишини эртароқ битирса ўладими? — деди Фароғат ҳали нотаниш кундошига тегиб кетишдан иргангандай атайин четлаб ўтаркан. Сўнг бехосдан аёлнинг бўйнидаги йўғон тилла занжирга кўзи тушдию, ҳеч нарсага тушунмай ҳайрон бўлди: “Мардикор аёлда бу матоҳ нима қилсин? Шундай бойлиги бор аёл мардикорлик қилиб нима қилади? Ёки Хонзоданинг очикда қолган тақинчоғини бўйнига илиб олдими?”

У Шаҳлони шунчаки вазиятдан қутулиш учун чақирган эди. Ҳаммани лол қилмоқчи эди. Гўё у малика-ю, кири-

ши билан анави ялангоёқлар зир титраб, қўлларини кўксига қўйиб, эгилиб, керак бўлса, тиз чўкиб турадигандай. Унинг ҳар бир айтган сўзини жон қулоқлари билан эшитиб, ҳақоратларини кўнгилларининг малҳами каби қабул қилишларини истаётгандай эди. Буни ўзи ҳам билмасди. Аммо хоҳиши шундай бўлса, у бечора нима қилсин? Лекин умиди зумда чиппакка чиқди. Унинг керилишини биров сариқ чақага олмади. Қайтанга устидан кулишти. Очиқчасига, бетинг-кўзинг дейишмади. Албатта, у бировга ҳақини бериб қўядиган аёллардан эмас, лекин Шахло халақит бериб қолди. Шу муштдеккина қизнинг олдида у ўзини босишга мажбур бўлди-я, афсус. Аммо ҳали ҳам кеч эмас. Биринчи навбатда мардикор хотиннинг бўйнидаги тилла занжирдан бошлайди. Ундан кейин анави ялангоёқларни ҳам Шахло орқали ҳайдайди...

Унинг бу режаси ҳам амалга ошмайдиганга ўхшайди. Чунки ташқарида боягина ёнидан без бўлиб чиқиб кетган йигитча асабий ҳолатда юрарди.

Фароғат бир неча сония ташқарида кутиб қолди. Мурод унга еб қўйгудек тикилиб чиқиб кетди.

Шахло бўлгуси қайнонаси ва Наргизадан келинойиси учун узр сўраб, деворга суянганча ташқарига йўл олаётганида, Наргиза югуриб келиб унинг қанотига кирди.

— Қизим, сиз шу ерда ўтира қолинг, биз чиқиб тура-миз. Айтиладиганини уйда айтиб олар. Ташқарида чиройли гулзорга кўзим тушувди, унгача гулларни томоша қилиб тура-миз, — деб Фотима опа уни юргани қўймади.

Сўнг ташқарига чиқиб Фароғатга Шахлонинг оёғи оғриётганлиги боис чиқолмаганини, бемалол кириб гаплашавериши мумкинлигини айтди. Фароғатнинг энсаси қотди. Аммо Шахлонинг ёнига боришга мажбур бўлди.

— Шахлохон, — деди юмшоқ курсига ўзини ташларкан, — қасддаги хотинларни уйга киргизиб ўтирибсан. Ойингдан сўраганмидинг ўзи?

— Кеннойи, — деди жаҳли чиққан Шахло, — шуни айтгани келганмидингиз?

— Вой ўлмасам, бу нима деганинг? Анави мардикор хотиннинг бўйнидаги тиллани кўрдингми? Ҳеч замонда мардикор шунақа зеб-зийнатлар тақиб юрадими?!

— У мардикор эмас, менинг тутинган опам бўлади. Бошқа айтадиган гапингиз йўқми? Тўғриси айтсам, роса сиқилиб ўтирибман.

— Кет, демоқчимисан?

— Ихтиёрингиз.

— Менга қара! Ойинг, даданг касалхонада бўлганимнан, сен ўзбошимчалик қилолмайсан. Амакингга айтсам, таъзирингни бериб қўяди. Ёшгина қизча кўчада қолган хотин-халажни уйга киргизиб олармиш-у, яқинлари индамасмиш.

— Кеннойи, илтимос, уйингизга боринг. Мендан хавотир олмасангиз ҳам бўлаверади. Ҳожати йўқ.

— Амакинг атайин ҳолидан хабар...

— Ҳожати йўқ, — деб бирдан унинг гапини бўлди Шахло.

— Ўзинг биласан, — деб Фароғат ўрнидан турди.

У кетганидан кейин Шахло йиғлаб юборди. Ўпкаси тўлиб ўксиб-ўксиб йиғлади. Хонада ҳеч кимнинг йўқлигидан фойдаланиб, баҳонада ичидагини тўкиб олди.

Аввал Мурод келди. Севгилисининг юм-юм йиғлаётганини кўриб, эҳсонаси чиқиб кетаёзди. Дарров унинг қошига тиз чўкиб қўлларини ушлади.

— Нима бўлди? Анави илон чақиб кетдими? Ҳозир бориб бир ёқли қилиб келаман! — деди шошиб.

— Кўйинг, — деди Шахло йигитнинг меҳрибонлигидан баттар кўнгли юмшаб, — у ўзи шунақа. Обрўйингизни йўқотасиз. Ана, кетди-ку, энди ҳаммаси изига тушиб кетди.

Ташқаридагилар бирин-кетин кириб келишди. Улар томоша қилган гуллар ҳақиқатан ҳам чиройли эди. Кўрган одамнинг баҳри-дили очилади. Девор тубига қатор қилиб териб қўйилган тувакдаги гулларнинг ўнтасини Содиқ атайин гул дўконидан харид қилиб келган. Улар деярли ҳар куни гуллайди. Пушти, қизил, оқ бўлиб очилади. Лекин бу гўзал манзара ҳам уларнинг баҳри-дилини очолмади. Учовининг ҳам ўй-хаёли уйда эди. Фароғат эшикни тарақлатиб ёпиб қарганганча кўча тарафга йўл олганидан сўнг бир муддат сўзсиз туришди. Мурод югуриб Шахлонинг ёнига кириб кетгач, тагин биров кутишди. Фотима опа-

нинг сабри чидамади. Гарчи ўғли билан келинининг ёнига айни лаҳзада бориш ноқулай эса-да, Шаҳлони кўриш учун шошди.

Шаҳло эндигина йиғидан тўхтаган, шу аснода уни деб қаҳр-ғазаб отига минган Мурод севиклисини овутиш билан овора эди.

— Муроджон, болам, сен ишинга кетавер. Биз ўзимиз гаплашиб оламиз, — деди онаси ниҳоятда юмшоқлик билан.

— Шу аҳволда чиқмасинлар, озгина ўтирсинлар, — деди Шаҳло Фотима опага ялиниб.

Унинг шаҳло кўзлари жовдираб турар, кўрган одамнинг юрагини эзиб юборарди. Фотима опа билан Фарангиз ўзини тутди. Бироқ Наргиза шунчаки қараб туролмади, Шаҳлони маҳкам кучоқлаб, юзидан ўпди.

— Ойи, — деди кўзлари кулиб турган Мурод, — бир минутгина ўтирай, илтимо-о-ос, ойи!

Унинг бу қарашига кулмасдан илож йўқ эди. Аввал Шаҳло кулди, кейин қолганлар. Шу билан хонадан қайғу ариб, дилни қувонтирувчи кайфият зоҳир бўлди.

Қизига чой дамлашни буюрган Фотима опа Фарангиз билан ҳол-аҳвол сўрашди. Аммо зинҳор унга оғир ботиши мумкин бўлган гапга яқинлашмади (яъни: “Кимнинг аёлисиз, болалар нечта ва ҳоказо”, деб сўрамади).

Ярим соатлардан кейин Мурод ишига жўнаб кетди. Меҳмонлар Шаҳлонинг таклифи билан бошқа хонага ўтишди. Дастурхон тузалди. Бир пиёладан чой ичилди. Гап ўзани айланиб тўйга тақалди. Шунда Шаҳлонинг боши эгилди. Юзига қизиллик югурди.

— Кундан-кунга Шаҳлохонни яхши кўриб кетаяпмиз. Умридан барака топсин. Бирам зеҳнли, бирам ақлики, одам ўзидан ҳам қизғонади-я, — деб Фотима опа мақтаганда, Шаҳло қанот қоқиб учиб кетай деди. Фотима опага ўғринча қараб қўйди.

— Ойи, — деди Наргиза кулиб, — кеннойим уялиб кетаяптилар. Бошқа нарса ҳақида гаплашайлик.

— Ҳаммага шундай гапларни эшитиш насиб этсин, қизим, сенгаям.

— Вой! Ҳали шошмай туринг, ойи, — деди юзидаги

табассумни яширолмаган Наргиза, — шунақанги мақтовлар эшитайки, келинингиз чангимда қолиб кетсин.

Кулги кўтарилди.

— Индамаса, ойим, кеннойим ўтирибди, меҳмонлар бор, демайсан-а, — деб қизини койиган бўлди Фотима опа.

— Бегонамасмиз-у, шундай пайтда эркалик қилмаса, бошқа қачон қилади? — деб дарров унинг ёнини олди Фарангиз.

— Кеннойи, юринг ошхонага, гурунглашиб туринг. Мен ўзим овқат қиламан. Қочмасак, ҳозир бошқа нарсаларниям эшитамиз, — деб Наргиза Шаҳлонинг қўлидан ушлади.

Аммо шод-хуррамлик узоққа чўзилмади. Чунки Хонзода ҳаллослаб уйига етиб келиб, эшик очиқлигидан хурсанд бўлиб кетган ҳамда дарров ўзини ичкарига урган эди. У остонадаги бегона оёқ кийимларни кўрди-ю, шу лаҳзанинг ўзидаёқ кайфияти бузилди. “Уйда йўқлигимиздан фойдаланиб, ҳамма қаланғи-қасанғи ин қуриб олганга ўхшайди”, дея хаёлидан ўтказди у.

* * *

Шоҳруҳ қўлидаги телефонни ташлаб югуриб борди-да, ташқари эшикни итарди. Темир эшик қилт этмади. Дарров орқасига қайтиб келиб:

— Бирор чора кўрмасак бўлмайди. Болалар бекорга абгор бўлишади, — деди столга ўтириб пешонасини ушлаб турган Юлдузга.

— Қанақа чора? Ҳамма йўлларимиз беркилди-ку, — деди унга жавобан Юлдуз алам билан.

— Жа унчаликмасдир. Бирорта ёриқ қолдиришгандир, биронта йўлни эсларидан чиқаришгандир?

— Йўл бор. Лекин улар эсларидан чиқаришмаган. Атайин қолдиришган бу йўлни, — деди Юлдуз Шоҳруҳга юзланиб. Йигит унга савол назари билан қараб турарди.

— Амалдорлар билан танишишингиз учун менинг ўрнимга Оксана ўтирди. Оқибатда қанча нарсага чидашимга тўғри келди. Эндиги чидаш навбати сизники.

— Тушунмадим. Нималар деяпсан?! — деди бирдан жаҳли чиқиб пешонаси тиришган Шоҳруҳ.

— Анави падар лаънати нималар деб кетгани эсингиздан чиқдимми? Мени кимгадир инъом қиласиз, кейин мушкулнингиз осон бўлади.

Шоҳруҳ тутақиб кетмасин деб Юлдуз атайин юмшоқроқ қилиб гапирди. Бироқ шу гапининг ўзи ҳам Шоҳруҳни издан чиқариб юбораёзди. Столнинг устида нимаики бўлса, ҳаммасини газаб билан бирма-бир олиб полга уриб майда-лай бошлади.

— Бас! — бақриб юборди охири сабри чидамаган Юлдуз. — Нималар қилаётганингизни билаяпсизми?!

— Йўқ, билмаяпман! Билмаяпман, — деди Шоҳруҳ киноя билан, — ҳамма нарсанинг йўлини биладиган, ҳар қандай шароитга мослашиб кетоладиган сиздек хоним билган нарсаларни мен қаёқдан билай?!

— Ўзингизни босинг. Мен, ҳар қалай, ақлимни йўқотганим йўқ. Ҳаммаям Оксана бўлавермайди. Сиз Роман Фёдоровичга қўнғироқ қилиб кўринг-чи, балки бу машмашалардан унинг бутунлай хабари йўқдир. Балки Виталий исмли мараз аввал тўғри ишни қилиб, кейин уни бошқа томонга буриб юборгандир. Бизнинг хабаримиз бўлмагач, қаердан биламиз?

Юлдуз текис, равон сўзлади. Шу қадар бемалол гапирдики, Шоҳруҳ пуфақдай бўшаши. Бояги аламзадалик, газаб ўз-ўзидан йўқолди. Йигитда ўзгариш содир бўлаётганини Юлдуз гапини охирига етказмасидан сезиб улгурганди. Ичичидан кулди. Шоҳруҳнинг устидан эмас, бутун эркак зотининг устидан, эркакларнинг ожиз ва солдалигидан кулди. Агар замон шу тахлит давом этадиган бўлса, кун келиб ҳамма нарса аёлларга, ҳаттоки бутун халқлар устидан ҳукм ўтказиш ҳам аёллар зиммасида қолишини идрок этди. Аввало, мамнун бўлди. Сўнг хўрсинди. Сабаби, у Шоҳруҳнинг ожиз қолишини сираям истамаганди.

Шоҳруҳ гапирмади. Телефонини титкилаб Роман Фёдоровичнинг рақамини топиб қўнғироқ қилди. Чақирув овози анча давом этди. Шоҳруҳ банкирни ухлаган хаёл қилиб телефонни ўчириб қўймоқчи бўлганида, Роман Фёдоровичнинг хириллаган овози эшитилиб қолди.

— Уйқунгизни бузганим учун узр. Лекин шундай қилишимга тўғри келди, — деди Шоҳруҳ.

— Менинг ёшгина дўстим, сени кўриш у ёқда турсин, овозингни эшитишдан ҳам чўчиб қолдим. Чунки, албатта, бирор фалокатдан хабар берасан, — деди Роман Фёдорович.

— Ўзим ҳам шундан афсусдаман. Аммо иложим қанча? Бу сафар топшириқ ўзимга бўлди. Яъни сизни ўлдиришим кераклигини айтишди. Қўрқитишлар, пўписалар, хуллас, ҳаммасини бошдан ўтказдим. Дарвоқе, Оксананинг қаердалигидан хабарингиз борми?

— Виталий уни хавфсиз жойга олиб кетган.

— Эҳтимол. Аммо унинг ҳолидан хабар олиб қўйсангиз ёмон бўлмасди. Агар сизни бугуннинг ўзидаёқ ўлдирмасам, йигитларимдан айриламан. Ҳозир уларнинг машиналари қуршовда.

Банкир чидаб туролмади. Шунақанги ёмон сўкиндики, Шоҳруҳ эшитиб қолмадимикин, деган хавотирда Юлдузга қараб қўйди. Кейин Роман Фёдорович Шоҳруҳнинг йигитлари қаерда эканлигини айтди. Шу билан алоқа узилди.

— Ана кўрдингизми? — деди йигитга қараб турган Юлдуз. — Роман Фёдоровичнинг ҳеч нарсадан хабари йўқ. Демак, ҳаммаси анави Виталийнинг иши. Тўйдаги воқеалар ҳам. Хизматкор аёл, Бек унинг қилмишининг қурбони.

— Майли, энди ҳаммасини бас қилайлик. Эртаям бор. Агар бугун тунни шу тахлит ўтказадиган бўлсак, эрта кун бўйи қарахт аҳволда юришимизга тўғри келади, — деб Шоҳруҳ юмшоқ оромкурсига бориб ўтирди. Юлдуз ҳам унинг ёнидан жой олди. Бошини йигитнинг елкасига қўйди. Улар шу тахлит ухлаган эдилар. Шоҳруҳ туш кўра бошлаган маҳал эшик шарақ-шуруқ қилиб очилди. Иккиси ҳам бараварига чўчиб уйғонишди. Лекин ўринларидан туришга улгурмасларидан олдинма-кейин уларга таниш бўлган йигитлар, охирида Роман Фёдорович кириб келди. Шоҳруҳ тушим бўлса керак, деб ўйлади. Шу боис кўзини уқалади.

— Ухлаганмидинг? Қара-я, мени уйғотиб, ўзинг қотган экансан-да, — деди Роман Фёдорович унинг ёнига келиб елкасига қўлини қўяркан. У Шоҳруҳнинг елкасини тутиб ёмон ниятда келмаганлигини билдирди.

— Йигитларингнинг ҳаммаси соғ эканлигини кўриб турибсан, энди улар кетаверишсин, — деб у Юлдузга юзланди. — Юля, оҳ, гўзал қиз, сизни шунчалик овора қилганликлари учун уларнинг териларини шилиб ташласанг ҳам

камлик қилади. Сиз ҳам пастга тушаверинг, мен Шоҳруҳ билан ёлғиз қолмоқчиман. Маълум муддат. Кейин у, албатта, ёнингизга тушади.

Оғзи куйган қатиқни ҳам пуфлаб ичадиган бўлиб қолар экан. Йигитлар бирин-сирин Шоҳруҳнинг ишорасидан кейин ташқарига йўл олган эса-да, Юлдуз қимирламади.

— Эркаклар гаплашишаётганда аёлларнинг иштирок этишини кўпда ёқтиравермайман, қизгинам, — деди унга Роман Фёдорович.

— Лекин биз шу даражага бориб етдикки, салом берган одамни саломдан кейин сўкмадимикин, деб ўйлаймиз, — деб Юлдуз юмшоқ ўриндиққа ўтирди, — бемалол гапираверинг. Мени эшитмаяпти деб ҳисоблайверинг.

— Бўпти, келишдик. Азизлар, мен тайёрман. Бемалол ўлдиришларинг ва кейинчалик ваъда қилинган пулларга эга чиқишларинг мумкин, — деди Роман Фёдорович.

Шоҳруҳ Юлдузга қаради. Иккаласининг нигоҳи тўқнашганидан кейин юзларида табассум пайдо бўлди.

— Калака қилишнинг бошқача йўлини топганингизда бўларди, — деди Шоҳруҳ.

— Унда, — деди кўзларидан ўт сачраб банкир, — сизларга ким буйруқ берганини айтасизлар! Йўқса, мен ўзим иккалангниям отиб ташлайман!

— Сотқинлик қилади деб ўйласангиз, адашасиз! — дея Шоҳруҳ ҳам овозини бир парда кўтарди.

— Сотқинлик қилиб бўлдинглар. Сотқин ҳаммасини охиригача айтади.

— Виталийнинг уйини билсангиз керак...

Роман Фёдоровичнинг пешонаси тиришди. Зеро, у бу номни эшитаман деб сира ўйламаган эди.

— Мен унинг уйини сўрадим. Буюртмачи у, деяётганим йўқ, — деди банкирдаги ўзгаришни кўрган Шоҳруҳ.

Роман Фёдорович жилмайишга уриниб кўрди. Аммо ўхшатолмади. Дарров юзи жиддий тус олди.

— Баъзан қандай даврда яшаётганингни ҳам тушунмай қоласан. Ким сенга дўст-у, ким душманлигини аниқлаш шунчалик мушкулки, ўйлайвериб эсинг кетади. Қани, менга айт-чи, ёшгина дўстим, Виталийнинг уйи сенга нима учун керак бўлиб қолди?

— Бормасам бўлмайди. Хуллас, у ёқдан келаман-у, кейин ҳамма гапни сизга айтаман. Унгача мендан ҳеч нима сўраманг.

— Яхши, келишдик. Аввал биргалашиб юз граммдан ичайлик, ишқилиб, стол устидагиларнинг ҳеч бирига захар солинмаганми?

— Менимча, шундай.

— Унда нега шунча идишни синдириб ташладинг? Майли, қўявер, қани, олдик, — деб Роман Фёдорович ароқ тўла қадаҳлардан бирини Шоҳруҳга тутқазди.

Юлдуз бирга кетмоқчи бўлганида, уни Шоҳруҳ қайтарди.

— Сени хавф-хатарга қўймоқчимасман. Илтимос, шу сафар...

Аммо унинг гапи ҳавода қолди.

— Йўқ! — деди Юлдуз қатъий. — Кўп марта ёлғиз қўйиб юбордим. Шу ёғи етарли. Қолаверса, ҳечам зиёним тегмаслигини биласиз.

Шоҳруҳ қўлини икки ёнига ёзиб, Роман Фёдоровичга қаради. Банкир кулди.

— Ҳа, бу қиз ўжарлиги билан доим ўзининг айтганини қилдирадиганга ўхшайди. Бир томондан ҳавасимни келтирди. Лекин иккинчи тарафдан, эрга бўйсунмаслик яхши эмас.

— Баъзиларга ўхшаб отамга қарши бораётганим йўқ, — деди Юлдуз Роман Фёдоровичга ўқрайиб, сўнг ташқарига Шоҳруҳдан олдин чиқиб кетди.

* * *

Оксана қаттиқ маст бўлганлиги боис нималар содир бўлаётганини мутлақо идрок этолмасди. Элас-элас ташқарига чиққанларини, кейин уни машинанинг орқа ўриндигига ётқизиб қўйганларини эслайди. Қолгани мутлақо хотирасида йўқ. Виталий амакисининг йигирма сотихли жойга қурилган ҳайбатли уйига боргани, уни майса устига ётқизишгани, унинг устидан қўриқчи йигитлар кулганини билмайди.

— Шу ҳолидаям, — деб бақирди Виталий қўлидаги шишадан муздек пиво ичгач, — сенларнинг юзтангдан қиммат туради. Кулишларингга бало борми? Ундан кўра оёғини

яламайсанларми?.. Уйни яхшилаб қўриқланглар, тонггача зоғ кирмасин. Оксанани менинг ётоғимга олиб киринглар!

Йигитлардан бири кулди.

— Яхшиси, бассейнда чўмилтирайлик. Кейин ўзиям ўлик-ка ўхшаб ётавермасдан сизга ёрдамлашиб юборарди.

Виталий уни бўралатиб сўкди. Аммо унинг ҳақлигини кейин билди. Тўғри, Оксана унинг бўйнидан кучиб, бир нарсалар деганча ўпмоқчи бўлди-ю, бироқ ҳоли келмади. Юмшоқ каравотда чўзилиб ётаркан:

— Петка, — деди ожиз товушда ва уйқусини давом этказди.

Виталий ҳеч балони эпломмади. Ёши етмишга яқинлашган, барча ёшлик лаззатлари элликнинг нарёғида қолиб кетганди. Бирон натижа чиқишидан умидвор бўлганди. Чунки тўй пайти, ундан кейинроқ Оксанани кучганида ўзида ўзгариш сезганди. Лекин қизнинг бутунлай ҳолсизлангани унинг ҳамма ниятини чиппакка чиқарди.

Бир хаёл Оксанани ювиниш хонасига олиб бормоқчи бўлди-ю, аммо дарров ниятидан қайтди. Шарманда бўлгани қолади, холос. Аммо қанийди, бу ўйлари унинг қариган танасига таскин бўлолса, баттар юрак-бағрини эзгилайди. Хонанинг у бошидан-бу бошига бориб келиб ёшлик даврларини эслади. Турмада ўтирган кезлари ёдига келди. Ўйладики, ўшанда уни совуқ олиб кўйган. Ҳа... Ҳа, у ўшанда ожизланиб қолган. Бунинг ҳам сабаби бор. Битта гуржи саккиз кун азоб берувди. Соқолсизлик ишларига кўнмаганди ўшанда у. Кечки пайт зах жойда яланғоч ўтиришга мажбур қилишди. Орқасидан ўтган совуқ миясигача етиб борди. Ва ўн кунлик “тажриба”дан кейин қувватсизлик касалига чалинди. Мана, оқибати: ҳар нарсага қўли етадиган пайти ҳеч балога ярамай ўтирибди.

Виталий мижжаларидаги ёшни артди. Сўнг нима бўлса бўлар, деб Оксанани кучди. Қиз уйғонгандай бўлди. “Петка, эркатойим”, — деди ҳам. Лекин мутлақо ҳаракат қилмади. Виталийнинг жаҳли чиқиб, уни даст кўтарди. Олиб бориб ювиниш хонасига тиқди. Устидан муздай сув қуйди. Қиз чўчиб уйғониб кетди. Ҳали-ҳамон карахт эса-да:

— Ярамаслар, нима қиляпсизлар?! — дея чинқирди. — Ҳали ҳаммангни йўқ қиламан. Шамоллатиб кўясанлар!

— Эркатоим, ўзингга келишинг керак, — деди уни эркалаган Виталий.

Юзидан оқаятган сувни қўли билан артган Оксана Виталийни кўрди.

— Амаки, нима қилаяпсиз?! Совқотиб кетдим. Илтимос, иссиқ сувни очинг, — дея ялинди Оксана.

— Оҳ, менинг гўзалгинам, — деб Виталий тунги кўйлагини ечишга сабри етмай, йиртиб ташлади.

Оксана унинг қилигидан ҳайрон бўлди. Кулди.

— Нима қилаяпсиз? — деди.

Виталий худди ёв қувиб келаётгандай шошарди.

Виталий бошқа мақсадда шошаётганди. Аслида унга ҳақиқатан ҳам ёв яқинлашаётганди. Агар ўзи қўлидан келмайдиган ишни бажаришга бел боғламаганида, соқчи йигитлари пинакка кетишмаганида, эҳтимол, ёвдан омон қолар, яна бир неча йил яшаши мумкин эди. Афсус, ожиз банда бу ҳақда мутлақо ўйламади. Мақсади, ўзига нисбатан ожизанинг кўпроқ меҳрини уйғотиш ва шу баҳонада унинг отасига тегишли мол-мулкка эга чиқиш эди ва... Бу унга мутлақо эришмайдиган бўлди.

Девордан иккита қора шарпа ошиб тушди. Иккаласининг ҳам юзига ниқоб тортилганди. Кийимлари ҳам қора рангда. Ҳар икковининг қўлида автомат бор эдики, уларни кўрган одамнинг эти жунжикарди. Улар бироз энгашганча атрофни кузатишди. Сўнг улардан бири — бақувватроғи бош бармоғини кўрсатиб чироғи ёниқ деразага ишора қилди.

Иккиси ҳам дераза остида пайдо бўлганидан сўнг чироқлар ёруғида кўриниб турган ҳар бир нарса яна бир қур кўздан кечирилди. Бири энгашганди, иккинчиси унинг устига чиқди-да, деразани секин итарди. Бахтига ромнинг бир табақаси очиқ эди. Енгил ҳаракат қилган ниқобли деярли овоз чиқармай ичкарига кириб олди. Ортидан иккинчиси ҳам тепага кўтарилди. Бу ётоқ эди. Тагин жиҳозлар кўздан кечирилди. Кейин шундоққина ётоқхонага қўшни бўлган ҳаммомдан келаётган овозга қулоқ тутишди.

— Ҳали бу қилигингизни дадам билиб қолса, ёмон қилади, — дерди қиз бола қиқирлаш асносида эркаланар экан.

— Билиши учун шундай қилаяпман. Билиб қўйсин кувининг кимлигини!

Ниқобдагиларнинг иккови ҳам сўзлашаётганлар кимлигини дарров сезишди. Оёқ учида юриб эшик ёнига келишди.

— Жудаям қарилик қиладиганга ўхшайсан... Шошилма, ана шундай, ақллигинам...

Эшик очилганини на Оксана, на Виталий сезди. Улар ҳамон ошиқ-маъшуқ ўйини билан машғул эди. “Гуп” этган товуш чиқди-ю, Виталий секин бўшаша бошлади. Сувга қон сизиб чиқди.

— Мен сенга айтгандим-ку...

Оксана гапини охирига етказолмади. Пешонасига теккан муздай нарсадан чўчиб кўзини очди. Тепасида иккита ниқобли кишини кўрди. Бақирмоқчи бўлганди, лекин кўрқув овоз чиқаришга қўймади. Ниқоблилардан бири Виталийнинг сочидан ушлаб бошқа томонга ағдарди. Иккинчиси Оксананинг қўлидан ушлаб қулоғига:

— Тур! — дея шивирлади.

Кўрқувдан дағ-дағ титраётган қиз секин ҳаммомдан чиқди. Уни кийинтириб олиб чиқиб кетишди.

Тонг отишига бирор соатлар қолган, бу пайтда Виталийнинг ҳамма йигитлари қотиб ухлашарди. Шу боисдан бирортаси ҳам кириб чиқаётганларни сезмади. Ҳатто дарвоза тепасига ўрнатилган камераларни назорат қиладиган Владимир исмли йигит ҳам.

Оксана машинага ўтиргач, Юлдузни кўриб жаҳли чиқди.

— Нега бундай қилдинглар?! — деди алаמידан кўзига ёш олиб.

— Бунисини, — деди ҳайдовчининг ёнида ниқобини ечиб у томонга ўтирилган Шоҳруҳ жилмайиб, — даданнинг ёнига борганингдан кейин биласан.

— Виталийни ўлдириб қўйдинглар-ку! — деди Оксана қўлларини кўкрагига чалиштириб.

— Ҳечқиси йўқ. Унинг нафас олиш вақти тугаган экан, холос, — жавоб қилди Шоҳруҳ.

Шу билан Роман Фёдоровичнинг уйига етгунча биров миқ этмади. Ора-чора Оксана бурнини тортиб қўярди. Бу унинг шамоллаб қолганидан дарак берарди. У Виталийнинг ўлимига мутлақо ачинмаётганди. Алам қилгани, дада-

сининг ҳамма мол-мулкани ўзиники қилиб ололмади. Орзуси армонга айланди. Тўғри, отасидан қанча пул сўраса беради. Лекин доим сўрайвериш жонига текканди. Эмин-эркин, катта-катта нарсаларни сотиб олиб, маза қилиб юришни ўйловди. Ахир, бир ҳафта Гавайи оролларида, иккинчи ҳафта Швейцария ўрмонларида, учинчисида Жанубий Америка ёки араб давлатларининг сўлим гўшаларида айшу ишрат қилиб юриш кимга ёқмайди? Агар Оксанага отасининг ҳамма мол-мулки қолганида, бир умр аёвсиз совурган тақдирида ҳам тугамасди.

— Нималар қилиб юрганинг? — сўради ундан Роман Фёдорович.

— Ишинг бўлмасин! Сенинг қора ишларинг жонимга текканидан одамга ўхшаб яшашни мўлжаллагандим. Барибир, сен менинг шахсий ишларимга аралашдинг. Назаримда, ойимга ўхшаб ўлсамгина қутуламан! — дея Оксана банкирни четлаб ўтмоқчи бўлганида, падари қўлидан ушлаб қолди ва қизининг дағ-дағ титраётганини сизди. Оксана бирдан отасига юзланди. Ундан шунақанги қўланса ҳид келаётгандики, Роман Фёдорович афтини бужмайтиришга мажбур бўлди.

— Бориб яхшилаб чўмил. Кейин ҳамшира қиз кўриб қўяди. Шамоллаганга ўхшайсан. Туш пайти сен билан жиддий гаплашамиз, — деди жаҳл билан банкир ва қизининг қўлини қўйиб юборди.

Қизи кетгач, миллиардлар соҳиби анча вақтгача ўзига келолмади. Қандай ўзига келсин? Ахир куни келиб, ҳамма бойликларини ташлаб кетиши керак бўлган қизи унинг кўз олдида сўлиб бораяпти. Ҳозир унинг қаноти остида шу қўйга тушаётган экан, ёлғиз ўзи қолганида нимани кутиш мумкин? Бунинг чорасини топиш керак. Шундай қилиши лозимки, унинг бутун мол-дунёси Оксана саксонга кирганда ҳам керагидан ортиқ бўлсин. Албатта, бунинг учун ўта ишончли одамни топиши зарур бўлади. У Оксананинг бекордан-бекорга пул сарфлашига йўл қўймасин, шунингдек, ўзи ҳам маълум суммадан ошиғини ололмасин. Аммо ўшандай одам қани? Қаердан топса бўлади уни? Анави бир неча йиллардан бери Швейцарияда яшаётган қизининг севган йигитими? Роман Фёдоровичга қолса,

қизини ундайин кўзи оч йигитга турмушга бермасди. Ахир у бир йилга қолмай, Оксанадан ҳамма пулни тортиб олади. Сўнг қизини хору зор қилиб, ҳайдаб юборади. Шошма... Шошма, Роман, мана, ёнгинангда турибди-ку қизингни неча маргалаб ўлимдан сақлаб қолган Шоҳруҳ! Унинг кўзларида ёлгончилик, ёвузлик аломатлари кўринмайди. Фақат кимдир тегинса, соғ қўймайди. Лекин у Оксанага уйланомайди. Сабаби, ёнида бошқа қиз бор. Демак, жуда усталик билан, ҳеч кимга билдирмасдан, ўртадаги говни йўқ қилиш лозим. Шундагина ҳамма нарса изига тушади.

Роман Фёдорович қизи билан гаплашгач, қаттиқ ўйга берилиб кетгани боис, Шоҳруҳ билан Юлдуз индамай кутишди. Вақт жуда чўзилди. Тунни деярли мижжа қоқмай ўтказган йигит билан қизнинг уйқуси келди. Шоҳруҳ бир неча марта: “Биз кетамиз”, демоққа оғиз жуфтлади-ю, лекин индамади. Одоб доирасидан чиққиси келмади.

— Оҳ, менинг ёш дўстларим, — деди бирдан юзи ёришган Роман Фёдорович, — сизларга қандай миннатдорчилик билдиришни ҳам билмай турибман. Умуман, буни пул билан ўлчаб бўлмайди. Кўриниб турибди, иккинги ҳам роса толиққансиз. Дам олишингиз керак. Менимча, аввал кофе ичсак яхши бўларди. Уйқуни қочиради. Аммо бунақанги чарчаган одамга кофенинг таъсири бўлмаса керак.

— Раҳмат. Биз кета қолайлик. Кофени кейинроқ ичармиз. Йўқса, мен турган жойимда ухлаб қоламан, — деди Шоҳруҳ ва Юлдузнинг қўлидан ушлади.

Роман Фёдорович уларни ортиқ ушлаб туришга мажбур қилмади. Зотан, унга ҳам шуниси маъқул эди. Чунки режасини яхшилаб пишириб олади. Шундай қилсинки, Шоҳруҳ тинчланиш, Юлдузни унутиш учун Оксанага уйлансин.

Юлдуз машинага ўтиришлари билан Шоҳруҳнинг елкасига бош қўйганча, жонига қасд қилинганидан беҳабар, уйқуга кетди.

* * *

Рамиз-Февзи навбатдаги омадсизликдан кейин қўлидаги пиво идишни ерга уриб синдирди. Йигитларига бир-бир қараб чиқди. Қўлини чўнтагига тикиб тўппончасининг дастасидан ушлади, сўнг қўлини яна чиқариб олди-да, бури-

либ хонасига кириб кетди. Ҳовлида икки ёрдамчиси бир-бирларига қараганча қолаверди. Асаблари таранглашди.

— Ўлдираман! — деди Бомба Рамиз-Февзи кириб кетган тарафдан кўзини узмаскан. — Бошқа сабрим қолмади.

— Ўзингни бос, — деди унинг шериги қўлидан ушларкан, — эртага ошнаси Италиядан келади. Агар келиб, мана шу маразни топмаса, ҳолимизга вой. Бу падар лаънати аслида кўғирчоқ. Ҳаммамиз ҳақимиздаги маълумотларни ўша падар лаънатига бериб қўйибди. Мабодо бу эшакка бирон кор-ҳол бўлса, қочган тақдиримиздаям топиб олишади. Уқдингми, Бомба?!

У гапини тугатиши билан Рамиз-Февзи уйдан чиқди. Лабида сигарет, қўлида тўппонча. У бармоғи билан имлаб йигитларини ёнига чорлади. Иккала ёрдамчининг ҳам бирдан дами ичига тушиб кетди. “Тамом, ҳозирнинг ўзидаёқ отиб ташлайди”, деган хаёлга боришди улар. Ва хожаларининг ёнига бир-бир қадам ташлаб боришди.

— Бундан кейин, — деди Рамиз-Февзи, — банкир билан унинг қизини кузатиш учун тўрт кишини қўясизлар. Уларга топширик: биринчи имкониятдаёқ ота-болани йўқ қилишсин. Сенлар вокзалга борасанлар. Ҳозиргина хабар қилишди, Тожикистондан мол етиб келибди. Яхшилаб текширинглар, Шиқир афгонникининг ўрнига ўзиникини босворган бўлмасин. Жа устаси фаранг бўп кетишди ярамаслар.

— Хўжайин, — деди ичида қувонган Бомба, — афгонникиниям абжағи чиққан ҳозир. Анави паразитлар босиб олганларидан кейин тоза молни сохталаштириб юборишди. Одам мутлақо кайф қилмайди. Бунинг устига, нархи осмонда. Айтишларича, махсус кимёвий кукун қўшишаётган эмиш.

— Вой ярамаслар-эй, шунча нарсага эга чиқишгани каммиди?! Неча фоиз қўшилма бор?

— Адашмасам, ўттиздан каммас. Эсингизда бўлса, ўтган ойда қоғоз фабрикаси хўжайинининг эркатойига икки доза бергандим, лекин таъсири жуда кам бўлди. У қайтиб сўрамади. Демак, наркоманга айланмаган.

— “Саната”дан беринглар янаги сафар. Ўтган йилгисидан қолганми?

— Ўзимиз учун асраб қўйибмиз. Ундан кейин европаликларнинг қизиқиши катта “саната”га. Икки баробар қимматига сотамиз, хў-жайин.

— Қанча бор?

— Икки юз.

— Оз, лекин ҳозирча етарли. Беш килосини олиб қолинглар-да, қолганини сотворинглар. Ҳа, пул тўғри Кипрга бориб тушсин. Мен ҳисоб рақам бераман. Дарвоқе, “Копток”нинг пуллариам шу ёқда экан. Билинглар-чи, кунига неча фоиздан олаётган экан?

— Хўп.

— Боринглар.

Рамиз-Февзи тўппончасини чўнтагига тикди-да, хонасига кириб кетди. Пиво ичди. Телевизорда беҳаё фильм томоша қилди. Кейин ўзи ҳам нозик вужудни қўмсаб қолди. Йигитларига топшириқ берди. Улар дарров ўн саккиз-ўн тўққиз ёшдаги қизлардан тўрттасини топиб келишди. Иккитаси сариқ сочли эди. Айнан шуларни олиб қолди.

Бир соатдан кейин толиқди ва ухлаб қолди. Тушига алламбалолар кирди. Кўрқиб уйғониб кетди. Дарров ёстиғи тагидаги тўппончасини қўлига олиб, эшик-деразага қаради. Ҳеч қанақанги хавф йўқ. Ёнида бир сариқ сочли қиз онасидан янги туғилгандек қиёфада ухлаб ётибди. Рамиз-Февзи бошини ёстиққа ташлади. Тушини эслади. Агар ўша воқеа ўнгидан келиб қолса нима қилади? Ахир уни пешонасидан отишди, оғриқ туйди. Жуда ёмон оғриқ, лекин ўлишга улгурмади. Айни нафаси қайтган маҳали уйғониб кетди. Биринчи марта ўлимдан кўрқди. Бундан ҳам даҳшатлиси — хориждаги банкка қўйилган пулни акасига айтолмай кетишдан кўрқди. Пуллар акасининг номида, лекин энг яқин қариндоши буни билмайди. Рамиз-Февзи ўлимидан олдин айтади.

Унинг боши оғриди. Қип-яланғоч қизни турткилади. Сариқ сочлари ёстиқ устида ёйилиб ётган, ажойиб тушлар кўраётганидан юзида ним табассум пайдо бўлган қиз:

— Яна озгина, яна озгина, — деди-ю, ухлашда давом этди.

— Тур ўрнингдан, ярамас! — деб бақирди Рамиз-Февзи.
— Бошимнинг оғриғига дори топиб кел!

Бундан бир неча соат аввалги эркалашлар, силаб-сий-пашларнинг бари зумда қаҳрга айланди. Қиз чўчиб уйғонди. Шоша-пиша устига ипак халатини илди. Уйқуга тўймаган кўзини ишқалаб, қадамини тезлатди. Чунки бунақа асабийлик билан буйруқ берилганида хонада ортиқ туриш мумкин эмасди. Мабодо озгина туриб қолсанг борми, бошингга итнинг куни тушиши муқаррар эди. Ҳозир эшик остонасига етиб борган Соня буни жуда яхши биларди. Илк келган куни роса калтакнинг тагида қолган.

Ҳали ўн еттига кирмаганди. Дискотекага борувди, чиройи бошига етди. Дарров Рамизнинг одамлари илғаб қолишди-да, хўжайинга инъом қилишди. Албатта, ҳақиқий Рамизга. Иш ниҳоясига етиб, юрак-бағри қонга айланган Соня гарангсиб турганида, Рамиз унга “Йўқол!” деб бақирди. Ўшанда Соня бир муддат туриб қолди. Ҳар дақиқада қаҳр-ғазаби зоҳир бўлиб турадиган Рамиз уни аёвсиз тепкилашга тушиб кетди. Қиз унинг калтакларидан фақат ҳушидан кетибгина қутулди. Кейин бир ҳафта даволанди. Шу-шу, ишрат ниҳоясига етадимми, етмайдимми, буйруқ берилиши билан югуриб кетадиган бўлди.

Рамиз унга чап биқинидаги нўхатдай холини силатишни яхши кўрарди. Сонянинг қўли ўша жойга текканида у бирдан кўзини юмар ва бир муддат тек қотарди. Лекин орадан маълум вақт ўтгач, негадир ўша хол йўқолиб қолди. Соня бир неча марта холнинг йўқолиб қолганини сўрамоққа оғиз жуфтлади-ю, лекин сўраёлмади. Кўрқди. Кейинчалик эътибор қилса, Рамизнинг хатти-ҳаракатиям сусайгандай. У нега бунақа бўлаётгани ҳақида кўп ўйлади. Бироқ ўйининг охирига етолмади. Сўнг қўл силтади. Агар бундан бир неча дақиқа муқаддам Рамизнинг холини силагани тушига кирмаганида, хол бутунлай эсидан чиққан эди. Ҳозир дорини олиб келгунича шу ҳақда хаёл сурди. Рамиз-Февзи яна бошини ёстиққа ташлагач, чўмилиб чиқиб сочини қуритаётганида, Бомба унинг орқасидан келиб кучоқлади. Соня тек турди.

— Шеф сезиб қолса, иккаламизга ҳам ёмон бўлади, — деди.

Бомба унинг гапига эътибор қилмади. Ютоқиб бўйинларидан ўпишга тушиб кетди. Шу пайт Соня ўзи ҳам сезмаган ҳолда:

— Холинг борми? — деб сўраб юборди.

Бомба дарров қилигини бас қилиб, қизнинг мовий кўзларига тикилди.

— Қанақа хол? — деди ҳайрон бўлиб.

— Хол... Йўқ, ўзим шундай.

— Бекорга сўрамайсан, гапир.

Соня Рамиз-Февзининг эшигига бир қараб қўйди-да:

— Шефнинг биқинида холи бор эди, негадир ҳозир йўқ, — деди.

— Бошқа жойига ўтиб кетгандир, — дея ҳиринглади Бомба.

— Холини силасам, унга жудаям ёқарди.

— Энди ёқмаяптими?

— Хол йўқ деяпман-ку! Мабодо олдириб ташладимикан?

— Унинг яқин орада дўхтир билан кўришганини эслолмайман, — деди пешонаси тиришган Бомба, — лекин галати гапни айтдинг. Аниқлаштираман. Бошқа бировга гуллаб юрма, оқибати ёмон бўлади.

Бомба дарров унинг ёнидан узоқлашди. Одатда, бундай пайтда унинг калласи яшин тезлигида ишларди. Тез фикрлаб, тез қарор чиқарарди.

Холдан хабари бўлган яна бир одам, бу — Рамиз-Февзининг орқасини уқалаб қўювчи семиз хотин. Рамиз уни қаердан, қачон топиб келган — ҳеч ким билмайди. Рамиздан бошқа биров ҳеч қачон унга ўзини уқалатмайди. Сабаби, аёл семиз бўлгани учун бармоқлари шунақанги кучли, чайирки, одамнинг суякларини қасирлатиб юборади. Рамиз унга қандай чидайди, ҳамма ҳайрон. Бироқ охириги пайтларда у ҳам безиб қолган, шекилли, “массаж” олмай қўйди.

Бомба тўғри унинг ёнига борди.

— Яхшиям келдинг, зерикиб ўлай деяётувдим, — деди уқаловчи хотин кафтларини бир-бирига уриб ишқаларкан.

— Шеф ҳеч қачон бекор қўймасди-ку, — деди Бомба ўзини ҳеч нарсани сезмаганга олиб.

— Шеф... Шеф охириги марта икки ой аввал орқасини уқалатганди. Ўшанда шунақанги нозиклашиб қолибдики, қиз боланинг баданини ушлагандай бўлдим. Одам жуда галати бўларкан. Илгари миқ этмай ётадиган шеф, қўлим-

ни этига сал қаттиқроқ ботирсам, ўкириб юбораверди. Мажбур бўлдим силаб-сийпаб чиқариб юборишга, — деди уқаловчи хотин бир дона сигаретани лабига қистириб тутатаркан, — шу бир-икки кунда ҳайдаб юбормасайди, деган хаёлга бораман баъзида.

— Менимча, озгина тоблари бўлмай қолган. Яна сиз эҳтиётсизлик қилиб, шефнинг энг яқин ёрдамчисига ҳамма гапни айтиб ўтирибсиз.

— Биламан. Лекин кўрқмайман. Нар и борса, ўлдириб юборасизлар. Яшаш жонимга тегиб кетган. Ўзимни-ўзим ўлдиришга кўрқаман, сенлар ўлдирсанглар осонроқ бўлади.

Бомба ишшайди.

— Мен, тирик жон борки биздан зир титрайди, деб ўйлаб юрарканман. Аммо, мана, адашганимни билиб турибман. Лекин нима бўлган тақдирдаям тилингизга эҳтиёт бўлганингиз маъқул. Ҳа, эсимдан чиқай дебди, илгари шеф сизнинг ёнингиздан чиққанида жуда хурсанд бўп кетарди. Сабабини ҳеч билолмасдим, — деди.

— Ҳе, — деб кулди уқаловчи хотин сигарета тутунини мароқ билан ичига ютиб чиқараркан, сўнг кулдонга тамакисининг кукунини қоқди-да, бироз ўйланиб тургач, деди: — Унинг холи бор, аммо охири марта уқалаётганимда ўша холни кўрмадим. Одатда, холга тегинсам, шефнинг нафас олиши тезлашарди. Кўзини юмиб оларди. Ҳайрон қолардим. Одам холдан ҳам кайф оладими, деб.

— Хол қаёққа йўқолди? — сўради Бомба аёлга тикилиб.

— Мен қаёқдан билай? Кайф олиш жонига теккан бўлса, кестириб ташлагандир? Буни қара, умуман ўрниям йўқ.

— Тушунарли, — деб иржайди Бомба, — бизга нима, тўғрими? Майли, мен кетдим. Қиладиган ишларим бор.

— Шошма, орқангни эзгилаб кўяман.

— Ажалимдан беш кун олдин ўлишни хоҳламайман. Бўпти, омон бўлинг, хоним.

У ниманидир анлаганидан, тўғрироғи, топганидан жудаям хурсанд эди. Фақат буни охиригача етказиш керак. Аввал уйига бориб, ҳаммасини бир сихга тизиб чиқмоқчи, кейин шунга қараб иш қилмоқчи бўлди-ю, ичидаги ҳаяжони йўл қўймади. Шеф ҳақида кимгадир айтгиси келаверди. Албатта, салгина ортиқча ҳаракати ўзига ёмон бўлишини у

яхши биларди. Аммо ким биландир бу ҳақда гаплашиши ҳам шартдай эди унинг назарида. Рамиз мабодо ўзгариб қолган бўлса, манави нусхани тезлик билан йўқ қилиб юбориш керак эди.

У Рамизнинг бошқа бир ёрдамчиси Паровоз — Архатнинг ёнига боришни маъқул кўрди.

Бомба у билан жуда яқин эди. Бомба ўғрилиқ қилиб қўлга тушганида, Паровоз уни қутқариб қолганди. Мутлақо тасодифан.

Ўшанда Архат ҳали унақанги буюк эмасди. Лекин унча-мунча одамни танир, сўзи ҳам ерда қолмасди. Бозорда Эрондан келтирилган ҳужжатсиз молларни ҳамюрти сотаётганида милиционерлар олиб қўйишган экан, у шу молларни қайтариб олиш учун бўлинмага борди-ю, темир панжара ортида бурни танқайган, сўхтаси совуқ бир нусха ўтирганини кўрди. Индамай ўтиб кетаётганида:

— Ардаш, мени қут-қарсанг, хизматингни қиламан, — деди Бомба (дарвоқе, у ҳали Бомба эмасди, оддийгина киссавур, Тасқара лақабли — Нешон эди) ялинчоқ овозда.

Паровоз унга синчиклаб қарагач, келажакда кўп фойдаси тегиши мумкинлигини англади. Икки юз доллар пора эвазига панжара ортидан олиб чиқди. Кейин ўзи билан бирга олиб юрди, устозлик қилди. Қарабсизки, киссавур Тасқара зумда унча-мунчани йўқ қилиб юборадиган даражадаги Бомбага айланди.

Бомба кириб борганида Архат эндигина ҳаммомдан чиқиб, мириқиб пиво ичиб ўтирарди. Бомба уни кўриши билан хурсанд бўлиб кетди. У билан сўрашар-сўрашмас рўпарасидаги юмшоқ курсига ўтирди.

— Нечук йўқлаб қопсан? — сўради Паровоз қўлидаги идишини стол устига қўяркан.

— Битта иш чиқди, маслаҳатга келдим, — деди Бомба устозига.

— Фойдаси борми?

— Билмадим.

— Билмайдиган нарсангни мендан сўрайсанми?

— Сўрамасам бўлмайди. Икковимизгаям тегишли.

— Қани, айт-чи, — деб Паровоз сигарета тутатди (дарвоқе, у Паровоз лақабини бир дона сигаретани тўрт марта

тортишда тугатиши ва ичидан бурқситиб тутун чиқаргани учун орттирганди).

— Ўзимизми? — деб Бомба атрофига аланглади.

Архат унинг нима демоқчилигини дарров тушунди ва “йўқ” дегандек бош чайқаб, стол устида турган идишга қўлини узатди. Пиво ичди. Бомба билдики, гапириб бўлмайди. Аммо айни чоғда бошқача маслаҳат сўраши керак устозидан. Чунки шу ҳақда оғиз очди, “Кулоқ”лар хушёр тортигани аниқ. Агар “маслаҳат” ҳақида оғиз очмаса, бу ҳам “катта”га етиб боради. Ундан кейин Бомба портлашга улгурмаслиги, бўлақларга бўлиниб кетиши мумкин.

— Бўйдоқчилик, ака, — деб бирдан гапни бошқа томонга бурди Бомба, — биттасини топувдим. Уйлансамми, йўқми...

— Сен ўзинг кимсан-у, топганинг нима бўларди? — деб хи-ринглаб кулди Паровоз.

— Энди бир-иккита қонуний бола орттирмасам, эртага мендан ит ҳам қолмаскан. Тўғри, қиз боламас у, лекин, менимча, ундан ортиғи бўлмайди.

— Сен учун, албатта. Кимни кўз остингга олдинг?

— Бошқаларга қараганда тоза.

— Кўзинг етса, уйланавер. Ўзи анчадан бери бошингни иккита қип қўймоқчийдим. Бола орттирсанг, янаям яхши. Қадамнингни ўйлаб босадиган бўласан. Тўйни қачонга мўлжаллаяпсан?

— Ўзингиз бир нарса дерсиз, устоз.

— Ҳозир вақти эмас. Беш-олти ой чидайсан. Унгача чурвақангни орттириб қўйсанг ҳам бўлаверади, — деб Архат сигаретаси қолдигини кулдонга эзиб, пиво солинган идишини қўлига олди-да, ўрнидан турди. — Юр, ташқарида озгина айланайлик, юрагим сиқилиб кетди.

Мақсадни дарров илгаган Бомба аввал ошхонага кириб бир шиша пиво олди-да, ундан кейин ташқарига — Паровознинг ёнига борди. Пивосидан ҳўплаб қўйиб:

— Ўзимни зўрга ушлаб турдим. Қаёқдаги гапни ўйлаб топганимга ҳайронман, — деди.

— Довдирсан-да, қани, нима гапинг бориди, айт? — деди узоқларга термилиб турган Архат.

— Шефнинг миси чиқиб қолди, — деб пивосидан яна симирди Бомба.

— Қанақа миси? — сўради ҳайрон бўлган Паровоз нигоҳини шогирдига қаратиб.

— Сонянинг айтишича, белидаги холи йўқолибди. Уқаловчиём тасдиқлади унинг гапини. Баданиям қиз боланикидай майин дейди. Илгариги чайир, эти йўқолиб қолганидан боши қотиб ётибди. Яна шеф охирги пайтларда ўзини мутлақо уқалатмай кўйибди.

— Шунақа дегин. Ғалати гап-ку! Бош қотиришга арзийдиган нарса.

— Бош қотишидан кўра ҳам, одамга алам қилади.

— Гапинг тўғри.

— Ишга киришаверайми? Ҳозироқ бориб калласини олиб келаман.

— Ҳовлиқма, — деб Паровоз пивосини охиригача қултуллайтиб ичди. Сўнг идишни отиб юбориб, лабига сигарета қистирди. Лекин тутатмади. Кўли мушт бўлиб тугилди.

— Бор, Бомба, ароқ опкел, мана шу ерга, ўтнинг устига! — деб бақирди.

Бомба уни бу даражада тез ўзгаради деб ўйламаганди. Шу боис эти жимирлаб кетди.

— Ёмғир ёғишга тайёргарлик кўриб турибди. Балки ичкарида...

— Шу пайтгача ёғмоқчи бўлган ёмғирдан минг чандон совуқроқ!

Бомба ич-ичидан хурсанд бўлганча югуриб уйга кириб кетди. Хизматчиларга бўқирди. Биттасининг орқасига тепди. Шу билан қисқа вақт ичида ташқарида соябон, унинг остида стол, унинг устида эса егулик-ичкиликлар пайдо бўлди. Паровоз юзидаги жаҳл ўрнини мамнунликка бўшатиб берган эди. Шу боис, у қадаҳни шогирди билан тўқиштирганидан кейингина ичди.

— Эртага кечгача ҳамма нарсани тахлаб кўй. Калласини оламин, — деди шивирлаб Паровоз ликопчадаги колбасани санчқи билан оларкан.

— Устоз, насиб этса, бундан бу ёғига ўзингиз йўл-йўриқ кўрсатасиз, шунинг учун юз-юз олайлик, — деб қадаҳини кўтарди Бомба.

У бирозгина эҳтиётсизлик қилиб кўйганди. Рамиз давридаёқ айнан уларнинг орқасидан одам кўйилган, “ака-

ука”нинг ҳар битта ҳаракатини зимдан кузатиб юрадиган йигит айни лаҳзада идишда буғи чиқиб турган гўшти кўтариб келган ва Бомбанинг сўнгги гапини эшитган эди. Лекин ҳар доимгидай миқ этмади. Шунингдек, “ака-ука”лар ёнида узоқ муддат турмади ҳам. Лаганни столнинг устига қўйди-да, дарров узоқлашди. Аммо ичкарига кириши билан шошганча газак кўтариб келаётган хизматчи қизнинг қўлидаги газак солинган ликопчани олди ва дарров ортига қайтди. Паровоз бу пайтда шогирдининг қадаҳига ўзиникини тўқиштирган ва тиниқ суюқликни ичиш учун идишни лабига олиб бораётганди. Унга Бомбанинг гапи мойдай ёққан ва шу сониялар ичида ўзини ҳақиқий хўжайиндек ҳис қила бошлаганди.

— Ана, ёмғир томчиляпти. Қаердадир эшитганман, ёмғир барака белгиси экан. Режамиз баракали бўлади-ёв, — деди Бомба.

Ликопчани стол устига қўйиб, ортига бир қадам қўйган “қулоқ” қадамини секинлаштирди. Аммо Бомба ортиқ ҳеч нима демади. Ичди. Ундан кейин газак чайнади.

“Қулоқ” эса ошхона орқали яширин эшикдан уйнинг нариги тарафига чиқди-да, ён телефонини олиб Рамиз-Февзининг рақамини терди.

Ана шу маҳал ҳаво бир ёришди-да, орқасидан гумбурлаган овоз эшитилди. “Қулоқ” чўчиб тушгани каби, Паровоз билан Бомба ҳам ўринларидан сапчиб туришди. Агар бир неча сония ичида уларни бир жойга йиғишнинг имкони бўлганида эди, учови ҳам бир вақтда осмонга қараганига гувоҳ бўлиш мумкин эди.

* * *

Юлдуз мириқиб ухлади. Машина манзилга етиб, Шоҳруҳ уни кўтариб ётоққа олиб кирганида ҳам уйғонмади. Туш кўрди. Гўзал, бетакрор туш: гулзор, боғ-роғ ўртасида Юлдуз. Кўзи тинимсиз атрофга аланглаб, шодликдан ичига сигмайди. Бундай бегубор, нурли гўша фақат меники, ҳеч кимга бермайман, деб бақиради. Сўнг югура бошлади. Югураверди, югураверди... Бирдан унинг ёнида кийик пайдо бўлди. Ўйноқи кийик. Қиз билан бирга югура бошлади. Юлдуз тўхтаб, уни кучоқлаб олди. Олтин рангда товланётган кийикнинг бўйнига юзини босди. Ундан бир хушбўй

ҳид таралдики, қиз ҳидлаб тўймади. Бунинг устига, унинг териси шунақанги майин эдики, юзини босгани сайин босгиси келаверди. Қиз умри бино бўлиб бунчалик яйрамаганди. Ҳатто Шоҳруҳ билан ўтказган кечаси ҳам бундай роҳатбахш бўлмаганди. Бўлмаса у ҳам ўша кунни пинҳона орзиқиб кутганди. Ўзининг сирини очиш билан бирга Шоҳруҳникини ҳам билиб олди. Бироқ, ҳозирги лаззат олдида у ҳеч эди. Ҳатто этни жунжиктириши мумкин бўлган эпкин, дилни хиралантирувчи қуриган шох, майса ҳам йўқ. Ҳамма ёқ бир текисда, мукамал. Фақат ундан шодланиш, маза қилиш лозим.

Шоҳруҳ Юлдуздан олдин уйғонди. Тўшакдан турмай, шифтга қараганча хаёл суриб ётаверди. Бир қўли билан унинг кўксига бош қўйиб ухлаётган Юлдузнинг сочларини силади. Йигирма дақиқалардан сўнг қиз ҳам уйғонди. Бироқ у ҳам, Шоҳруҳ каби тўшакни тарк этишга шошмади. Ишонган тоғининг кўксини силаб, ўпиб қўйди.

— Юлдуз, сираям тургим келмаяпти, — деди Шоҳруҳ қизнинг уйғонганини сезиб.

— Мениям. Ётаверамиз. Ишлариям бошидан қолсин, — дея сўзлади Юлдуз эркаланиб.

— Ўзи йўқ жойдан бошимизга шунча ташвиш орттирволибмиз.

— Сўраманг. Нега шунақа бўп кетганига ҳайронман. Балки ҳаммасига қўл силтаб кетармиз, — деб қиз йигитга қаради.

— Шундай қилсак, ўзимиз учун яхши бўлади. Амаллаб кунимизни кўриб юраверамиз. Лекин бу ерда қолганларга энди кун беришмайди. Ана шуниси чатоқ. Боядан бери ўйлаб, ўйимни охирига етказолмайман, — деб Шоҳруҳ Юлдузни кучоқлаб яна кўксига ётқизди.

— Биласизми, галати туш кўрибман. Илгари осмону фалакда кўп учардим. Аммо бунақасини биринчи маротаба кўришим. Қани ҳақиқатан ҳам ўшандай боғу роғларда иккимиз пайдо бўлиб қолсак, — дея қиз хўрсиниб қўйди.

— Майли, яшайверайлик-чи, балки ҳақиқатан ҳам тушингда кўрган жойларга ўнгимизда бориб қолармиз.

— Мен сизга ўзимнинг кийигимни бермайман. Тўғрироғи, сизни ундан рашк қиламан, — деб қиқирлаб кулди Юлдуз.

— Нималар деяпсан? Қанақанги кийик?

— Олтиндай товланадиган, териси юмшоқ. Сиз уни бир кўришда ёқтириб қоласиз.

— Ҳали шунақами? — деб Шоҳруҳ бағридаги соҳибжамолнинг бўйинларидан ўпишга тушиб кетди...

Улар овқатланиб бўлишганида атроф қоронғиликка чўмганди. Шоҳруҳ лабини артаётганида Роман Фёдорович кўнғироқ қилди.

— Тонгларинг отдими? — деди ҳазиллашган бўлиб.

— Шарофатингиз билан бойўғлига айланаяпмиз, шекилли, — жавоб берди Шоҳруҳ.

— Яхши, унда ишга киришаверамиз энди. Сен билан кўришсак, дегандим. Прокурор ёнимда. Ҳа, Юлянинг ёнига Оксана бормоқчийди. Зарур гапим бор, дейди. У ҳам сизларга суяниб қолган. Худди қариндошдай.

Шоҳруҳнинг юзи жиддийлашди. У банкирнинг ҳар битта ҳаракатига, гапига шубҳа билан қарайдиган бўлиб қолганди. Ҳозир ҳам ўйланиб қолди. Бир неча сония Роман Фёдоровичга жавоб бермай, жим турди.

— Бошқа режанг бормиди? — сўради таклифига жавоб берилавермагач Роман Фёдорович.

— Нима десам экан?..

— Ҳар қалай, эркак зоти ўзи қарор чиқаради, деб ўйлайман. Сенинг кимлигингни кўрдим. Сендайин йигитлар ҳамма жойдаям топилавермайди.

Бу билан банкир: “Қачонгача ёнингдаги қизчангдан маслаҳат сўрайсан? Сен ҳам ўғил боламисан ўзи?” демоқчидай эди. Гап оҳангини иллаган Шоҳруҳнинг жаҳли чиқди. Бир хаёл: “Эркаклигимни кўрсатиб қўяйми?” демоқчи бўлди-ю, ўзини босди. Бир оғиз:

— Бораман, — деб телефонни ўчирди.

— Нима деяпти сўхтаси совуқ? — сўради Шоҳруҳдаги ўзгаришни кўрган Юлдуз.

— Тайинли гапи йўқ. “Кел, гап бор”, дейди, — деди Шоҳруҳ ўрnidан тураркан.

— Дарров кийиниб чиқаман. Сиз болаларга машинани тайёрлашни буюриб туринг, — дея юзига фотиҳа тортди Юлдуз.

— Йўқ, бу сафар сен бормаيسان. Мени кўришни хоҳла-

шаяпти. Сенинг ёнинга эса, анави алкаш қиз келаётганмиш. Онаси йўқлиги учун сенга суяниб қолганмиш...

Юлдуз ўтирган жойида Шоҳруҳга тикилиб қолди. Бир нима дейишга унинг тили ожиз эди. Кечқурун уни эркалаб, сочларини силаган йигит билан ҳозиргисининг орасида ер билан осмонча фарқ бордай эди. Униси ҳақиқий ошиқ ва севгилиси учун ҳеч нарсадан қайтмайдиган, буни си ўз режаси йўлида бировни менсимайдиган, кўнглига қарамайдиган тошбағир инсон... Гарчи Шоҳруҳ овозини баландлатмаган, қўпол сўзлар ишлатмаган эса-да, у ўкинди. Севгилисини кузатиб қўйишга ҳам чиқмади. Шу туришда гўё Шоҳруҳ айтган “алкаш” қизни кутаётгандай.

Оксана ҳам кўп куттирмади. Шоҳруҳ кетгач, беш дақиқадан кейин пайдо бўлди. Худди атайин Шоҳруҳни пойлаб тургандай. Юлдуз эшикни очиши билан бўйнига осилди. Юлдуз уни маст-аласт, ўзини билмайдиган бир аҳволда кўрган ва қолаверса, марҳум Виталийнинг уйида нималар содир бўлгани қулоғига чалинганди. Шу боисдан ҳам ижирганди. Ўзини ундан тортди. Оксана эса, баттар унга ёпишиб, юзидан чўлпиллатиб ўпди. “Юля, мен сени яхши кўраман”, деб йиғлаб юборди. Сўнг қаршисидаги қизга суянган қўйи сирғалиб, полга чўк тушиб ўтириб қолди.

— Қийналиб кетдим, ишонасанми? Мени эзиб юборишди. Ҳеч бир қиз отасининг оёғига ўзини ташлайдими? Ундан... Айтолмайман. Яхшиси, мени ўлдирсинлар, тўйиб кетдим! — дея Оксана ўкириб йиғлаб юборди. Елкаси силкиниб-силкиниб, Юлдузнинг оёғини қучоқлаб йиғлади.

— Тур, — деди Юлдуз унинг қўлидан ушлаб, — нима бўлганини менга айтиб берасан.

Оксана “хўп” дегандек бош силкиди. Бироқ юмшоқ курсига ўтирганидан кейин ҳам анча вақтгача гапиролмади. Афтидан, ич-ичидан эзилаётган ва гапни нимадан бошлашни билмаётгандай эди. Агар ҳозир муздай сув қўйиб берса, у тилга киришини Юлдуз яхши биларди. Аммо атайлаб бундай қилмаётганди. Унинг кўз ўнгидан ҳанузгача Оксананинг бефаросатларча маст-аласт чўзилиб ётгани кетмаган, Шоҳруҳ билан ўпишганини эслаб баттар жиғибийрони чиқаётганди. Қийнагиси келди. Ҳар доим ҳеч

нарсадан тап тортмай, кўнглига келган ишни қилиб кетаверишга кўникиб қолган Оксана негадир шу сафар стол устида турган елим идишдаги минерал сувга қўл узатишга ботинмади. Охири, Юлдуз чидолмади, стаканни тўлдириб сув қуйиб, рўпарасида ўтирган қизга узатди.

Оксана ойлаб сув кўрмаган одамдай ютоқиб, шошиб идишдаги суюқликни ичди-да, сўнг Юлдузга қараб жилмайди. Ўшанда Юлдуз унинг қарашида мутлақо совуқлик аломатлари йўқлигини кўрди.

— Энди бемалол, нима дардинг бўлса айтавер, қулоғим сенда, — деди Юлдуз.

— Ҳаммасини отамга гапириб бердим, — деди Оксана қаншарини қашлаб, — Менга нималар дейишгани-ю, унинг жонига қасд қилишганларигача.

— Ўзинг биздан Роман Фёдоровични ўлдиришни илтимос қилганингни айтмадингми?

— Айтолмадим. Тилим бормади. Жинни бўлмасам, қариб-қартайган Виталийнинг гапига ишонаманми? Юля, — деди қўллари қалтирай бошлаган Оксана, — мени жуда ёмон алдашди. Тасаввурга сиғмайдиган мол-дунё эгаси ва бир умрлик кайфу сафони ваъда қилишса, индамай кетаверибман. Аслида, улар мендан ҳамма бойликни тортиб олмоқчи бўлишган экан. Отамни ўлдиришганидан кейин узоғи билан бир ой яшашим башорат қилинган экан. Пулларнинг ҳаммаси чет эл банкларига ўтказилади. Кейин мен Виталийга турмушга чиқаман. Албатта, расман. Сўнгра у секин-аста менинг бойликларимнинг ҳаммасини ўз номига ўтказиб олади-да, баҳримдан ўтиб қўя қолади.

— Ўзинг билмаганмидинг шундай бўлишини? Билардинг...

— Йўқ, шошмай тур, — деб Юлдузнинг гапини бўлди Оксана, — сенга ҳаммасини бир бошдан тушунтирай, кейин бир хулосага келасан... Мен отамга аччиқ қилувдим. Ахир, менинг жонимга уч марта қасд қилишди. Бундан ташқари ойижонимни ўлдириб юборишди. Ана шундай жаҳл отига минганимдан фойдаланишди улар. Балки сизлар Виталийни ўлдирмаганларингда, ҳозир мен бутунлай етим бўлиб қолишим тайин эди. Энди сендан бир илтимос, Юля, Швейцарияга чиқиб кетишимга ёрдам бер. Йўқ дема,

баҳонаям қидирма. Чунки сен ва Шоҳруҳнинг қўлларингдан келади. Ёрдам берасан-а, тўғрими?

— Ҳамма нарсадан отангни хабардор қилган бўлсанг, шартми чет элга кетишинг? Қолаверса, кетишингга ҳеч ким энди халақит беролмайди.

— Беришади. Чунки дадам мени кечирмади. Юзини тескари қилиб: “Чиқиб кет”, деди. Юмшоқ оҳангда, юракни эзадиган қилиб айтди. Юля, менинг эмаклаб чиқишимга оз қолганди. Ҳовлимизда кўп вақт йиғлаб ўтирдим. На уйга киришимни биламан, на бирон жойга кетишимни. Авваллари эркин бўлишни, ёлғиз қолишни жудаям хоҳлаган бўлсам, шу сафар кўрқдим. Лекин отамнинг ҳам ёнига боролмасдим.

— Ҳалиям осон қутулибсан. Сендақа қизни бўғиб ўлдирганида ҳам, ҳақи кетарди. У сенинг отанг-ку, нима бўлган-даям...

— Юля, илтимос! — дея бақириб юборган Оксана Юлдузнинг оёқлари остига ўзини ташлади. — Қийнама мени. Сен ҳам қиз боласан-ку... Оилангдан узоқдасан. Эркакларнинг кимлигини сенам биласан...

Оксана сўзлашдан тўхтади. У: “Сен ҳам мен каби Шоҳруҳ билан бўлгансан”, демоққа оғиз жуфтлади-ю, ички бир куч тилига тушов солди.

— Сен жудаям чарчагансан. Роман Фёдорович билан гаплашаман. Қиш келаётганида араб давлатлари дам олиш учун энг яхши жойлар ҳисобланади. Денгизда маза қилиб чўмилиш, қумда офтобда тобланиб ётиш жоннинг роҳати.

— Кўп борганман у ёқларга... Лекин таклифинг ёмонмас, балки ҳақиқатан ҳам шундай қилганим маъқулдир. Менга қара, бирор юз грамм қуйиб бер. Ростини айтсам, бошим ёрилиб кетай деяпти. Уйқугаям тўймаганман. Отам белига тепди.

Юлдуз музлаткичдан бир шиша ароқ олиб, стол устига тўқ этказиб қўйди-да:

— Ич заҳарингга! — деди жаҳл билан. — Четдан қараган одамнинг сенга ҳаваси келади. Лекин сени яхши билганлар нафратланишади. Хоҳлаган нарсани олишга, хоҳлаганингни улоқтиришга қурбинг етади. Сен бўлсанг умрингни ароқхўрлик билан ўтказаяпсан! Ҳайф сенга шундай ота!

— Сен отамнинг кимлигини билмайсан! Билмасдан туриб менга ақл ўргатма! Тушундингми?! Ақл ўргатувчилар сенсиз ҳам тикилиб ётибди! Раҳмат!

Юлдуз уни кетиб қолса керак, деб ўйлаган эди. Аммо Оксана жойидан жилмади. Асабий ҳолда шишани очиб, стаканни тўлдириб қуйди. Сўнг ичиб юборди-да, кўзини юмди. Оксана газак ҳам қилмади, Юлдузнинг эса, эти жимирлаб кетди.

— Билганлар, — деб гап бошлади Оксана бироздан кейин, — мени нафақат пиёниста, балки содда ва гўл ҳам деб ўйлашади. Ва жуда қаттиқ адашишади. Мен ўта маст бўлишни беш-олти кундан бери одат қилдим. Шундай қилмасам, ухлаёлмасдим. Бундан бу ёғига эса, озгинаси ҳам етади. Соғлиқ учун. Лекин сен отам билан эринг орасида нима гаплар бўлишини билмайсан!

— Тушунмадим, — деди бирдан кўзлари каттариб кетган Юлдуз.

— Бизнинг уйимизда фақат отам билан прокурор эмас, суднинг раиси ҳам ўтирган эди. Отам уларни камдан-кам уйга чақиради.

— Ҳўш, Шоҳруҳни нима мақсадда чақирди?

— Буниси менга қоронғи. Билганим, қандайдир жиноятларига шерик қилиб олишмоқчи. Чунки уларнинг бундан бўлак юмушлариям йўқ. Бировларни алдаб, пулларини олиш ёки улардан бошқа мақсадларда унумли фойдаланишгагина каллалари ишлайди уларнинг... Дарвоқе, ўзи кимга айтаяпман бу гапларни? Сизларнинг ишларинг ҳам шундай-ку. Ҳатто бойлик учун бир-бировингни сотиб юборишга-да тайёрсизлар.

— Сен шу ерда ўтир. Бирон нима керак бўлса, йигитлар олиб келиб беришади. Менинг ишим чиқиб қолди, — деб Юлдуз ўрнидан турди-да, ётоқхонасига кириб кетди. Бир хаёл Шоҳруҳга қўнғироқ қилиб нима гаплигини билмоқчи бўлди. Аммо шу заҳоти ниятидан қайтди. Роман Фёдорович яна бирор шумликни ўйлаб, уни чақирган бўлса... Шоҳруҳ содалик қилмайди, албатта. Бироқ унинг қўнғироғи халақит бериб қолиши мумкин. Яхшиси, боради. Уйдан берироқда кутиб туради. Банкирникига кириб чиқаётганларни кузатади. Ҳозир қоронғи. Лекин банкир уйи-

нинг ҳар бир бурчагига чироқ ўрнатган. Кўча худди кундузгидай ёп-ёруғ бўлади.

У кийимларини кийди. Елкасига сумкачасини илиб, ойнага қараганча бироз турди. Сўнг ниятидан қайтиб, ечинди. Оксананинг ёнига борди. Бу пайтда Роман Фёдоровичнинг эркатойи ароқ шишасини бўшатиб қўйган эди. У ўзига-ўзи гапирарди. Унинг маст бўлиб қолгани бир ҳисобдан яхши. Чунки ортиқча муаммо туғдирмайди. Мабодо Роман Фёдорович “қилиқ” чиқарадиган бўлса, қизини осонлик билан бу ердан чиқариб юбормайди.

Юлдуз келиб ўтирганидан кейин ичишни бас қилган Оксана лаб-лунжини сочиққа артди. Стол устида турган пичоқни қўлига олиб, бироз айлантириб ўйнаган киши бўлди.

— Юля, дам олишга бирга борсак нима дейсан? Ҳамма-ни, йигитингни ҳам ташлаб кетамиз. Кўриб турибман, эркаклар сенинг ҳам жонингга теккан. Иккаламиз маза қилиб келардик. Кейин-чи, дубайликлар сенга ўхшаган чиройли қизлар учун жонини бериб юборишади. Бошингдан тилла сочишади. Ишонавер гапимга. Менга шундай қилишган. Лекин у пайти қўлларидан ҳеч бало келмаган. Чунки мен билан бирга Петка, отам бор эди, — деди ва ўрнидан туриб керишиб қўйди. Шунда ҳам унинг қўлида пичоғи бор эди.

Юлдуз шу сафар ҳушёрликни қўлдан бой берди. У хаёл уммонига фарқ бўлгани сабаб Оксанага мутлақо эътибор қилмади. Бундан Оксана усталик билан фойдаланди. Ўзини ювиниш хонасига бораётган кўрсатиб Юлдузнинг орқасига ўтиб олди ва кутилмаганда рақибасига ташланиб, бир қўли билан унинг сочини гижимлаганча иккинчи қўлидаги пичоқни томоғига тиради. Пичоқ ўтмас эди. Буни яхши билган Оксана унинг тигини қаттиқроқ босди. Юлдуз хириллади.

* * *

Шаҳло ойисини остонада кўриши билан ранги докадек оқариб кетди. Нима деярини билмай киприкларини пирпиратди. Худди махлуққа дуч келган одамдай оёқ-қўллари қалтирай бошлади.

— Вой, менинг эрка қизим, югуриб келиб бўйнимга

осилмайсанми? — деди мутлақо кутилмаганда Хонзода кучо-
гини очиб.

Шахло аввал ёнида ўзи каби нима қиларини билмай
турган Наргизага, сўнг ойисига қаради. Култ этиб ютинди.

— Соғиндим-ку, қизгинам. Нега келмайсан ёнимга?!

У гапини шунақанги майин оҳангда дард билан айтди-
ки, Шахло ортиқ чидаб туролмади. Оқсоқланганча олдин-
га бир қадам босди. Шуни кутиб турган Хонзода югуриб
келиб қизининг юз-кўзларидан ўпди. Сўнг маҳкам бағри-
га босаркан:

— Бир ҳафтага қолмай оиламиздагилар бир жойга тўпла-
нади. Аввалгидай эрталаб, кечқурун бирга овқатланамиз,
суҳбатлашамиз. Даданг-чи, худди ёшлигингдагидай ҳар куни
ўйинчоқлар олиб келади. Маза қилиб ўйнайсан, хўпми,
ўзимнинг асалим?! — дерди кўзидан дув-дув ёш оқизиб.

— Ойижон, бўлди, қийналиб кетдим. Унақа деманг,
ҳаммаси яхши бўлади, денг, етади шунинг ўзи!

Қолган ҳаммаси рисоладагидек кечди. Худди Хонзода
бирон ёққа кетган-у, келса, қизининг оёғи гипсда. Камига
уйига меҳмон келиб ўтирибди. Ҳам юраги азобда, ҳам
хижолат чеккан онаизор нима қиларини билмай қолган.

У шоша-пиша кўз ёшларини артди. Сўнг меҳмонларга
қараб жилмайди. Аввал Фотима опанинг ёнига борди. “Узр,
озгина ноқулайлик бўлиб қолди”, деди. Фотима опа жуда-
ям ҳайратда эди. У Хонзодадан бунақа муомалани мутлақо
кутмаганди. Унинг овозини эшитган заҳоти Фарангизга
қараган ва кутулиши мумкин бўлган жанжалдан хавфси-
раб чора ахтара бошлаганди. Муроднинг кетганидан ҳам
ич-ичидан хурсанд эди. Бўлғуси қудасининг юзидаги та-
бассумни кўрганидан кейин эса, ўғлини шу ерда эмасли-
гидан афсусланди. У биринчи бўлиб Хонзодани бағрига
босди. Дори ва аллақандай захнинг ҳиди бурнига урилди.
Бироқ жирканмади. Сўрашди. Хонзода узр сўраши лозим
бўлган бирорта ҳам иш бўлмаганини айтиб, унинг кайфия-
тини кўтаришга уринди. Ҳатто Хонзоданинг шу аҳволда
кириб келганига ич-ичидан ачинди.

Хонзода шу уйнинг бекаси бўлса-да, Фотима опа қизи
Наргизага тезроқ бориб чой қўйишни буюрди. Шу билан
Хонзодани озгина хурсанд қиламан, деб ўйлаганди. Бироқ

унинг бўлғуси қудаси ичидан зил кетди. “Ҳали сен менинг уйимга келиб, рухсат сўрамай қизингни ошхонамга киритаяпсанми?” деб хаёлидан ўтказди. Бироқ ичидагини ошқор қилмади. Ичидаги қурум ташқарига табассумга айланиб чиқди. Худди шайтон зумда гўзал маликага айлангани каби.

— Майли, ёшлар ишга келади-да, — деганча нафратга тўлиб-тошган нигоҳини овсинининг кундошига бир қадаб олди-да, — мен бошқа жойдан келаётгандим. Дарров ювиниб чиқай, сизлар бемалол ўтириб туринглар, худди уйлариингда ўтиргандай, — деди.

Унинг сўнги гапида кесатиш оҳанги бор эди. Бироқ на Фарангиз ва на Фотима опа тушунди. Буни Шаҳло англай оларди. Бироқ уям ошхонада эди.

Ярим соатлардан кейин бутунлай бошқа қиёфадаги Хонзода меҳмонларнинг ёнига келди. Қайтадан сўрашди. Алоҳида-алоҳида илтифот кўрсатди. Ундан кейин янги тушган келиндай бир қўлини кўксига қўйиб, хиёл эгилиб: “Сизлар бемалол гаплашиб туринглар, мен озгина жиз-биз қилиб бераман, ош ундан кейин”, деди.

Унинг сўзларига биров эътироз билдирилмади. Фарангизни эса кўрқув боса бошлади. У агар баҳор ёки куз фаслида кун ҳаддан зиёд исиб кетса, албатта, эртасига ёмғир ёки қор ёғишини биларди. Шу боис эртароқ кетишини айтмоқчи бўлди-ю, аммо сўзлашга улгурмади. Хонзода дарров чиқиб кетди.

Хонзода нафақат ош дамлади, балки ҳожатхонага кириб, овсинига қўнғироқ қилишни ва унга меҳмонлар келганлигини айтишни ҳам унутмади. Фароғат: “Дарров бораман”, деганидан кейин унинг шодлиги икки ҳисса ошди. Юраги қувончдан ёрилгудай бўлган аёл меҳмонларнинг ёнига аввалгидан-да хушчақчақ ҳолда келиб, Фарангиз билан Фотима опанинг олдидаги буғи чиқиб турган чойни бошқа идишга тўкиб, янгисини қўйиб берди. Сўнг ёнгинасидаги стулда ўтирган Фотима опанинг елкасини силади.

— Сизнинг олдингизда жудаям хижолатдаман. Ҳалигача ўзимга келолганим йўқ. Одамда шунақанги ўзгариш давриям бўлиб тураркан-да. Хафа бўлмайсиз энди, — деди.

— Сиз мени хафа қилганингизни сираям эслолмадим,

қудажон. Худога шукур, ўғлимнинг диди чакки эмаскан, Шаҳлохоннинг қўли гул, ўзиям бирам одоблики, бировларга айтишга, мақтанишгаям кўрқасан, кўз тегиб қолади-ми, деб. Умрингиздан барака топинг, шунақа ажойиб қиз тарбиялабсизки, ишқилиб, қўшгани билан қўша қарисин, — дея Хонзоданинг янаям кўнглини кўтаришга, уни хижолатдан чиқаришга ҳаракат қила бошлади Фотима опа.

Фарангизнинг эса ич-этини нимадир тимдалар, нафас олишга қийналарди. У эртaroқ бу ердан кетгиси келар, ammo тайинли сабаб тополмай қийналарди.

Бу пайтда Фароғат тошойна қаршисида ўзига оро бериш билан овора эди. У кутилмаганда Хонзода кўнғироқ қилиб, уйига таклиф қилганига ҳайрон қолди. Чунки жиннихонада ётган одам у ёқдан чиқиб келиши ва ҳеч нарса бўлмагандай сўзлаши унинг учун гайритабиий туйилди. “Бир касофатни бошлаган, менимча, қочиб келган... Эҳтимол, уйда... Шошма, қизи унинг рухсатисиз қаланғи-қасанғиларни тўплаб олганидан... Меҳмонлар деди-ку”, дея хаёлидан ўтказди аёл ва шу заҳотиёқ ўзига оро беришдан тўхтади. “Келиб-келиб, ялангоёқлар билан бирга ўтираманми?.. Садқайи улар учун ажратадиган вақтим”, дея ўзига-ўзи гапирди. Сўнг ўрнидан туриб, кўзгу қаршисидан узоқлашмоқчи бўлди-ю, ички бир қизиқиш тагин бўянишга мажбур қилди.

У Хонзода айна ошни сузаётган чоғда етиб борди.

— Вой, ўзимнинг овсингинамдан ўргилай, — деди Хонзода уни кўриши билан лабида табассум пайдо бўлиб, — раҳматли қайнонам бекорга яхши кўрмасдилар-да сизни?!

— Ҳаҳ, сабил, — деди Хонзодага қўлини узатган Фароғат, — қозон ёнида гўрида чиригурни эслатмасангиз бўларди.

Хонзода ҳиринглаб кулди.

— Жа ўзгачасиз, худди қизингиз қолиб, сизга совчи келгандай, — деди кўзининг ости билан қараган Фароғат.

— Ҳали қариб қолганим йўқ. Керак бўлса, — Хонзода эшик томонга қараб олди-да, кейин овсинининг қулоғига деди, — унча-мунчасини чарчатиб қўяман.

Бирдан хандон отиб кулиб юборган Фароғат:

— Ўлманг сиз! — деди баланд овозда.

— Тисс! — деб лабига бармоғини қўйган Хонзода кўзи билан меҳмонхонага ишора қилди.

— Кимлар келди? — сўради дарров жиддий тортган Фароғат.

— Сиз сўраманг, мен айтмайин, — шивирлади Хонзода, — бечоралар иккита юмшоқ гапимдан оғизлари қулоғида бўлиб ўтиришибди. Бориб сиз ҳам бир гаплашинг... Айтганча, сизга тааллуқлиси ҳам бор.

— Вой, менга қанақа тааллуқлиси бўлсин?

— Тавба, ошхонага тўғри кириб келмай, аввал меҳмонхонага ўтмайсизми, кўрардингиз. Борсангиз шунақанги янгилик кутаяптики, даҳшат! Овсинжон, сиз меҳмонларни яхшилаб суриштиринг, ажабмас, бирортаси қариндошингиз чиқиб қолса.

— Йўғ-э, — дея киприкларини пирпиратди Фароғат, — Хонзодахон, илтимос, топишмоққа айлантирмай очикроқ айтинг. Кимлар келишган?

— Секрет, овсинжон. Менимча, узоқ вақтлардан бери сиз билан учрашишни ният қилиб юрган ёки ўзини танитмасдан сизнинг кимлигингизни билиш учун юрган одам...

— Хонзодахон, — деб Фароғат овсинининг қўлидан ушлади, — илтимос, айта қолинг, ҳозир юрагим ёрилиб кетади. Менинг бирор қариндошимми?

Хонзода бир неча сония ўйланган киши бўлиб шифтга термилиб турди. Кейин Фароғатнинг кўзига тик боқиб:

— Мен сизга ҳеч қачон ёмонликни раво кўрмайман. Овсин бўлганимиз учун тўйимиз ҳам, маъракамиз ҳам бир. Жойи келганда, доим бир-бировимизга елкадош бўламиз. Сизнинг жонингиз ачиса, меникиям ачийди. Тўғри, бошимдан кўп ташвишларни ўтказдим. Худо хоҳласа, ёмон кунларнинг охири кўриниб қолди. Бундан бу ёғига...

— Илтимос, юрагим ҳозир отилиб чиқиб кетади. Худо хайрингизни берсин, менга ёмонлик қилиш ниятида бўлган қандай одам уйингизга келди? Агар менинг душманам бўлса, нега унга ош дамлаб бераяпсиз?!

— Ошни бошқа мақсадда қилдим, айланай. Ҳар қалай, қизимнинг эртасини ўйлашим керак... Майли, тилим бормаётганди-ю, сира қўймаганингиздан кейин айтмасам бўлмайдиганга ўхшаяпти. Келганларнинг биттаси, биласизми, нима деди?

— Нима деди?

— “Бўрон аканинг аёли бўламан”, деди. Мен янглиш эшитдимми, деб қайта-қайта сўрадим. Лекин у бўйнинг узилгур, ҳар сафар шу гапини қайтараверди. Мен овсинимни танитай қопманми? Фароғатхон-ку менинг овсиним десам, тилингга чечак чиққур: “Иккинчисиман”, деса бўладими? Ёқамни ушладим, нима дейишимни билмайман. Одам ҳам шунақанги безбет, беҳаё бўладими?! Бир туки қилт этмади-я! Яна денг, иржайиб-тиржайиб худди мени масхаралаётгандай гапиради! “Нега унақа дейсиз? Бировнинг оиласини бузиб қандай бахт топасиз?” десам, бетинг чиригур: “Бўрон акамнинг бахти менман, у киши шу пайтгача итнинг кунини кўриб келди”, деса бўладими?..

Фароғатнинг кўзлари олайиб кетган, ранги оқарган, тез-тез нафас олар, аъзой бадани қалтираб, пешонасидан тер чиқиб кетганди. Гўё унинг бошига биров гурзи билан урди-ю, у бутунлай қарахт аҳволга тушиб қолди. Шундай эса-да, Хонзода эрига, ўзига тўхмат қилганини эслади. “Бу паразит яна бир нимани бошлаётганга ўхшайди”, дея ўйлади ва бироз ўзини босиб, деворга тақаб қўйилган ором-курсига ўтирди. Сўнг пешонасидаги терни артиб:

— Ҳозир бориб, чочини битгалаб юламан... Йўқ... Йўқ, яхшиси, сўйиб ташлайман! — дея ўрнидан сапчиб турди. У шу аснода Хонзоданинг юзида ўзгариш бўлиш-бўлмаслигига эътибор қаратди.

— Вой, сира унақа қилманг, — деди кўрқиб кетган Хонзода, — аввал ётиги билан ўзига тушунтиринг! Тушунмаса, ана ундан кейин мулла акамни сиқувга олинг. “Агар талогини бермасангиз, мен кетаман”, денг! Аниқ биламан, мулла акам сиз учун ҳамма нарса тайёр... Бу аёл шантаж қилаётган бўлиши ҳам мумкин.

Хонзоданинг гаплари сираям жинниникига ўхшамасди. Демак, у тўхмат қилаётгани йўқ. Ҳаммаси бор гап. Фароғат ҳозир боради-ю, ўша манжалақининг афт-башарасини юмдалаб ташлайди. Ўлдиради!

* * *

— Кўрдингми, истасам қўлимдан ҳамма нарса келади! — кичқирди Оксана.

— Адашасан, — деди Юлдуз хириллаган овозда, — агар

дераза ёнидаги шеригинг бўлмаганида, дабдалангни чиқардим.

Оксана беихтиёр дераза томонга қаради ва шу заҳоти Юлдузнинг устидан ошиб, стол устига орқаси билан гурсиллаб қулади. Унинг остида қолган ликопчалар чил-чил синди. Ароқ шишаси эса, полга тушди. Оксананинг белига биров қаттиқ нарса билан ургандай бечора қизнинг умуртқаси синиб кетаёзди. Қиз оғриқнинг зўридан ўкириб юборди.

Юлдуз Оксананинг сочидан гижимлаб пастга тортди.

— Чўчқанинг боласи! — бақирди у ғазаб билан. — Мени ўлдиргани келганмидинг?!

— Йўқ! — дея ингради Оксана. — Ҳазиллашмоқчийдим!

Юлдуз унинг кўксига тиззасини тиради.

— Қалай бўларкан ҳазиллашиш?!

— Юля, илтимос, дўхтир чақир! Белим синганга ўхшапти! Ногирон бўлиб қоламан!

— Жудаям яхши. Ўшанда одамларга зиёнинг тегмайдиган бўлади сен маразнинг! — деб Юлдуз унинг кўксидан оёғини олди ва ёқасидан ушлаб, бир силташда ўрнидан тургазди. — Сен ниҳоятда ожизсан. Агар отанг бўлмаса, бир кун ҳам яшолмайсан. Гапимга ишонавер. Биринчидан, ит ҳам сени ҳурмат қилмайди. Иккинчидан, ашаддий пиёнистага айланасан.

— Юля, белим оғрипти! Ўлай агар, бир нарса бўлганга ўхшайди, чидолмайман...

Юлдуз ундан шунақанги нафратландики, уриш тугул, ёқасидан ушлаб туришга-да ҳазар қила бошлади. Оксананинг оғ-риқдан азоб чекаётгани ҳам ёлгондай туйилди. Уйдан ҳайдаб чиқармоқчи бўлди-ю, аммо улгурмади. Қўлини унинг ёқасидан олмасидан бурун, ердан чиқдимиди, осмондан тушдимиди, аввал Роман Фёдорович, кейин Шоҳруҳ кириб келди.

— Бу нима майнавозчилик?! — деб бақириб юборди банкир.

Юлдузнинг диққати Оксанада бўлганлиги боис, кутилмаган овоздан чўчиб тушиб, Роман Фёдоровичга қаради. Аммо қўлини Оксананинг ёқасидан олмади. Хонада идишлар сочилган, синган, бу ёқда Оксана бир аҳволда. Бунинг

устига, у отасини кўриши билан йиглаб юборди. Роман Фёдоровичнинг жон-пони чиқиб кетди.

— Қўйвор, ит! — деб ўқирди у саволига Юлдуз жавоб беришга улгурмасидан.

— Гапингизни ўйлаб гапиринг, жаноб! — деди ёнида турган Шоҳруҳ банкиргга ўқрайиб.

Роман Фёдорович Юлдузнинг юзига шапалоқ тортмоқчи эди, бироқ Шоҳруҳнинг қараши уни шаштидан туширди. Бориб инграётган қизини бағрига босди.

— Оғрияпти, — деди Оксана кўзидан ёшини дув-дув оқизаркан, — белим синганга ўхшайди.

— Нима?! — қичқирди Роман Фёдорович. — Синган?! Тез дўхтиргга чопинглар, тез!

У кейинги гапларини Шоҳруҳнинг орқасида турган йигитларига қарата айтди.

Оксана баттар энгашди. Отаси уни оёқда олиб қолишга уринишига қарамасдан, полга ўтирди. Йигитлар Оксанани икки томонидан кўтариб, ташқарига олиб чиқишди. Уларнинг ортидан Роман Фёдорович ҳам кетди. Хонада Шоҳруҳ билан Юлдуз, йўлақда уларнинг уч йигити қолди. Шоҳруҳ стаканга сув қуйиб ичмоқчи бўлганида, Юлдуз унинг кўлидан идишни тортиб олди.

— Нима гап? — деди ҳайрон бўлган Шоҳруҳ. Унинг нигоҳидан чарчоқ аломатлари кўриниб турарди.

— Анави ярамас қизнинг кўли теккан, — дея Юлдуз тез юриб ошхонага чиқиб кетди ва бироздан кейин пиёлага сув олиб келди.

Шоҳруҳ сувни ичиб бўлганидан кейин ҳам тирсагини столга қўйиб, пешонасини кафтига тираб ўтирди. Сўнг нима бўлганлигини қиздан сўради.

— Кетайлик юртимизга, — деди Юлдуз унинг саволига жавоб бермасдан.

— Сен аввал нима бўлганини айт, кетиш қочиб кетмайди, — деб Юлдузга тикилди Шоҳруҳ.

Юлдуз унинг ёнидаги стулга ўтиргач, маълум муддат жим қолди. Нигоҳини бир нуқтага қадаб, нималарнидир ўйлади. Йигитнинг кўлидан тутиб юзига босди. Чуқур хўрсингач, сўзлай бошлади.

Шоҳруҳ киприк қоқмади. Юлдузнинг сочларини сила-

ган кўйи бутун диққатини жамлаб маҳбубасига тикилди. Қиз уни ҳамма нарсадан хабардор қилгач, жилмайди.

— Вой, аҳмоқ, келиб-келиб сени ўтмас пичоқ билан ўлдирмоқчи бўлдими? Яхшики, ўзига тиқиб олмабсан ўша пичоқни, — деди.

— Агар озгина кечикканларингда, тиқардим ҳам. У шунақанги жирканч эдики, — дея Юлдуз Шоҳруҳга қараб қошини чимирди.

— Жирканч, аблаҳ, мутгаҳам, хуллас, ёмонларнинг ёмони. Лекин бунинг менга нима алоқаси бор? Фалати қарайсан-а! — деди Шоҳруҳ.

Юлдуз кулди:

— Бир нарса эсимга тушиб кетди. Майли, қўяверинг. Кетамизми, шуни менга айтинг?

— Унда ўта кетган кўрқоқлик қилган бўламиз. Сен энди уйда ўтирасан. Кўчанинг ишларини ўзим бажараман. Бир-иккита мўлжалим бор, шуни охирига етказай, кейин кетамиз. Бу ерда ҳар кунни жанжалларга қоришиб юриш меням жонимга тегиб кетди.

Юлдуз бошқа сўз қотмади. Индамай ўрнидан туриб, стол устидаги идишларни йиғиштиришга тушди. Шоҳруҳ эса, бошқа хонага ўтиб, футбол томоша қила бошлади. У Роман Фёдорович бугун қайтиб келмаса керак, деб ўйлаганди. Бироқ у келди. Эшикни очган йигитнинг кўксидан итариб юбориб, ичкарига бостириб кирди. Унинг ортидан еттита йигит ҳам қадам ранжида қилди.

Шоҳруҳ йўлакка чиқиши билан пешонасига тўппонча мили тиралди.

— Сен менга керак эмассан! — қичқирди банкир тўппонча тутган қўлини бошқаси билан ушларкан. — Ўзим отиб ташлайман!

— Унда нимани кутиб турибсиз?! — деб ундан-да баландроқ овозда бақирди Шоҳруҳ. — Босинг тепкини!

— Йўқ! — дея чинқирди югуриб келган Юлдуз Шоҳруҳни тўсиб. — Сизни неча марталаб ўлимдан сақлаб қолганининг мукофоти шуми?!

— Мен учун қизим ҳар нарсадан азиз! Унинг аҳволи ҳозир жудаям оғир. Эҳтимол, бир умрга ногирон бўп қолар!

— Шундоқ ҳам ногирон у. Аллақачон даволатишингиз

керак эди! Бундан беш-олти йил аввал қаерда эдингиз, ичиш-чекишни, эркакларга суйкалишни бошлаганида?! Бўйнимга пичоқ тираб турганидаям, индамай қараб туришим керакмиди?!

Юлдуз гапирарди-ю, титрарди. Кўзидан ёш оқарди. Аламдан, ноҳақликдан азобланаётганди у.

Роман Фёдорович тўппончасини Шоҳруҳнинг пешонасидан олиб, Юлдузнинг кўксига тиради.

— Аслида ҳамма ёқни сен буздинг! Оксана сени чавақлаб ташлашга ҳам ҳаққи бор эди. Чунки унга мумкин. У аслзода қиз! — деди у.

— Аслзода?! — Шоҳруҳ Юлдузнинг елкасидан ушлаб четга сурди. — Бўлиши мумкин. Фақат сизнинг назарингизда. Биз учун ҳеч ким. Бундан ҳам баттар сўзни айтишим мумкин эди, лекин сизни аядим. Кўлингиздаги ўйинчоқни тўғри келган жойга тирайверманг. Сизда ор-номус бўлмаса, бошқаларда бор.

Бу ҳақорат ҳаммасидан ошиб тушди. Банкир Шоҳруҳнинг ҳамма яхшиликларидан кўз юмиб, кўрсаткич бармоғини тепкининг устига қўйди.

— Шошманглар, — деган овоз келди шу маҳал ташқари эшик ёнидан.

Ҳамма, шу жумладан, Роман Фёдорович ҳам эшик тарафга ўгирилди. Чиройли кийинган, галстук таққан, малла сочини чап томонга силлиқ тараган, лабига гавана сигараси қистирган, бир қўлида кичкина ҳасса тутган эчки соқол киши иржайиб турарди у ерда.

— Икки мактаб боласи жанжаллашаётганга ўхшайди. Уят. Ҳа, ҳа! Уят. Жудаям уят. Буни ҳеч қанақасига оқлаб бўлмайди.

— Витя Тимофеевич! — деди бирдан юзига табассум югурган Роман Фёдорович. — Азиз биродарим!

У гапириш асносида қуролини костюмининг ён чўнтагига солди.

Шоҳруҳ ҳайратдан тош қотди: “Наҳотки одам шунчалик тез ўзгарса?! Бир неча сония ичида-я?!” Юлдуз ундан баттар аҳволда эди.

— Қани, бу ёққа юринглар-чи, би-ир гаплашиб олайлик, — дея кутилмаган меҳмон Роман Фёдоровичнинг қўли-

дан ушлаб хоналардан бирига бошлади. Аммо кирмади. Тўхтаб ортига ўтирилди-да, Шоҳруҳга юзланди:

— Кечирасиз, рухсатсиз сизнинг уйингизга бошлабман, — деди тутаб турган сигаретасини лабидан олгач.

— Ҳечқиси йўқ, бемалол, — деб жавоб қилди ундан кўзини узмай турган Шоҳруҳ.

— Раҳмат, — деди у, сўнг Роман Фёдоровичга юзланиб, ҳассаси билан банкирнинг қўриқчиларини кўрсатди, — дўстим, сенга манавиларнинг умуман кераги йўқ. Рухсат берасан, деган умиддаман.

Унинг “илтимос”и шу заҳоти бажарилди. Роман Фёдорович галати кайфиятда эди. Бунинг устига, у “азиз меҳмон”ни кўрган заҳоти эгаси пайдо бўлган кучукваччага ўхшаб қолганди. Ва “хўжайин”нинг амрини қулоқ қоқмай бажараётганди.

Столнинг бир тарафига Шоҳруҳ билан Юлдуз, уларнинг рўпарасига банкир, ўртага эса, “меҳмон” ўтирди.

— Қизинг маст экан, тўғрими? — сўради Витя Тимофеевич банкирдан.

— Ҳа, озроқ ичган, — жавоб қилди Роман Фёдорович.

— Озгина эмас, яхшигина отган. Кеча, ўтган куни ҳам шу аҳволда бўлган. Бунинг устига, сени ўлдирмоқчиям бўлган. Ҳар қалай, йўқ қилишларига рози бўлган.

Роман Фёдорович жавоб қилмади. Шунчаки бошини қимирлатиб тасдиқлади.

— Жудаям яхши. Унда нега сенга ёрдам берган одамларни ўлдиришга чоғландинг?!

Роман Фёдорович Витя Тимофеевичдан бунақанги гапни кутмаган шекилли, ялт этиб унга қаради.

— Азизим, — деди унга жилмайган “меҳмон”, — мени аэропортда ҳеч ким кутиб олмади. Маълумот йиғишга мажбур бўлдим. Бу кимнинг фойдасига эканини ўзинг яхши биласан.

— Ишлар кўпайиб кетди, — дея баҳона қилмоқчи бўлди банкир.

— Кўйсанг-чи, сенга ярашмайди бунақанги гаплар. Икир-чикирларга ўралашиб қолибсан. Оқибатда беш миллион бошқа банкка ўтиб кетган.

— Қизимнинг аҳволи майда-чуйда эмас, — дея ниҳоят овозини баландлатди Роман Фёдорович.

Афтидан, унинг товушига эрк бериши Витя Тимофеевичга ёқмади. У ўрнидан туриб кетди. Енгил ҳаракат билан ҳассасининг икки учидан тортган эди, бир қўлида қилич, иккинчисида гилоф пайдо бўлди.

— Бешта дўстимизнинг бошини узган бу қилич! — деди Витя Тимофеевич. — Олтинчисининг ҳам қонини ичса ёмон бўлмайди!

Ранги докадек оқариб кетган банкир ялт этиб унга қаради. Витя Тимофеевич эса, унинг бўйнига қилич тигини тиради.

* * *

Фароғат кеч қолганди. Унинг ошхонага кириб кетаётганини кўрган Шахло дарров Фарангизнинг ёнига бориб, қулоғига: “Тезроқ кетмасангиз, аҳвол чатоқ. Ҳозиргина амакимнинг нариги хотини келди”, деб шивирлади. Фарангиз нажот истагандай Фотима опага қаради. Шахлонинг бўлғуси қайнонаси ҳеч нимадан хабари йўқлиги боис:

— Тинчликми? — дея сўради.

— Зарур ишим чиқиб қолди. Дарров уйга боришим керак. Ҳали сиз билан яна кўришамиз, биргаллашиб чой ичамиз, — деб Фарангиз ўрнидан турди ва сумкачасини елкасига илди.

— Кузатиб қўйинг, — деди Шахло Наргизага юзланиб кўзини қисиб қўяркан, — фақат эҳтиёт бўлинглар.

Наргиза Шахлонинг ойисидан шубҳаланди. Бу айёр хотин ош дамлаш баҳонасида бошқа бир касофатни бошлаётганга ўхшайди, деган хавотирга бориб, тезда эшик томонга юрди.

Сухбатга берилиб кетган икки овсин “душман”нинг кетганидан беҳабар қолишди.

Фарангиз йўлга чиқиши билан такси тўхтатди. Уйига етгунча юраги сиқилиб кетди. У ҳеч қачон бундай аҳволга тушмаганди. Қочди. Худди бировниқига ўгриликка тушиб, эгаси сезишидан қўрққандай қочди. Дарвоқе, унинг ўғридан нима фарқи бор? Бировнинг эрини ўғирлаш, бахтини, оиласини хонавайрон қилиш... Нега энди эсига тушди? Нега бошданоқ чек қўймади ҳаммасига? Онаси билан тинчгина яшарди. Онаси оламдан ўтганидан кейин ёлғиз ўзи... Кўникарди. Одамзод ҳар нарсага мослашиб кетаверади-ку!

Ҳар нарсага... Иш, бошқа майда-чуйдалар билан овора бўларди. Барибир, фарзанд кўролмакан. Бир куни қариганда, Бўрон акасиям ташлаб кетса... Ҳа, агар хотини сезса, қиёмат-қойим бўлади. Эҳтимол, сочларини битталаб юлса керак. Бўрон акасини ҳам тириклайин гўрга тикади.

Унга ҳаво етмаётгандай эди. Машинанинг деразасини очиб, чуқур-чуқур нафас олди.

Ундаги ўзгаришни ҳайдовчи сизди, шекилли, кўзгу орқали нигоҳ ташлаб:

— Мазангиз бўлмаяптими? — деб сўради.

— Йўқ, яхшиман, — деб деразадан ташқарига қаради Фарангиз.

У уйга кириши билан Раънонинг қизлари бирин-кетин келиб салом беришди. Овқат ва чой тайёрлигини айтиб, ошхонага таклиф қилишди. Уларнинг беғуборлигини кўриб Фарангизнинг юраги баттар эзилди. Фарзанди бўлмаганидан, шу қора кўз қизлар ўзиники эмаслигидан додлаб юбораёзди. Буни атрофида фариштадай парвона бўлаётган хонимчалардан яшириш мақсадида уларга қарамасликка ҳаракат қилди.

Орадан беш дақиқа ҳам ўтмади. Қозоннинг ёнига бориб, овқатни ўзи сузмоқчи эди, димоғига галати ҳид урилиб, ўхчиб юборди. Аслида маставанинг ранги қип-қизил, одамнинг иштаҳасини очадиган эди. Аммо Фарангиз ўхчиди. Югуриб ташқарига чиқди. Энгашди. Ўхчиш кучайди. Бироқ қусолмади. Томоғига бир нима тикилди-ю, яна қайтиб кетди.

У ошхонага қайтиб келганида, худди югурган одамдай ҳансираб нафас оларди. Қизлар овқатни ёмон қилдикми, деган хавотирда унга олазарак боқишди.

— Бирон ёмонроқ нарса еганга ўхшайман... Пиширган маставаларинг чиройли чиқибди, — деди Фарангиз қизларнинг хижолат бўлаётганини кўриб.

Кейин яна қозоннинг ёнига борди. Косаларни тўлатиб мастава сузди. Қизларнинг катгаси уларни пешма-пеш хон-тахта устига қўйиб чиқди.

Фарангизнинг иштаҳаси очилмади. Лекин қизлар хафа бўлмасин, деб бир-икки қошиқ еган бўлди. Бирдан музлаткичдаги қатиқ эсига тушди. Ўрнидан туриб борди-да,

музлаткични очиши билан тузланган помидорни кўриб қолди. Кўзи ўт бўлиб чақнади. Шартга бир донасини олиб тишлади. Ундаги таъм, маза бутун вужудини яйратиб юборди. Тез емаса, қўлидан биров тортиб олиб қўядигандек шоша-пиша помидорни оғзига тикди. Шунда бирдан қулогига кулги овози чалинди. У қизларни эсидан чиқарган экан, қизариб кетди. Уларга уялганча қараркан, жилмайди.

— Менинг ойим кичкина синглимни туғишларидан олдин, сизга ўхшаб тузланган нарсаларни кўриб қолса, икки қўллаб ёпишарди, — деди қизларнинг каттаси.

— Нима?! Йўғ-э?! — деди бирдан кўзлари порлаган Фарангиз. Шу заҳоти энтикиш, қувонч бўғзига келиб тикилди. Оғзидаги сўнгги помидорни қийналганча чайнаб, бир-бир босиб қизларнинг ёнига келди-да:

— Нима бўлганди, шакарим?! — деб сўради.

— Кечиринг, — деди кенжа қиз “бемаза гап” айтган опачасининг ёнини оларкан, — билмасдан айтиб қўйдилар.

— Нега энди кечирарканман, мукофотлайман, — деб Фарангиз югурганча ўзининг ётоқхонасига борди-да, титкилай-титкилай бундан олти ой муқаддам Бўрон акаси совға қилган сирғани топди. Дарров ошхонага қайтиб, унга дунёдаги энг катта хушхабарни айтган қизнинг қулогига зиракни тақиб қўйди. Кейин опа-сингилларнинг юзидан чўлпиллатиб ўпаркан. — Мени уришмайсизлар, — деганча ликопчага бирдан тўртта тузланган помидорни қўйиб, ўзининг хонасига олиб кетди.

У бир неча кундан бери шу қизалоқларга жудаям ўрганиб қолганди. Уларнинг ёнида оғзини тўлдириб помидор ейишга уялди. Айни дақиқада у еру кўкка сиғмаётганди. Қизчанинг: “Ойим кичкина синглимни туғишдан олдин сизга ўхшаб шўр нарсаларга ўч бўлиб қолганди”, деган гапи қулогидан сира кетмаётганди. Шу боисдан хонасига киргач, гоҳ йиғлади, гоҳ кулди. Эшикка ўгринча қараб қўйиб, қорнини силади. Қилиғидан ўзи уялиб, дарров шолғомдай қизариб кетди.

Бир хаёл Бўрон акасига қўнғироқ қилиб янгиликни айтмоқчи бўлди. Телефонини қўлига олгач, дарров ниятидан қайтди. “Ҳали аниқ эмас. Мен ҳақиқатан ҳам, ёмонроқ нарса еб қўйгандирман балки? Аввал ҳеч ҳомиладор

бўлмаганман-ку. Шунинг учун аввал текширтиришим керак. Эй, Худо! Эй, Худо, ўзинг ёрдам бер! Агар гумоним нотўғри чиқса, ўзимни-ўзим еб қўяман, юрагим ёрилиб ўламан... Шошма, Фарангиз, сенга ҳаяжонланиш мумкин эмас. Ўзингни тутиб, кўнгилни қувонтирадиган нарсалар тўғрисида ўйла... Шунда ҳамма-ҳаммаси жойида бўлади. Ҳозир ўрнимдан тураман, кийинаман, сўнг дўхтирга бораман. Ҳа, шундай қиламан!” — дея хаёлидан ўтказди Фарангиз.

У уйдан унча узоқ бўлмаган поликлиникага тез юриб борди. Тўғри, бунақанги тез юришидан ўзиям хавотирга тушди. Ахир ҳозир унга илкис ҳаракат мумкин эмас. Шундай ўйлади-ю, дарров хаёли чалғиди. У учрашиши зарур бўлган врачнинг олдига етганида, тинимсиз ҳансирарди.

— Вой, нима бало, орқангиздан ёв қувдими? — деди дўхтир бепарво чашкасидаги қаҳвадан хўплаб.

— Биласизми, менинг кўнглим айнияти. Ҳар хил ҳидлар ёқмаяпти... Кейин, кейин...

— Ҳамма аёлда шундай бўлади-да, — дея бирдан Фарангизнинг гапини бўлди дўхтир аёл, — ҳовлиқмасангиз ҳам бўлади. Эр кўрдингизми, тамом. Худди бир қоп тилла топган одамдайсиз, тавба қилдим. Ўтиринг, кўриб қўяман.

Фарангиз тошдай қотди. У бунақанги муомалани сира кутмаганди. Ўзи қандай ҳаяжонланаётган бўлса, дўхтир ҳам шу аҳволга тушади, деган ўйда эди. Аммо... Аммо... У: “Одамлар бунчалар совуқ бўлмаса”, — деб хаёлидан ўтказди ва тишини-тишига босиб, шифокор кўрсатган жойга ўтирди.

— Ҳомила уч ҳафталик, яхши ривожланиб келаяпти.

Бу гап аёлни еттинчи осмонга чиқариб қўйди. Кўзидан дув-дув ёш оқди. Кейин ўкириб йиғлаб юборди.

Шифокор ҳайрон эди. Чунки унинг беш йиллик малакаси мобайнида ҳали бирорга аёл бунақа ўқирмаган. Ҳатто ҳали турмушга чиқмасдан ҳомила ортириб олганлар ҳам. Бари жўн, совуққина қабул қилган.

— Нима, эрингизнинг кучоғига қираётганингизда бола бўп қолишини ўйламаганмидингиз?! Бас! Керак бўлмаса, олдириб ташланг. Тугмоқчи бўлсангиз, ўзингизга қаранг! — дея бақариб берди дўхтир жувон.

— Хурсандчилигим бошқа нарсадан. Менга бола бўлмайди, дейишганди. Шу пайтгача тирноққа зор эдим. Ҳозир, ҳозир сизга қандай раҳмат айтишнйам билмайман. Мана, — деб Фарангиз кўзидаги ёшни шоша-пиша артди-да, бўйнидаги тилла занжирни ечиб, без бўлиб унга тикилиб турган дўхтирнинг қўлига тут-қазди, — суюнчисига. Ҳозирча шунисини олиб турунг. Ҳали бундан ҳам каттасини совға қиламан!

Шифокорнинг юзига бирдан табассум югурди. Дарров юмшади. Муомаласи ҳам мулоимлашиб, ширин сўзлар билан ҳомиладорлик даврида нимаики қилиш керак бўлса, ҳаммасини қоғозчага ёзиб берди.

Фарангиз уйига қайтиб, қизчаларни бирма-бир ўпиб қўйди. Кейин Бўрон акасига кўнғироқ қилди. Бироқ у томондан гўшак кўтарилмади. “Ҳеч қурса, шундай маҳалда телефонларини олса бўлмайдими?” — деди аччиқланган Фарангиз. Ахир унинг ичидаги шодлик бир ўзига кўплик қилаётганди. Тезда “айбдор”га айтиб, енгиллашиш ниятида эди. Ўхшамади. Ётоғига чўзилди. Зумда аччиқланиш чекиниб, ўрнига бир-биридан гўзал орзулар хаёлини эгаллаб олди. У, албатта, ўғил туғади. Чиройли, ўзи билан Бўрон акасига ўхшаган. Қўлчаларидан ушлаб ўйнайди, юз-кўзларини томоша қилади. Бозорга бориб ўгли учун ҳавас билан кийим-бош сотиб олади...

Агар дарвозасининг тагига машина келиб сигнал бермаганида, у хаёл суриб ётаверарди. Фарангиз бирдан тунд қиёфага кириб олди. Ахир, у ҳам озгина аразлаши, нозланиши керак-ку. Бироқ дарвозани очганидаёқ хаёли бутунлай ўзгариб кетди. Чунки машинанинг орқа ўриндиғида бегона аёл ўтирарди. У Фарангизни кўриши билан пастга тушди. Жилмайди. Салом берди.

— Бунга яхшилаб қара-чи, балки танирсан, — деди Бўрон ўзи билан бирга келган аёлни кўрсатиб.

Фарангиз қизарди. Сўнг бошини секин қимирлатиб, танимаслигини билдирди.

— Раъно бу, уйимиздаги қизларнинг онаси, — деди Бўрон катта янгилик айтаётгандай, кўзлари ёниб, сўнг синглисига юзланди, — сен кўриб турган жувон кеннойинг бўлади, оти Фарангиз. Энди икковларинг яхшилаб кўришинглар.

Бўрон ичкарига кириб кетди.

Раъно озиб кетган, ранги ҳам синиққан эди. Нима қилишини билмай қолди. Фарангиз дарров унинг қўлидан кучоқлади.

— Уйга кириб, опа, келганингиз жуда яхши бўлди, биз қизларингиз билан бирга овқат қилиб тургандик. Шу десагиз, чойимда битта чўп сузиб қолди. Қизларингиз бирам ажойиб-да! Уйингизга яна меҳмон келадиган бўлди, — дейишди.

Раънонинг қалби қайғуга тўлганди. Мабодо Фарангиз ҳам қовоқ-тумшук қилиб кутиб олганида борми, бутунлай адойи тамом бўларди. Ҳар тугул, акасининг шу пайтгача сир сақлаб келаётган хотини уни очиқ чеҳра билан кутиб олди. Мумкин қадар ширин гаплар айтишга уринапти. Демакки, ёмон хотинга ўхшамайди. Бунинг ўрнига Фароғат кеннойиси бўлганида борми, қарашлари билан ерга тиқиб юборган бўларди.

Раъно бирин-кетин югуриб келаётган қизларини кўриши билан йиғлаб юборди. Шу заҳоти унинг оёқларидан мадор қочди. Чўк тушиб ўтириб қолди. Кучоғини ҳам зўрға очди. Қизлар бирин-сирин ўзларини онанинг бағрига отишди.

Манзарани кўриб турган Фарангиз ҳам уввос тортиб юборди. Буни ҳеч қандай тил билан таърифлаб бўлмайди. Айрилиқдаги она-болалар бир сўз айтолмай, бир-бирларини кучганча йиғлашлари, ҳар қандай тош юракни ҳам эзиб юборади...

Бўрон чидолмади. Дарров уйга кириб кетди. Фарангиз бориб қизларнинг кенжасини кўтарди. Шу маҳал ҳомиладорлиги эсига тушди. Қулоғининг остида дўхтирнинг гаплари жаранглади: “Оғир кўтариш мумкин эмас”. У қизни секин ерга туширди-да:

— Энди уйга кирамиз, — деди.

Аммо Фарангизнинг уйига кириш Раънога насиб этмади. Дарвоза данғиллаб, сочлари тўзғиган, кўзлари олайган Файбулло кириб келди. Унинг ортидан иккита формали кишиям кирди.

— Ана! — бақирди Файбулло. — Менинг болаларим!

Раънонинг эти музлаб кетди. Бирдан у қалтирай бошла-

ди. Фарангиз ҳам гарчи аввалига кўрқиб кетган эса-да, кейин дарров ўзини ўнглади. Шу билан бирга аччиғи чиқди. Бу муттаҳам ким бўлибдики, унинг уйига бостириб кирса?

— Ҳаромилар! Маразлар! Болаларимни ўғирлаб чет элга сотмоқчи бўлдингларми?! Мен сенларга кўрсатиб қўяман! Ҳа, ҳаммангни турмага тиктираман! — дея бақаришда давом этди Файбулло.

Бўрон уй кийимларини эндигина кияётган эди. У ҳам бақариқдан чўчиб тушди ва пала-партиш кийиниб ташқарига югурди ва синглисининг тепасига келиб ўдағайлаб турган куёвига кўзи тушди.

— Нима гап?! — деди баланд овозда.

— Ана, бош ўғри! — деди Файбулло ўзи билан бирга келган милиционерларга. — Ҳаммаси ўшанинг иши!

Бўрон пинак бузмади. Бир-бир босиб, зинадан тушди. Милиционерлардан бири унга дарров салом берди. Улар таниш эдилар. Бўроннинг тадбиркорлиги, бошқаларнинг олдида яхшигина обрўси борлигини билган Зуфар исмли йигит шундай одамнинг бунақанги ишга қўл уриши мумкинмаслигини дарров англаб етди. Касалхонадан Раънони олган Бўронни машинасига ўтираётганида танимаганликлари боис, орқасидан тушган ва шу ергача етиб келишганди.

Бўрон ҳам уни дарров таниди. Иккаласи қўл бериб кўришишди.

— Ҳа-а-а! — деб бақариб юборди бирдан Файбулло. — Сизлар дарров таниш-билишчиликка ўтиб олдингларми?! Мен тоза одам деб, фирт порахўрни бошлаб келдимми ҳали?!

Унинг одамнинг асабини кўзгайдиган ингичка овози милиционернинг пешонасини тириштирди. У ҳали сўзлашга улгурмасидан Файбулло ёнидан пичоқ чиқарди-да, бирдан Раънонинг бўйнидан кучоқлаб пичоқни аёлнинг кўксига тиради.

* * *

Витя Тимофеевич рост гапираётганди. Бир сафар у ёшлигидан бирга ўсиб, бир синфда ўқиган, иккови битта қизга ошиқ бўлиб, сўнг ҳуқуқшунослик институтида ҳам бирга таҳсил олган Наримон исмли ўртоғини Роман Фёдоровичнинг кўз ўнгида сўйиб ташлаган. Арзимаган нарса учун.

“Нега уйимга бординг?” — деб сўраганди Витя Тимофеевич ўртоғидан. “Сени қидиргандим. Тўғрироғи, уйингнинг олдидан ўтиб кетаётгандим, бирровга кирдим”, — деб жавоб қилганди Наримон. “Бирровга кириб, икки соатдан сўнг чиқиб кетгансан. Тўғрими?” Наримон бошқа гапирришга улгурмаганди ўшанда. Витя Тимофеевич шартта шамширини қинидан суғуриб унинг бўйинини узиб ташлади. Роман Фёдорович шу пайтгача ундан нега бундай қилганини сўрамаган. Кўрққан. Тергашим ёқмай, мени ҳам бурдалаб ташламасин, деб ўйлаган. Ҳозир ҳам дўстининг хатти-ҳаракатига мутлақо тушунмаяпти. Қизи ичиб, маст бўлибди. Шунинг учун уни майиб қилиш керакми? Бунинг устига, келгиндилар гўдаиб туришган бўлса... Умуман, Витянинг улар билан нима иши бор?..

Роман Фёдорович ўйини охирига етказмасдан, Витя Тимофеевич шамширини ҳавога кўтарди. Энди биргина ҳаракат қолди. Қилишни ташлаб юборса, тамом, банкирнинг боши пол устида коптокдай думалайди.

Каллакесар банкирнинг бошини узиб ташламади. Кутилмаганда шамширни Шоҳруҳнинг бўйнига яқинлаштирди. Унинг бу қилиғига Юлдуз чидаб туролмади. Витя Тимофеевичнинг кўкрагига шунақанги қаттиқ тепдики, қотил гурсиллаб йиқилди. Роман Фёдорович билан Шоҳруҳ бирдан ўрнидан туриб кетди. Банкир жон ҳолатда “дўст”ининг ёнига бориб, туришига кў-маклаша бошлади.

— Бопладинг, — деди Витя Тимофеевич банкирни нари суриб, кўксини уқа-ларкан. — Бўл-ди, имтиҳондан ўтдинглар!

У шамширни қинига тиқиб қўйди. Бошқатдан Шоҳруҳ билан Юлдузнинг қўлларини сиқиб кўришди.

— Одамнинг юрагини ёрдинг, — деди Роман Фёдорович, — бу палакат ҳақиқатан ҳам мени ўлдирадими, деган ҳаёлга боргандим.

— Ўзиям иштонингни ҳўллаб қўйдинг-ов, — деб кулди Витя Тимофеевич.

— Сендан ҳамма нарсени кутса бўлади. Дўстинг Наримонни аямаганда, менга шафқат қилармидинг?

— У қилган ишни сен ҳам қилганингда, каллангни узиб ташлаган бўлардим. Лекин икки қизнинг жанжаллашиб

қолгани учун ёқа йиртаётганинг ниҳоятда аҳмоқлигингдан далолат бериб турибди, — деди Витя Тимофеевич столга ўтираркан.

— Агар Юля бошқа қизларга ўхшаганида, “гинг” демасдим. Лекин бунинг нималарга қодирлигини ўзинг кўрдинг, — деди Роман Фёдорович Юлдузга кўз қири билан қараб.

— Етарли, — деди Витя Тимофеевич, — қизинг тузалади. Кейин иккиси бир-биридан кечирим сўрайди, шу билан олам гулистон. Дарвоқе, биз меҳмонмиз. Меҳмонга, ҳеч курса, ароқ қўйишади, — деб у Шоҳруҳга қаради.

Юлдуз ўрнидан туриб, ароқ келтириб стол устига қўйди, лекин эркаклар билан ўтиришга асаби чидамай, чиқиб кетди.

Витя Тимофеевичга худди шу керак эди. Икки қадаҳдан ароқ ичишгач, секин гап бошлади.

— Сени биз Москвага жўнатмоқчимиз. Дарвоқе, мен сенга ўзимни таништирамадим. Манави одам билан эскидан қадрдонмиз, — деди у банкирни кўрсатиб. — Кўп ишларни бирга қилганмиз. Менинг олдимдаги қарзи анча ошиб қолган, — шундай деб у банкирга кўз қисиб қўйди. Очиқ-ошкор. Худди “Эсингдан чиқариб қўймадингми?” дегандек. — Хуллас, дўстим, сени катта даврага олиб чиқишга қарор қилдик. Тўғрироғи, бир неча дақиқа муқаддам мен шундай қарорга келдим. Ўзингни тутишинг, гапиришинг шунга ундади. Қолаверса, қайлигинг ҳам чаққонгина экан. Қисқаси, Москвага бориб керакли одамларга учрашасан. У ердан Голландияга ўтасан. Чунки ўша давлатда героин истеъмол қилишга рухсат берилган. Демак, бизга кенг йўл очилган. Ҳар ҳафта АҚШдан келаётган “дори”нинг йўлини тўсишимиз керак. Улар ўта маккор одамлар. Героинни ўзлари етиштирмайди, лекин афғон билан Колумбия “мол”ининг олди-сотдиси ўшаларнинг қўлида. Голландияда ана шундай қонун пайдо бўлишигаям океан ортидаги “семизлар”нинг қўли бор, албатта. Биз кўпиккамас, балки, кўпик остидаги сувга эътибор беришимиз зарур.

— Гапни чалкаштирамай дангалига ўтинг, — деди Шоҳруҳ Витя Тимофеевичнинг “маъруза”сини охиригача эшитишга сабри етмай.

— Калта ўйларкансан, дўстим.

— Вазифамни айтинг.

— Керакли “дори-дармон”ни кўриқлаш.
— Мен аскар эмасман.
— Генерал бўлиш учун кўп қурбон беришинг зарур.
— Етарлича қурбонлик бўлди.
— Оз!.. Кўшилмаслигинг ҳам мумкин. Лекин унда кетмончилигингча қолаверасан, майда-чуйдалар билан муштлашиб. Яна бир гап: бу ерда бир кун ҳам яшамайсан! Очиқ айтаётганимга хафа бўлма. Аммо мажбурман шунга. Етмиш-саксон ёшгача яшаш йўлини топсанг, албатта, дунёдаги энг бахтли одамга айланасан. Балки бугун, ҳозир энг охириг кунингни яшаётгандирсан. Бунисига ҳам кафолат йўқ. Мен сени кўрқитаётганим йўқ, очигини, аччиқ ҳақиқатни айтаяпман. Шунингдек, қандай кўрсатма берсак, бўйин товлашинг ҳам мумкин эмас. Шу пайтгача сен пиёдалар билан ишлаб келдинг. Бу ёғига тўрага айландинг. Эҳтимол, вақти келиб шоҳ ҳам бўларсан. Буниси эҳтимолнинг шимолида жойлашган. Гапларимни икки қулоғингга ҳам қуйиб олгандирсан! — деди Витя Тимофеевич Шоҳруҳга ўткир нигоҳини қадаб.

— Сиз бир нарсани эсингиздан чиқариб қўйдингиз, жаноб. Одамнинг айтгани, ўйлагани йигирма фоизгача амалга ошсаям катта гап. Шунинг учун фолбинлик қилмайлик-да, сиз айтганингиздай, нафас олиб турайлик.

Шу кунгача бирорта одам Витя Тимофеевичнинг гапларига қарши бормаганди. Ҳатто манави пулдор, дунёнинг исталган жойидан паноҳ топиши мумкин бўлган Роман Фёдорович ҳам. “Аммо қаёқдаги мишиқи менга тик қаради, кескин гапирди, — ўйлади Витя Тимофеевич. — Демакки, бундан келажакда жуда кўп фойдаланса бўлади. Худди Николай пошшо сингари. Унинг ақл-заковати бутун Осиёни эгаллашга етди. Сиёсат билан шунча ерга эга чиқди. Кейингилар... Улар эслашга-да арзимаиди. Ҳаммаси бемаза уруғдан бўлган. Шунинг учун ҳам расво қилишди давлатни. Мен эса, макорман. Манаман деган миллиардерлар ҳам ҳисоблашишга мажбур. Шундай қилмаса, ишлари битмаиди уларнинг. Жуда қисқа муддатда ҳаммасини гадойваччага айлантириб қўяман”.

— Гапингда жон бор, йигитча. Рост сўзлаганинг учун ҳам кечираман. Бироқ бошқа бунақанги гапларни айтма.

Ҳар қандай рост сўз ҳам, мавридсиз айтилганда, аксини бериши мумкин. Бўлди, ортиқча майнавозчиликни йиғиштирайлик. Тонгги рейс билан Москвага учасан. Қайлигинг шу ерда қолади. Гаров сифатида.

Шоҳруҳ ҳеч нима демади. Қадаҳни тўлдириб бир кўтаришда ичди.

— Сиз гапираяпсиз-у, мен юз грамм ичишга улгурарми-канман, деб ўйлаяпман, — деди у Витя Тимофеевичга қараб. — Одам галати бўп кетаркан, тўғрими?

— Нафақат галати бўлади, бошқа аҳволга тушишиям ҳеч гап эмас, — деди Роман Фёдорович гапга аралашиб.

— Менга ҳеч нарса ваъда қилинмасдан хўжайинлик қилинаётган экан, бир нарсани сўрашимга тўғри келади, — деди Шоҳруҳ ўзига тегишли қадаҳни кўлига оларкан.

Витя Тимофеевич унга ўқрайиб қараб кўйди. Сўнг хаёлини тиниқлаштирадиган суюқликни ютди. Сигарета тутатди. Тутунни мириқиб ичига ютди. Кейин:

— Сўра, — дея амр қилди.

— Бир ой муҳлат берасиз. Қиладиган ишларим бор. Қолаверса, ҳали бунақанги ишга тайёр эмасман. Аслида жуда яхши таклиф. Ҳар қандай одам бунга жон-жон деб рози бўлади. Мен унинг масъулиятини жуда яхши ҳис қилиб турибман, шунинг учун вақт керак.

— Ақлли одамнинг гапи. Ҳовлиқмалик қилмаганинг учун сени мукофотласа бўлади. Ишимиз пишди. Мен эртага тушга яқин учиб кетаман. Сенинг чиптангни эса, бекор қиламиз, — деди Витя Тимофеевич, сўнг банкирга юзланди, — дўстим, бир маишат қилайлик. Ҳаммоми, ресторани, раққосалари бор-у... Ўша ерда... Қани, энди битта-битта олайлик.

Шоҳруҳ улар билан бирга кетмади. Роса чарчаганини баҳона қилиб, уйда қолди. Унинг боши тинимсиз гувиллар, фикрини бир жойга жамлашга қийналарди. Нималар бўлаётгани, нега ваъда бериб юборганини сира тушунолмасди. Ягона маслаҳатчиси Юлдуз.

Лекин унга нимадир ёқмаган шекилли, қовоғини солиб телевизор кўриш билан банд эди. Шоҳруҳ бир неча марта у ўтирган хонага кириб, яна қайтиб чиқиб кетди. Аммо қиз бирор марта унга ўгирилиб қарамади. Бундан Шоҳ-

руҳнинг асаби баттар таранглашди. Боши қаттиқ оғрий бошлади. Бошқа нажот тополмаганидан, ароқ билан ўртоқлашишга қарор қилди. Озгина қолган шайтон сувини идишга қуйиб ўтирмасдан, шишанинг оғзидан ичди. Кейин музлаткичдан бошқасини олиб келди, аммо ичишга улгурмади. Хонага Юлдуз кириб келиб, стол устидаги шишани суриб қўйди-да, Шоҳруҳнинг рўпарасидаги столга ўтиргач:

— Иродасизлик қилмоқчимисиз? — деди.

— Гапларини эшитдингми?

— Эшитдим. Нима бўпти? Шунинг учун ағанаб қолгунча ичиш шартми?

— Бошқа чора борми?

— Бор. Бир ой ичида топилади. Ҳозир кириб, ухлаймиз.

— Озгина ичсам, ҳаммасини эсимдан чиқараман-да...

— Йўқ, бошингиз оғрийди.

— Лекин, барибир, ичаман.

Юлдуз Шоҳруҳни ўз ҳолига қўйишга мажбур бўлди. Аммо кетмади. Бир сўз демай суюкли кишисига термилиб ўтираверди. Ичидан зил кетди. Бироқ чидади. Шоҳруҳнинг маст бўлишини кутди. Орадан ярим соатлар ўтиб, у кутган нарса содир бўлди. Шоҳруҳ сўнгги томчи ароқни қадаҳга қуйгач, унга бир муддат термилиб турди-да, бошини кўтарди. Юлдузга нимадир демоқчи бўлди-ю, аммо айтолмади. Ёнига қулади.

Тонг энди бўзариб келаётганида, Шоҳруҳ уйғонди. Зўрға ювиниш хонасига етиб борди. Кўнгли беҳузур бўлди. Мумкин қадар овозини чиқармасликка ҳаракат қилди. Бироқ Юлдуз ундан аввал уйғониб, шунчаки кўзини юмганча хаёл суриб ётганди. Шовқинни эшитиб, югурганча унинг ёнига бориб, пешонасини ушлаб турди.

Муздай сувга юз-қўлини ювган йигит озгина енгил тортиди. Юлдуз дарров қаҳва дамлаб берди. Ана шундан кейингина унинг бош айланиши тўх-тади.

Ўн беш кун уларни ҳеч ким безовта қилмади. Шоҳруҳ бозорга бир неча марта бориб келди. Ҳалати томони, бозор ҳам сув қуйгандек жимжит. Сотувчи йигитларга биров бир нарса демаган. Ҳеч ким “чўтал” йиғмаган. Ҳаммаси маза қилиб савдо қиляпти. Ҳатто бир-иккитаси уйига фалон суммада пул жўнатганини айтиб мақтанди ҳам.

Ана шуларни кўрганидан кейин Шоҳруҳ Витя Тимофеевичнинг шахси билан жуда қизиқиб қолди. Назарида, озорлар ҳам унинг қўлидаги одамларга ўхшаб қолганди. Хаёлида бошқача бўлиши мумкин эмасди. “Бундан чиқди, — ўйлади Шоҳруҳ, — Роман Фёдорович ва унинг қизига суиқасдлар, амалдорлар тўғрисида маълумотлар йиғилиши, бозордаги майнавозчиликлар... Ҳаммаси ўша аблаҳ Витянинг иши экан-да”. У уйига ўта муҳим янгилик топгандай кириб борди. Уни қарши олган Юлдузнинг юзидан ўпиб қўйди.

— Зўр янгилик топдим, — деди ростмана шаръий хотинига айланган келинчакка (шундай десак, эҳтимол, тўғри бўлар. Аммо уни биров келин демасди. Таниш-билишлари исмига “хон” қўшиб чақирарди, худди аввалгидай. Дарвоқе, Юлдуз бир ҳафта бурун Шоҳруҳга хушxabар айтди. Яъни улар яқинда фарзандли бўлишади. Шу гапни эшитганидан бери Шоҳруҳ уни эҳтиётлайди), — биз бу ерга келганимиз заҳоти Витянинг одамларига дуч келган эканмиз. Бутун шаҳар унинг қўлида экан, анави банкир, амалдорлар, озорлар, хуллас, ҳаммаси кўғирчоқ экан. Витя турдеса, туради, ўтир деса, ўтиради.

Юлдуз аввалдан бунини сезганлиги боис жилмайиб қўйди.

— Чой дамладим, овқат ҳам тайёр, сиз кўлингизни ювиб келинг, кейин ҳаммасини бир бошдан айтиб берасиз, — деди у.

“Бунини ҳозир қорнидаги боласидан бошқа ҳеч нима қизиқтирмайди. Тўғри қилади. Бекор айтдим”, — дея хаёлидан ўтказди Шоҳруҳ.

Тамадди маҳали ҳам Витя унинг хаёлидан кетмади. Юлдуз билан деярли гаплашмас, ўзига берилган саволларга гоҳ “Ҳа”, гоҳида “Йўқ”, баъзан “Билмадим”, дея жавоб қайтарарди. Агар Юлдуз эрининг эшикдан кирган заҳоти айтган гапини кўзгаганида, эҳтимол, Шоҳруҳ яна тўлибтошиб билганлари ҳақида гапириб берган бўларди. Келинчак сўрамади, куёв бола ўзидан билиб гапирмади.

— Овқатим яхши чиқибдими?

— Ҳа.

— “Таомнома” китобчасини сотиб олдим. Энди сизга бундан ҳам ширин овқат тайёрлайман.

- Яхши.
- Яна сузиб берайми?
- Йўқ.
- Телевизор кўрасизми?
- Йўқ.

Худди Шоҳруҳ Юлдуздан аразлаган-у, бечора келин эрининг кўнглини тополмай овора бўлаётганга ўхшарди.

— Мен ташқарига чиқиб айланиб келаман, — деди тамадди ниҳояланганидан сўнг Шоҳруҳ.

— Мен ҳам борайми? — сўради унинг кўзига тикилган Юлдуз.

— Шарт эмас.

— Унда қалинроқ кийининг, қор ёғаяпти, шамоллаб қолманг тагин.

Шоҳруҳ у айтганидай кийиниб йўлакка чиқди ва зиналарни бирма-бир босиб, пастга эна бошлади. Биринчи қаватга тушганда, қутилмаганда рўпарадаги уйдан кўлига оппоқ телпагини ушлаган, олтмишлар атрофидаги киши чиқиб қолди. Шоҳруҳ уни беш-олти марта кўрган. Улар ҳар доим бир-бирлари билан саломлашиб ўтишарди, холос. Ҳозир ҳам Шоҳруҳ салом беришга оғиз жуфтлаган заҳоти очиқ турган эшикдан аёл кишининг шангиллагани эшитилди.

— Қаёқдан ҳам сен ялмоғизга Худо мени дуч қилди-я?! — деди қария ва кўлини силтаб, рўпарасида унга қараб турган йигитга эътибор ҳам қилмай, ташқарига йўналди.

Ҳовлига чиққач, юришдан тўхтаб, осмонга қаради. Қорнинг ёғишини томоша қилди, сўнг бошига телпагини бостириб кийди. Бу пайтда Шоҳруҳ унинг ёнига бориб қўйганди. Қария ўгирилиб унга қаради-да:

— Кўшни, бирон ёққа кетаяпсанми? — деб сўради Шоҳруҳнинг саломига алик ҳам олмай.

— Йўқ, шунчаки айлангани чиқдим, — жавоб қилди йигит.

— Хотинингдан безор бўлдингми? — сўрашда давом этди қария афтини буриштириб.

— Ҳали қариб, мияси айнигани йўқ, — деди Шоҳруҳ жилмайиб.

— Унда мен сенга айтсам, вақтни бой бермасдан ажрашиб кет. Бўлмаса, ҳар куни менинг кампиримдай ялмо-

ғизга ўхшаб итнинг кунини бошингга солади... Бекорчи экансан. Юр, бирон жойда майда-майда қилиб ўтирамыз.

Қўшнисининг самимий гапи Шоҳруҳга ёқиб қолган эди. Шу боисдан ҳам дарров рози бўлди. Улар иккаласи ёнма-ён юриб кетишди.

Кўпроқ қария гапирди, Шоҳруҳ эшитди. У йўлакдан уй ҳовлисига чиққанидаёқ кампирини унутганга ўхшарди. Чунки гапига бирор мартаям “ялмоғиз”ни қўшмади.

Ўн дақиқаларда унча узоқ бўлмаган “Сибирь” қаҳвахонасига етишди. Бу иморатнинг кираверишдаги пештоқига “Қаҳвахона” деб ёзиб қўйилганди. Бироқ у кўпроқ пиво-хонага ўхшарди. Хохлашиб сигарета тутатаётган саккиз-тўққиз мижознинг ҳаммаси пивоҳўрлик қилишарди. Уларнинг олдида бир парчадан дудланган балиқ ва пиво қадаҳидан бошқа ҳеч нарса йўқ эди.

— Мен сенга айтсам, шу ердан яхшиси йўқ, — деди қария бадбўй ҳиддан афти буришган Шоҳруҳга, — биринчидан, хотининг келиб турткиламайди, иккинчидан, сен билан итнияма иши йўқ. Учунчидан, пиво арзон.

Қариянинг шўх, самимий сўзлари Шоҳруҳга ёқиб тушди. Шу боисдан ҳам у жилмайди.

— Яна бир нарсани сенга айтиб қўяй. Улфатчилик қиламизми, демак, гарчи сен ёш, мен гўр лабига яқинлашиб қолган бўлсам ҳам, дўст бўламыз. Дўстлар бир-бирларига ҳар-ҳар замон ҳақ бериб туриши керак. Бугун сенинг галинг. Кейинги сафар ўзим сийлайман. Пенсия келганидан кейин, албатта, — деб қария бўш жойлардан бирига ўтирди ва Шоҳруҳни рўпарасига ўтиришга таклиф қилди.

Узоғи билан бир соат ичида тўрт бокал пиво тамом бўлди. Ҳаммасини қария ичди. Дарвоқе, у ўзини Алексей Петрович деб таништирди. Истеъфодаги полковник. Ўзини таништирув вақти сўнгги бокал пивонинг тугаш пайтига тўғри келди. Сабаби, уч марта ўзидаги ортиқча сувни ташлаб келган полковник ҳали тўймаганди. Энди озгина кайф қилганди. Демак, ҳали ичиши керак. Тахминан яна шунча. Чўнтагидаги пул уйда қолган “азроил”ники. Бир дона нон олиб бориши керак. Агар ўзини буюк одам қилиб кўрсатса, яқинда қўшнисига айланган бу йигитчанинг сахийлиги тутиб кетади. Ажабмаски, яна тўртта бокални унинг олди-га қўйса.

— Мен бир марта энг катта жинойтчани қўлга туширганман, — деди Алексей амаки (у Шоҳруҳга ўзини шундай атаса бўлаверишини айтганди). — Бундан ўн йил илгари. Унинг оти... — қария бошини қашлади, — Володямиди, Вовамиди... Эсладим, Виталий эди.

У шундай деди-ю, бирдан Шоҳруҳнинг кўзига тикилиб қолди. Кейин бурнини бир томонга қийшайтириб тортиб қўйди.

— Ўша жинойтчи менга ўхшармиди? — сўради Шоҳруҳ чолнинг тикилиб қолганига ҳайрон бўлиб.

— Йўқ, қанақасига ўхшайсан? У сариқ, сен қорачадан келгансан. Шу менинг хира кўзим алдадими ёки ўхшатдимми, ишқилиб, бир куни... Бунга анча бўлди, кампирим асабимни бузганди. Нима қиларимни билмай, айвон деразасини очиб сигарета чекиб турсам, ўша паразит алламбало машинада келиб, бизнинг йўлакка кириб кетди. Бир хаёл: “Югуриб йўлакка чиқ-да, башарасини кўр”, деди. Бошқа бир хаёл: “Чиқиб нима қиласан, мабодо сени таниб қолса, пешонангдан пақиллатиб отиб ташлайди”, деб қўрқитди. Бунинг устига, пенсиядаман, ҳимоя қиладиган ҳеч кимим йўқ бўлса. Хуллас, чиқмадим. Сигаретамни улоқтириб, пардани тортиб қўйдим, — деди Алексей амаки ва бокалдаги сўнгги пивони симира бошлади.

— Оти нимаиди, нима дедингиз? — сўради Шоҳруҳ шошиб.

— Сен бола, ростини айтсам, роса эзма экансан. Қара, пиволар тугаб қолди. Бугунги ҳақ бериш навбатини эсингдан чиқариб қўйдингми, дейман?

— Ҳозир тайёр қиламиз, — деб Шоҳруҳ ўрнидан турди-да, бориб яна тўрт бокал пиво келтирди. Учтасини Алексей амакининг олдига қўйди, биттасини эса, ўзи симириди.

— Боягина совуқда ичмайман, дегандинг-ку, — деди қария мийиғида кулиб.

— Сизнинг ичишингизга ҳавасим келди... Қаерга келиб қолгандик? Ҳа, эсладим. Анави сиз бир пайтлар қўлга туширган жинойтчи бизнинг йўлакка кириб кетган. Дарвоқе, у шунчалик зўрмикан, қамалмай қолди? — деди Шоҳруҳ ўзини гўлликка солиб.

Алексей амаки жавоб беришдан аввал мириқиб пиво

симирди, сўнг биров чанқоғи босилган одамдай “А-а-а”, деб ичидан ҳаво чиқарди. Шошилмасдан лаб-лунжини кафтига артиб:

— Зўўр, — деди чўзиб, — зўр бўлмаганида, биласанми қанча ҳужжат тайёрлагандим? Мен сенга исботланганларини айтаман. Иккита қотиллик, учта зўрлаш, уюшган талончилик, кўрқитиш... Эсимда қолгани шулар. Яна ўҳ-ҳў, қанча ишларни қилиб ташлаган у ярамас! Қилган жиноятларининг биттаси учун уни бемалол отиб ташласа ҳам бўлаверади.

— Индамай қолавердингизми?

— Нимаям қилардим? Бошлиқ ёнига чақириб: “Йўқот ҳамма ҳужжатларингни, бўлмаса иккимизниям мурдамизни биров тополмайди. Бизга тегмаяптими, у билан нима ишимиз бор?” — деди. Бўпти, дедим мен ва тўплаганларимни икки папка қилиб уйга олиб келиб ташладим, — деб қария идишидаги пивони охиригача ичди, кейин “Прима” сигаретасини тутатди. Шоҳруҳ ундан кўзини узмай, тикилиб тураверди.

— Мен сенга айтсам, — дея гапини давом эттирди Алексей амаки қўли билан тутунни ҳайдаб, — қўйиб беришганида, унинг умрини қамоқда чиритган бўлардим.

— Жиноятчи мафиоз экан, ўзи ҳақида шунча ҳужжат тўпланишига қараб турдими? — деб савол қотди Шоҳруҳ “дўст”и ҳақида мукамал билишга уриниб. Зеро, у энди гап Витя Тимофеевич ҳақида кетаётганига шубҳаси йўқ эди.

— Аввалига пул таклиф қилишди. Юз минг “кўк”идан. Кўнмадим. Ёндириб юбораман, куйдириб юбораман, деб пўписа қилди. Кўнмадим. Нега? Чунки унинг нозик жойини билардим. У энг яқин дўстининг қизига тажовуз қилган. Аввал зўрлаган, кейин ўлдирган. Дўстиям мафиоз. Мен ҳамма далилларни йиққангидан кейин бир нусхасини Москвада яшайдиган синглимга бериб қўйгандим. Бир куни ишдан қайтаётганимда олдимда пичоқ яланғочлаб чиқди. Ўшанда: “Мабодо менга бирон нима бўладиган бўлса, дўстингнинг қизи ҳақидаги маълумотлар Тарасга етказилади. Ундан кейин нима бўлишини ўзинг яхши биласан”, дедим. Бечоранинг пуфакдай дами чиқиб кетди. “Мени

эсингдан чиқар, мен ҳам сени унутаман”, деб пичоғини чўнтагига тикди-да, кетди. Шунақанги кулгим қистаб, бақриб хохолагим келдики, у ёқ-бу ёғи йўқ, — деб Алексей амаки яна пиво сипқарди.

— Мен бўлганимда, — деди Шоҳруҳ ҳам муздеккина ичимликдан ҳўплаб қўйиб, — эҳтиёт шарт, уруг-аймоғи-ю, таниш-билишигача маълумот йиғиб қўйган бўлардим. Бир вақти билан...

— Ҳов! — деди бирдан унинг гапини бўлган Алексей амаки кўрсаткич бармоғини юқори қилиб. — Нималар деяпсан?! Мен унинг онаси ҳозиргача ҳаётлигини биламан. Отасиям бор. Ажрашиб кетган. Лекин Виталий бориб туради. Москва вилоятида яшайди. Дала ҳовлида. Кўрсанг, қаср дейсан. Кейин битга опаси билан сингисиниям биламан. Худди шундай. Мен ишимни ҳар доим пишиқ қилганман. Тушундингми?!

Шоҳруҳга айни шу нарса керак эди. Ўзининг яшаб кетиши учун керак. Эҳтимол, қариндош-уруғи уни мутлақо қизиқтирмас. Ўлдириб юборган тақдирингда ҳам, пашша чаққанчалик таъсир қилмас. Лекин ҳар эҳтимолга қарши Витянинг қариндош-уруғини топиши, ҳар бирига ўзининг одамларидан бириктириши лозим. Кейинги масала, Витянинг пуллари. Албатта, у аҳмоқ эмас. Ҳамма топган-тутганини чет эл банкларига аллақачон ўтказиб қўйган. Унга таҳдид қилиш қийин. Лекин қариндошларини гаровга олиш мумкин. Очиқ-ойдин эмас, зимдан. Гаровдалигини биров билмасин. Бунинг учун бугундан ҳаракат бошламоқ керак.

Алексей амакининг қолган гаплари Шоҳруҳни қизиқтирмади. У хотинини ёмонлади. Ёшлигида ўта гўзал бўлгани учун уйланган экан. Энди эса, пушаймон еб юрибди. Шунда ҳам ундан сира кўркмайди. Керак бўлса, бир кунда ҳайдаб юбориши мумкин. Бироқ унда инсоф бор. Айниқса, ожизаларга нисбатан қаттиққўллик қилишни ниҳоятда пасткашлик деб ҳисоблайди.

Қария гапини охиригача етказолмади. Ердан чиқдимми, осмондан тушдимми, ёнида ниҳоятда семириб кетганидан бағбақалари осилиб кетган, сариқ сочини беўхшов турмаклаган кампир пайдо бўлди.

— Ер ютсин сени, сассиқ чол! — бақирди у.

Алексей ўзига ниҳоятда “қадрдон” бўлиб қолган овозни эшитиши билан чўчиб тушди. Шоша-пиша кампирга олазарак боқди.

— Сени нимага чиқаргандим?! — бақирди кампир Алексей амакининг қулогидан бураб тортаркан.

— Мен... Мен, Маша, ҳаммасини тайёрлаб қўйибман, шу йигитлар...

Бечора чолнинг қолган гаплари ичида қолди. Кампир қулочкашлаб шунақанги шапалоқ туширдик, кайфи ошиб, оёқларидан дармон кетган Алексей амаки гурсиллаб полга қулади.

Пивоҳўрлар кампирнинг “жозибадор” сўзларидан сўнг шу ёққа қарашганди, унинг тарсаки тушириш санъатини кўрганларидан кейин бирдан қарсақ чалиб юборишди. Бирови: “Бопладинг, боядан бери алжираб қолганди!” — деб қичқирса, бошқаси: “Ўлдириб қўйма, ҳали ўзингга кўп керак бўлади!” — деб бақирди.

— Сенларга нима?! — чинқирди кампир уларга қарата. — Ҳамманг бир гўрсанлар, чўчқадан фарқларинг йўқ!

Унинг шу гапидан кейин пивоҳўрларнинг дами ичига тушиб кетди. Худди уларнинг ҳам кампирлари келгандай, чолнинг куни уларнинг ҳам бошига тушадигандай туйилди.

— Маша, — деди Алексей амаки ётган жойида, — уй очикми?!

— Ҳозир сен ҳайвонга уйни кўрсатиб қўяман! — деб бақирган кампир жаҳл устида қарияни кийимидан ушлаб тургазмоқчи бўлганида (афтидан, у “арслон”ини тургазиб, бошқалар кўриб қўйиши учун яна битта тарсаки туширмоқчига ўхшарди), Алексей амаки қутилмаганда ёшига тўғри келмайдиган чаққонлик билан ўрнидан турди-ю, қочиб қолди. Маша бўлса, қарганганча ортидан қувишга тушди.

Кампирнинг тўполониға, қариянинг аҳволиға, албатта, ҳеч ким ҳавас қилмайди. Бироқ шунда ҳам қандайдир беғуборлик бордай эди Шоҳруҳнинг назарида. Яна Алексей амакининг нима деб гўдайгани-ю не қўйга тушгани Шоҳруҳнинг кулгисини қистатди. У маълум муддат шу кайфиятда ўтирди. Кейин бирдан юзи жиддийлашди. “Бу чолнинг Витя ҳақида айтган гаплариям чўпчак бўлса-чи?

Пиво ундириш мақсадида валақлаган бўлса-чи? Мен содда, лаққа тушиб... Йўғ-э, бунча нарсани ичидан тўқиб чиқаролмайди-ку, ҳеч бўлмаганда сўзларининг йигирма фоизи рост чиқар. Мана, кампирининг ўта баджаҳллигини айтганди, тўғри экан... Бир баҳона қилиб, уйига кираман. Аёлиниям секин гапга соламан. Бунинг учун, албатта, унга ёқадиган бирон нима қилишим зарур. Хўш, баджаҳл одамларнинг, айниқса, аёлларнинг аслида кўнгли бўш бўлади. Яна ишонувчанлариям анчагина, бир синаб кўрайин”, дея хаёл сурган Шоҳруҳ қадаҳидаги пивони охиригача симириди-да, ўрнидан турди.

Атрофни кузатиш унга одат тусига кириб қолганди. Бу ишни у беихтиёр қиларди. Ҳозир ҳам тарки одат амри маҳол, кўз қирини майхўрларга ташламасдан ўтолмади. Шунда ёлғиз ўтирган серсоқол йигит эътиборини тортди. Эсласа, чол билан валақлашаётганида ҳам, у улардан кўзини узмаган. Ҳозир ҳам гўё пиво ичаяпти-ю, бор эътибори Шоҳруҳда. Бундан чиқди, Витя кузатувчи қўйган. Шоҳруҳнинг ҳар бир қадами ўлчанади.

У қаҳвахонадан ташқарига чиққанидан сўнг пальтосининг ёқасини кўтарган киши бўлиб, битта қўлини қўйнига тикди ва тўппончасини ўқлаб қўйди. Юз эллик қадамча юрганидан кейин эса, чўнтагидан икки дона танга олиб ерга ташлаб юборди. Унга энгашиш баҳонасида ортига қаради. Кутганидек, бояги йигит ташқарига чиқиб, секин ортидан келаётганини кўрди. Фижинди. Бир хаёл бориб, сўхта-си совуқ кузатувчининг кўксидан дарча очиб қўймоқчи бўлди-ю, дарров шайтонга ҳай берди. Йўлида ҳеч нарсани кўрмаган, сезмагандай давом этди. Аммо энди у қария Алексей амакидан хавфсираётганди. Мабодо бу нусха чол билан унинг гапини эшитган бўлса, Алексей амакини соғ қўймайди.

Хўш, аслида қариянинг унга айтган гаплари ростмикан? Ёки шунчаки оғиз кўпиртирдими? Мабодо ичкилик таъсирида алжираган бўлса, ташвишланишга ҳожат йўқ. Кузатувчи йигит гумонсирайдиган ҳеч нарса кўрмагач, Шоҳруҳни қўриқлайди, холос.

У уйга кирди. Бугун ҳам Шоҳруҳдан спиртли ичимлик ҳиди келаётганини сезган Юлдуз хафа бўлиб, тўнини тес-

кари кийиб олди. “Бу аҳволда сиздан алкашдан бўлак ҳеч ким чиқмайди! Салгина иродали бўлинг. Қанча одам умидвор бўлиб сизга кўз тикиб ўтирибди!” — деди-да, ётоқхонага ўтиб ўзини тўшакка ташлади. Аммо қўп ётолмади. Негадир кўнгли айниб, ювиниш хонасига югурди. Қайт қилиб, яхшилаб юзини ювгач, Шоҳруҳга ўқрайиб қаради-да, ётоғига кириб кетди. Шоҳруҳ унинг ортидан бориб, ҳол-аҳвол сўради, бироқ тайинли жавоб ололмади. “Сизни деб бўлди. Кўрдингизми, ичкиликнинг ҳиди менга умуман ёқмаяпти. Сиз бўлсангиз, ичкилик учун дуч келган одам билан улфатлашишдан ўзингизни тиёлмайсиз”, дея тескари ўгирилиб олди Юлдуз. Шоҳруҳ ундан бунақанги муомалани мутлақо кутмаганди. Ахир сўнгги пайтларда фақат шу қизнинг меҳрибончиликларига суяниб қолган, “Нима бўлса ҳам Юлдуз учун яшашим керак, ҳар қандай Витяларнинг тузоғига илинмаслигим зарур”, деб аҳд қилганди. Энди бу хоним ҳам қилиқ чиқариб қолди.

У Юлдузга тикилиб тураркан, вокзалда илк дафъа учратган қиз билан ҳозиргисини солиштирди. Осмон билан ерча фарқни кўрди. Шоҳруҳ уйда ортиқ туролмаслигини, ташқарига чиқиб кайфиятини яхшилаши кераклигини ҳис қилди.

Пастга тушиб ҳовли айланди. Бир неча марта Алексей амакининг уйига кўз ташлади. Деразага парда тортиб қўйилган. Жимжит. “Буларнинг хотинлари бизнинг аёлларга ўхшамайди. Қаҳвахонада тўполон қилсаям, уйига келгач, тагин ҳеч нарса бўлмагандай апоқ-чапоқ, бир-бирларини ялаб-юлқашади. Бизнинг хотинлар унақа кафеларга эрини қидириб бормади. Мабодо боришса, қиёмат-қойим бўлади”, деб ўйлади ва бошқа томонга кўз югуртириб, кузатувчи йигитни қидирди. У ҳеч қаерда кўринмасди. Шунда хаёлига галати фикр келди. Тезда бирорта дўконга боради-да, бозорлик қилиб, Алексей амакиникига киради. Яхши гаплар билан кампирнинг кўнглига йўл топади. Кейин Алексей амакининг пенсияга чиқишидан аввал кўрсатган кароматлари ҳақида секин сўрайди.

Режаси ўзига хуш ёқиб, қадамини тезлатди.

Шоҳруҳ эшик кўнгироғини босганида: “Ким?!” — деган эркакшода хотиннинг овози эшитилди ичкаридан.

— Менман, қўшнилариңг. Алексей амаки қаҳвахонада майда-чуйдасини унутиб қолдирибди, шуни олиб келдим, — дея жавоб қилди Шоҳруҳ.

Шиқирилаған овоз эшитилди, сўнгра эшик очилди. Кампир ички кийимда эди. Кўкси шундоққина кўриниб турарди. Шоҳруҳ бирдан ундан кўзини олиб қочиб, қўлидаги пакетни очди-да:

— Мана, банан, колбаса, олма, қовурилған товуқ, иккита ароқ, нон олған экан. Эсидан чиқарибди. Бирга ўтиргандик. Кетмоқчи бўлиб ўрнимдан туриб қарасам, унинг столида шу нарсалар турибди. Дарров опкелдим, — деди.

— Шунақами, вой, чол тушмагур, сюрприз қилишни аввалдан яхши кўрарди, — деб кампир дарров унинг қўлидагиларни олди. Шу заҳоти Шоҳруҳнинг юраги шув этиб кетди. “Уйига киритмаса-я”, деган ўй яшин тезлигида хаёлидан ўтди. Шунда:

— Қани, кир, — деди кампир.

Шоҳруҳ гўё кирмоқчи эмасдай эшик тагида бироз турди.

— Нимага тортинасан? Шунча нарсани инсоф қилиб кўтариб келибсанми, демак, ёмон йигит эмассан. Кир уйга, — деб Маша хола унинг қўлидан ушлаб тортқилади.

Йигит ичкарига қадам босиши билан юзига аллақандай бадбўй, зах ҳид урилди. Аммо Шоҳруҳ чидашга мажбур эди. Шу боис меҳмонхона деб кўрсатилған жойга: “Эҳтимол, у ёқ тузукроқдир”, деган хаёлда тез-тез юриб борди.

Маша хола илтифот кўрсатиб, эскириб, матоси асл рангини йўқотған, четлари йиртилған оромкурсига ўтиришга таклиф қилди. Кейин Алексей амакининг чўмилаётганини айтиб, чиқиб кетди. Шоҳруҳ моғор босған деворга, қачонлардир илинған ва шу бўйи бирор марта ҳам чанги артилмаған қандилга, бир томонга қийшайтириб осилған пардага (балки, кейинчалик қийшайиб қолған-у, биров тўғрилаб қўймагандир) бир-бир қараб чиқди ва шу билан Алексей амакининг умри давомида қандай яшағанлигини ўзича таҳмин қилди.

Бир қанча муддатдан сўнг эгнида халат, бошига сочиқ ўраған Алексей амаки кириб келди. Шоҳруҳга кўзи тушиши билан иржайди.

— Ароқ оп кепсан, — деди бошидаги сочиқни оларкан.

— Эсингиздан чиқарган экансиз, — дея кўз қисиб қўйди Шоҳруҳ.

— Тушунарли, — деб эшик тарафга қараб олган Алексей амаки овозини пастлатди, — ҳозир жодугар стол тузаб беради. Маза қилиб ичамиз.

— Сизнинг орқангиздан қувиб келганди, индамадими? — сўради Шоҳруҳ жилмайиб.

— Дарди бориди унинг. Ҳар сафар айтганини бажаравериб, мана бунақа бўп кетганман, — деб Алексей амаки бўйинини арра қилди. — Энг паст ишни буюради-ю, яна биров билмасин, дейди.

— Қанақа иш?

— Уни сен қилоласан. Менинг қўлимдан келмайди. Ёшим ўтиб қолган. Бармоқларим шунақанги толиқадики...

Шоҳруҳ кулиб юборди. Алексей амаки эса кўзини чақчайтириб, кўрсаткич бармоғини лабига босди.

— Жим! — деди шивирлаб. — Эшитса ўлдиради.

Шоҳруҳ кулгидан ўзини тиёлмасди. Бир кафти билан оғзини бекитиб, иккинчисини юқорига кўтарди-да, “хўп” дегандек бошини қимирлатди.

Кўп ўтмай, хона ўртасидаги эски стол устида мўъжазгина дастурхон тузалди. Яхшилаб ювиниб чиққан Маша хола ҳам пўрим кийиниб ўтирди. Кейин ичкилик бошланди. Шайтон сувини чол билан кампир бирдай сипқорарди. Шоҳруҳ бўлса, уларни мақташ билан овора эди. Хонадон соҳибларининг хийла кайфи ошгач, Шоҳруҳ Алексей амакининг ёшлигидаги қаҳрамонликлари ҳақида оғиз очди. Гапни бирдан илиб кетган Маша хола эрининг нима ишлар қилганини тўлқинланиб, жўшиб сўзлади. Ва албатта, Витя Тимофеевич ҳам тилга олинди. Шоҳруҳга айни шу нарса кераклиги боис, Алексей амаки Витя жиноятчи (Алексей амаки, албатта, Виталийнинг номига шундай қўшимча қўшиб гапирарди) ҳақида тўплаган маълумотларни сўради.

— Агар у ҳақда ёзилса, бутун бошли роман чиқади, — деди эридан олдин гапиришга тушган Маша хола, — ҳозир олиб келаман.

У ўрнидан туриб нариги хонага кириб кетди.

— Менга қара, — деди унинг кетганидан фойдаланган

Алексей амаки Шоҳруҳга, — бор-йўғи битта ароқ олиб келдингми?

— Ҳа, — жавоб қилди Шоҳруҳ.

Алексей амаки афсусланиб бош чайқади.

— Пул бор, — деди Шоҳруҳ унинг кўнглини кўтариш мақсадида, — топиш муаммомас.

Алексей амакининг бирдан юзи ёришиб, ўрнидан дик этиб турди:

— Ўзим бориб келаман, пул сендан чиқаяпти, хизмат мендан бўлиши керак-да, тўғрими?

Қўлига бир сиқим пул тушгач, Алексей амаки жасорат кўрсатди.

— Маша! Маша! — деб бақирди қўшни хонага қарата. — Мен дўконга бориб келаман. Сен дастурхонга у-бу нарса пишириб қўй!

Кампир бу сафар чолига захрини сочмади. Бақираётган маҳали Шоҳруҳ ўтирган хонага кириб келган ва Алексей амакининг қўлидаги пулларни кўрган эди.

— Бўпти, бориб кела қол. Фақат қолиб кетма. “Журавли” деган янги ароқ чиққан, ўшандан олиб кел, — деди мулойим овозда ҳамда қўлидаги семиз папкани Шоҳруҳга узатди-да, — мен ошхонага уннай, — дея ортига қайтди.

Шоҳруҳ худди эртароқ кўз югуртириб чиқмаса биров тортиб олиб қўядигандай, шоша-пиша папкани очиб, тартиб билан тахланган қоғозлардаги ажи-бужи ҳарфларда битилган сўзларни ҳижжалаб ўқий бошлади.

“Виталий Тимофеевич Казаков фалон йилнинг фалон санасида туғилган. Отаси урушда ўлган. Онаси аввалига ҳамшира бўлиб ишлаган. Сўнг номаълум сабабга кўра ишдан кетган. Эркакларнинг кўнглини овлаш билан шуғулланган...” ва ҳоказо. Шоҳруҳга булар умуман қизиқ эмасди, лекин у бирорта сўзни ҳам қолдирмасдан ўқирди. Сабоби, унга зарур бўлган маълумот қолиб кетиши мумкин. Бора-бора қизиқиши ортди. Чунки Витянинг отаси ҳаётлиги ҳақида ёзилганди. Шоҳруҳ хаёлан ҳисоблаб чиқди. Витя Тимофеевич кўринишидан элликлардан ошганга ўхшарди. Агар унинг отаси урушда ўлганида, у қирқинчи йилларда туғилган чиқарди. Демак, унинг отаси урушга бормаган, Витя Тимофеевич ҳам кейинроқ туғилган.

Шоҳруҳ “иш”ни ўқишга, мулоҳаза қилишга шу даражада берилиб кетдики, Мария холанинг бир неча марта хонага кириб-чиққанини сезмай ҳам қолди. Бу орада Алексей амаки ҳам физиллаб дўконга бориб келди. Келтирган матоҳини стол устига тўқ этказиб қўйди. Ана шундан кейингина Шоҳруҳ бошини кўтарди.

— Боплаган эканманми? — сўради юзида бир олам қувонч билан Алексей амаки.

Шоҳруҳнинг хаёлида ҳалиям Витянинг қилмишлари гужгон ўйнаётгани боис, жилмая олмай, боши билан Алексей амакининг гапини тасдиқлади.

Мария хола пишириб-куйдирган таомини стол устига қўйгач, яна ичкиликбозлик бошланиб кетди. Орадан кўп ўтмай, чол ва кампир бутунлай маст бўлиб қолди. Шоҳруҳ кетишга ижозат сўраганида, иккиси ҳам қўлини силтади.

“Иш”ни қўлтиқлаб уйига кирган Шоҳруҳ Юлдузни тунд қиёфада кўриб, бошқа хонага ўтди ва мутолаасини давом эттирди. У Алексей амакининг ҳақ эканлигига амин бўлди. Чиндан ҳам, Витя Тимофеевич яшаб ўтган умрни бутун бошли китоб қилса бўларкан. Албатта, бунда бош қаҳрамон образи салбий бўлиб чиқар эди. Шоҳруҳ ушбу фикрга келганида, “иш”нинг ярмини ўқиб бўлганди. Соат миллари эса тунги бирга яқинлашган, Юлдуз бир марта ухлаб туришга улгурганди.

У уйғониб, ёнидаги болишда Шоҳруҳни кўрмагач, ҳайрон бўлди. Ёстиқни қўли билан силади. Муздай. Бундан чиқди, эри ётмаган. Эҳтимол, аразлаганидан бошқа хонада ухлаётгандир, деган хаёлга борган Юлдуз юпқа тунги халатини елкасига илиб, қўшни хонага чиқди. Ва ғалати манзаранинг гувоҳи бўлди. Шоҳруҳ мук тушиб ўтирибди. Ёнида бир талай қоғозлар сочилиб ётибди. Қайсидир ёзувчи қораламасига қаттиқ берилган, шунинг устида ишлаяпти гўё. Унинг хаёлини бир дақиқагаям бўлиб бўлмайди. Ижод тўхтади. Илҳом париси қочиб қолади. Ундан кейин ижодкорнинг алами келади. Жаҳли чиққанидан, безовта қилганни сўкиб беради.

Юлдузнинг уйқуси бутунлай ўчган эди. У ухлаб тургач, янада гўзаллашарди. Ҳозир ҳам жамолини кўз-кўз қилиб жилмайганча бир-бир босиб, эрига халақит бермайдиган

тарзда юриб, Шоҳруҳнинг ёнига бориб секин ўтирди. Эрининг сочини силади. Йигит чўчиб тушди. Ўгирилиб ёнида Юлдузни кўрди.

— Ухламадингми? — сўради кўнгли хотиржам тортгач (зеро, жиноятчи ҳақида ўқиётганида, одам шу оламга кириб кетади. Кўққисдан қилинган мурожаат уни чўчитиб юборади).

— Толиқмадингизми? — деди Юлдуз унинг саволига жавоб бермай.

— Соат неча бўлди? — сўради Шоҳруҳ ҳам хотинининг саволига савол билан.

— Алламаҳал.

— Нега ухламадинг ўзинг?

— Ухлаб бўлдим. Ўзингиз нималарни ўқиб ўтирибсиз?

Шоҳруҳ қизарган кўзини уқалади. Кейин қулочини кенг ёзиб, керишди.

— Витя Тимофеевич ҳақида маълумот топдим. У мени ўзича йўқ қилиб юбормоқчи. Кўрамыз, унинг каромати нима билан тугаркан?

Витя Тимофеевич ҳақидаги ҳамма нарса, албатта, Юлдуз учун ҳам қизиқ эди. Чунки Шоҳруҳ иккаласининг кейинги ҳаёти у билан боғлиқ бўлиб қолди. Лекин ҳозир Шоҳруҳнинг кўзи қизариб кетганини кўриб, ичи ачиди. Вақт бемалол пайтда одам ўзини қийнаши шарт эмас. Бугун битиришга улгурмаса, эртага охирлатар, шу билан ҳеч нима ўзгариб қолмайди.

— Жоним, юринг, энди дамингизни олинг, — деди Юлдуз Шоҳруҳнинг юзидан бўса оларкан. — Қолганини эртага давом эттирасиз.

Шоҳруҳ Юлдузни худди биринчи марта кўраётгандай, киприкларини пирпиратиб қаради.

— Ҳар дақиқа ганимат. Бир ишни бошладикми, охиригача етказиб қўйишимизга тўғри келади. Йўқса, чала қолган нарсанинг орқасидан омадсизлик бўйи чўзади. Яхшиси, аччиқ кофе дамлаб бергин-да, ўзинг ухлайвер, — деб Шоҳруҳ қоғозлардан бирини қўлига олиб ўқий бошлади.

Юлдуз қаҳва дамлаш учун кетди. Бошқа иложи ҳам йўқ эди. Кичкина чашкага қайнаган сувни қуяётганида мийи-гида кулди. “Тавба, — ўйлади у, — эркак зотига озгина паст кетсанг, дарров хўжайинлик қилишга ўтволади-я!”

Шоҳруҳ қаҳвадан бир ҳўплаб қўйди-да, тагин мутолаага берилди. Юлдуз эса, аввал диванга ўтирди, сўнг чўзилиб ётди. Бироздан кейин ухлаб қолди.

Тонг энди бўзараётган маҳал Шоҳруҳ ўзи қидирган нарсасини топди. Бошини кўтариб, ниҳоятда қизарган, толиққан кўзини юмди. “Падар лаънати, ана энди қўлга тушдинг. Олдимда мушукдай миёвлайсан, думингни ликиллатиб турасан итдай. Энди мен сенга пўписа қиламан. Энди мен сени бўғаман!” — деди пичирлаб.

* * *

— Ўлдир! — деди Раъно аламдан титраб. — Сен ҳайвон билан яшагандан кўра, ўлиб кетганим афзал!

— Шошма, — деди ранги оқарган Бўрон, — шошма. Мен ҳеч ким билан келишганим йўқ. Болаларингни, хотинингни ўзим уйингга обориб қўймоқчийдим. Шу ерга келганини яқинда билдим. Роса уришдим.

— Ҳ... ҳе... ҳе, — дея ҳиринглади Файбулло, — зўр келса, ялинаркансан-ку! Вой, бойвачча! Пулнинг қулига айланади, деб ўйлаганмидинг? Мен сенга мент эмасман муллажирингга ошиқ бўладиган! Уришганмиш, ўзи оборармиш?! Қулоққа лағмон осма!

— Нима қилаётганингни яхшилаб ўйла. Умринг қамоқда чирийди, — деди милиционерлардан бири уни кўрқитиш учун.

— Қамоқ!!! — деб Файбулло пичоқни Раънонинг кўксига қаттиқроқ босди. Тиғ учи аёл терисини озгина кесди, бироқ Раъно бақриб юборишдан тийилиб, тишини-тишига босди. Кўзидан ёши дув-дув оқаверди.

— Дадажон! — дея тиз чўкди Раънонинг кичкина қизи. — Ойимни ўлдирманг. Уларнинг ўрнига мени ўлдиринг, дадажон! Ойижонимнинг айблари йўқ! Биз қочиб келдик!

— Аввал ойингни сўяман, кейин битта-битталаб сенларни тигдан ўтказаман, ит эмганлар! — деб ўкирди Файбулло. Унинг овози эркакшода аёлнинг чинқиришига ўхшарди.

— Ака, — деди милиционерлардан бири, — сиз билан бунақа келишмагандик-ку. Болаларингизни...

— Келишувни биринчи бўлиб сенлар буздиларинг-ку, маразлар. Анавининг пулдорлигини билиб, дарров таниш-

билишчиликка ўтиб олдинглар, — деди Файбулло пичоқ ушлаган қўли билан Бўронни кўрсатиб. — Биламан, ҳозир мен манави манжалақи синглисини қўйиб юборсам, ҳамма нарсадан айриламан. Айбдор қолиб, менинг ўзимни обориб қамайсизлар. Лекин чучварани хом санабсизлар. Мен сенлар ўйлаганчалик гўл эмасман!

У гапини тугатар-тугатмас Раънонинг кичик қизи “Ой-и-и-и!” деганча шилқ этиб йиқилди. Боласининг ағанаётганини кўрган аёл:

— Қизиим!!! — деб бақириб юборди ва жон ҳолатда эрининг пичоқ тутган қўлини қайирди.

— Войдод! — ўкириб юборди Файбулло.

Шу пайт “қарс” этган овоз эшитилди ва унинг панжалари орасидаги пичоқ ерга тушиб кетди. Эрининг чангалидан чиққан Раъно югуриб бориб қизини бағрига босди.

Милиционерлар синган қўлини иккинчиси билан ушлаганча фарёд қилаётган Файбуллога ташланишди. Бироқ улар бир неча сонияга кеч қолишганди. Бўрон олдинроқ ҳаракат қилиб, куёвининг ёнига етган ва башарасига қулочкашлаб мушт туширганди. Аксига олиб, Файбулло айнан синган қўли билан ерга йиқилди. Оғриқ баттар кучайганидан жони чиқиб кетаёзди. Милиционерлар яна хезланаётган Бўроннинг йўлини тўсиб, гўё ўлим билан олишаётган Файбуллони икки ёнидан суяб, кўчага судрашди.

Онанинг силаб-сийпалаши, ўпичлари, иссиқ бағри қизалоқни ўзига келтирди. У кўзини очди-ю:

— Ойижон! — деб йиглаб юборди.

Орадан ярим соатлар ўтиб, ҳаммаёқ тинчиди. Бироқ ҳалиям барчанинг кўнгли хижил эди. Ҳали-ҳамон бўлиб ўтган воқеа таъсиридан қутула олишмаганди. Шундай эсада, Фарангиз она-болаларнинг, эрининг кўнглини олишга интила бошлади.

Чой дамлади, овқатга унади. Дастурхон ёзиш асносида Раънонинг қизлари оқ кўнгли, ҳамма ишнинг уддасидан чиқа оладиган, ширин сўз эканлигини айтиб мақтади. Бироздан сўнг анча ўзини босиб олган Бўрон ҳам бу мақтовга қўшилди. Файбуллони бепаросатларча қилган қилиғи ҳақида биров оғиз очмади. Лекин Бўроннинг бошига бошқа бир ташвиш келмоқда эди.

Овсини айтган “хушхабар”дан лов-лов ёнган Фароғат меҳмонхонага кирди-ю, тарашадай қотди. Чунки у излаган аёл ўтирганлар орасида йўқ эди. Маълум муддат каловланиб қолди. Салом берай деса, бир қанча вақт муқаддам ўзи буларни камситиб, ер билан битта қилиб кетган эди. Агар шундай қилмаганида, ҳозир бунақанги паст одамларга салом бериш у ёқда турсин, уларнинг берган саломларига алик олмаган бўларди.

— Шахло, — деди у қошини чимириб, — бир минутга қаравор, ишим бор сенда.

Эшик қарс этиб ёпилди. Қайнона-келин ва Наргиза бир-бирларига қарашди.

— Уфф! — деди Наргиза лабини буриб Фотима опага қараркан. — Ойижон, кетайлик. Ана, уйнинг эгаси келди-ю...

— Озгина шошмайлик, қизим. Шаҳлонинг ойисини уринтириб қўйдик. Энди овқатини емасдан кетсак, уят бўлар, — дея кўзини олиб қочди Фотима опа.

Ҳашаматли кийинган, аммо муомала ва ҳурмат-эътибор деган тушунчаларнинг яқинига ҳам йўламаган аёлнинг қилигидан у уялиб кетганди. Эҳтимол, айни дақиқада ўзининг аёл жинсидан эканлигига афсус чеккандир.

Юришга қийналиб, амаллаб ошхонага борган Шаҳлони Фароғат саволларга кўмиб ташлади. У нима деб жавоб қилишини билолмай, бир амакисининг хотинига, бир ойисига қаради.

— Айтавер, бемалол, қизим, — деди Хонзода гўё Шаҳлони ноқулайликдан қутқараётган бўлиб, — қаерга кетиб қолди анави хотин? Кўзлари жудаям бежомиди-ей, лекин чиройли экан.

— Қайси? — деди Шахло ҳам энди маккорликка ўтиб.

— Анави-чи, ўтирувди-ку, сизлар билан бирга.

— Билмадим, ойи.

— Балки, ҳо-жатга киргандир. Бирон ёққа кетганида биз кўрган бўлардик, шундайми? — деб Хонзода овсинига юзланди.

— Шахло, — деди ютиниб олган Фароғат, — сен ўзи ақлли қизсан. Ойинг туққани билан мениям қизимсан. Гапни айлантормагин-да, ростини айт.

— Ниманинг ростини айтаман?

— Қизим, — деди Хонзода юзига жиддий тус бериб, — аниқ сени иссиқ-совуқ қилишган, мениям. Ошга катта ойинг қараб турадилар. Биз қўшни маҳаллага бориб, ўзимизни ўқитиб келамиз. Ҳаммаси жойига тушади.

— Тўғри, — деб унинг гапини маъқуллади Фароғат.

— Меҳмонларни ташлаб кетамизми? Қолаверса, мен юришга қийналаман. Майли, борамиз, фақат ҳозирмас. Эртами, индинми... — деди Шаҳло ойисидан кўзини узмай.

— Унда айт, жоним қизим, — деб Шаҳлони кучоқлади Фароғат, — менинг ичим куйиб кетяпти. Амакинг қандай хотинни опкелди? Мен ҳам ҳали келганимда кўргандим, лекин билмаган эканман. Ким эди шу хотин?

— Билганимда айтмасмидим? Яшириб нима қилдим, билмайман. Ўзингиз айтдингиз-ку, мардикорга ўхшайди, деб. Ҳақиқатан ҳам, уйни тозалашга ёрдамлашди. Амаким иш битганидан кейин шу аёлга бериб қўясан, деб пул ташлаб кетгандилар. Пулни эгасига бердим. У кетди. Бор-йўқ билганим — шу. Энди мени қийнаманглар. Оёғим оғриб кетди. Эртароқ бориб текширтирмасам, бўлмайдиганга ўхшайди. Биров қўлтиқтаёқ ҳам обермади, — деб Шаҳло ойисига қараб қўйди.

— Ҳа-я, обераман, қизим, — деди Хонзода ялтоқланиб. Зеро, у ичидан зил кетганди. Чунки овсинининг олдида бирпасда ёлгончига чиқиб турибди. Энди бу ялмоғиз унинг устидан билганича мағзава ағдаради. Шундай бўлди ҳам.

— Хонзодахон, — деди Фароғат қошини чимириб, — билмасдан ҳар бало деяверманг. Биз ерда қолган одамлармасмиз. Сизни шу пайтгача дўст билиб келганмиз. Бир эримга тухмат қилдингиз, менга тегинди, деб. Энди унинг ўйнаши бор, деяпсиз! Уялмайсизми шундай дегани? Нима муддаонгиз бор? Менинг оиламниям ўзингизникидай хароб қилмоқчимисиз? Нега безрайиб қолдингиз, айтинг?!

— Шаҳло! — дея овозини баландлатди Хонзода ҳам. — Кириб, анави ялангоёқларингнинг ёнида ўтириб тур!

— Илтимос, — деди Шаҳло ялинчоқ овозда Фароғатга қараркан, — уришманглар. Шундоғам шарманда бўлдик. Ойим билмасдан айтиб қўйгандирлар-да, хафа бўлманг.

— Биласанми, — деди Фароғат ўшқириб, — ойинг мени

тириклайин гўрга тикди. Шу хабарни эшитганимдан бери ўзимдан кетиб қолаёзим. Ҳар қанча ёлғон гапирсаям чидардим. Лекин эрингнинг иккинчи хотини бор, деган гапга қандай чидаш мумкин? Эрта бир кун сен ҳам бировга хотин бўласан. Овсининг олдинга келиб, эринг биттасини хотин қилволибди деса, нима қиласан?!

— Бор анавиларнинг ёнига! — деб бақирди Хонзода Шаҳлога.

Қизнинг кўзидан ёш думалади. У бошини чайқаб оқсоқланганча икки овсиннинг ёнидан узоқлаша бошлади.

— Кеннойи, — деди Хонзода асабий титраб, — мен сизга ёлғон гапириб нима топаман?! Шаҳлонинг ёнида бекор айтдингиз анави гапни. У пайти мен бутунлай ақлимдан айрилгандим. Нима деяётганимни умуман билмасдим. Ташвишлар адои тамом қилганди. Бу нарсани сизга раво кўрмайман. Лекин, овсинжон, ҳозир ростини айтдим сизга. Шаҳло, балки, менинг хабарим бор нарсани билмас, унияма айблаб бўлмайди.

— Хонзодахон, одамни чалғитманг. Агар ҳақиқатан ҳам эримнинг яна битта хотини бўлса, менинг тамом бўлганим — шу.

— Унда бундай қилайлик: сиз мулла акамга телефон қилиб, қаердалигини билинг. Ўзидан ростини сўранг. Агар виждони бўлса, айтади. Йўқса...

— Ўлса ўладики, бўйнига олмайди у мараз! — деб кўзига ёш олди Фароғат. — Қайси гўрданам шу молга тегдим. Бундан кўра... Шошма, осонгина жон бериб қўярканманми?

У қўл телефонини олиб, Бўроннинг рақамини терди.

— Хўжайин, — деди кесатиб эрининг овозини эшгач, — сиз билан кўришишнинг имкони борми?

Бўрон у билан гаплашишдан аввал кўнғироқни эшитиб турган Фарангизга кўз ташлади. Кейин ташқарига чиқди.

— Нима, шу пайтгача кўрмаётганмидинг? — деди хотинининг гапидан жаҳли чиқиб.

— Кўраётгандим. Эндди “любовница”нгиз билан бирга кўрмоқчиман!

Бўрон Фароғатнинг оғзидан бунақанги гап чиқади, деб сира ўйламаганди. Зеро, ҳали бирор марта бўлсин, хотини-

да шубҳа уйғотиши мумкин бўлган иш қилмаганди. Эҳтиётсизлиги — укасиникига Фарангизни етаклаб боргани. Лекин жияни бировга гуллаб қўймайди. Буни у яхши билади. Эҳтимол, ёшлигига бориб бирон нима деб қўйгандир. Асли уни укасиникига олиб бормаса бўларкан, ҳар қалай, майда-чуйда гаплар урчимасди.

У хаёлини йиғиб олишга улгурмасдан, Фароғат заҳар соча бошлади.

— Ўйнашчангизнинг ёнидамисиз дейман, нафасингиз ичингизга тушиб кетди! — бақирди аёл.

— Ўпкангни бос! Нималар деб валдираяпсан, эшшак! — кичқирди тутақиб кетган Бўрон.

— Ҳа-а, биз эшшакмиз, ҳароми қанжигингиз фаришта!

— Қайси гўрдасан? Ҳозир бориб дабдалангни чиқараман!

— Қўлингиздан бошқа нимаям келарди?! Яхшиси, айтинг, мен бораман сиз турган жойга. Қани бир кўриб қўяй-чи, мени кимга алмашибсиз?!

Бўрон телефонни ўчирди. Асабийлашганидан юзи қизарган, вужудини титроқ босганди. Яхшиямки, у хотини билан Фарангизнинг ёнида гаплашмади. Қай аҳволга тушганини кўрмади у. Бўлмаса, бефаросат хотинининг дастидан бу бегуноҳларнинг ҳам дили хуфтон бўларди.

Бегуноҳлар! Раънода айб йўқ. Лекин Фарангизда-чи! Уям айбсизми? Бўрон нима истаса, ҳаммасини бажарди. Бўрон мажбурламади. Шунчаки унинг ўзи кўнгли бўшлиқ қилди. Кейин... Кейин Бўрон уни севиб қолди. Аввал, шунчаки, кўнглини хушлаш учун юрганди. Қараса, Фарангиз бутунлай бошқа дунё, бошқача аёл. Юз, минг, балки, ўн минглар орасида биттагина учрайди бунақаси. У Бўронни ярим сўзидан тушунади. Ҳеч қачон овозини баландлатмайди. Маънили гапиреди. Бундай қарасангиз, ҳақиқатан ҳам фариштанинг ўзгинаси.

Эҳтимол, Бўрон адашаётгандир. Фарангиз ҳеч кими йўқлиги боис ўзини шунақа кўрсатиб юргандир... Дўппини олиб ўйлаб қарайдиган бўлсак, агар Бўроннинг ташаббуси бўлмаганида, қиз ҳам ёлғиз яшар ва ҳар хил бошогриқлардан холи бўлармиди... Шу боис у ҳақоратга лойиқ эмас. Фароғатга ўхшаганларнинг эса, умуман ҳақи йўқ.

Бўрон эсини емаган. Икки дунёда ҳам кундошларни бир-бирига рўпара қилмайди.

— Қўрқаяпсизми?! — бақирди Фароғат эрининг жим қолганидан дадилланиб. Унинг ёнида турган Хонзода эса гапи тўғри чиққанидан кўзи ёниб кетди. — Агар сиз яшир-сангиз ҳам, мен топиб бораман! — бақирдишда давом этди Фароғат. — Ёнимдагилар ўша манжалақи қаерда яшашини яхши билишади.

У телефонни ўчириб, мағрурланганча овсинига қаради.

— Мен сизга ёлғон гапирмайман, дедим-ку, — дея унга мамнун боқди Хонзода.

— Раҳмат сизга! Энди яна бир илтимос. Шаҳло билади ўшанинг уйини. Бир ўртага олайлик, айтсин. Кейин нима қилишни ўзим биламан!

* * *

— Кўнгил нотинч, — деди Паровоз осмондан кўзини узиб Бомбага қараркан, — баъзан кўп нарсага кўз юмиб кетишга тўғри келади. Ҳатто биздақалар ҳам.

— Тушунмадим, — деди ҳайратдан донг қотган Бомба. — Қўрқаяпсизми? Ҳозиргина бошқача гап айтаётгандингиз, дарров ўзгардингиз. Бизнинг қонунлар темир, ҳеч қачон ўзгармайди, дегандингиз!

— Қонунга тил теккизма! Мен уни ўзгашиб туради, деб айтаётганим йўқ. Кўз юмишимизга тўғри келади, дедим.

— Думадан фарқимиз қолмабди. Бир сафар кўз юмамиз, бошқа пайт кўрмасликка, сезмасликка оламиз... Вақти келганида эса ит ҳам бир тепиб ўтадиган бўлади.

Паровоз ҳиринглаб кулди. Сўнг сигаретасини чуқур-чуқур тортди.

— Мен сендан жудаям хурсандман. Бизда қонун битта: хиёнаткор ўлади — тамом. Бу биринчиси. Иккинчиси, масаланинг тагига етмасдан жазо қўлланилмайди. Фоҳиша билан уқаловчининг гапи ҳақиқат, деб ҳеч ким айтолмайди...

— Бошқа ҳеч ким билмайди, — деб унинг гапини бўлди Бомба.

— Билади. Рамизнинг ўзи билади. Сен тез бориб, официантлик қилаётган болани ушлаб кел. Иккаламизнинг гапимиз аллақачон Рамизнинг қулоғига етиб борди.

Бомба ўрнидан қимирламади. Зеро, у Паровознинг сўзларига мутлақо тушунмаётганди.

— Нимага безрайиб турибсан, ит? Ҳозир қочиб кетади. Бориб тутиб кел анави маразни.

Бомбани чақмоқ ургандай бўлди. У ўрнидан туриб ичкарига қараб югурди. Йўл-йўлакай тўппончасини қўлига олди.

Паровоз ҳақ бўлиб чиқди. Хизматчи йигит кийиниб, орқа эшикдан чиқишга тайёргарлик кўриб турарди.

— Қаёққа ҳовлиқаяпсан? — сўради ундан Бомба мийи-гида кулиб.

“Қулоқ” негадир ҳеч нимани яширмади.

— Хўжайин тез етиб боришим кераклигини айтди, — деди у.

— Хўжайининг ким?

— Шеф-да.

— Аввал бу ёққа юр-чи, — деб Бомба унинг қўлидан ушлаб, Паровоз ўтирган тарафга етаклади. Улар икки-уч қадам босишлари билан “қулоқ” нима бўлажагини сизди ва қутилмаганда Бомбанинг қорнига мушт туширди.

— Им! — дея инграб юборди Бомба ва энкайиб қолди. “Қулоқ” боягина чиқиб кетмоқчи бўлган орқа эшик томонга югурди. Эшикни очиб, ташқарига икки қадам босди. Шунда қутилмаганда қарсиллаган овоз эшитилди. У жойида таққа тўхтади ва сўл тарафига ўгирилиб қаради. Кўзи тиниб, боши айланди, гурсиллаб йиқилди. Олайган кўзи очиқ қолди. Милидан тутун чиқиб турган тўппончани пуфлаган Паровоз қуролини шимининг орқасига қистираётганида ҳовлиққанча уйдан Бомба чиқиб келди.

— Бунинг ўрнида сен бўлишинг керагиди, латта! — деди Паровоз унга ўқрайиб.

У ҳар эҳтимолга қарши шу тарафга ўтганди. “Қулоқ” мабодо у билан Бомбадан шубҳаланган бўлса, албатта, Рамизга хабар берган ва иссиғи борида жуфтакни ростлаган бўлиши керак эди унинг назарида. Лекин “қулоқ” қочишга улгурмабди.

— Ярим соатлардан кейин, — деди Паровоз жойига бориб ўтириб пивосини симириб бўлгач, — Рамиз лайчалари билан пайдо бўлади. Жонимизни сақлашимиз керак. Ҳа, йигитларга хабар бераман, деб хомтама бўлма. У сендан аввал уларга қўнғироқ қилган. Ҳозир ҳаммаси телефонини ўчирган, бу ёққа келишга тайёргарлик кўришяпти.

Лекин ақли бор одам бундай қилмаган бўларди. Бизни алдаб ёнига чақирарди-да, тинчитиб қўя қоларди. Анави “қулоқ”қа ҳам қочишни эмас, қайтанга кузатувни давом эттиришни буюрарди.

Паровоз ўшшайди. Лабига сигарета қистириб тутатди. Бомбани илк маротаба кўриб тургандай унга бақрайиб қаради. Бомба ноқулай аҳволга тушди. Паровозда қизларнинг эҳтиросли боқишига ўхшаш нимадир бордай эди. Нигоҳини ерга қадади.

— Сен ҳаққа ўхшайсан, — деди оғзидан тутун чиқариб, — боплабди эшшак.

Бомба бошини кўтарди. Қўлига шишани олиб, пиво симирди. Шишани стол устига тўқ этказиб қўйди. Паровоз унинг хатти-ҳаракатига эътибор ҳам қилмади.

— Томга чиқ, — деди Паровоз бироз ўйланиб тургач, — Рамиз уйга яқинлашиши билан пешонасидан отасан. Фақат хато қилма. Агар бир мартада нишонни аниқ ололма-санг, ўлигинг итларга ем бўлади.

— Хавотир олманг, битта ўқ билан иккитасини ағдараман, — деди Бомба сакраб ўрнидан тураркан.

Паровоз бу сафар ҳам адашмаган эди. Орадан йигирма дақиқа ўтмай, унинг дарвозаси ёнига машина келиб тўхтади. Архат — Паровоз ҳалигача ташқарида эди. Нигоҳини бир нуқтага тикканча пиво симирар, сигарета чекарди. Машина мотори ўчганидан кейингина у тўппончасини қўлига олди. Хизматкорлардан бирини чақириб, унга дарвозани очишни буюрди. Ўзи эса ичкарига кирди. Дераза пардасини қия очиб, келувчиларни пойлади.

Аввал елкалари кенг, қора костюм-шимдаги тўрт йигит кирди. Улар бир муддат кирган жойларида туриб қолишди, сўнг яна юришди. Паровоз Рамизнинг пайдо бўлишини интиқлик билан кутди. Бироқ у кўриниш бермади.

— Бор, хўжайинингни чақир, — деди келганлардан бири хизматкор йигитга.

Хизматкор йигитнинг юраги куённики эди, шекилли, оёғи куйган товукдай уй томонга югурди. Аммо киришга улгурмади. Фижинган, нафрати ошган Паровознинг ўзи чиқиб келди. Тўппонча жойига солинган, кўйлакнинг кўкрак тугмасидан иккитаси ечилган, сочи тўзғиганди.

Унинг боқишидан келгувчи йигитлар ер билан битта бўлишди.

— Ҳа-а! — деди у газабини бўрттириб. — Энангнинг уйига келаяпсанларми гўдаиб?!

Йигитлар ундан бунақанги пўписани кутишмаганди. Шошиб, каловланиб қолишди.

— Қисталоқлар! Ишёқмас, дангасалар! Бу ерда ... еб юрибсанларми, шефни кўриқламасдан?!

— Ҳалиги, — дея гап бошлади йигитлардан бири Паровознинг кейинги пўписасидан бироз ўзига келиб, — шеф кутаяпти мошинада.

— Ит эмган, келишинг билан шу гапни айтсанг ўларминг?! — дея қичқирган Паровоз ёнидан тўппончасини олиб, унинг пешонасига тўғрилади.

Паровозга таҳдид қилиш йигитларга буюрилмаганди. Шунчаки улар зўравонни ташқарига олиб чиқишлари ва машинага ўтқизишлари зарур эди. Шу боис тўрталасиям довдираб қолди.

— Мараз! — деб қичқирди дарвозадан кириб келган Рамиз. — Ҳали сен менинг шахсий йигитларимга шунақа муомала қиладиган бўлдингми?!

У тез-тез юриб келди. Унинг ҳам қўлида қурол бор эди. Уям Архатни кўрган заҳоти отиб ташламоқчи эди. Йигитларига буюрса, уларнинг қўллари билан ўлдирса ҳам бўларди. Аммо ўзининг иштаҳаси зўрлик қилди. Қолаверса, бошқаларга ўрнак бўлсин, деб уни ўз қўли билан ўлдиришни маъқул кўрди. Бироқ у жиноий тўдани бошқара оладиган бўлиб туғилмаганди. Ўзини ҳар қанча баджаҳл, уддабурон қилиб кўрсатмасин, барибир, соддалик қилиб қўярди. Ҳозир ҳам унинг кириши мутлақо жоиз эмасди. Шундагина тирик қолар, эҳтимол, шу воқеа сабаб яна анча муддат ҳукмронликни қўлида сақлаб турган бўларди.

Рамиз кўриниш бериши билан Бомба тепкини босди. Яшин тезлигида учган темир парчаси Рамиз-Февзининг икки қоши ўртасини тешиб ўтди. Кўпчиликнинг наздида темирдан ясалган-у, ўқ тешиб ўтмайдиган, унча-мунчага жони чиқмайдиган, фақат портлатибгина йўқ қилиш мумкин бўлган Рамиз-Февзи оғиз очишга-да улгурмай, гуп этиб ерга қулади. Бир неча сониядан кейин эса жони

чиқиб кетди. Тамом-вассалом. Боягина уни орқа қилиб бу уйга кирган ва пўписадан аввал ўзларини шер билиб турган тўртала йигитнинг ҳам дами чиқиб кетди. Паровоз отмади. Агар отганида, ҳар тўрттови ҳам кўрган бўларди. Демак, Паровоз аввалдан тайёргарлик кўрган. Ҳозирча биттагина Рамиз ўлдирилди. Энди қолганларни ҳам темир парчалари билан тешиб ташлашади.

— Ўйинчоқ қуроallarнингни ерга ташлаларинг! — деб ўқирди Паровоз ранги докадек оқариб турган йигитларга.

Йигитлар шошиб қолиб, бирин-сирин тўппончаларини улоқтиришди. Шундан сўнг Паровоз ҳам “ўйинчоғи”ни жойига қўйди. Энгашиб, мурданинг кийимларини ечиб ташлади.

— Мана, кўринглар! — деди бақариб йигитларга. — Бу мараз ҳақиқий Рамизни аллақачон ўлдирган. Унинг биқинида холи бор эди. Буникида эса йўқ. Шу пайтгача нусхага қуллик қилиб юрувдинглар, ит эмганлар!

Ўқ овозидан сўнг ташқаридагиларнинг ҳаммаси ҳовлига бостириб киришганди. Рамизнинг ерда қимирламай ётиши, ўзларига қарашли бўлган тўртала йигитнинг ҳам сеҳрлангандай қотиб туриши уларнияам довдиратди. Бари сеҳрлангандай қотишди. Кейин ҳаммаси Паровознинг гапини эшитишди. Ораларида Рамизнинг ҳақиқий холини кўрганлар ҳам бор эди. Чўмилиш учун денгизга боришганида, ҳаммомда ва ҳоказо жойларда кўришганди. Бомба томдан тушиб келгунича улар қуроallarларини ерга ташлашди. Бошларини эгиб, таъзим бажо келтиришди.

— Рамиз ҳаммамизнинг устозимиз бўларди, — деди Паровоз тантанали оҳангда. — Унинг учун ўлишгаям тайёр эдик. Лекин бу мараз уни қайсидир йўл билан ўлдирган ва киши билмас ўрнига ўтирволиб, бизнинг устимизда қилич ўйнатган.

Барча унинг гапини маъқуллади. Чунки қирол ўлди, “Яшасин, қирол!” маросими кетмоқда эди.

Қолган юмуш Паровоз учун жуда осон кечди. У столга ўтирди, гуруҳнинг ҳамма йигитлари бирма-бир келиб, унинг пойига тиз чўкишди. Ҳар бири келажакда вафо билан хизмат қилажagini, мабодо онтига хиёнат қилса, ҳар қандай жазога лойиқ эканлигини билдирди. Охирида Паровоз ўрнидан турди.

Вақти келиб, ҳақиқий Рамиз пайдо бўлса, албатта, унинг ўзи ҳукмронлик қилажагини ва у бунга лойиқлигини айтди.

— Мен сизлардан ҳеч нарсани яширмайман. Рамизнинг тирик ёки ўликлигини билмаймиз. Шунинг учун мотам маросимини ўтказолмаймиз. Лекин нухани вақтида аниқладик ва ундан қутулдик. Буни байрам қилиб нишонласак бўлади, — деди гапи сўнгида.

Шаҳар чеккасидаги ўзларига тегишли ресторанга боришди. Кайфу сафо тонггача давом этди. У ерга Рамизнинг кўнглини хушлаб юрган Сония билан уқаловчи хотин келтирилди.

— Энг сезгир, фаросатли мана шу икки аёл бугун мукофотга лойиқ, — деди Паровоз ва чўнтагидан икки тахлам пул олди-да, умрида қаҳрамонлик нималигини билмаган, бунинг устига, бирор марта ҳам яхши гап эшитмаган аёлларга тутди. Улар қизариб-бўзариб, қўрқа-писа пулларни олиб, сумкаларига омонатгина солиб қўйишди. Бироз вақт ўтгач, Паровоз хато қилганини, аслида қаҳрамон бошқалигини айтиб, пулларни тортиб олиб қўяди, деб ўйлашди.

Йўқ, маишатбозлик охирлади ҳамки, улардан биров пулни қайтиб олмади. Қайтанга давраларига қўшишди. Сония Бомбанинг ёнида ўтирди. Паровознинг ҳукми шундай бўлганди.

— Мана кўрдингми? — деб гўдайки Бомба. — Биз истасак, ҳар балони қилишимиз мумкин. Дунёдаги бирор кимса бизга бас келолмайди!

Сония жилмайибгина қўйди. Агар Бомба маст бўлмаганида, ақл-хуши жойида бўлганида сираям бунақа демаган бўларди.

Базм охирлаб, ҳамма тарқалганидан кейин Сониянинг сочлари Бомбанинг болишига ёйилди. Жувон усталик билан, бирмунча эскирган эса-да, лекин синовдан муваффақиятли ўтган жозибадор сўзларини ишлатиб, кўнгли қувончга лиммо-лим бўлган Бомбанинг кўнглини овлаш билан овора эди.

Аммо Паровоз ўша тунни бедор ўтказди. Чунки эндигина ётоғига кираётганида, Рамизнинг ўлиmidан унинг италиялик ҳомийси хабар топганини ва айбдорни бир ой ичи-

да, албатта, жазолашини ва энди бу ҳудуд “молсиз” қола-жагини етказишди. Архатнинг яхшигина кайфи бор эди, аммо хабардан кейин бир соат ҳам ўтмай, карахтлиги йўқолди. Ўша италиялик мафиозга қандай қилиб яқинлашиш мумкинлиги ҳақида ўйлади. Шунингдек, у англашилмовчилик натижасида қурбон бўлиб кетишдан ҳам сақланиши зарур эди. Чунки ўша хорижлик зўравоннинг ўзи келиб, уни суд қилмайди. Ҳатто унинг одамлари ҳам бу тупроқни босишмайди. Ҳамма ишни шу ердагилар бажаради ва қурбон битта бўлади: Паровоз, бошқа ҳеч киммас!

* * *

Тушдан кейин уйғонган Шоҳруҳ гарчи якуний қарорга келган эса-да, қоғозларнинг қолган беш-олтитасини ҳам ўқиб чиқди ва галати нарсага гувоҳ бўлди. Витя Тимофеевич илгари икки марта қамоқхонада ўлган, ўликхонага келтирилган ва у ердан тирилиб чиқиб кетаверган. “Иш”-нинг охирида Алексей амаки ўзининг хулосасини ҳам ёзиб қўйганди. Агар шу бўлмаганида, Шоҳруҳ, шубҳасиз, таниш-билиши орқали катта пул эвазига қутулиб кетаверган, деган хулосага келарди. “Виталий Тимофеевич, Эдгар Гусман, Андрей Медведев, Аркадий Сарокин — ҳаммаси битта одам. Ўзининг танасини бемалол бошқара олади. У ўзи истаган пайтда мурдага айланиши ва хоҳлаганида тирилиши мумкин. Ўлганида унинг юрак уриши тўхтайдди. Табиийки, томирларида ҳам қон айланмайди. Ҳар қандай моҳир шифокор ҳам уни ўлдига чиқаради. Лекин у турманнинг махсус ўликхонасида ўзига қайта жон бағишлаб, ўрнидан туради. Унинг ўрнига бошқа ўлик ётқизиблиб ёрилади. Ашаддий жиноятчи эса, ичак-чавоғидан айрилган мурдалар билан бирга умумий қабристонга равона бўлади. Қарабсизки, озодлик нақд. Бунини уч-тўрт кишидан бошқа ҳеч ким билмайди”, дея ёзиб қўйганди Алексей амаки.

Шоҳруҳ бошқа бир қоғозга Алексей амакининг гапларини тўлалигича кўчириб олди. Сўнг сочилиб ётган қоғозларни тартиб билан тўплаб, папканинг ичига солди. Ишни нимадан бошлашни билмай боши қотди. Витя Тимофеевич у ўйлаганчалик содда эмасди. Демакки, осонлик билан уни енгиб бўлмайди. Қизлари, ота-онаси гаровга олинган тақдирда ҳам у бирорта каромат кўрсатиб, тузоқдан омон

чиқиб кетиши ва аксинча, Шоҳруҳнинг ўзини қийин аҳволга солиб қўйиши мумкин.

У чой ичаётганди. Чойи аллақачон тугаган, шундай эсада, бўш пиёлани лабига тутиб яна дастурхонга қўярди. Юлдуз бирпас кузатиб турди. Кулгиси қистади. Бироқ ўзини тутди. Бироздан сўнг эрига ичи ачиди.

— Нега ўзингизни бунчалик қийнаяпсиз? — дея сўради Шоҳруҳга тикилиб.

Шоҳруҳ ялт этиб унга қаради.

— Вазият ўйлаганимдан ҳам қалтисроқ экан. Витя Тимофеевич фақат битта одамдан қўрқаркан. У ҳам бўлса — дўсти. Падар лаънати Витя дўстининг қизини зўрлаб, кейин ўлдирган. Буни Алексей амаки аниқлаган ва шунинг учун ҳам унга тегинолмаган. Бўлмаса, аллақачон ўлдириб юборган бўларди, — деди Шоҳруҳ ва пиёлани нарироққа суриб қўйди.

Юлдуз Шоҳруҳнинг Алексей амаки билан танишлигидан беҳабар эди. Шу боисдан бирма-бир ўзи билмайдиган нарсаларни сўради. Шоҳруҳнинг юзи гоҳ жиддийлашди, гоҳ лабида табассум пайдо бўлиб, Алексей амаки ҳақида сўзлаб берди. Маълум муддатга Витя Тимофеевичнинг қўрқинчли башарасини унутди ва бироз енгиллашгандай бўлди.

— Витяни қўлга туширишнинг ягона йўли Алексей амакини ишга солиш, — деди Юлдуз диққат билан эрининг гапларини эшитгач, — бир марта у ўша аблаҳнинг оғриқ жойини топибдими, яна топади... Шошманг, орқангиздан кузатиб юрган бўлишса, демак, Алексей амакидан хабар топишган. Унинг сиз билан боғланиши нималарга олиб келишини Витя яхши билади. Бир хабар олиб келинг.

Бир неча сония хотинига қараб турган Шоҳруҳ ўрнидан турди-да, шоша-пиша ташқарига отилди. У кетиши билан негадир Юлдузнинг юраги тез ура бошлади. Бир неча марта чуқур-чуқур нафас олди. Барибир ички сиқилиш босилмади. Эшик ёнига икки марта бориб келди. Қани энди бу қурғур юрак ўзини босиб олса, типирчилагани-типирчиланган. Худди қафасга тушган қушдай. Ниҳоят эшик очилди. Ҳовлиққанча Шоҳруҳ кириб келди. Унинг кўзи олайган, хансираганча нафас оларди.

— Ўлдиришибди, — деди у ҳаяжонини босолмай, — хотини икковини сўйиб кетишибди. Қўл-оёқларини бўлакларга бўлиб ташлашибди. Барча қўшнилари тўпланишган, фақатгина биз беҳабар ўтирган эканмиз. Анави падар ланнати икки йигит нима қилиб ўтирибди уйда? Кўзларини телевизордан олишмайди.

Дарвоқе, болалар хонасида Шоҳруҳ билан Юлдузнинг ҳимояси учун икки йигит хизматга шай эди. Улар фақат буйруқ берилганидагина хоналаридан чиқар, эр-хотиннинг гапларига мутлақо аралашмасди. Шунча гап-сўз бўлиб ўтди. Улар бўлса, миқ этишмайди. Манқурт дейсан, ундан бошқасимас. Бошқа бўлганида забони бўларди, калласи ишларди, оёқлари юарди. Шоҳруҳ уларни унутмаётганиди. Айниқса, охириги икки кун ичида. Ундан олдинги кунлари зериканида улар билан бирга қарта ўйнаганди.

Ўзлари ҳақидаги гапни эшитган йигитлар югуриб хоналаридан чиқишди.

— Маймунжон еб ўтирибсанларми, маразлар?! — деб бақирди Шоҳруҳ. — Қанақанги латта, тепса-тебранмассанлар, шундай экан, босиб ўтирмайсанларми уйларингда?! Бу ёқда пишириб қўйганмиди?!

— Секинроқ, — деди Юлдуз эрини тинчлантириш учун.

— Кўрмайсанми буларнинг аҳволини? Подъездда икки одамни ўлдириб кетишаркан-у... Ҳе, иккалангниям туққан...

— Намунча?! — деди қизариб кетган Юлдуз. — Сал ўзингизни босинг!

Шоҳруҳ унга ўқрайиб қараб қўйди-да, Бахтиёрга қўнғироқ қилди. Куни кеча у билан гаплашганди. “Ока, бозорга чиқиб тирикчиликни қилаверайликми? Нафас олишимиз ҳам зерикарли бўлаяпти. Ҳарна одам шамоллайди-да”, деганди Бахтиёр. “Кесатишни энангга қиласан”, деб шу заҳоти уни узиб олганди Шоҳруҳ. Сабаби, унинг асаби жойида эмас, чигаллик устига чигаллик чиқиб турибди. Бунинг учун кимдир балога қолиши керак-ку! Ана шу балога қолган Бахтиёр бўлганди кеча.

— Зерикаяпман, деганмидинг? — деди Шоҳруҳ Бахтиёрнинг овозини эшитиши билан.

— Зериктирмайдиган қилиб қўйдингиз-ку, ока, ўтирибмиз босиб, — дея жавоб қилди Бахтиёр кулиб.

— Унда тухуминг жўжага айланиб кетади, кеча бир рекламани кўрувдим. Футбол бор экан, ўн беш минут ичида етиб кел, шамоллаб келамиз, — деб Шоҳруҳ телефонни ўчирди.

Энди унинг галати қилиқлари Юлдузни ажаблантирмай кўйганди. У эрининг гапларига кулди. “Бу одам илгаридан шундай бўлган ёки жуда тез ўзгарган”, дея хаёлидан ўтказди, сўнг:

— Кўп ноаниқ гапираяпсиз, бу ҳам шубҳа уйғотади, — деди.

— Ҳақиқатан ҳам бугун футбол бўларкан, бориб томоша қиламиз, баҳонада гаплашиб оламиз, — деди бироз чиройи очилган Шоҳруҳ.

— Ҳозир чиқиб кетишингиз бироз ноқулай. Пастдагилар подъезддан чиқадиган ҳар бир одамдан шубҳаланишди. Яхшиси, ўзича хўжайин бўлиб олганларга телефон қилиб, сизни безовта қилмасликларини сўранг, — дея эрининг кўзига боқди Юлдуз.

— Менимча, бу нарса аллақачон айтилган. Йўқса, уйимизнинг ҳамма ёғини ағдар-тўнтар қилиб ташлаган бўлишарди. Бўпти, мен кетдим. Эҳтиёт бўлиб ўтир.

Шоҳруҳ чиқиб кетди. Юлдуз негадир бўшашиб қолди. Тўғриси, ўксинди. Илгари сира бунақанги бўлмаганди. Айниқса, бундан уч-тўрт ой илгари. Ўшанда Юлдуз ҳаддан зиёд мағрур эди. Бировни, айниқса, эркакларни менсимасди. Одамзоднинг ожиз нусхаси деб ўйларди. Аёлларни жуда устун кўярди. Ҳар жиҳатдан: маккорликда, ақллиликда... Ўйлардики, вақти келиб бутун дунёни аёл бошқаради. Эркак зоти оила ташвишидан нарёғига ўтолмай қолади. Лекин ҳозир адашганини ҳис этиб турибди. Бир эркак қошида унинг ўзи бошини эгди. Энди ўша эркак нима деса, ҳаммасини қилади. Оддий итоаткор аёл.

Шоҳруҳ машинага ўтирганидан кейин ҳам Бахтиёрга тузук-қуруқ гапирмади. Фақат стадионга кираётиб ёнма-ён ўтирганларида топшириқ берди. Витя Тимофеевичнинг онаси, отаси ва опа-сингилларини тезда қўлга олишни ва бир жойга тўплашни буюрди. Иш шунчалик силлиқ бўлиши керакки, бирор зог ҳам сезмасин.

Бахтиёр гол урилайётган вазиятда ҳайқирини асносида:

“Кўнглингиз хотиржам бўлсин, ҳаммасини хамирдан қил сугургандай бажарамиз”, — деди.

Шоҳруҳ аввалдан футболга кўпам қизиқавермасди, шу боис битта коптокнинг ортидан қувиб юрган йигирма иккита одамни томоша қилиш зерикарли туйилди.

— Шуям ўйин бўлдими?! Жонингни бериб ўйнамайсанми, жарақ-жарақ пулни олганингдан кейин! — деди атайин бақариб.

Кейин ўрнидан туриб стадионни тарк этди.

У футбол томошасига бориб келишига бор-йўғи ярим соат вақт сарфлади. Шоҳруҳнинг тез қайтиши Юлдузни ажаблантирди.

— Тинчликми, тез қайтибсиз? — дея сўради.

— Ёқмади, — деди Шоҳруҳ Витя Тимофеевичнинг телефон рақамини тераркан. Чақирув товуши бўлаётган маҳал хотинига кўз қисди. — Энди телефон қилиб, пўстагини қоқсак ярашади.

Витя Тимофеевич негадир гўшакни кўтармади. Бундай кезлари ўжарлиги кўзийдиган Шоҳруҳ қайтадан рақам терди.

— Сендан хафаман, — деди Витя Тимофеевич саломаликсиз.

— Аслида мен сизга худди шу гапни айтмоқчийдим. Инсофни унутиб қўйганингизни ҳам кўшимча қилиб қўйсам ёмон бўлмасди.

— Адашмасам, Роман Фёдорович сени “ёшгина дўстим” деб атарди. Мен ҳам шундай десам рухсат берасан, деган умиддаман.

— Гапни чувалаштирманг. Шартмиди мен яшайдиган уйда қотиллик қилиш? Мақсадингиз нима ўзи? Қилаётган ишингизни бутун дунёга жар солиб билдириб қўймоқчимисиз?

— Индамасам, ашаддий жиноятчига чиқариб қўясан.

— Гўлликка солманг ўзингизни. Ортимдан одам қўйганингиз...

— Ҳаддингдан ошма! Ким деб ўйлаяпсан ўзингни?! Ҳозир мен Москвадаман! Эртадан кейин пешинда етиб келасан! Кўпроқ дам олиб юборибсан шекилли?! Ҳозир ёнингга йигитлардан бири боради. Нима иш қилишингни тушунтиради.

Витя Тимофеевич шундай дея бирдан алоқани узди. Шоҳруҳ кўнглига тугиб қўйган гапни айтолмай қолди. Алам қилганидан телефонини деворга тоблаб урди. Сўкинди. Бир марта дакки эшитгач, Шоҳруҳ уйга келиши билан унинг ёнида пайдо бўладиган йигитларга юзланди.

— Кўчага чиқларинг, кейин бошқа районга ўтиб, Бахтиёрга телефон қиласизлар. Айтинглар, ишни ҳозирданок бошласин. Вақт жудаям тигиз! — деди.

Йигитлар кетишгач, ўн дақиқа ўтмасдан эшик кўнги роғи жиринглади. Юлдуз эшикни очганида, рўпарасида озгин, кўзойнакли пешонасини ажин босган қирқ ёшлар атрофидаги бир киши турарди.

— Мен шу ерда Шоҳруҳ билан учрашишим керак эди, — деди у фавқулодда бўғиқ, кўпол овозда.

— Киринг, — дея унга йўл бўшатди Юлдуз.

Шоҳруҳ ҳали-ҳануз асабини жиловлай олмаганди. Ҳатто Юлдузга ҳам Витя Тимофеевичнинг гапларини баланд овозда айтганди. Бирдан кўзойнакли кишининг ёқасидан олди.

— Ўлдираман! — деди бақариб.

— Иккимизнинг ажалимиз бир кунда келади, деб сира ўйламаган эканман, — деди шу ҳолдаям ҳиринглашга уринган киши. — Менинг исмим Борис. Шунчаки Боря, деб чақирсанг ҳам розиман.

У Шоҳруҳни масхара қилаётганга ўхшарди. Бундан унинг баттар қони қайнади. Жағига уриб, иягини майдалаб ташлагиси келди.

— Қўйинг, нега келганини билинг аввал, — деди Юлдуз эрининг қўлидан ушлаб.

— Ниҳоятда ақлли қайлигинг бор экан, — деб Юлдузни мақтаган киши бўлди Боря.

— Гапир, — деди унинг ёқасидан зўрға қўлини олган Шоҳруҳ.

Борис дарров қўйнидан битта конверт олиб, унга узатди.

Шоҳруҳ конвертни очиб қаради. Сурат. Икки киши тушган. Бири аёл, иккинчиси эркак. Ҳар иккови ҳам жилмайиб турибди. Эр-хотинга ўхшайди. Расмга тушган жойлар қандайдир денгиз бўйлари. Эркак ҳам, аёл ҳам чўмилиш кийимида.

— Олег Козлов. Олтмиш иккинчи йилда туғилган, —

дея изоҳ бера бошлади Боря, — ёнидагиси ўйнаши. Ўтган йили ёзда Дубайда суратга тушишган. Сен шу одамни йўқ қилишинг керак. Албатта, аввал оиласини. Улар Санкт-Петербургда туришади битта ўғли билан. Козлов бизни алдаган. Ҳозир Амстердамда. Қочиб юрибди. Яқинда яшаш манзилени топдик. Оиласи билан ўзига тўрт кун ажратилган.

— Одам эмассанлар! — деди жаҳли чиққан Юлдуз. — Бола билан аёлда нима гуноҳ?

— Ишимиз шунақа, — деди унга ўшшайиб Боря иккала қўлини ҳам ёнига ёзаркан.

— Ишинггаям... — сўкинди Шоҳруҳ.

— Билганинг, — деди Борис бамайлихотир ва чўнтагига қайта қўлини тикиб самолёт чиптасини олди. — Бирга учамиз. Шунинг учун сенга чиптани беришим шартмас. Ҳа, яна битта гапни айтиб қўяй, уйингдан ҳеч қаерга қимирлама. Акс ҳолда буйруқни бошқа одам бажаради-ю, хонимчанг мурдангни юртингга олиб кетиш ҳақида бош қотиришга мажбур бўлади.

— Қўрқитмоқчимисан мени?! — деди қўли мушт бўлиб тугилган Шоҳруҳ.

— Қандай хоҳласанг, шундай тушун, — деб Борис ортига бурилди-ю, уйдан чиқиб кетди.

Шоҳруҳнинг вужудидан тер қўйилар, асаб толалари тараңглашган, кўзлари олайган, қўллари мушт бўлиб тугилганди.

— Шоҳруҳ ака, ўзингизни босинг, — деди унинг аҳволидан хавотирлана бошлаган Юлдуз, — ҳамма нарсага чора бор. Улар адашаётганликларини ҳали билишганларича йўқ. Қайтанга шундай қилганлари маъқул.

— Қандай қилиб ёш болани ўлдираман?! — деди жаҳл отидан тушолмай қийналаётган Шоҳруҳ.

— Сиз сираям ундай қилмаслигингизни яхши биламан. Юринг, аввал ўзингизни босиб олинг, кейин ҳаммасини икковлашиб ҳал қиламиз.

Юлдуз эрини ўпиб қўйди. Сўнг қўлидан етаклаб уни меҳмонхонага бошлади.

Бу сафар унинг ўзи Шоҳруҳга ароқ қўйиб берди. Шундай қилмаса бўлмасди. Чунки йигитнинг қайнаган қони

томирларини ёриб юбориши ҳеч гап эмасди. Шоҳруҳ бостириб-бостириб икки пиёла ичганидан кейин бироз ўзига келди.

— Сиз Москвага етиб боришингиз билан мен ҳам бу ердан кетаман. Демак, у ёғига сиз эркинсиз. Фақат бир илтимос, ниҳоятда эҳтиёт бўлинг...

Юлдуз гапини давом этказолмади. Ўхчиди. Ювиниш хонасига югурди. Қайт қилди. Шоҳруҳ унинг пешонасидан ушлаб турди, юзини ювишга ёрдамлашди. Юлдуз ўзига келгунича бироз вақт ўтди.

— Учинчи кун, — деди ҳолсизланиб қолган Юлдуз эрининг бўйнидан қучаркан.

— Нима учинчи кун? — сўради ҳайрон бўлган Шоҳруҳ.

— Уч кундан бери аҳволим шу.

— Йўғ-э, нега унда мен билмайман?

— Хотинингизга эътибор бермайсиз, — деб ним табасум қилди Юлдуз.

— Ёмонроқ нарса еб қўйганмидинг?

— Мен ҳам аввал шундай деб ўйлагандим. Лекин энди бўйимда борлигини сезиб турибман.

* * *

Хонзода бўлажак қудаси ва унинг қизи олдида яна шарманда бўлди. Шаҳло уялмасдан ойисининг кўзига ошкора тик боқиб:

— Бунчалар пасткашсиз! — деб юборди.

Хонзода бўшашди, ҳеч кимга сўз қотмасдан индамай хонани тарк этиб, юқори қаватга чиқди. Бир хаёл ўзини осмоқчи бўлди, аммо журъати етмади. Жойига юзтубан ётганча ўксиб-ўксиб йиғлади. Бу пайт пастки қаватда жанжал авжига чиққанди. Фароғат Шаҳлонинг қўлини сиқиб ушлаб олганча:

— Сени қарғиш урган! На отани биласан, на онани! Бир қанжиқни деб шунчалик оғзингни булғайсанми, уятсиз?! — деб бақирарди. Шаҳло йиғлар, кўзидан дув-дув ёш оқар, ҳеч бир сўз айтмасди. Охири Фотима опа Шаҳлонинг аламли кўз ёшларига ортиқ қараб туролмай, жанжалга аралашишга мажбур бўлди.

— Нега ҳеч нарсадан хабари йўқ қизга ёпишиб олдингиз? Бўлди-да энди, бечора қизни эзиб юбордингиз-ку! Э, садқай аёл кетинг-эй! — деди овозини баландлатиб.

Фароғатнинг бошига биров гурзи билан ургандай бўлди. Киприкларини пирпиратиб Фотима опага қараб турди-да, газаб билан устига бостириб бора бошлади. Унинг вазоҳатини кўрган Наргиза дарҳол олдини тўсди.

— Қоч, манжалақи! — деди Фароғат қичқириб.

Бу ҳақоратга Наргиза чидаб туролмади. Ўзи ҳам сезмаган ҳолда рўпарасидаги аёлнинг башарасига тарсаки туширди. Агар шу заҳоти Фотима опа қизини четга тортмаганида, Фароғат Наргизанинг сочига ёпишар, силлиқ таралган қоп-қора узун сочлар бирпасда унинг чангалида хор бўларди. У аламига чидолмай Фотима опанинг ёқасини гижимлади.

— Ўзингизни босинг, қизим билан гаплашишни менга қўйиб бераверинг, — деди Фотима опа йиғламоқдан бери бўлиб.

— Мен сен ялангоёқларга ҳали кўрсатиб қўяман! Сенлар ўзларингни ким деб ўйлаяпсанлар?! Менга тенглашмоқчи бўлаяпсанларми?! Йўқол бу уйдан икковинг ҳам! — дея жони борича бақирди Фароғат.

Бу тўполондан қутулишнинг ёлғиз йўли эртароқ бу ердан кетиш эканлигини Фотима опа яхши тушуниб турарди, ҳатто илгарироқ кетмаганига афсус ҳам қилди. Бир-биридан қўпол ҳақоратлар ёмғири остида у эшикдан қизини етаклаб чиқаркан, ҳеч нимани эшитмаслик учун иккала қулогини ҳам кафти билан маҳкам бекитиб олди. Шу алфозда катта кўчага чиқиб машина тўхтатди. Уйига етиб боргачгина боши биров гурзи билан тинимсиз ураётгандай лўқиллаб огриётганини ҳис қилди. Рўмоли билан маҳкам боғлаб, устма-уст дори ичсаям кор қилмади.

Ором олиш илинжида ётоғига кириб жойига ётган Фотима опа мажбуран кўзини юмди. Энди бошидаги оғриқ етмагандай, кўз олдида бўлиб ўтган шармандали манзара қайта гавдаланди. Бошқа нарса ҳақида ўйлаб, кўрганларини эсидан чиқаришга ҳарчанд уринмасин, фойдаси бўлмади.

Шаҳло эса ундан-да баттар азоб чангалида эди. Фотима опа билан Наргиза кетганидан кейин ҳам Фароғатнинг қарғиши тинмаганди. Шаҳло билан ёлғиз қолгач, баттар жағи очилди. Зумда Шаҳлони фоҳишага, у яшаган уйни

эса фоҳишахонага айлантирди. Бу билан ҳам қаноатланмай, қайнукаси ва овсинининг шаънига мағзава ағдарди. Шунда ҳам унинг хумори босилмас, нима қилиб бўлса-да, бу ердан бутунлай голиб бўлиб чиқиб кетишни истарди. Аммо Шаҳлонинг жим туриши, юзини бекитиб олиб юм-юм йиғлаши истаги амалга ошишига тўсқинлик қилаётгандай эди. Қанийди, ҳозир Шаҳло ҳам унга сапчиса, у ҳам қарғаса, гўрига гишт қаласа-ю, жанжал янада авж олиб, Фароғат унинг сочларини битталаб юлса!

Оғзи заҳарли кўпикка тўлган Фароғат ниҳоят чарчади. Гапиришгаям мадори қолмагач: “Илойим, ҳаммангнинг таъзияннга келайин”, деди у қарғиш сўнгида ва чиқиб кетди. Тинчгина эмас, албатта. Томоқ йиртишга ҳоли қолмаган эса-да, эшитса илон пўст ташлайдиган сўзларни мингирлаб айтганча кетди.

Шаҳлонинг аъзойи баданига титроқ кириб, боши айланди. У секин гилам устига ўтирди. Шу билан бош айланиши ўтиб кетса керак, деб ўйлаганди, лекин ўтмади. Аста-секин кўзидан ҳам мадор қочиб, қовоқларини-да кўтаришга чоғи келмагач, ёнига ағанади ва шу бўйи ҳушидан кетди. Бундан бир неча дақиқа олдин қиёмат кўпган хондонга бирдан жимлик чўкди.

Иккинчи қаватда йиғлай-йиғлай ахийри ухлаб қолган Хонзода галати тушлар оғушида эди. Оққушлар билан қандайдир денгиз соҳилида сайр қилиб юрарди. Гоҳ-гоҳида қушлар унга патларидан инъом қилишар, Хонзода эса патларни кўм-кўк сувга улоқтирар ва бундан ўзгача завқ оларди.

Аста-секин замин узра қоронғилик этагини ёйди. Чўчиб уйғонган Хонзода кўрган тушидан сармаст ҳолда пастки қаватга тушиб, юз-қўлини ювди-да, ошхонага кирди. Бирон егулик пишириш тараддудида аввал қозонни очиб қаради. Бир қозон палов тегинилмаган турибди. Совиб қолган. Шунда бирдан қош қўяман деб кўз чиқараёзган каромати хаёлига келди. Қизини эслади, лекин у ётган хонага боришга шошилмади. Аввал қозоннинг тагига олов ёқди. “Шаҳло ўша ялангоёқлар билан бирга кетган бўлса керак. Ҳайронман, шу қиз на дадасига, на менга ўхшади. Дадасининг уруги нобопроқ эди-да, айниқса, анави кичкинаси...

Йўқ, униси яхши эди, ўзимни ўзим алдаёлмайман-ку! Кўнглим кетувди, ёқтириб қолувдим. Лекин ўзига-ўзи қилди. Айтганимга кўнганида, егани олдида, емагани кетида, хоҳлаганини кийиб, хоҳлаганини ечарди. Бечора ўлиб кетган бўлса керак”, дея ўйлади.

У меҳмонхонага кирди. Қоронгида ҳеч нима кўринмасди, фақат аллақандай ҳид келарди. Хонзода чироқни ёқмади. “Умр бўйи чўмилмасаям керак бу ялангоёқлар, уйимни саситиб кетишибди”, дея хаёлидан ўтказди у ва эшикни ёпди, ичкарида қимир этмай ётган Шаҳлони кўрмади.

У ошхонага кириб, ошхўрлик қилди, сўнг чой ичди. Бир хаёл қизи билан телефонда гаплашмоқчи бўлди, лекин дарров ниятидан қайтди. Бироз ўтгач, зерикди. Ўзи уюштирган тўс-тўполон ёдига тушиб, жанжал нима билан ниҳояланганига қизиқиши ортди ва энди овсинига телефон қилмоқчи бўлиб турганида, дарвоза кўнғироғи жиринглади. У бирдан деворга осиелик соатга қаради, унинг миллари кечки тўққизни кўрсатиб турарди. Эринибгина ўрнидан туриб, дарвоза ёнига борди. Унинг кичик табақаси очиқ эди. “Лаънатилар, очиқ ташлаб кетаверишибди-да, ўғри-пўғри кириб ҳамма ёқнинг ағдар-тўнтарини чиқариб ташлаганида нима бўларди?” — дея ўйлади. Жуда безовта бир аҳволда турган Муродга кўзи тушгач эса бирдан асаб толалари таранглашди.

— Ҳа-а, — деди газабини зўрға ичига ютиб, — Шаҳлони олиб кетганларинг камлик қилганмиди?

— У шу ерда қолган. Тез кўришим керак, телефонга жавоб бермаяпти, — дея сочини бармоқлари билан тез-тез тарай бошлади Мурод. Одатда, у жуда ҳаяжонланиб кетса шундай қиларди.

— Нима, уйларингга бормабдими? — деди хавотири оша бошлаган Хонзода.

— Йўқ, ойим айтдилар, шу ерда қолган экан. Анави битта хотин бор экан-ку...

— Ё тавба, уйда йўқ-ку! Жаҳл устида...

Хонзода шоша-пиша ортига қайтди. Ошхонага кирибоқ қўл телефонини олиб овсинига кўнғироқ қилди. Аммо у кўтармади, ўчириб қўяверди.

Хонзода меҳмонхонага югурди. Чироқни ёқиб, гилам устида чўзилиб ётган қизини кўрди-ю чинқириб юборди:

— Шаҳло!!!

Мурод ҳам у билан изма-из келганди. Унинг юраги орқасига тортиб кетди. Югуриб борганча севгилисининг бошини кўтарди.

— Сенга нима бўлди? Кўзингни оч, Шаҳло! — деди йиғламоқдан бери бўлиб.

Шаҳлонинг рангсиз юзида мутлақо ўзгариш сезилмасди. У ҳатто нафас олмайётганга ўхшарди.

— Тирик... Тирикми?! — деди қизининг ёнига яқинлашишга қўрқаётган Хонзода.

Мурод саросималаниб аёлга қаради. Унинг боқиши шунақанги қаҳрли эдики, Хонзода беихтиёр ортига тисланди.

— Ҳозир... Ҳозир сув олиб келаман, — дея ошхона томон югурди у. Бир неча сония ичида пиёлани сувга тўлдириб келди.

Юзига намлик теккач, Шаҳлонинг лаблари қимирлагандай бўлди.

— Жоним, кўзингни оч. Мен Муродман. Келдим. Илтимос, мени кўрқитма, ҳозир юрагим ёрилиб кетади, — деди йигит титраганча.

Шунда қизнинг киприклари пирпиради, сўнг уларнинг орасидан ёш сизиб чиқди.

— Мурод ака, — деди қиз ожиз товушда.

— Яратганга шукур! — деди Мурод қувониб, сўнг қизни даст кўтариб ташқарига йўналди.

Хонзода карахт эди. Йигитнинг нима қилаётганини онгига сиғдирилмасди. Қолаверса, у Муроднинг қаҳрли қарашидан жудаям қўрқаётганди. Агар ҳозир бир оғиз гапириб қўйса, йигит унинг жонини суғуриб оладиганга ўхшарди. Бундан бошқа ҳам яна нимадир бор эдики, Хонзода: “Ҳой, қаёққа олиб кетаяпсан?” — демоққа чоғланарди-ю, аммо тили айланмасди.

Ҳаммаси тушдагидай зумда содир бўлди. Дарвозагаям чиқолмаган Хонзода сўппайиб уйда қолаверди. Нафақат қолди, балки эшик ёнида ҳайкалдай қотди. Беш, ўн, йигирма дақиқа ўтди, у қимирламади. Ҳеч нимани ўйламайди, ҳис этмайди, мисоли ҳайкал. Фақатгина бир истак бор:

тушига қайтса, оққушлар, оппоқ қушларни кўрса, уларнинг патидан бир дона юлиб олиб, қулоғига қистириб қўйса.

Оёғи толиқди. “Уфф!” деб ичидан нафас чиқарди аёл. Ана шундагина идрок этдики, беш-бегона йигит унинг қизини опичлаб кўтариб кетди. Туғиб вояга етказган она эса каловланганча қолаверди оғзидан суви оқиб.

У уйга қайтиб кирди. Ҳамма хоналарни бирма-бир кўриб чиқди. Ниманидир қидирди, лекин сира тополмади. Ўша нарса нималигини ўзи ҳам билмасди, аммо қидираверарди. Охирги кирган жойи ошхона бўлди. Музлаткични очиб, бўшаган ароқ шишасига кўзи тушди. Шоша-пиша қўлига олиб ичмоқчи бўлди-ю, бир қултум ҳам шайтон суви йўқлигини кўриб йиғлаб юборди. “Бунча омадсиз нота-вонман, ҳеч қурса шу ўлгурдан бўлганда нима қиларди?” — деди пичирлаб. Шу заҳотиёқ шиша девор томонга учди. Қарсиллаган товуш чиқиб, ҳамма ёққа шиша синиғи сочилди.

Ниҳоят нима қилиш кераклигини англаган аёл хонасига кириб кийинди: лабини қип-қизил қилиб бўяди, кўкраги кенг калта қўйлагини кийди, юзига, бўйнига атир сепди. Сандиқни очиб, тобора чўғи камайиб бораётган пуллари-дан бир сиқим мингталикни сумкасига солди.

У ресторанга кириб борганида хўрандалар сони анча камайиб қолганди. Столга ўтириши билан илк буюртмаси ароқ билан газак бўлди. Хизматчи қиз ажабланди. Зимдан аёлга бошдан-оёқ қараб, лабини буриб қўйди. Чунки роса ўзига оро берган Хонзоданинг оёғида уй ичида кийиб юриладиган шиппак бор эди.

Ярим соат (ҳа, ундан бир дақиқа ҳам кўп эмас) Хонзодани маст қилишга етиб ортди. Иягига қўлини тираганча бошини эгиб ўтирган аёл тинимсиз гапирарди. Гапини бошқалар тугул, ўзиям тушунмасди. Ора-чора хаёлан кимлар биландир уришиб ҳам қоларди. Унинг бу аҳволидан хизматчи қиз усталик билан фойдаланди. Хонзодага олиб келинган овқат, спиртли ва салқин ичимлик, газак — буларнинг ҳаммаси ҳисоблаб чиқилганда, ўн фоизлик хизмат ҳақи билан ўн беш минг сўмдан ошмасди. Лекин у эллик мингни кўртдай санаб олди. Бу ерда ишлаётганларнинг

одати шунақа эди. Қайсики хўранда кўп ичиб қўйса, хизматчи билан кассир унинг чўнтагини обдан қоқиб олишарди.

Шу кечани Хонзода кимлар билан ўтказганини билмайди. Ресторандан чиққани эсида, қолгани хотирасида сақлашиб қолмаган. Лекин қулогидан эркакларнинг қий-қириқлари кетмайди, кўз олдидан кимларнингдир жун босган гавдалари ўтади. Бошқа ҳамма нарса туман ортида эди.

Кимларнингдир қар-ғиши, лаънатлашидан сўнг кўзини очди. Атрофга қаради-ю, даҳшатга тушди. Чунки бекатдаги ўриндиқ устида ётар, ҳамма ёғи лой, кийимлари йиртилган, оғзидан қўланса ҳид келарди.

— Афтинг курсин, шарманда! Сендақаларнинг дастидан кўчага чиқолмайдиган бўлиб қолдик. Ҳе, сени катта қилган ота-онангни!.. — деб сўкинарди олтмишлардан ошиб қолган бир киши. Ундан сал нарида турган бир жувон ҳам тинимсиз Хонзодани қар-ғарди. Уч-тўртга қиз эса мутлақо унга қарамас, қиқирлашиб кулишарди.

Хонзода адоий тамом бўлди. Ўрнидан турибоқ бекатдан узоқлашди. Юраётганида билдики, кўйлагининг этаги умуман йўқ.

— Вой шўрим, энди нима қилдим?! Уйимга қандай етиб оламан?! — деб инграганча йўл четидан уятини яширайдиган нарса қидирди (ҳеч қурса, сумкаси бўлганида ҳам майли эди, уям қаерларда қолиб кетган). Ҳартугул, каттароқ газета парчаси эпкинда пирпираб турган экан, олибоқ этагини ёпди.

Ёнидан машиналар зувиллаб ўтар, бирортаси тўхтаб демасди. Хонзоданинг хўрлиги келар, кўзидан ёши селдай оқарди. Йигирма дақиқалар шу аҳволда тургач, эски “Москвич” гийқиллаб унинг оёқлари остига тўхтади. Хонзода шоша-пиша эшикни очиб, орқа ўриндиққа ўтирди.

— Акажон! — деди ялинчоқ овозда соқоллари ўсиб кетган, қирқ ёшлар атрофидаги эркакка. — Мени уйимгача обориб қўйинг. Роса абгор қилиб ташлаб кетишди. Йўқ деманг. Қанча сўрасангиз, бераман.

Ҳайдовчи ўгирилиб унга қаради, шундагина Хонзода унинг кўзойнагини кўрди.

— Оббо! — деб юборди ҳайдовчи. — Кўз қурғур яна панд берди-ку!

Хонзоданинг тиззалари дир-дир титрар, юраги гупиллаб урарди.

— Худо хайрингизни берсин. Илтимос!.. — дея умид кўзлари билан қараб турарди у ҳайдовчига.

— Худони тилга олма. Ҳақинг йўқ. Сендақалар Худони билармиди?! Сендақаларни аёл туққанига ишонгинг келмайди. Мошина эски, тир-қиши кўп, лекин шу мошина-ниям саситиб юбординг-а! Кўзим унчалик яхши кўрмайди, шунинг учун тўхтагандим. Бу аҳволингда бирон жойга оборолмайман. Туш, сенинг пулингниям кераги йўқ! — деб бақирди “Москвич”нинг эгаси.

— Йўқ! — деди бирдан Хонзода. — Агар уйимга обориб ташламасангиз, мошинангизда ўтиравераман! Милисага сиз мени шу аҳволга солганингизниям айтаман! Ҳеч нимадан тап тортмайман. Ўзингиз шарманда хотинлигимни айтиб турибсиз, шундай экан, уйимга обориб мендан қутуласиз!

— Тушимга алламбалолар кириб чиқувди, бекоргамас экан. Қайси гўрда турасан?! — сўради ҳайдовчи.

Хонзода шошганча манзилини айтди.

Уйга кириб олишнинг ҳам ўзи бўлмади. Биринчидан, қўшниларидан иккитаси кўчада гаплашиб туришарди. Иккинчидан, унинг калити сумкасида эди, сумка эса йўқолган. Бахтига, дарвозанинг пастки бурчагида ёриқча бор эди, аввалдан у ерга, эҳтиёт шарт, калит яшириб қўйиларди. Буни фақат Хонзода билан эри биларди. Аёл ўша калитни олиб дарвозани очишни ҳайдовчидан илтимос қилди. “Москвич” эгаси шу ерга етиб келгунларича хаёлан Хонзоданинг гўрига гишт қалаб келганди. Аммо ҳашаматли икки қаватли уйни кўргач, бирдан фикридан қайтди, ҳатто аёлга ачинди ҳам. “Бечорани бойлиги учун шу аҳволга солиб кетишган экан-да”, деган ўйга борди ва аёлнинг илтимосини дарров бажарди.

— Мен тушмайман, шу аҳволда тушадиган бўлсам, қўшниларим бир умр гапиришади. Машинангизни ичкарига ҳайданг, — деди Хонзода эркакдаги ўзгаришни кўргач.

Ҳайдовчи сўзсиз уловни дарвозахонага ҳайдади.

Хонзода дарров пастга туши-ю, кўчадан уларнинг ҳовлиси томонга бурилган машинани кўрди. “Мулла акам”, дея пичирлади унинг лаблари ва Бўрон машина моторини

ўчириб эшикни очгунича бир неча сония жойида туриб қолди.

* * *

— Ўзимнинг жоним! — Шоҳруҳ Юлдузни маҳкам қучоқлаб лабига лабини босди.

Юлдуз кўзини юмиб олди. Айни лаҳзадан лаззатлироқ онлар йўқ эди унинг учун. Янгилик Шоҳруҳни жудаям қувонтиришига у ич-ичидан ишонарди. Фақат буни эри қандай қабул қилишини билиш унга жудаям қизиқ эди. Ўпиш, албатта, янгилик эмас, лекин Шоҳруҳ яна нимадир қиладики, у шодликдан осмонга парвоз этади!

Бир неча сониялик бўсадан сўнг Шоҳруҳ уни даст кўтарди. Юлдуз унинг бўйнидан қучоқлаб олди.

— Менга ўгил туғиб берасан, хўпми?! — деди йигит ва уни чирпирак қилиб айлантира бошлади.

— Вой, нима қиляяпсиз? — қийқирди Юлдуз. — Ҳозир йиқилиб тушамиз. Менга ичингиз ачисин!

— Йўқ, аввал сен ўгил туғиб бераман, деб ваъда бер! — деди Шоҳруҳ.

— Худонинг бергани! — деб жавоб қайтарди қиқирлаб кулаётган Юлдуз.

— Худо менга, албатта, ўгил беради. Сен туғиб бераман де!

— Хўп! Хўп! Сизнинг айтганингиз бўлақолсин!

— Ура! — ҳай-қирди Шоҳруҳ Юлдузни ерга қўяркан, сўнг хотинининг лабидан чўлпиллатиб ўпич олди. — Бундан бу ёғига жудаям эҳтиёт бўл, хўпми?!

— Жиннивой! — деди Юлдуз эрининг бўйнидан маҳкам қучоқларкан. — Ўзингиз биринчи бўлиб тартибни бузаяпсиз-ку!

— Қанақа тартиб?

— Чирпирак қилиб айлангирдингиз-ку!

Шоҳруҳнинг бирдан юраги орқага тортиб кетди. Хотинининг елкасидан ушлаб шошиб сўради:

— Бошинг айланмадимиз? Ўзингни яхши сезаяпсанми?!

— Ҳозирча...

— Ҳозирчани қўй, ҳар доим де!

— Хўп. Бунисини кечираман, лекин бошқа бундай қилмайсиз, хўпми?!

— Сиз нима десангиз, шу бўлади, хоним. Кулингизман, истаганингизни буюраверинг.

— Жиннивой! — деди Юлдуз жилмайиб ва эрининг юзидан чўлпиллатиб ўпиб қўйди.

Янгилик бир тарафдан Шоҳруҳни хурсанд қилган бўлса, иккинчи томондан кўнглининг бир чеккасида гашлик пайдо бўлди. Юлдуз оғироёқ бўлмаса, унча-мунча қийинчиликларни бемалол енгиб кета олади. Лекин ҳозирги шароитда унга анча оғир бўлиши аниқ. Шу боис гарчи янгиликни нишонлашини айтиб икки қадаҳ ароқ ичган эса-да, аслида кўнгил гашлигини унутиш истаги кўпроқ бунга сабаб эди.

Унинг кайфи ошди, чунки бироз аввал ҳам ичганди. Йигитларининг хонасига кирди. Стол устидаги бир қути сигаретага кўзи тушиб, беихтиёр ундан бир донасини олди-да, лабига қистириб тутатди. Лекин тутунни ичига ютмади. Чекишни билмасди. Оғзида тутунни бироз ушлаб туриб, сўнг пуфлаб юборарди. “Бор-йўғи бир кундан зиёдроқ имкониятим бор. Шундан фойдалансам-фойдаландим, йўқса, энг пасткаш жиноятчи бўламан ёки ўлиб кетаман тугилажак фарзандимни ҳам кўрмасдан. Акаларим мени кўришдан ор қилишади. Мурдамни олиб боришгандаям кўмишмайди. “Сен кўмишинг керак! Йўқ, сенинг вазифанг!” — дейишиб ўзаро тортишади. Қизиқ, мотам маросими ҳам можарога айланаркан-да”. Хаёл сураётган Шоҳруҳнинг юзидан ним табассум пайдо бўлди. Шу пайт хонага Юлдуз кирди.

— Муборак бўлсин! — деди у жилмайиб йигитнинг кўлидаги сигаретага ишора қиларкан.

— Эй, — дея бармоқлари орасига қаради Шоҳруҳ ҳам, — болалар ташлаб кетишган экан. Кулдонга эзиб қўймоқчийдим.

— Оббо, қулоқсиз болалар-эй, тутатиб ташлаб кетишибди-да! Яхшики каравотнинг устига ташлашмабди, йўқса, ёниб кетармидик!.. — Юлдуз эрининг кўлидаги сигаретани олиб кулдонга эзди. — Агар яна бир марта кўрсам, сиздан жудаям хафа бўламан. Чунки ўғлимга “мана шу отанг” деб кашандани кўрсатолмайман-ку.

— Бўлди, бошқа бундай оғир гуноҳнинг яқинига ҳам йўламаймиз.

Эртаси куни тонгда Бахтиёр кўнғироқ қилди. Сирлигина, жўнгина қилиб: “Кеча роса маишатнинг додаси бўлди, бунақаси аввал сираям бўлмаган. Ҳалиям маишатдан бош кўтарганимиз йўқ. Сизни роса қидирдик, лекин тополмадик. Соат саккиз бўлмай хотинингизнинг қўйнига кириб кетаркансиз-да, ошна”, деди. Юлдуз ҳам уйғоқ эди. Эрининг кўксини силаганча бир нуқтага термилиб ётарди. У ҳам Бахтиёрнинг гапларини тўла эшитди. “Вой сабил”, деди кулиб.

— Ишқилиб зўр бўлдими? — сўради номигагина Шоҳруҳ.

— Зўр ҳам гапми, даҳшат! Сарик сочлисини кўрганингиздами?! Имм! — дея жавоб қайтарди Бахтиёр шўх овозда.

— Секинроқ, овсар! Юлдуз эшитиб қолади. Майли, кейин гаплашамиз, — деб Шоҳруҳ телефонни ўчирди.

— Индамаса, жа ўзларингдан кетасизлар, — деди Юлдуз аразлаган киши бўлиб юзини бураркан.

— Анавилар хитланмасин деб...

— Биладан. Бошқа гап қуриб қолганмиди? Сарик сочли эмиш, — деди-ю бирдан кулиб юборди Юлдуз.

Айтилган пайтда Шоҳруҳ билан Борис Москвага учиб кетишди. Шоҳруҳ ҳамроҳини манзилга етгунларича кузатди. У Витя Тимофеевичнинг одамлари Бахтиёр иккисининг суҳбатини эшитганини сезганди. Бошқача бўлиши ҳам мумкин эмас, чунки Шоҳруҳнинг телефонига “қулоқ” қўйилгани аниқ. Айтилган ҳар бир сўз ўн марталаб таҳлил қилинган. Мабодо шубҳаланишганида, Борянинг хатти-ҳаракатидан маълум бўларди.

— Москвада қариндошинг йўқми? — сўради Боря самолёт қўнишга ҳозирлик кўраётган маҳал.

— Йўқ, нимаиди? — деб олдидаги журнални варақлай бошлади Шоҳруҳ.

— Шунчаки аввал келганмисан-йўқми, шунга билиш учун сўрагандим. Балки сенга шаҳарни кўрсатарман. Томоша қилса бўладиган жойлари жудаям кўп.

— Беш йил аввал келганимда хуморимдан чиққунча айланганман. Дўстим шу ерда қурилишда ишлайди. Гишт-ни қаймоқни кесгандай кесади ўзиям. Сен умрингда гишт кесганмисан?

— Бе, нималар деяпсан? Қўлингга ушлаганмисан, деб сўра. Менинг отам ресторан директори бўлган, бобой солиқчиларга кўз-қулоқлик қилиш билан шуғулланган. Шундай экан, уларнинг боласи арзанда бўлади-да.

— Арзанда эмас, “қулоқ” бўлади, — деди Шоҳруҳ кулиб.

— Тушунмадим.

— Тушунмаганинг ҳам яхши. Энди камарингни тақиб ол. Уч марта огоҳлантиришди, — деб суҳбатга нуқта қўйди Шоҳруҳ.

Айни лаҳзада у қилинажак ишлар ҳақида бош қотира бошлаганди. Аввало, Юлдузнинг қаердалигини билиши керак. У Шоҳруҳни кузатиш учун машинага ўтирди, аммо аэропортгача етиб келмади, йўлда тушиб қолиб, бошқа ёққа кетди. Келишув шундай бўлганди. Чунки аэропортга келса, Витя Тимофеевичнинг одамлари гаров сифатида ушлаб қолишлари мумкин эди. Худди шундай бўлишини Витя Тимофеевичнинг йигитлари безовталаниб қолишлари билан сездириб қўйишди. “Ҳаммангнинг энангнинг қорнига!.. — дея ўйлади ўшанда Шоҳруҳ. — Сенлар нима қилишни ўйлаётганларингда, мен тагларинга сув қуйиб улгурган бўламан. Ҳамманг суяксиз оёгингдан нарини кўрмайсан”.

Шундан сўнг секин жуфтакни ростлайди, асирларни бориб кўради. Кейин... Кейинига Худо пошшо!

Уларни икки йигит кутиб олди. Саломатликларини сўрашди. Мулойим оҳангда тавозе билан гапиришди. Гўёки ресторандаги официантлардай. Хушмуомала-ю хушфезл, бирдай табассум қилиб туради. Худди юзаси сокин оқаётган дарёга ўхшайди, оёгингни чуқурроқ ботирсанг, тортиб кетади.

Аэропорт ҳовлисида қоп-қора “Мерседес” хизматга шай турарди. Ўтирсанг тамом, елдай учади.

Боря орқа ўриндиққа — Шоҳруҳнинг ёнига ўтирди. Ярим кеча, атроф зулматдан иборат. Машинанинг олд чироклари гўё зулматни кесиб йўл очиб бораётганга ўхшайди. Шоҳруҳ эслади. Мусо пайгамбар денгиз ёнига келиб ҳассасини олдинга чўзади, шунда денгиз иккига бўлиниб йўл очилади. Худонинг кароматини қаранг!

Йигирма дақиқалар ичида машина шаҳарга кириб кел-

ди. Дунёнинг бундай улкан шаҳрига Шоҳруҳ биринчи келиши эди. Томоша қилгиси келарди, лекин машина ойнасидан бир мартаям ташқарига қараб қўймади. Ўриндиққа суянганча кўзини юмиб олди. Гўё толиққан, бироз мизғиб оладигандай. Биров унинг оромини бузмади. Фақат магнитофондан қандайдир оғир кўшиқ тараларди. Бу ҳам одамни элтиб, уйкуни келтиради.

— Мана, етиб келдик, — деди “Мерс” тўхтаганидан сўнг Боря.

Шоҳруҳ гўё уйқудан уйғонгандай кўзини очиб атрофга аланглади: пештоқига “Чайка” деб ёзилган ресторан ёнида тўхташибди.

Ичкарида ҳеч ким йўқ экан. Фақат ўртадаги стол шоҳона безатилибди. Дастурхонда чумчуқ сугидан бошқа ҳамма нарса бор. “Бола ўлдиришдан аввал роса қорнимни тўқларканман-да”, — хаёлидан ўтказди Шоҳруҳ.

— Бир одамга шунча нарса жудаям кўплик қилади, чамамда, — деди у ўзига ажратилган жойга ўтиргач.

Боря соатига қаради.

— Роппа-роса ўн дақиқа олдин келибмиз. Бироздан сўнг ҳеч бир стул бўш қолмайди. Ҳа, сенга ажойиб сюрприз бор. Тайёргарлик кўриб тур. Тагин юрагинг ёрилиб кетмасин, — деб ўшшайди Боря.

— Сюрпризларингга кўникиб қолганман. Менимча, ажаблантиролмасанглар керак, — жавоб қилди Шоҳруҳ стаканга минерал сув қуяркан.

— Бўпти, кўрамиз.

Улар бошқа гаплашишмади. Боря сигарета чекди ва ўрнидан туриб бутун зални айланиб чиқди. Шоҳруҳ сюрприз нималиги ҳақида бош қотирди. Хаёлига тез-тез Бахтиёр келаверди. “Эҳтиётсизлик қилиб қўлга тушиб қолдимкин? Агар шундай бўлса, ҳамма ёқнинг дабдаласи чиқади. Унда ягона йўл — жуфтакни ростлаш... Эҳтимол, азарлар билан тил топишиш керакдир. Ўшанда булар таслим бўлишга мажбур бўлишар... Кўраверайлик-чи”, дея ўй сураркан, бармоқлари билан столни чертди.

Борис айтган ўн дақиқа ҳам ўтди. Ҳеч ким кеч қолмади. Қора костюм-шим кийган кишилар бирма-бир келаверишди. Албатта, уларнинг орасида Витя Тимофеевич ҳам

бор эди. Унинг ёнида ниҳоятда сулув қиз келар, жуда юпқа кўйлак кийганидан барра кўкси ўзини кўзқўзлаб турарди. Лабида табассум, Витя Тимофеевичнинг қўлини кучиб олганди.

— Қахрамонимиз мана шу йигит, — деди Витя Тимофеевич қизга Шоҳруҳни таништираркан, — галати бола. Тўгриси, менда ўзгача қизиқиш уйғотган. Ва албатта, бунақа йигитлар ҳамма вақт ҳурматимга сазовор бўлишади. Исми... Исмини айтишга, тўгриси, қийналаман. Шунинг учун “Шурик” деб қўя қолай. Ўтироз билдирмайсанми?

У Шоҳруҳга юзланди.

— Йўқ, албатта, — жавоб қилди Шоҳруҳ мумкин қадар ўзини хушчақчақ кўрсатишга уриниб.

— Бу хонимнинг исми эса Ирина, — Витя Тимофеевич ёнидаги қизга ишора қилди, — соҳибжамол, эндигина ўн еттидан ўтди.

— Танишганимдан хурсандман, — деди Шоҳруҳ кулиб.

Шу заҳоти Ирина ўпиш учун қўлини йигитга узатди. Шоҳруҳ ҳали бирор марта даврада бундай қилмаганди. Йўқ, Оксана ҳам ўзининг жозибали қараши билан бўса олишга қўлини берганди, аммо у вақтда атрофда бегона йўқ эди.

Ҳамма стол атрофига ўтирди. Витя Тимофеевич шампан виноси тўлдирилган қадаҳни қўлига олиб ўрнидан турдида, тост айтди.

— Бир пайтлар давлат мафияси олдида биз жамиятнинг кераксиз, оддий жиноятчилари эдик, — деди у томоғини қириб олиб. — Ҳа, у даврларда амалдорлар бизни яқинига йўлатишмасди. Галати томони, давлат бор-йўғи етти-саккиз кишидангина иборат эди. Энди унинг сафи кенгайди. Қарашса, биз ҳам керакмиз. Дарров ёнларига қўшишди ва асосий ишни биз бажариб келаяпмиз. Улар ҳамма замонларда бўлгани каби, халқчил, оппоқ кишиларга айланиб олишди. Шунинг билан бирга, биздай одамлар билан ҳам ҳисоблашишга мажбур бўлишяпти. Ҳозир мен сизларга “оила” мизнинг янги аъзосини таништираман, — у Шоҳруҳга юзланди. — Тур ўрнингдан, Шурик.

Шоҳруҳ ўрнидан турди. “Борянинг сюрпризи шу бўлса керак”, дея ўйлади ҳамда ўтирганларга бирма-бир жилмай-

иб қараб чиқди. Ирина билан кўзлари тўқнаш келган маҳал эса қиз кўзини қисиб қўйди.

— Албатта, бу йигит ҳали бир қанча синовларимиздан ўтиши керак. Шундай бўлса-да, мен унга жудаям катта ишонч билдираман. Ўйлайманки, у мени уялтириб қўймайди. Қани, Шурик учун ичайлик!

Витя Тимофеевичнинг таклифидан сўнг қадаҳлар бирига урилиб жаранглади.

Орадан йигирма дақиқалар ўтгач, Витя Тимофеевичнинг қўл телефони жиринглаб қолди. У ким биландир гаплашди, юзида табассум пайдо бўлди, шу орада Шоҳруҳга қараб жилмайиб қўйди. “Хоним етиб келган бўлса, киритинглар!” — деди шўх овозда.

Шоҳруҳнинг хаёлига лоп этиб Оксана келди. “Падар лаънати, шу етишмай турувди”, дея хаёлидан ўтказиб, ликопчадаги газакдан оғзига солди. Аммо бир неча сониядан сўнг эс-хушини айирар даражадаги воқеа содир бўлди. Ресторанга худди Ирина каби юпқа кўйлак кийган, кўйлагининг кўкраги ҳаддан зиёд очиқ, сочлари байрамона безатилган қиз кириб келди. Шоҳруҳ уни кўриши билан ўрнидан туриб кетди. Чунки ишва билан қадам ташлаб келаётган қиз Юлдуз эди. Шоҳруҳни гўё чақмоқ урди. Ўз-ўзидан қўллари мушт бўлиб тугилди.

Шу пайт Витя Тимофеевич столни айланиб ўтди-да, олқиш садолари остида жозиба маликаси — Юлдузни ширин сўзлар билан қаршилаб, лабига лабини босди.

* * *

Қайноғаси машинадан тушгунча Хонзода ўзини тутиб олди ва ҳайдовчига:

— Сўраса, пул олиб келдик, денг! — деганча уй ичкари-сига югурди. Хонасига киргач, шоша-пиша устидагиларни ечиб отди. Бошқа тўғри келган кўйлагини кийди. Юзини апил-тапил ювганидан кейин пастки қаватга тушди. Бу маҳал Бўрон дарвозахонада Хонзода билан бирга келган ҳайдовчини сўроққа тутарди:

— Қаердан келдинглар? Нима қилдинглар? Нега мошинангизни бу ёққача ҳайдадингиз? Кимсиз?..

Ҳайдовчи ёлгон гапираман деб сира ўйламаганди. Хижолатдан қутулиш учун шундай қилди. Ахир жувон ярим

ялан-ғоҷ ҳолда уйига кириб кетди. Бу эса бу ерда турибди. Иккаласини кўрган одам нима деб ўйлаши мумкин? Ҳартугул аёлнинг ўзи гапни нимадан бошлашни айтиб кетди. «Йўлда келаётувдим. Биттаси сумка кўтариб турган экан. Кўл кўтарди. Тўхтадим. Чиқди. Сумкасида пул борга ўхшадди-ёв. Шунга ичкаригача ҳайдатди», деди. Агар Бўрон келинини дарвозахонада кўрмаганида, эҳтимол, ҳозир ҳайдовчининг гапларига ишонарди ҳам. Лекин у Хонзодани кўрди. Кийимсиз... Бўғиб ўлдирса ҳам ҳақи кетади. У ёқда укаси бир аҳволда ётибди. Бу ҳароми эса билган номаъқулчилигини қилиб юрибди. Фароғатнинг “сайраш”ларидан ҳали ўзига келолмаганди.

Туни билан жанжал бўлди. Бўрон аччиқ устида хотинининг юзига бир-икки шапалоқ тортди. Авваллари хезланишининг ўзи етиб-ортарди. Лекин бу сафар синалган усул фойда бермади. Қўлини ишга солди. Аммо бу ҳам кор қилмади. “Ўша манжалақини топасан. Мен кўраман. Қани, қаери мендан ортиқ экан?!” дея айюҳаннос солди... Чарчаб ҳолдан тойгунча қарғанди. Қарғишлари орасида Хонзодани тилга олиб ўтди. Шунда Бўрон билдики, “касал” мана шу укасининг уйдан орттирилган. Шу боис саҳарлабдан келди. Эртароқ “касал”га дори бериб, тузатишни мўлжал қилди. Аммо келди-ю, бутунлай бошқа манзаранинг гувоҳи бўлди.

Бир бора Хонзода тухмат қилди. Фароғатга «Эрингиз менга тегинмоқчи бўлди», деди. Ана шу сабаб Бўрон ҳозир ҳеч нима қилолмаётганди. Жони ҳалқумига келган, келинини ҳайдовчига қўшиб, мажақлаб ташлашга-да тайёр эди. Аммо кўрқди. Хонзода қилиши мумкин бўлган шармандалиқдан кўрқди. Иштонини ечиб, унинг бошига кийгизса, сўнг дод-вой солса... Хонзоданинг қўлидан бундай иш келади. Бир марта қилди-ку, яна бир марта шунақанги томоша кўрсатиш унга чўт бўптими?!

— Мулла ака, — деди уйдан чиққан Хонзода илжайиб, — келинг.

— Манави нима қилиб турибди бу ерда? — сўради зўрга ўзини босиб турган Бўрон ҳайдовчини кўрсатиб.

— Бир нарса оп келувдим. Укангиз тайинлагандилар. Қўшниларимиз роса гийбатчи. Кўриб қолишса, ҳар бало дейишади. Шунга машинани ичкаригача киритишга маж-

бур бўлдим, — деб киприкларини пирпиратди Хонзода гўё хайрон бўлгандай.

— Шунақамиди?.. Яхши қилибсиз-да, келин. Мен шундоқ ўтиб кетаётгандим...

— Уйга кириб, — деди Хонзода унинг гапини бўлиб, хайдовчига илтифот кўрсатган кишидай жиддий қараб, сўнг қўлидаги пулни унга узатди: — Роза бўлинг.

Хайдовчи рози бўлмай қаёққаям борарди? Индамай уч минг сўмни чўнтагига солиб, машинасига ўтирди.

Бўрон ҳам бошини ҳам қилганча уловига ўтирди-ю, дарди ичида жўнаб кетди.

Хонзода чуқур нафас олди. Шошиб дарвозани ёпганидан кейин уйига кирди. Узоқ чўмилди, кейин ётоғига кириб каравотига чў-зилди. Шу кўйи ухлаб қолди.

У кейинги беш кун мобайнида остона ҳатлаб кўчага чиқмади. Овқат қилиб еди, телевизор кўрди, ухлади. Бировга қўнғироқ қилмади. Ҳаммадан аразлаганини кўрсатиб қўймоқчи эди. Лекин унгаям биров қўнғироқ қилмади. Ҳолинг қандай, деб сўрамади. Мана шуниси алам қилди. Унияям онаси, отаси бор эди, қариндош-уруғ... Улар ҳам майли, тўққиз ой не азобларда қўтариб юриб дунёга келтирган қизи-чи?! Хонзода тўлиқиб кетди. Баттар аксланди: “Бир умр шу уйдан чиқмайман. Ўламан, тамом-вассалом”, деди ўзига-ўзи. Хўрлиги келди. Йиғлади.

У амаллаб яна тўрт кунни ўтказди. Йўқ, бир марта уйдан чиқиб дўконга борди. Егуликлар билан бирга тўрт шиша ароқ ҳам сотиб олди. Аввалига маст бўлгунча ичди. Ўша куни телевизор ҳам ёқиғлиқ қолди. Кейинги кун боши оғриганди, кечга бориб бир пиёла ичди. Шу унга одат бўлди.

Узлатдаги аёл ўн биринчи бор қуёш уфққа парвоз қилганида эрини эсга олди. “Ҳеч бўлмаганда, шу одамдан ёруғлик чиқар”, деб ўйлади у.

Бир жойда ётаверса, одам шунга ҳам кўникиб қоларкан. У азоб билан ювиниш хонасига кириб жўмракни очди. Оқаётган сувга термилди. Охирги марта қачон юзини юганини эслаёлмади. Чуқур хўрсиниб қўйди.

Ўзига оро бериш учун тошойна қаршисига келиб кўрдики, кампирдан фарқи қолмабди. Қовоқлари, пешонаси,

юзиди бир қанча ажинлар пайдо бўлибди. Санамоққа чоғланди. Ҳисоб етти-саккиздан оша бошлағач, хўрлиги келди. Кўзидан ёш чиқа бошлади. Кафти билан артди. Сўнг лаб бўёғи ва упа-эликни ишлатди...

У дарвозадан ташқарига чиққанида муздай ҳаво юзига урилди. Ўпкасини тўлдириб симирди ва бир-бир босганча катта йўл томон юриб кетди.

Хонзода ҳали касалхонага киргани йўқ эди. Таксидан эндигина тушганди. Кўзи бирдан эрига — Содиқ акасига тушди. Ҳаяжонланганидан кўкси тез-тез кўтарилиб туша бошлади. Унинг ёнига югурди. Севгилисини кўрган, ўн еттидан ўтиб, ўн саккизга қадам қўйган қизчадай:

— Содиқ ака! — дея қичқирди.

Дарвоздан чиқиб, ёғоч оёққа суянганча сўл тарафга кетаётган эркак таққа тўхтади. Секин овоз келган тарафга ўгирилди.

Турган-битгани романтика. Содиқ урушдан қайтган қаҳрамон, Хонзода уни бир неча йиллар интизорлик билан кутган севиқли ёр!.. Бошқача бўлиши мумкин эмас.

— Содиқ ака! — қич-қирди яна Хонзода ва югурганча келиб эрининг бўйнига осилди.

— Шу пайтгача қайси гўрда эдинг? Тузалганимдан кейин келдингми, ит эмган?

Бу романтиканинг давоми. “Урушдан қайтган эр”нинг гапи.

— Ўлиб кетганим билан ишинг йўқ...

— Унақа деманг, дадажониси, — дея изиллаб йиғлашга тушди Хонзода, — сизсиз кундуз ҳам зулмат бўларкан! Тамом бўлдим! Адо бўлдим!..

Содиқ хотинининг бошини кўксига босди.

— Сен ҳали ҳамма нарсани билмайсан, — деди чуқур хўрсинганидан кейин, — дўконларнинг ҳаммасидан айрилдик. Солиқчилар тўғри касалхонага келишди. Мусодара бўлади ҳаммаси... Мен йўғимда болалар ўйин қилиб ташлашибди... Уйимиз ҳам сотиладиганга ўхшайди. Бўлмаса, мен қамаламан.

— Нима?! Дўконлар, уй... Ҳаммаси-я?! — деди ҳайратдан кўзлари олайиб кетган Хонзода. — Бирпасдами?!

— Уйга борайлик, — деди бир жойда қаққайиб тураверганидан оёғи толиққан Содиқ. — Чарчадим.

Содиқ икки соатдан кўпроқ кўзини юмиб ётди. Тез-тез хаёлига Шоҳруҳ келаверди. Башараси қон, кўзидан дув-дув ёш оқади. Акаларига ялинчоқ нигоҳ билан қарайди. Қараш ионасиникига ўхшаб кетади.

— Хонзода! — деб бақариб юборди у ётган жойида.

Хонзода узоқда эмасди. Шундоққина ёнида ўтирганди. Эрининг тўсатдан қичқаришидан чўчиб тушди.

— Нима гап?! Ёмон туш кўрдингизми?! — дея сўради кўкрагига туфлаб қўйиб.

— Шоҳруҳ телефон-пелефон қилмадимми?!

— Йўқ.

— Ўғирлик қилганмиди у?

— Нега сўраб қолдингиз?

— Билмадим. Ўғирлик қилганмиди, йўқми?!

Хонзода кўрқиб кетди. Эри худди унинг ҳамма қилмишидан хабардордай эди.

— Мен сизга ёлгон гапирармидим? Нима қилган бўлса айтдим-да ҳаммасини, — деди у. Гапи сохта чиққандай тўйилди ўзига. Ҳозир эри ўрнидан сапчиб туриб, уни дўппослаб кетадигандай, қочиш тараддудини кўра бошлади. Содиқ эса тагин хўрсинди ва бутунлай бошқа нарсани сўради.

— Уйда қанча пул бор?

— Пул... Ҳар қалай, яшашимизга етади, дадажониси... Ҳа-а, одамни кўрқитасиз-а, дадаси, нега уйни сотарканмиз? Ана шу пулларни ишлатамиз. Майли, пул кетса-кетсин, обрў кетмасин...

Содиқ секин бошини кўтариб хотинига қаради.

— Бор, дўконга чиқиб ароқ оп кел, бўлмаса давлиям кўтарилиб, ўлиб қоламан. Эй Худо, нима гуноҳим боридики... — деди Содиқ ва яна кўзини юмиб олди.

Ароққа Хонзода ҳам шериклик қилди. Баравар ичиб, баравар гапиришди. Бирови дардини дастурхон қилаётганда иккинчиси кўз ёш тўкиб турди. Содиқ ҳам илк маротаба хотинининг ёнида йиғлади. Ўғил-қизини эслаб йиғлади. “Ҳаммасига Шоҳруҳ айбдор!.. Унақа укам йўқ менинг! Ойим туғруқхонадан адаштириб оп келган ўша нонкўрни!” деб қичқирди. Кейин нима гуноҳи учун Худо уни шу кўйга солганини бўзлаб-бўзлаб, кўзидан ёши селдай оқиб, муштумини полга уриб-уриб айтди. Увиллаб юборди. Унга

Хонзода ҳам кўшилди. Эр-хотин — кўш хўкиз биргалашиб йиғлаб Худога ялинишса, дардлари ариб, қушдай енгил бўлиб қоладигандек эди, назарларида. Ниҳоят маст бўлишди. Бирови шарққа, бирови ғарбга оёқ узатган эр-хотин хуррак ота бошлашди.

Беш кун тугал ичишди. Бирининг соқоли ўсди, иккинчисининг сочи тўзғиди. Кўзларига ароқдан бўлак ҳеч нима кўринмай қолди.

Олтинчи кун суддан одам келди. Чақирув қоғози бериб кетди. Содиқ бормади. “Баринг порахўрсан”, деди.

Орадан ўн беш кун ўтди. Яна уни чақирди. Яна бормади. Ўн беш кун аввалги сўзлари эсида қолган экан, “элчи” узоқлашмасдан гапига шимини ечиб зормандасини илова қилиб юборди.

Аммо учинчи марта келганлар аввалгиларидай қоғоз ташлаб кетишмади. Бир йўла Содиқнинг ўзини машинага босиб олиб кетишди. Содиқнинг дўқ-пўписалари, ялиниб-ёлворишлари фойда бермади. Келувчилар шунчалик тошбағир эканки, жинни қиёфасига кирган, сочлари тўзғиб, кўзлари қизарган, кўйлаги йиртиқ, бўйнидаги кирлари кўриниб қолган Хонзодани думалаб йиғлашга ҳам кўйишмади.

* * *

Бундай манзарани кўргандан кўра уни чопиб ташласин эди. Йўқ, бунақада азоб хийла енгил бўлади. Терисини шилиб, жароҳатга туз босишсин, сўнг ҳар битта аъзосини кесиб олишсин эди. Рози эди у. Юрагининг эгаси, орзусидаги, никоҳидаги қиз... Ёлгоннинг бундан-да тубан, мараз шакли бўлмаса керак... Юлдузнинг кўнгли айниганди. У Шоҳруҳга бола туғиб бериши керак эди.

Витя Тимофеевич бутунлай бошқа нарсадан умидвор эди. Шоҳруҳ қизни кўрган заҳоти ўрнидан сапчиб туради. Кўлига илинган нарсани олади. Қизни ўлдирмоққа чоғланади. Бироқ ўйлагани бўлмади. Тўғри, Шоҳруҳ ўрнидан турди. Рюмкани гижимлаб синдириб юборди. Кейин Витя Тимофеевични ҳайрат кўчасида қолдириб, ўзи жойига ўтирди. Соф ўзбек тилида: “Ҳаммангнинг қонингни ичаман”, деди.

Бу баччагар энди ётиб қолгунча ароқ ичади, деб ўйлаганди Витя Тимофеевич, аммо у адашди. Шоҳруҳ бор-

йўғи бир қадаҳни ичганидан кейин иштаҳа билан овқатла-
нишга тушиб кетди.

Юлдуз Витя Тимофеевичнинг тиззасига ўтирди. Эркак-
нинг юзини нозик қўли билан силади. Эркаланди. Ши-
риндан-ширин гаплар айтди. Ҳаммасини Шоҳруҳ эшитиб
ўтирди. Аммо бошини кўтармади. Овқат ейишни тезлатди.

— Шурик, — деди Витя Тимофеевич атай унинг эъти-
борини жалб қилиш учун қизнинг очиқ белини силаркан.

Шоҳруҳ ейишдан тўхтади. “Яна нима демоқчи бу иф-
лос?” — дея хаёлидан ўтказиб Витя Тимофеевичнинг кей-
инги гапини кутди. Ва шундагина билдики, ўтирганлар-
нинг ҳаммаси жим. Биронтаси ҳам “ғинг” деган товуш
чиқармайди. Фақат Юлдуз билан Витя Тимофеевич бир-
бирини эркалаяпти, Шоҳруҳ эса овқат ейиш билан овора.
Аслида у оғзига нима солаётганини ҳам сезмаётганди. Қони
қайнаган, бир ҳамлада атрофидагиларни мурдага айланти-
риб ташлашни ўйламоқда эди.

— Менинг ёшгина дўстим, сенинг бир неча кундан бери
оч юрганингни билмаган эканман. Билганимда аллақачон
қорнингни тўйгазишларини буюрган бўлардим. Юля, ях-
шимас, шундай йигит туз тотмай юрса-ю, сен бепарво
бўлсанг.

Шоҳруҳ Витя Тимофеевич ўзига тикилиб сўзлаётганини
ҳис этиб ўтирар, санчқи ушлаган қўли титрарди.

— Мен бунинг очофатлигидан беҳабар эканман. Беш
дақиқа ичида қанча нарсани еб ташлади. Бунақада ҳамма-
мизни банкрот қилади, — деди Юлдуз кулги аралаш.

— Ўчир, манжалақи!

Шоҳруҳнинг сўзлари тишлари орасидан чиқди. У ўрни-
дан турди. Витя Тимофеевич томонга бир марта ҳам қараб
қўймасдан эшик тарафга шитоб билан юриб кетди. Ташқа-
рига чиқиб, муздек ҳаводан ўпкасини тўлдириб нафас олди.
Кейин эшикбон йигитларнинг биридан сигарета сўради.
Чекиши ўша-ўша: оғзини тутунга тўлдириб чиқаради.
Кўриқчи йигитлар унинг чекишини кўриб кулишди. Шу
билан бирга қуролларининг дастасини маҳкамроқ ушлаш-
ди. Чунки ҳозир Шоҳруҳдан ҳар балони кутиш мумкин
эди. Шоҳруҳ беш-олти қадам сўлга юрар, сўнг яна орқаси-
га қайтар, оғзидан тинимсиз тутун пуркарди. Унинг хаёли-

ни эгаллаб олган ХИЁНАТ миясини кемирмоқда эди. Бориб келиш йигирма дақиқадан зиёдга чўзилди. Ҳар дақиқада биттадан сигарета кулга айланди. Шундаям Шоҳруҳ тўхтаб демасди. Баттар газаб отига қамчи босар, бироқ тулпори бир жойда депсинишдан нарига ўтмасди. Унинг қулоғига қандайдир қарсак овози эшитилди. Тўхтади. Ресторанга қарама-қарши томонга қаради, ҳеч кимни кўрмади.

— Офарин, — деди бошқа томонда турган киши. Шубҳасиз у Витя Тимофеевич эди.

Шоҳруҳ газаб билан овоз келган тарафга ўтирилди. Эшикнинг икки ёнида иккита тансоқчи, ўртада Витя Тимофеевич ва Юлдуз. Юлдуз унинг қўлини кучоқлаб олган. Ҳозир айна пайти. Тезроқ ҳаракат қилса улгуради. Битта зўр мушт тушириш керак. Шу билан Витя ифлоснинг жағи тўртга бўлинади. Кейин Юлдузни мажақлайди. Фақат бунинг учун яшин тезлигида ҳаракат қилмоғи керак.

Витя Тимофеевич нимадир деди. Аммо ҳозир Шоҳруҳ эшитадиган аҳволда эмасди. Қадамидан ўт чақнаб, рақиблари томон юриб кела бошлади. Йўқ, улгурмади. Икки қўриқчи йигит уларнинг олдини тўсди. Фарқи йўқ, тўртвиниям онасини учқўрғондан кўрсатишга унинг кучи етади.

Шоҳруҳ уларга етишига бор-йўғи уч қадамча қолган эди. Кутилмаганда Юлдузнинг сочи сариққа айланди. Калта, сариқ соч. У бирдан тўхтади. Шунда Витя Тимофеевичнинг қаҳқаҳасини эшитди.

— Ҳайҳайламасам, бурдалаб ташлайдиган шаштинг бор! — деди у кулгидан тўхтаб қаққайиб қолган Шоҳруҳдан кўзини узмай. — Қани эди ҳамма сенга ўхшаса. Қанийди, ҳар қандай хавфдан тап тортмайдиган ўнта сенга ўхшаган йигитни тополсам... Кўрганларингнинг ҳаммаси ниқоб эди.

Витя Тимофеевич ёнида турган қизнинг ниқобини сидирди ва Юлдузнинг ўрнида бутунлай бошқа сулув пайдо бўлди.

— Синаётгандим, — дея гапида давом этди Витя Тимофеевич, — сенинг қаллигинг икки дунёдаям менинг ёнимга яқинлашмаса керак.

— Бошқа бундай қилманг. Ўзингизга жабр бўлади.

Шоҳруҳ ортига бурилди. Унинг асаби роса таранглашган, биров билан гаплашадиган аҳволда эмасди. Уни алдашди, синашди... Ҳаммасини расво қилишди. Ахир у биринчи маротаба Юлдузга ишонмади-ку, бир неча сонияда унинг тафтини, меҳрини унутди. Пақиллатиб овқат туширгунча ёнига бориб, яхшилаб башарасига қарамайсанми? Эй бефаросат, калтафаҳм...

Унинг ёнгинасида машина келиб тўхтади. Орқа эшик очилди. Витя Тимофеевич жўнатган машина. Ё бирон жойга олиб бориб қўйишади, ёки ўлдиришга уриниб кўришади. Буниси аҳтимолдан йироқроқ. Ўлдирмоқчи бўлганда етарлидан ортиқ имконият бор эди.

Уни меҳмонхонага олиб боришди. “Жанна” номли хусусий меҳмонхона. У тўртинчи қаватнинг ўн бешинчи хонасига жойлашди. Шоҳруҳнинг режаси бўйича Москвага келиши билан қочиши ва йигитлари билан топишиши лозим эди. Қолган ишларни улар билан бирга режалаштириб амалга оширарди. Қочиш муддати чўзилди. Умуман, у қочмади ҳам. Бунга ҳаракат ҳам қилгани йўқ.

Шоҳруҳ бир муддат каравотда ётганча шифтга тикилиб хаёл сурди. Ва билдики, унинг ишлари ҳали жудаям хом. Профессионал одам самолёт Москвага қўнгунича юмушини битиради...

Эшик тақиллади. Шоҳруҳ уни қулфлаб қўймаганди. Шу боис ётган жойида:

— Киринг, — деди.

— Кечки овқатингизни олиб келдим, — дея патнис кўтарган, бошдан-оёқ оппоқ кийинган йигит кирди.

— Ҳозир ресторандан келдим. Бўктириб ўлдирмоқчимизлар? — деди Шоҳруҳ норози бўлиб. — Минералкани ташлаб, қолганини олиб кетавер.

— Хўп бўлади, — дея хизматчи патнис устидаги ёпқични олди-да, тўппончани Шоҳруҳга узатди.

Шоҳруҳ ҳайратланиб унга яхшилаб тикилди. Меҳмонхонанинг хизматчиси Бахтиёр эди.

— Қойил! — деди мийиғида кулиб. — овозингизни ўзгартириб юборибсан-а?!

— Ака, одамлар бутунлай турқи-тароватини ўзгартирган-да, бизнинг овоз ўзгартишимиз иш бўптими?

- Билармидинг?
- Тарбиянгиз ёмон бўлмаган.
- Сурдикми?

— Бир соатдан кейин Витя Тимофеевич қариндошларини кўргани боради. Ҳар куни бир вақтда. Улар ҳам ухлмасдан кутиб туришади. Тимофеевич отасидан жудаям кўрқади. Нега унинг юрагини шунчалик олиб қўйганини ҳеч ким билмайди. Агар Витяни бир-иккита шериги билан бирга кўриб қолса, тамом деяверинг. Шунга қараганда, отаси қандайдир сирни билади...

— Бўпти, — деб Шоҳруҳ Бахтиёрни сўзлашдан тўхтатди, — вақт кетаяпти. Қолганини йўл-йўлакай айтиб берасан.

Улар секин эшиқдан йўлакка чиқишди. Витя Тимофеевич Шоҳруҳнинг эшиги ёнига кўриқчи қўйган экан. У Бахтиёрни ўтказиб юбориб, Шоҳруҳнинг йўлини тўсди.

— Сизга чиқиш мумкин эмас, буйруқ...

Унинг қолган гаплари ичида қолди. Бахтиёр орқа миясига тўппонча қўндоғи билан урганди, кўзи орқасига битиб қулаётганида Шоҳруҳ белидан кучоқлади-да, хонасига киргизди. Икковлашиб қўлларини маҳкам боғлаб, оғзига латта тиқиб қўйишди. Иккинчи кўриқчи биринчи қаватда тинчитилди. Уни аввал Бахтиёр кўрди. Шоҳруҳга қўли билан ишора қилиб, тўхтаб туришни айтди. Ўзи аввалгидай кўриқчи йигитнинг ёнидан ўтди. Ва синалган усулда урмоқчи бўлганида, Витя Тимофеевичнинг одами унга кутилмаганда ўгирилиб қаради-да:

— Овқатини бериб чиқдингми? — дея сўради.

— Ҳа, — жавоб қайтарди у.

Мана шу қисқа сўзлашув кўриқчи йигит учун қимматга тушди. У хизматчи йигитнинг бошқалигини билди. Кўрган заҳоти билганди. Шу боисдан тўхтаб, ортига ўгирилганди. Аммо ўйламагандики, Шоҳруҳ унинг ортидан келаяпти, деб. Шоҳруҳ боксчилигини шу ерда эслади. Шунақанги қаттиқ зарба бердики, кўриқчи бирдан мувозанатини йўқотди.

Вақт алламаҳалдан ошганди. Энди зиналарда, йўлакда бировнинг юриши даргумон. Ҳар қалай, одамлар уйқудан уйғониб, қўналгаларидан чиққунларича икки соатча вақт ўтади. Унгача Шоҳруҳ ишини битиришга улгуради.

Меҳмонхонадан икки юз қадамча нарида оппоқ “Газ-31”да яна уч йигит уларни кутиб турарди. Фақат ҳайдовчи рус миллатига мансуб йигит. Шоҳруҳ уни кўриши билан Бахтиёрга савол назари билан қаради.

— Ишончли, — деди унинг қарашига жавобан, — Қарагандадан келган. Текширилди. Нозик жойи бор. Қулогини қимирлатган заҳоти, нима бўлишини яхши билади. Шунинг учун итдай хизмат қилишга тайёр.

Бирорта саволга ўрин қолмаганди. Шу боис Шоҳруҳ Бахтиёрни ортиқ сўроққа тутмади.

Улар Витя Тимофеевичдан роппа-роса ўн беш дақиқа аввал етиб келишди. Борган жойлари Қозон вокзалининг шимоли-шарқи эди. Вокзал ёнидан ўтиб кетаётганларида Бахтиёр энтикиб қўйди: “Бир ярим йилдан ошди уйга бормаганимга”, деди худди ўзига-ўзи гапираётгандай. Шоҳруҳнинг ич-ичидан унга ҳаваси келди. Борса уни кучоқ очиб кутиб оладиганлари бор, интилса арзийди. Мени ким кутиб олади?

Бахтиёр адашмаган экан, Витя қора “Жип”да ёлғиз ўзи қариндошлари турадиган беш қаватли уйнинг иккинчи йўлагидаги учинчи хонадонига келди.

— Ярим соатдан кўп ўтирмайди. Кириб бемалол уруг-аймоғи билан бирга асфалософилинга жўнатсак бўлаверарди, — деди Бахтиёр Витя Тимофеевич машинадан тушаётганида.

— Шошма, ярим соат бўлса кутамиз. Майли, сўнгги бор қариндошларининг дийдорига тўйиб олсин. Мошинада одами бўлиши мумкин. Бунақалар ёлғиз юришдан қўрқишади. Бўлмаганда анави манжалақиси билан келган.

— Текширайми?

— Шартмас. Сизлар ўтира туринглар. Мен ўзим ҳисобкитоб қилмасам, кўнглим жойига тушмайди.

У секин “Волга”дан тушди-да, йўл четидаги дарахтларнинг остидан “Жип” тарафга юрди. Машинанинг орқа томонидан борди. Секин ичкарига мўраллади. Ичкаридаги манзара ғалати эди.

Орқа ўриндиқда икки киши ўтирарди. Уларнинг битта-си қиз бола, иккинчиси унга тегажқлик қиларди.

— Сезиб қолса, иккимизниям ўлдирарди. Нима қиласан

ўзингга муаммо орттириб? — дерди қиз йигитни ўзидан итариб.

— Ярим соатда улгурамиз. Биласан-ку, сени кўрсам чи-долмай кетаман.

— Алдама. Қариянинг ёнида гинг деёлмайсан-ку.

— Ўпич билан одам камайиб қолмайди. Эркаклик эса унинг қўлидан келмайди. Анча бўлган бунга.

— Барибир ҳозир хавфли. Балки кейинроқ.

— Мен эртага Колумбияга учиб кетаяпман. Қачон қай-тишим номаълум. Балки мутлақо келмасман.

— Оҳ, сира ҳоли-жонимга қўймайсан, — дея қиз қар-шилиқ кўрсатишни тўхтатди. Йигит эса уни ютоқиб ўпа бошлади. Зумда кўкрагини ҳам очиб ташлади. Вазият Шоҳ-руҳ учун жуда қулай эди. У йигит тарафдаги эшикни очди. Ачомлашаётганлар саросималанишди. Вақт жуда ти-гиз. Шоҳруҳ аввал қизга тирғалаётган нусханинг башара-сига мушт туширди, кейин тирсаги билан ҳам зарба берди. “Ожиза” қочмоққа уринди. Бироқ эшикни очди, холос. Унинг сариқ сочидан ушлаб қолди Шоҳруҳ. Бу ўша — Юлдуз ролини бажарган қиз эди. Агар бошқа бўлганида Шоҳруҳ урмасди. Лекин ҳозир урди. Айни ресторанда кўрсатган каромати учун урди. Қиз бирдан ўзини шериги-нинг устига ташлади. Гўёки Шоҳруҳнинг муштидан кейин ҳушидан кетгандай.

— Ялмоғиз, маккорлик қилмоқчи бўлдингми? — дея Шоҳруҳ “ошиқ”нинг камарини суғуриб олди-да, қизнинг қўлини маҳкам боғлади. Сўнг унинг сумкачасидан телефо-ни билан тўппончасини олиб қўйди. Калитни ҳам олгач, машинани ташқаридан пулт билан қулфлаб одамларига ишора қилди.

Бахтиёр йигитлар билан бирга дарров етиб келди.

— Шу ерда қимирламай туринглар, — деди Шоҳруҳ йигитларга, — мабодо анави итдан тарқаган менга чап берса, тинчитинглар. Шунчаки ўзини ўликка солиб ётга-нига ишонманглар, пистолетларингдаги ҳамма ўқни тана-сига жойланглар.

Шоҳруҳ Бахтиёр билан бирга Витя Тимофеевич кириб кетган йўлакнинг ёнига бориб туришди.

— Умрингда ичиб, ўзингни билмайдиган даражада маст бўлганмисан? — сўради Шоҳруҳ Бахтиёрдан.

— Бўлганман уч марта. Нимаиди?

— Яна бир марта бўласан. Уй эшиги ёпилиши билан: “Бизга барибир, биз маишат қиламиз, шунга туғилганмиз”, деб худди пиёнисталардай гўлдирайсан.

— Бунисини есть қилиб ташлаймиз.

— Яна ўзбекча гапириб қўймагин.

— Хавотир олманг.

Орадан йигирма дақиқалар ўтганидан сўнг тепа қаватдаги эшик очилиб ёпилди. Шоҳруҳни ҳаяжон боса бошлади. “Ишқилиб, қўлим қалтираб кетмасин. Агар биринчи ўқ тегмаса, қолганларини отишга ҳам ҳожат қолмайди. У жудаям маккор, ҳар қандай ҳолатдан ҳам чиқиб кета олади”, дея ўйлади у.

Бахтиёр алкашлардай ўкира бошлади. Витя Тимофеевич пастлаётиб сўкинди. Бахтиёр валдирашни баландлатди.

— Битта пиёниста камайса, дунё фақат фойда кўради.

Бу Витя Тимофеевичнинг гапи эди. У мастни ўлдиришга чоғланаяпти. Демак, отасининг уйидан кўнгли хижил бўлиб чиққан. Ҳозир қўлида тўппончаси бор. Ҳар қандай шивирлаш ҳам беш-олти қадамга эшитилади. Бахтиёрга узоқроққа кет, деб айтишнинг иложи йўқ. Шоҳруҳ Витя Тимофеевичнинг қораси кўринишини кутди. Ва у дарров кўриниш берди. Ҳартугул улгурди. Кетма-кет иккита ўқ узди. Нишонни бехато урди. Ташқарига чиқаётган жиноятчиларнинг ашаддийси қулади. Шоҳруҳ билан Бахтиёр югуриб бориб, фонар ёқишди. Мурданинг башарасига қарашди. У мутлақо бошқа одам эди. Шоҳруҳ Бахтиёрга, Бахтиёр унга қаради.

— Бошқа-ку, — деди Шоҳруҳ шивирлаб.

— Бўлиши мумкин эмас.

— Мана, кўрмисан? — деб Шоҳруҳ зинадан тепага қаради. Витя Тимофеевич келадиган уйнинг эшиги қия очиқ, ундан шуъла чиқиб турарди.

Улар оёқ учида юриб юқорилашди. Ҳозирнинг ўзида Витя Тимофеевични топиш ва йўқ қилиш керак эди. Агар у ҳозирги сонияларда омон қоладиган бўлса, ҳамма ёққа ўт кўяди.

Эшикни Бахтиёр очди. Ичкарига биринчи Шоҳруҳ кирди. Кирди-ю, қотиб қолди. Витя Тимофеевич битта қари-

янинг пешонасига тўппонча тираб турарди. У ҳам худди қуролнинг милига овоз чиқармайдиган мослама ўрнатганди.

Хонада уч аёл қонига беланиб ётарди. Оёқ товушини эшитган Витя Тимофеевич ўша томонга қаради. Шоҳруҳни кўриб, мийигида кулди.

— Бир кунмас-бир куни шундай аҳволга тушганимни кўришингни билардим. Дунёнинг бевафолигини кўраяпсанми?! Хотинини ўз қўли билан нариги дунёга жўнатди. Шундай қиларкан, нима кераги бор эди уларни туғдириб? Бир қизнинг бошини айлангириб, унга эрлик қилиб!

Витя Тимофеевич бақариб юборди. Кўзидан ёши шашқатор бўлиб оқди. Алам билан лабини тишлади. Ундан сизиб чиққан қон иягига тушди. Бутун вужуди титраб кетди.

— Аввал ўзимни отаман! — дея ўқирди у бир неча сониядан сўнг. — Кейин... Отам бўлса ҳам... Ярамас!

— Қуролни ташла! — деди Шоҳруҳ баланд овозда.

— Ни-ма?! Қуролни ташлай?! Аҳмоқсан!

Витя Тимофеевич охирги гапни айтиши билан тепкини босди. “Гуп” этган товуш чиқди ва отаси ўтирган столи билан бирга полга қулади. Витя Тимофеевич тўппончасининг милини Шоҳруҳга қаратди. Бошқасига улгурмади. Шоҳруҳ ва у билан бирга кирган Бахтиёр чаққонлик қилди. Ҳар иккиси ҳам биттадан ўқ узишди. Ўқлар бехато манзилга етди ва Витя Тимофеевичнинг танасига бориб тегди. Ашаддий жиноятчилар, сувда чўкмас, ўтда ёнмас қиморбозлару ўғрилар, зўравонлар, фоҳишаларни атрофига тўплаётган кимса... Йўқ, у кимса эмасди, қоп-қора нусха эди. Ранги-рўйи оқ, лекин ичи қоп-қора. Гарчи қўлидаги тўппонча ерга тушиб кетган эса-да, ўзи тезда йиқилмади. Кўзлари шокосадай бўлиб кенгайди. Афтидан, Азроил унинг жонини тик оёқда турганидаёқ олиб улгурганди. Шоҳруҳга шундай туйилди. Бироқ Азроил исталган одамнинг жонини осонгина олиб қўйиши мумкин, фақат Витя Тимофеевичникини эмас.

Падаркуш гурсилаб йиқилди. Бир оёғи типирчилади. Шоҳруҳ қўй сўйилганини кўрганди. Бўғизланган жонивор худди шундай типирчиллаганди. Ичинг ачийди-ю, лекин начора?..

Шоҳруҳ Витя Тимофеевичнинг ўлаётганига ишонмади. Шу боис аввал пешонасига — икки қошининг ўртасига, сўнг юрагига ўқ қадади.

Эшикни очиқ қолдирди. Витя Тимофеевичнинг мурдаси ёлғиз бўлганида ундай қилмасди Шоҳруҳ. Эшикни қулфлаб, калитни ташқарига улоқтирарди. Бир неча кун ичида мурда ачиб-бижгиб кетсин, дерди. Лекин бундай қилмади. Уч аёл ва битта отанинг жасади бир неча кун қаровсиз қолиб кетишини истамади.

У ташқарига чиққанидан кейин чуқур нафас олди. Кўзидаги ёшни артди. Сўнг “Жип”нинг ёнига бориб, йигит билан қизга бир қур назар солди. Одамларига: “Оёқ-қўллари ботлаб ташланглар, бўлмаса, ишратни бошлаб юборишади”, деди.

Машина катта йўлда бир текисда елиб бораётганида, Шоҳруҳ Роман Фёдоровичга қўнғироқ қилди. Чақирув товуши бир неча марта такрорланди. “Униям биров ўлдириб кетганга ўхшайди”, дея хаёл қилди у ва телефонини ўчириб, бошини суянчиққа ташлаганча кўзини юмди. Хаёлида бўлиб ўтган воқеа гавдаланди.

Шоҳруҳ Витя Тимофеевичнинг бу қадар шафқатсизлигини билмаганди. Отасини отиб ташлади-я?! Тўғри, азоб билан отди. Ўрнига Шоҳруҳ бўлганида... Йўқ, ота-онаси тирик бўлганида у икки дунёдаям жиноятчи бўлмасди.

Отаси қизлари билан хотинини отибди. Ҳатто Витянинг ўзини ўлдирганида ҳам савобга қоларди. Шундай ўғилнинг боридан-йўғи афзал эмасми? Лекин отанинг ўзи ҳам бир куни қилмиши учун жавоб беради.

“Мен отам билан онамга пашшани ҳам қўндирмасдим, асраб-авайлардим. Уззукун хизматларида бўлардим”, дея хаёл қилди Шоҳруҳ. Қаттиқ ўйга берилганидан у Бахтиёрнинг қўл телефони жиринглаганини эшитмади.

— Шеф, — деди ҳайдовчининг ёнида ўтирган Бахтиёр,
— Юлдузхон телефон қилаяпти.

Шоҳруҳнинг бирдан хаёли тўзғиди, дарров телефонни қулоғига тутди.

— Алло, Юлдуз! — деди ҳаяжон ичра.

— Шоҳруҳ ака, омонмисиз?! — сўради Юлдуз шошиб.

— Мен зўрман. Ҳамма ишни тугатдим. Имкон топишим

билан ёнингга бораман... Энди Витя деган аблах йўқ. Ярамасни итдай отиб ташладим!

— Сизга ҳеч нима қилмадимми? Соғмисиз?! — деди тобора ўпкаси тўлаётган Юлдуз.

— Хавотир олма, ҳаммаси жойида. Фақат анави итдан тарқаган Роман Фёдоровични тополмаяпман. Унинг куниям битди. Энди уни нариги дунёга жўнатаман!

Шоҳруҳ гапиргани сайин жаҳл отига минар, хотини билан эмас, қандайдир ўртоғи билан гаплашаётганга ўхшарди.

— Жоним, — деди Юлдуз мумкин қадар юмшоқроқ гапиришга уриниб, — илтимос, у ёқдан ҳеч кимга қўнғироқ қилманг. Иложи бўлса, самолётда ҳозироқ учиб келинг... Йўқ, бўлмайди. Етиб келгунингизча, барибир, ҳамма хабар топади. Аэропортда ушлашади. Поезддами... Яхши-си, мен учиб бораман. Йигитларингизга айтинг, кутиб олишсин. Хўпми?!

Шоҳруҳ жавоб бермади. Бахтиёрни туртди. “Ароқни узатиб юбор”, деди. Бахтиёр дарров бардачокни очиб, шишадаги шайтон сувини узатди. Шоҳруҳ қулқулладиб ичди. Бу вақт мобайнида Юлдуз сабрсизлик билан эрининг гапиришини кутди. Сездики, турмуш ўртоғи ўзини босиб олмоқчи. Шу боис қулқулладиб алланима ичаяпти. Баттар қўполлашишдан ўзини сақлашга уринаяпти. Эрига нисбатан меҳри ошиб, уни жудаям соғиниб кетди. Қани энди ҳозир ёнида бўлса-ю, бўйнидан маҳкам кучоқласа...

— Болани эҳтиёт қил, ўзим бораман, — деди Шоҳруҳ бироз шаштидан тушганидан кейин. Сўнг телефонини ўчирди.

Бахтиёр у томонга ўтирилди.

— Муборак бўлсин, — деди жилмайиб.

— Эсон-омон дунёга келсин, — деб Шоҳруҳ ширин энтикиб қўйди.

Боягина бундан ярим соатлар муқаддам ота билан боланинг аҳволини кўрганида ўзининг ҳам бу дунёдан ҳафсаласи пир бўлганди. Энди тагин қизиқиш уйғонди. Хаёлан тугилажак фарзандини тасаввур қилди. “Сен менга ўхшаб бахтсиз бўлмайсан”, дея ўйлади.

Орадан бир кун ўтганидан кейин газеталарда қотиллик

ҳақида шов-шув кўтаришди. “Профессионал жиноий гуруҳ томонидан бутун бир оила, яъни беш одам ўлдириб кетилди”, дейилганди улардан бирида. Унда Витя Тимофеевичнинг ким эканлиги ҳақида қисқача маълумот ҳам берилганди. Газетани ўқиган Шоҳруҳ кулди.

— Бахтиёр, қара, биз неча кишининг умрига зомин бўлибмиз. Мурдалар танасидан олинган ўқлар падаркушнинг тўппончасидан отилганини аниқлашолмабдими бечоралар? Аниқлашган, фақат ортиқча бош қотиришмаган, — деди Шоҳруҳ ва газетани улоқтириб, юмшоқ оромкурсига ўтирди. — Москвада кўп бўлолмаймиз. Эртароқ бу ердан кетишимиз керак...

У гапни тугатолмади. Қўл телефони жиринглаб қолди. Шоҳруҳ экранда бегона рақамни кўрди. Бахтиёрга савол назари билан қаради. Пешонаси тиришиб, юзи жиддийлашди. Бахтиёр шефнинг нима демоқчилигини қарашиданоқ англаб, телефоннинг яшил тугмачасини босиб, қулоғига тутди.

— Менга Шурик керак, — деди қўнғироқ қилган киши салом-аликсиз, ўзбек тилини бузиб талаффуз қиларкан.

Бахтиёр Шоҳруҳга қаради. Шоҳруҳ унга гаплашиш ишорасини қилди.

— Мен Шурикман, бемалол гапираверинг, — дея ўзбекчалаб гапирди Бахтиёр ҳам телефоннинг овозини баландлатаркан.

— Кечирасиз, овозингиз сираям ўхшамаяпти. Мени Шурик билан улаб берсангиз, зарур ишим бор эди, — дея бу сафар рус тилида мурожаат қилди телефондаги одам.

— Ўчир, — деди Шоҳруҳ қулочини кенг ёзиб керишаркан, — яна телефон қилади.

Шоҳруҳнинг тахмини тўғри чиқди. Яна телефон жиринглади. Яна ўша рақам. Бу сафар телефонни Шоҳруҳнинг ўзи олди.

— Айбга буюрмайсиз, — дея гап бошлади у ҳам сўрашишни эсидан чиқариб, — йигитим эҳтиётсизлик қилиб қизил тугмачани босиб қўйди.

— Мен ҳам шундай деб ўйлашга ҳаракат қиламан. Сизнинг овозингизни эшитмадим, деб тасаввур қиламан.

— Гапларингиз маънодор. Энди ўзингизни таништирсангиз ҳам бўлаверади.

— Игнатий Олимович бўламан. Ҳайрон бўлманг. Икки миллат вакилининг қўшилишидан пайдо бўлган маҳсулман. Қилган ишларингиз тўғрисидаги... Айниқса, кеча тунда содир бўлган воқеа ҳақида маълумот бор. Сизни галаба билан табриклайман. Анчадан бери ундан қутулишни ўйлаб юргандим. Майли, булар ортиқча гап. Сизни кўрсам, дегандим. Олдиндан айтиб кўяй, суҳбатимиз ҳамкорлик тўғрисида бўлади. Биринчи гал “Қора марварид” ресторанида кўришсак. Албатта, мендан хавфсирашингиз мумкин. Шуни ҳисобга олиб, ҳамма одамларингиз билан келсангиз ҳам розиман. Ҳа, олдиндан ҳар қандай текширув ўтказишингизга ҳам қаршимасман. Суҳбатимизда ҳар қандай милиция ва шунга яқин бўлган бошқа орган вакиллари билан бирортаси ҳам иштирок этмайди. Келишдикми ёки ўйлаб кўрасизми?

— Ўйлаб кўрамиз, — жавоб қилди Шоҳруҳ.

— Ақлли фикр, ўрнингизда мен бўлганимда ҳам шундай деган бўлардим. Ижозатингиз билан бир соатдан кейин кўнғироқ қиламан.

Шоҳруҳ телефонни ўчирди. Талай муддат ўйланиб қолди. Сўнг ёрдамчисига юзланди.

— Нима дейсан? — деди.

— Телефон рақамни топибди. Ажабмаски қаердалигимизни билса. Лекин менинг номеримни қаердан олган? Нега у ҳақда биз ҳеч нима билмаймиз? — дея ўрнидан турди Бахтиёр.

— Мен ҳам шуни ўйлаяпман. Ҳамкорлик қиламиз, деб яна битта ишқалга аралашиб қолмаймизми?.. Лекин нима бўлгандаям курашишим керак. Одамларинг билан бирга келсанг ҳам майли, деб бекорга айтмади. Агар шундай қилсам, демак, кўрққан бўламан. Эҳтиёткорлик эса кўрқоқлик дегани эмас. Ҳозир ўша “Қора марварид”га жўнайсанлар.

Игнатий Олимович яна кўнғироқ қилганида уч соатлардан кейин боражагини айтди.

Шоҳруҳ ёлғиз қолди. Руҳан чарчаган эди. Шу боис гарчи икки соат олдин уйғонган эса-да, яна ухламоқ учун ётоқхонага кириб, каравотга чўзилди. Шаҳар чеккасидаги бу шинамгина ўйни улар ижарага олишганди. Бунда ҳамма

наrsa — ҳаммомдан тортиб, кичкинагина сув ҳавзаси, билъярд столи ўрнатилган ертўла, спорт майдончасигача бор эди. Ошхонаси эса худди кичкинагина ресторанны эслатади. Ичимликлар учун алоҳида бурчак, мусиқа... қўйингки, ортиқча уринишга мутлақо ҳожат йўқ. Яна ҳовлисида боғиям борки, бемалол сайр қилиш мумкин. Шоҳруҳ уйга унчалик эътибор бермаган эса-да, чойшабдан таралаётган ёқимли ифордан дили яйради.

Талай муддат кўзини чирт юмиб ётди. Ҳамма нарсани унутмоқчи бўлди. “Ухлаб қолиб зўр туш кўрсам, болалигимни, ойимни кўрсам”, дея ўйлади. Бироқ уйқуси тезда келавермади. Шу кўйи бир соатча вақт ўтиб кетди. Кўзи эндигина илинганида Бахтиёр кўнғироқ қилиб қолди. “Ҳаммаси жойида, муаммо кўрмадим. Шундай бўлсаям, келиб-кетувчиларни кўздан кечираяпман. Бемалол келаверинг”, деди.

Шоҳруҳ соатга қаради. Ҳали анча вақт бор. Юлдуз билан бемалол гаплашса бўлади.

Юлдуз гўшакни тезда кўтаравермади. Шоҳруҳ асабийлашди. Ўрнидан туриб, хонанинг у бошидан бу бошига бориб келаверди. Бир-икки марта полни тепди. Чақирув товуши тугаши арафасида Юлдуз гўшакни кўтарди.

— Алло, — деди у ҳансираб нафас оларкан.

— Қаерда юрибсан?! Нимага тезроқ телефонни олмайсан?! Нега ҳансираяпсан?! — дея кетма-кет савол берган Шоҳруҳ бақриб юборди.

— Ташқарида эдим. Эшитиб, югуриб келдим. Тинчликми?! — деди кўрқиб кетган Юлдуз.

— Тинчлик, — дея бироз жим қолди Шоҳруҳ.

— Хайрият. Юрагимни ёрай дедингиз. Қаердасиз ҳозир?

— Бир ҳовлида. Ҳозир биттаси билан учрашувга бораман. Телефонимни қаердан топган, билмайман, ҳамкорлик таклиф қилаяпти. Гапларидан муғамбир одамга ўхшайди. Газета ўқидингми?

— Йўқ. Телевизорда айтишди. Ишқилиб, омон-эсон келинг-да. Нимагадир кўнглим нотинч. Балки тузоқ қўймоқчидир? Бормаганингиз маъкулми, деб ўйлайман. Бир-икки ой ҳеч кимнинг кўзига кўринмасангиз яхши бўларди. Ҳамма ёқ тинчиганидан кейин...

— Ваъда бериб қўйдим. Бормасам бўлмайди. Номардлик қилган бўламан. Лекин боламини ўзимга ўхшаган етим қилиб қўйиш ниятим йўқ. Бўпти, ўзингни эҳтиёт қил.

Шоҳруҳ телефонни ўчириб, курси устига отиб юборди. Бироз енгиллашиш, шу баҳонада вақтни ўлдириш мақсадида аввал пархонага кирди, сўнг чўмилди. Пиво ичди. Кейин соатга қаради. Учрашувга ўттиз дақиқадан мўлроқ вақт қолган. Шошилмасдан кийинди. Ҳатто галстук тақди.

Кўчага чиққанида эса юрагида гашлик пайдо бўлди. Оёғи тортмади ўша ресторанга боришга. Аммо на илож, у кирган дунёда ҳеч қанақанги баҳонаю сабаблар ўтмайди. Айтилдими, бажарилиши шарт. Шоҳруҳнинг хаёлига Юлдузнинг илтимосга монанд гаплари келди. Чуқур хўрсиниб қўйди. “Болам, ишқилиб, етим қолмасин-да” — деди хаёлан.

* * *

Кўп ўтмай суд бўлди. Содиқнинг бор йиққан-тергани мусодара қилинди. Фақатгина уйи қолди. Уйга бошини ҳам қилиб келган Содиқ талай муддат ётоқхонадан чиқмади. Кейин хотинини ёнига чақирди.

— Ичишга бирон нима бер, бўлмаса бошим ёрилиб кетади, — деди.

Сочлари тўзғиган, юзини ҳисобсиз ажинлар эгаллаган Хонзода хунук иржайди.

— Пулимизниям барини банкка топширдик. Ичсангиз менинг қоним бор, бошқа ҳеч нима қолмади, — дея жавоб қайтарди.

— Сенинг қонинг?! Ҳе, сенинг қонингни ичсам заҳарланиб ўламан. Ўзингам ялмоғиз кампирга ўхшаб қопсан.

— Бўлганимиз шу, дадаси. Сиз ҳам бир ойнага қаранг, “Ўлмас Кашшей”дан фарқингиз йўқ. Ҳа, энди “Ўлмас Кашшей”нинг хотини ялмоғиз бўлади-да, — деб ҳиринглади.

— Минғирлама кўп... Уйдаги шкаф италянский, яхши пулга кетади. Мен эски бозорга бориб келаман. Сотамиз. Тўйиб ичишим керак.

У ўрнидан тураётганида боши айланиб кетди. Сал бўлмаса, йиқилиб тушаёзди. Сўнг амаллаб оёққа турди-да, хотинига хунук қараб қўйиб, эшик томон йўналди.

Унинг бозорга боришига ҳожат қолмади. Кўчага чиққа-

нида симёғочдаги эълонга кўзи тушди. Олиб ўқиб кўрса, “Эски мебель оламиз” деб ёзиб қўйишган экан. Уйига қайтиб, қўнғироқ қилди. Гўшакни олган йигит абжиргина экан, сотилажак шкаф тўғрисида эшитиши билан ёнида иккита шериги билан тезда етиб келди. Шкафни бозордагидан икки баробар арзонга нархлади. Содиқ кўнмасдан бошқа иложи йўқ эди. Чунки кўзига шишадаги шайтон суви офатижондай кўринаётганди.

Бир йўла ўн шиша ароқ олиб келган Содиқ тўғри ошхонага кирди. Шу пайтгача нима қиларини билмай, гоҳ у хонага, гоҳ бу хонага кириб-чиқиб юрган Хонзода эрининг келганини билиб, дарров ёнига келди. Икки-уч пиёла май ичилгунча улар ширин дамларини эслашди. “Сен жудаям чиройли эдинг. Биринчи кечани ўтказганимиздан кейин мен сира ўзимга ишоналмасдим. Наҳотки шундай кетворган қиз менинг хотиним бўлса, деб ўйлагандим. Бақирганларинг, акажоним, деб бўйнимга чирмашганларинг ҳечам эсимдан чиқмайди”, деди Содиқ ва қадаҳларни ароққа тўлдирди. “Қўлларингиз чайир эди. Кучоқлаганингизда суякларим синиб кетай деганди. Мен эркакнинг шундай лаззат беришини аввал сираям билмаган эканман. Билганимда тўйимизгача ҳамма инон-ихтиёримни сизга топширган бўлардим”, дея қилпанглади Хонзода ва пиёлани бир кўтаришда бўшатди.

Битта шиша бўшаб, иккинчиси ҳам яримлагач, Содиқнинг феъли айниди.

— Болаларнинг шундай қулоқсиз бўлишига сен исқирт айбдорсан! — деди Хонзодага еб қўйгудек тикилиб.

— Мен бечорада нима айб? Аёл бўлсам. Уларга ота тарбияси керак эди. Сиз бўлсангиз кўчадан бери келмасдингиз, — дея ўзини оппоқ кўрсатишга уринди Хонзода.

— Онангни эшшак тепгур, мен сенларни боқаман, деб кўчада юрдим.

— Сиз сираям боққанингиз йўқ. Дадажонимнинг пуллари боқди бизни.

— Итдан тарқаганлар! Даданг одам бўлганида, оғир пайтда ёрдам берарди, — деб Содиқ хотинининг юзига шапалоқ тортиб юборди. Хонзода гупиллаб ағанади. Ўқириб йиғлади. Тўзғиб кетган сочларини юлишга уринди. Жони оғригач, бу шаштидан қайтди.

Содиқ унинг шайтонлашига эътибор ҳам бермади. Пиёласини тўлдириб ароқ ичди. Кейин сигарета чекди.

Хонзода ундан ортда қолмаслик учун тамаки қутисига кир қўлини юборди.

Бу маҳал дарвоза ортида Шаҳло Мурод билан бирга турарди. У бир неча бор эшик қўнғирогини босмоқчи бўлди. Босолмади. Бармоғини тугмача устига қўйганча кўзидан дув-дув ёш оқди. Сўнг ортига ўгирилиб, Муроднинг кўксига бошини қўйди.

— Керакмас, улар мени ҳайдаб юборишади. Бақришади. Қайтайлик.

Уйга қайтиб келишгач, Мурод Шаҳлонинг гўзал чеҳрасига боқиб:

— Тўйга келишмасаям майли. Бошқа иложимиз ҳам йўқ. Мен ҳозир ресторанга бориб, заказ бериб келаман, — деди.

Шаҳло яна кўзидан ёш оқизди. Гапиролмади. Унинг ўрнига уларнинг ёнига келиб, ҳар иккисига ачиниб қараб турган Фотима опа гапирди.

— Болам, нима бўлгандаям қиз бола уйидан чиқиб кетаётганида оқ фотиҳа олиши керак, — дея Шаҳлони кучди.

— Бермайди улар, нега тушунмайсизлар, ойи?! — деб кутилмаганда Мурод бақриб юборди. Сўнг дарров узр сўради. Узрининг орқасидан: “Нима қилай?” дея қўшиб қўйди.

— Мен ҳам ич-этимни еб юрибман, болам. Сизларни кўрганда бир куйсам, улар хабар топишса кўтарадиган жанжалларини ўйлаб, яна бир қуяман. Ҳар қалай, умр савдоси...

— Ойи, — деди Мурод Фотима опанинг гапини бўлиб. — Бордик. Дарвозанинг тагидан қайтдик. Шаҳло киролмади. Қандай сўраймиз? Агар яширин ўтказиш ниятимиз бўлганида, бориб ҳам ўтирмасдик. Хуллас, мен ҳозир ресторанга бораман, бошқа иложим йўқ. Сизлар ҳам тайёргарлик кўринглар.

Мурод уйдан чиқди. У кетиши билан Шаҳло ўкириб йиғлаб, Фотима опани маҳкам қучоқлади:

— Бунчалар бахти қаро бўлмасам!!!

Фотима опа унга қўшилиб йиғлади. Аммо шу сафар унинг қўнглини кўтарадиган сўз тополмади.

Мурод икки соатлардан кейин қайтиб келди.

— Бир ҳафтадан кейин тўй, икки юз кишилиқ ресторани гаплашдим. Кейин таклифномагайм заказ бериб қўйдим, — деди у.

Мурод имкони борича ўзини хурсанд кўрсатишга ҳаракат қиларди. Йиғидан кўзлари қизарган Шаҳло хушхабарни индамай қабул қилди. Шунинг ўзи розилигидан нишона эди. У энди тақдирга тан берганди. Энди уни ҳеч нима қизиқтирмасди. Ҳатто ўзининг никоҳ тўйидан ҳам хурсанд бўлолмасди.

Бир ҳафта нима бўпти? Ел каби ўтди-кетди. Шаҳло оппоқ либос кийди. Ёнида ўзи орзу қилган шаҳзода қопқора костюм-шимда. Ҳамма нарса рисоладагидек. “Лимузин”га ўтириб, ёдгорлик ёнига боришди. Суратга тушишди. Айланишди. Бир томондан суратга олинапти, бир томондан видеотасмага. Шаҳло ҳамма жойда ўзини бахтиёр кўрсатиши, жилмайиши керак. Чунки вақти келиб, фарзандлари: “Ойи, намунча гамгин бўлгансиз, дадамини севмаганмидингиз?” каби савол бермасликлари керак. Оҳ, табассумнинг юки бунчалар оғир!.. Бунчалар дардчил унинг дунёси!..

Ресторан ёнида карнай-сурнай нағмасини бошлади. Эндигина “Лимузин”дан тушаётган келинчак бир қур атрофга назар ташлади. Шунда нарироқдаги йўлакда жандаларга ўралган иккита бомжга кўзи тушди. Улар ҳам Шаҳлога қараб туришарди. Жирканиб кетиб, дарров кўзини бошқа ёққа — гўзаллик салони томонга бурди. Аммо ўша иккита пиёниста дадаси билан ойиси эканлиги унинг хаёлига ҳам келмади. Содиқ қизини дарров таниди. Кўзидан ёш оқди. Кафтини очди. Унинг қўллари қалтирарди. “Қизим, борган жойингда тош қотгин. Бахтли бўлгин. Бизнинг кунимиз асло бошингга тушмасин. Кечир!” — деб дуо қилди.

Хонзода унинг қўлидан ушлаб тортқилади. У ҳам келинчакни қизига ўхшатганди. Аммо айнан Шаҳло эканлиги унинг тушига ҳам кирмаганди. У эртароқ уйига боришни, ичишни ўйлаётганди. Ахир ўзи бўладими, бир кечакундуздан бери бир қултум ҳам ютишмади. Ҳаммасига ахлатхонадаги алкашлар сабаб. Эри билан иккови ароқ олиб келиш учун кетишаётганди. Кечқурун эди. Ҳартугул,

кундузи чиқишга бетлари чидамаганди. Чунки қўшнилари кўриб қолишлари мумкин эди. Ташқарига чиққанларидан кейин эри тўғри йўл қолиб, айланма йўлдан бошлади. Кўп қаватли уйнинг ахлатхонаси ёнидан ўтаётганларида, ўша ахлатхонани эгаллаб олган пиёнисталар: “Нега бизнинг территориямизга келаяпсанлар?! Ўзи шундоғам бутилкалар кам!” — дея уларга ташланиб қолишди. Дарров тўполон бошланди. Зумда қаердандир иккита милиция ходими ҳам етиб келди. Улар жанжаллашаётганларнинг ҳаммасини олиб кетишди. Яхшики, биров-бировига зиён етказишга улгуришмаганди. Бунинг устига, ахлатхона “хўжайин”лари ростини айтиб қўйишди. Шундан сўнг эр-хотин қўйиб юборилди.

— Шаҳлога ўхшаб кетаркан-а, — деди эрини қўлтиқлаб олган Хонзода.

Содиқ жавоб бермади. У гапиролмасди. Ичини алланима илондай кемираётган эди.

* * *

Фарангиз билан Раъно тезда чиқишиб кетишди. Бир-бирига меҳрибон, бири бирорта юмуш бажарса, иккинчиси қараб туролмасди. Дарров кўмаклашарди. Фарангиз Раънони “опа” деб чақирмоқчи эди, лекин Раъно унамади. “Акамнинг хотини қандай қилиб мени опа дейди? Яхшиси, шунчаки Раъно, деб қўя қолинг”, деди у кулиб. Худди шундай Фарангиз ҳам ўзини кеннойи дейишга йўл қўймади. “Ўзингиздан кичкина қизни қандай “кеннойи” дейсиз?” — деди у. Шу-шу иккаласи бир-бирини исмларини айтиб чақирадиган бўлишди. Бўрон уларни кўриб хурсанд бўлар: “Худди дугоналарга ўхшайсизлар”, дерди.

Бўрон укасининг уида эски “Москвич”ни, келинини галати кийимда кўриб, кўнгли хуфтон бўлган, ҳамма газабини ичига ютиб уйига қайтиб келган кун эди. Ошхонага кириб Фарангизга чой дамлашни буюрди. Эрининг ҳар қандай хизматини жон деб бажарадиган Фарангиз дик этиб ўрнидан турди. Турди-ю, шу заҳоти ўтириб қолди. Бошини ушлади.

— Нима бўлди? — сўради ундан Бўрон капалаги учиб.

— Билмайман, бошим айланиб кетди. Ҳозир ўтиб кетса керак, — дея жавоб қилди Фарангиз.

Бош айланиши бир неча сонияда ўтиб кетди. Аммо у

чойнакнинг тагига ўт ёққач, қозонни очиб кўраётганида овқатнинг ҳидидан кўнгли айниб, ўхчиди.

— Сенга бир гап бўлганга ўхшайди. Нима егандинг? — деди Бўрон ўрнидан туриб.

— Ҳамма еган нарсани. Лекин кўнглим айниши бошқа нарсадан шекилли, — деди бироз қизарган Фарангиз бошини эгиб.

Бу пайтда Раъно ҳам ошхонага кирганди. Кеннойисининг гапини эшитди. Мийигида кулди. Чунки куни кеча Фарангиз ўзининг ҳомиладорлигини айтганди.

— Суюнчи берасиз, ака, — деди у Бўронга қараб жилма-яркан.

— Тинчликми? — сўради Бўрон гарчи Фарангизнинг нега бундай аҳволга тушганини кўнгли сезган эса-да.

— Аввал беринг, кейин айтаман, — деб Раъно унга кўлини чўзди.

Бўрон чўнтагини ковлади. Бир пачка минг сўмликни олди. Беш-олтитасини синглисига узатди.

— Бу кам, акажон. Яна чўзинг.

— Оббо! Индамасам кафангадо қиласанлар, — дея ҳазиллашган Бўрон пачкадаги қолган пулни Раънога берди.

Фарангиз ака билан сингилга жилмайганча боқиб турар, уларнинг бир-бирига меҳрибончиликларидан кўнгли тоғдай кўтариларди.

— Аслида, буям кам эди-ю, лекин майли, қолганини фарзандингиз туғилганидан кейин берарсиз... — деди Раъно пулларни санаган киши бўлиб.

— Йўғ-э! — деди гумони тўғри чиққанидан хурсанд бўлган Бўрон. — Ҳали сен ҳомиладормисан?

— Эшитдингиз-ку синглингиздан, — дея нозланди Фарангиз, — энди чойни ўзингиз дамлайсиз. Менинг қулупнай егим келяпти.

— Чойни-ку, майли, ўзим дамлайман, — деди Бўрон илжайиб, — лекин қулупнайдан бошқа нарса егинг келсин. Ҳали, эҳ-ҳе, қулупнай пишгунча қанча бор?

— Ака, топинг-да энди. Бошқа иложингиз йўқ. Ўзимизда бўлмаса, чет давлатда бордир. Иложингиз қанча, бориб келасиз. Шу баҳонада бизниям тишимизга тегиб қолармиди?

Ҳамма бирдан кулиб юборди. Бўрон бошини қашлади.

— Агар дорихонага кирсанг, сўраган доринг бўлмаса, аптекачи дарров унинг ўрнини босадиган бошқа бирини тавсия қилади. Сен ҳам ўйлаб кўр, қулупнайнинг ўрнини олмами, нокми ёки шунга ўхшаш бирон нима босиб кетар, — деди хотинига қараб.

— Босолмайди-да, — дея жавоб қилди Фарангиз.

— Бўлмаса, иложимиз қанча? Ҳиндистонгами, Эронгами, Африкагами бориб келамиз-да. Ҳозирча чой дамлаб турайлик, сиз ўтиринг, хоним.

— Майли, шу сафар чойни ўзим дамлайман, лекин бундан бу ёғига тўққиз ой чой дамлаш, овқат қилиш...

— Уй супуриш, кир ювиш, — дея бирдан кеннойисининг гапини давом этказиб кетди Раъно.

— Шуларнинг ўзи бўлса майли, ишқилиб, қоғоз-поғоз ташишниям буюрмасанг бўлгани, — деб бирдан қаҳ-қаҳ отиб кулиб юборди Бўрон.

— Ҳали шошмай туринг, — деб Фарангиз Бўронни қувди. Бўрон атайлаб ётоқхонага қараб қочди. Уни ётоқхонага киргизмоқчи, сўнг тўйиб-тўйиб лабидан бўса олмоқчи эди.

— Ёш болалар, — деди уларнинг орқасидан кулиб қараб қолган Раъно.

Орадан бир соатлар ўтгач, Бўрон йўлга отланди. Нариги уйга бормоқчи эди. Фарангиз уни кузатиб қўйиш учун ҳовлига чиқди. Дарвозанинг кичик табақасини очишлари билан икковлари ҳам ҳайкалдай қотиб қолишди. Чунки рўпарада қўлини белига тираганча Фароғат турарди.

— Муборак бўлсин! — деди Фароғат мийиғида кулиб. — Ими-жимиди менга кундош орттирибсиз-у, мен гафлатда қолиб кетаверибман-да! Бай-бай, кўзлари шаҳло, киприк-лари найза, қошлари янги чиққан ҳилол!.. Биздай қариб қолган аёл олдида мисоли...

Фароғат бошқа гапирмади. Кўзидан ёши дув-дув оқаверди.

Бўрон доврираб қолганди. Каловланди, миясига тузук-куруқ гап келмади, ранги худди мурданикига ўхшарди. Эрининг аҳволини кўрган Фароғат: “Мен ютдим”, деб ўйлади. Агар ҳозир гап-сўзсиз ортига бурилиб кетса, эри унинг кетидан итдай эргашиб боради. Фароғат уйга етгач,

ўзини осмоққа чоғланади. Шунда Бўрон ўзини унинг оёғи остига ташлайди. Ялинади, ёлворади, кечирим сўрайди. Шу бугуноқ манави манжалақининг жавобини беражагини айтади...

Фароғат бир неча сонияда шу манзарани кўз олдига келтириб, хаёлида пиширган режасини амалга ошириш учун ортига бурилди-ю, жўнаб қолди. Бўрон билан Фарангиз дарвоза ёнида бир-бирларига қараганча серрайиб қолаверишди.

Агар шу пайт ёнида Фарангиз бўлмаганида, Бўрон тўйгунича ичарди. Лекин суюкли хотини ва унинг қорнидаги боласи бунга йўл қўймади. Бўлмаса, Бўрон стол устига бир шиша ароқ қўйган, эндигина қопқоғини очмоққа шайланаётганди. Фарангиз олиб қўйди-да, сўнг бир оғизгина:

— Ичманг, бизлар учун, — деди. Агар Бўрон ўшанда ичганида, худди укасидай пиёнистага айланиб абгор бўлиши тайин эди.

Кўп ўтмай, Бўрон ҳамма нарсасидан айрилди. Фароғат уни судга берди. У ҳамма мол-мулкни (ҳатто машинаси-гача) биринчи хотинига қолдириб, костюмини елкасига ташлаб, чиқиб кетди.

Шу-шу унинг иши ўнганмади. Эски танишлари орқали даллоллик қилиб, тўрт-беш сўм топарди, лекин топгани еб-ичишдан нарига ўтмасди. Ҳар куни унинг ҳолидан хабар олиб турадиган иккинчи укаси ҳам акасининг инқирозидан кейин қорасини кўрсатмай кетди.

Бечора келини яхши аёл экан, икки-уч кунда бир келар, Фарангиз, қайнопаси Раъно билан узоқ суҳбатлашарди. Гоҳида овсини уларни ёлғиз ташлаб кетганида, қайнопасига арз қиларди: “Бечора Шохруҳжонни бекордан-бекорга, айбсиз калтаклашди. Шўрлик қон йиғлади. Укаларига биронта акасининг раҳми келмади. Раҳматли қайнонам билан қайнотам гўрларида тик турган бўлса керак. Ўшандан бери оиламиздан барака қочди. Содиқ акам билан Хонзода кеннойимлар жуда абгор бўлишган дейишади. Лекин боришга юрагим бетламайди”.

Раъно келинининг гапини эшитиб пешонасига муштлар, бошини сарак-сарак қилиб йиғларди.

Бир куни у Содиқ акасининг уйига борди. Бу пайтда

унинг дангиллама ҳовлисини бошқа бировлар сотиб олган эди. Акаси қаерга кетганини сўради, лекин улар билишмаскан.

— Ота уйимдан айрилдим, — деди Раъно қайтиб келиб Фарангизга дардини тўқаркан, — сотиб кетишибди. Пиёниста бўп қолишибди кеннойим билан акам. Қаердаликларини ҳеч ким билмаскан. Энди дардимни кимга айтаман?!

Фарангиз унга қўшилиб йиғлади. Кейин эрига илтимос қилди:

— Бориб укангизни топинг, ҳолидан хабар олинг. Онангизнинг қарғишига қолманг тагин, — деди.

Бўрон укасини роса қидирди, лекин дарагини топмади. Бунинг ўрнига Шоҳруҳ ҳақида эшитди. Охирги марта уни кўрган ўртоғидан: “Россияга ишга кетди”, деган хабардан унинг кўнгли бироз хотиржам тортди. Келиб Раънога айтди.

— Хафа бўлма, барибир, келади Шоҳруҳ. Келганидан кейин уйлантириб қўямиз. Ўзидан-ўзи тинчиб кетади.

— Лекин, ака, у сизларни кечирармикан? Кўрганымда бир аҳволда эди. Опа бўлиб, мен ҳам бир нима қилолмадим.

Бўрон синглисига қараб, эзилди. Бундай пайти кўчага чиқиб кетиш энг яхши йўл эди. Ёки ичиши керак. Ичса, Фарангиз хафа бўлади. Тавба, ҳали Фарангизни учратмасидан, унинг нафис сўзлари қулоғи остида янграмасидан бурун у ҳеч кимдан, айниқса, Фароғатдан умуман кўрқмасди. Хоҳлаганча ичаверарди, лекин меъёрни биларди. Кўпроқ иш тўғрисида ўйларди. Шу боисдан ҳам ўзини тиярди у пайтлар. Ҳозир ўзини тийгиси йўқ. Аммо ичолмайди. Чунки Фарангизнинг кўзига қандай қарайман, деб ўйлайди.

Лекин кетма-кет келаётган омадсизлик унинг тинкамдорини қуритмоқда. Нимадир қилиши керак. Қўл қовуштириб, фожиани кутиб туrolмайди-ку. Бундай ўйлаб қараса, бутун оиласи, ука-сингилларининг аҳволи чатоқ. Нима бўлаяпти уларга? Нима жин урди?

У эртасига лоҳас бўлиб уйғонди. Ҳовлидаги ҳалинчакли ўриндиқда тебраниб ўтираркан, синглисини ёнига чақирди. У ҳали ойнага қарамаганди. Шунингдек, кўксига тун бўйи бош қўйиб ётган Фарангиз ҳам одатига хилоф ра-

вишда (ҳар куни уйғониши билан эрининг юзидан ўпиб қўярди. Юзига бир муддат термилиб, сўнг тўшакни тарк этарди), эрининг қўйнидан чиққан заҳоти ювиниш хонасига кириб кетди. Чунки сутчи келиб, эшик қўнғироғини босган эди.

— Ака! — кўзлари каттариб кетди Раъно Бўроннинг сочлари ярмидан кўпроги оқарганини кўриб. — Нима бўлди сизга?

— Нима бўпти? — ҳайрон бўлди Бўрон синглисига ажабланиб боқаркан.

— Ака, — деди Раъно овози титраб, унинг бошига қўлини юбораркан, — сочларингиз оппоқ!!!

Бошқа гап айтолмади, тили айланмади.

— Йўг-э, — деб илжайди Бўрон, — ҳазиллашаяпсанми?

Шу маҳал уйдан Фарангиз чиқиб келди. У ҳали остонадалигидаёқ эрининг сочлари оппоқлигини кўрди. “Бирон нарса теккандир”, ўйлади аввалига. Сўнг тезда оёғига шиппагини илиб шошганча келди-ю, кўзи қинидан чиқиб кетаёзди. Ўз-ўзидан кўзидан ёш оқаверди. Тили калимага келмади. Ахир унинг эри жудаям ёш кўринарди. Илгаридан оқ сочлари бор эди, лекин бу даражада эмасди.

— Нима бўлди?! — бақирди унга Бўрон. — Нега бақрайиб қолдинг, нега йиғлаяпсан?!

Фарангиз айтолмайди. Қандай айтсин? Айтмаса ҳам Бўрон яхши билади йиғисининг сабабини. Буни синглисидан эшитди. Лекин нега мотам қилиши керак шунинг учун? Сочи оқарса тамомми? Ҳаёт тўхтаб қолдими?! Энди бошқа бир омадлироқ, бойроқ одамни топиши керакми?! Ўйлагани сайин у қизарар, қони қайнарди.

— Ҳечқиси йўқ, — деди кутилмаганда Фарангиз, — ўтиб кетади, сиқилманг. Бугуноқ бориб бўятиб келамиз. Шунда аввалгиданам ёш кўринасиз. Аслида, бўятмасак ҳам бўлаверади. Сизга ярашиб турибди.

Агар ҳозир ёнида Раъно бўлмаганида, Фарангиз эрини кучар, унинг қўнглини кўтариш учун лабидан бўса оларди.

— Майли, хавотир олма. Бориб нонушта тайёрла. Қорин очқаб кетди. Ҳозир Раъно икковимиз борамиз. Бу ёғи жиянларам бир-бир уйғонишаяпти, — деди Бўрон ҳафсасизлик билан.

Фарангиз кетди. Ошхонада ҳеч ким йўқлигидан фойдаланиб, тўйиб йиғлаб олди. Кўз ёши билан ичидаги бор гуссаси оқиб чиққандай бўлди. Бўрон эса синглисига ёрилди:

— Ҳамма нарса қилиб кўраяпман, лекин ҳеч ишим ўнганмаяпти. Сизлар эскича-пескича қилинглар, фолбинга боринглар. Нега уйимиздан барака учганини билинглар. Мен-ку майли, анави падар лаънати катта янгангни деб, шу аҳволга тушиб ўтирибман. Лекин Содиқ, сен, иши тушса итдай ялтоқланадиган уканг Соҳиб — ҳаммамизнинг оиламиз расво бўлди. Шоҳруҳнинг аҳволи қандайлигини ҳеч ким билмайди. Ишқилиб, боши омон бўлсин. Бу дейман, синглим, Шоҳруҳга сал ортиқча зуғум қилиб юбордикми, деб ўйлаб қоламан баъзида.

— Ака, — деди Раъно кўзидан оқаётган ёшни кафти билан артиб, — озгина эмас, ўтказиб юбординглар. Билиб-билмай, ўлдириб қўйишларингга сал қолди. Энди, акажон, битта илтимос, ҳаммамиз қўлимиздан келганича пул йиғайлик. Кейин сиз Соҳиб билан бирга бориб, Шоҳруҳни топиб келинг.

Бўрон унга қараб, бурнини тортиб қўйди.

— Содиқ алкаш бўлиб қолган. Уни тополмайман ҳам. Сен билан менинг аҳволимиз маълум. Агар ўлиб кетсак ҳам, Соҳиб бир сўм бермайди. Хаёлингни ҳар ёққа чалгитавермай, айтганларимни қилинглар, — деб Бўрон секин ўрнидан турди-да, бир-бир қадам босганча уйдан чиқиб кетди.

* * *

Ресторанда одамлар кўп эди. Хўрандалар тинимсиз кириб чиқишарди. Яна ҳеч қандай тансоқчилар ҳам йўқ. Шунчаки официант йигит-қизлар остонада кутиб олишаркан, икки қўли кўксида, жилмайиб: “Хуш келибсиз!” “Марҳамат қилсинлар!” — деб йўл бошлашди. Йўл-йўлакай қандай жой маъқул келишини сўраб боришди. Бурчакми, ўртами, мусиқа ёқадими ёки алоҳида хонами, қиз бола хизмат қилсинми ёки эркак киши маъқулми?.. Турганбитгани мулозамат. Жаннатга тушиб қолганга ўхшайсан. Бу ерга нега келганингни ҳам унутиб қўясан. Мабодо еган ичганингни пулинг етмай қолса, бунинг ҳам йўли осон. Яланғочлаб, бошқа эшикдан уч-тўрт тепки билан сийлаб чиқариб юборишади.

— Сизни кутиб туришибди, — деди эшик ёнида турган ўспирин йигит хиёл эгилиб Шоҳруҳга салом бераркан.

— Кутмасликлари керак эди-ку. Бу ерга келишимни ҳеч кимга айтмагандим. Шунчаки ароқхўрлик қилиб кетмоқчийдим, — деди Шоҳруҳ ўзини гўлликка солиб.

Ўспирин бир неча сония киприкларини пирпиратиб, унга тикилиб турди. Қизариб кетди шўрлик. Шундай эса-да, илжайишга куч топди.

— Сизни кутиб туришибди, жаноб, — дея аввалги гапни такрорлади, — марҳамат қилинг, столингиз залнинг ўртасида.

— Сен овсарга такрорлаяпман, мени ҳеч ким кутмаяпти. Энг чекка столга боргин-да, газак билан бир шиша ароқ опкел, — деди Шоҳруҳ пинак бузмай.

Ўспирин унинг гапларига эътибор қилмади. “Марҳамат, ортимдан юринг”, дея мулозамат кўрсатиб йўл бошлади. Шоҳруҳ унинг изидан кетаётиб, зимдан бир-бирлари билан валақлашиб, кулишиб, қадахларини чўқиштириб ўтирган хўрандаларга эътибор қилди. Кўкрагини ярмигача очиб олган сариқ соч ва қора сочли аёлларнинг эркакларга суйкалишларига кўзи тушди. У одам бунчалик кўп бўлади, деб сираям ўйламаганди. Янграётган мусиқа садоси бировнинг гапни иккинчисига эшиттирмайди. Шундоғам галаговурнинг ўзи етиб ортади.

Зал ўртасидаги айлана стол ёнида ўтирган элликлар атрофидаги кўзойнакли киши уни кўриб, арчиётган олмаси билан пичоқни стол устига қўйди-да, қўлини сочиққа артаётиб, ўрнидан турди. Илжайди. Шоҳруҳ ҳам илжайди. Кўзойнақдан — Игнатий Олимовичдан аввал унга қўлини чўзди.

— Сизни кўриб турганимдан бағоят хурсандман, — деган гапни ҳам ундан илгарироқ айтди.

Агар Шоҳруҳ кўришаётган одам аёл бўлганида борми, ҳеч кимдан уялмасдан бир тиззасини ерга қўйиб, унинг қўлидан ўпган бўларди. Залдагиларнинг биронтасидан ҳам уялмасди. Эҳтимол, шунда эркакларга суйкалиб ўтирган аёллар уни кўрсатиб: “Ана, кўриб қўй ҳақиқий эркак қандай бўлишини”, деб қарсак чалишарди.

Шоҳруҳ бунақа мулозаматни бирон жойдан ўрганиб

келмади. Шунчаки одамларнинг ўзи тарбиялашди. Тўғрироғи, ҚОНУН ЎФРИЛАРИ! Унинг кўзи Игнатий Олимовичникидек ўйнаб турарди.

— Сизни кўрмаган одамлар бунақанги уддабуронлигингизга умуман ишонишмайди. Бунга ёшингиз халақит беради. Қойил, мен айтишим керак бўлган сўзларни сиз айтиб қўйдингиз. Қани, энди меҳмоним бўлинг, ўтиринг, — деб Игнатий Олимович жой кўрсатди.

— Дискотека ҳам бўладими? — сўради Шоҳруҳ ўтиргач.

— Бюртма берсак бўлади, — жавоб қилди Игнатий Олимович.

— Яхши. Унда рақсга тушиш учун чақирган экансиз-да.

— Шунга яқинроқ... Виноми, ароқми, шампань виносимми?

— Ароқ.

Игнатий Олимович ароқ шишасининг қопқоғини буради.

Бир қадаҳдан ичилгач, Игнатий Олимовичнинг юзи жиддийлашди. Эгилиб Шоҳруҳга нималардир деди. Худди шу пайт шўх мусиқа янграб, хўрандалар қарсак чалиб юборганликлари боис, Шоҳруҳ ҳеч нимани эшитолмади.

Игнатий Олимович ўрнидан турди. Шоҳруҳга “юр” дегандек қўли билан ишора қилди.

Улар алоҳида хонага киришди. Бу ердан зал бемалол кўриниб турарди. Рестораннинг деярли ҳамма мижозлари ўрнидан туриб, ўз жононалари билан рақс тушишарди. Боягина Игнатий Олимович билан бирга ўтирган стол- га худди улар каби кийинган икки киши келиб ўтирди.

— Ҳаммаси уюштирилган. Тўғри, ҳар доим бу ер гавжум бўлади, лекин кўп нарса уюштирилган — мусиқа, одамларнинг рақс тушишлари, бизнинг ўрнимизга ўтирганлар... Шароит шунақа. Эҳтиёт бўлмасанг, зумда кўзингни чўқишади, — деди Игнатий Олимович ҳеч нарсани яширмай, сўнг қўлини Шоҳруҳга узатди. — Келинг, энди яхшилаб танишайлик. Исми-шарифим ўша-ўша. Фақат бошқалар чалкаштириб юборишади. Айниқса, Витя Тимофеевич.

— Ўзим ҳақимда гапирмасам ҳам бўлади. Чунки менинг кимлигимни ўзимдан яхши биласиз, — дея Шоҳруҳ кулиб қўйди.

— Майли, бир-иккита далилни айтаман. Шу билан танишув маросими тугайди. Роман Фёдорович деган лўттибоз банкир, дарвоқе, куни кеча ишдан кетди. Устидан жиноий иш очилди. Қизининг қаердалигини ҳеч ким билмайди, албатта, мендан бўлак. Хуллас, Роман Фёдоровичнинг тили билан айтганда, сиз унинг ёш дўстисиз! Жаранглашини қаранг, “ёшгина дўстим”! Оксана икковларингизнинг тўйингизда бомба портламай қолганидан хурсандман... Шу ёғи етар?

— Бўлади.

— Энди ўзим ҳақимда. Мен, сен йўқ қилишинг керак бўлган Олег Козлов бўламан. Танимаганингга ҳайронман. Ахир сенга расмим кўрсатилган-ку!

Шоҳруҳ унинг юзига синчиклаб тикилди. Ҳа, бу ўша. Кўзойнак тақса ўзгариб қоларкан. Яхшилаб қарамасанг, таниёлмайсан.

— Мен сизни, барибир, ўлдиролмаган бўлардим, — деди Шоҳруҳ.

— Нега энди? Тўппончангни тўғрилайсан, тепкини босасан — олам гулистон, оёғингнинг остида бир қоп гўшт ётибди, — дея кулди Игнатий Олимович.

— Лекин бунинг учун таниб олиш керак-да. Юз фоиз кафолат бераманки, эртага сизни кўрсам, яна танимай қоламан. Бу менинг хотирам пастлигидан эмас, албатта. Сизнинг бутунлай бошқа қиёфага кириб олишингизда. Бугун сизни сариқ сочли аёл билан учратсам, эртага бошқаси кўнглингизни овлаётган бўлади.

— Ҳақлигингни тан олмасдан иложим йўқ... Энди ишга ўтайлик. Мен сенга ҳеч нима буюрмайман, илтимос ҳам қилмайман. Агар шунақа йўл тутсам, шубҳасиз, Витя Тимофеевичга айланиб қоламан. Вақти келганида эса, икковимиздан биттамыз жойни бўшатиб қўйишимизга тўғри келади. Шунинг учун сен Москва ва унинг атрофидаги ерларга кўз олайтирмайсан. Мен эса сенинг ҳудудингдаги ишларга бурнимни тикмайман. Мабодо вилоятингда биронта муаммо чиқиб қолса, албатта, менгаям тааллуқли бўлади, сен билан бирга ҳал қиламан. Ҳозиргача сенинг ўзингга тегишли бўлган жойинг йўқ эди. Энди бор. Сенга кўпчилик қиролларнинг чиқарган қарорини эълон қилаяп-

ман. Кейинчалик бизнинг умумий йиғилишимизга келиб турасан. Хўш, яна нимани айтишим керак сенга? — дея пешонасини қашлади Игнатий Олимович. — Ҳа, эсимга тушди. Рамиз дегани бор эди. Сен уни яхши биласан, бир неча марта тўқнаш келгансан. У ўлди. Ўзиникилар бошига етди. Кейин улардан бутунлай ҳукуматни олиб қўйишди. Ҳаммаси тарқатиб юборилди. Бўйин эгмаганлари нариги дунёга равона бўлишди.

Игнатий Олимович маърузасини тугатиб, қадаҳни тўлатди-да, бир кўтаришда ичиб юборди. Газак қилмади. Шунчаки лабини артиб қўйди. Кейин сигарета тутатди.

— Анчадан бери бировга ишонмай қўйганман, — деди Шоҳруҳ ҳам ароқ ичганидан сўнг, — шунинг учун менга кўрсатилаётган ҳозирги мурувват саробга ўхшаб туйилаяпти.

— Ихтиёринг, қандай қабул қилсанг қилавер. Хуллас, шунақа. Энди давлатингни қандай бошқариш ўз ихтиёрингда. Кел, яна биттадан ичайлик. Ростини айтсам, икки ойдан кўп бўлди бу заҳар-заққумни ютмаганимга. Мана, сенинг келишинг шарофати билан, қолаверса, муваффақият ичишимга сабабчи бўлди.

Улар ичишди. Бир-биридан ўзишга уринаётган раққосалар-у раққослар тинимсиз сакрашарди. Уларни озгина томоша қилган бўлишди. Игнатий Олимович кулди.

— Ана, қара ҳаётни. Буларни бор-йўғи икки-уч одам ўйнатиб қўйибди, — деди Игнатий Олимович, сўнг қўл соатига қаради. — Вақт бўлиб қолди, иш кўп. Бир жойда ўтиришга ҳақимиз йўқ.

У ўрнидан турди. Шоҳруҳ билан қўл бериб хайрлашди, сўнг кетди. Шоҳруҳ эса жилмайди. Ўтириб, кетма-кет икки қадаҳ ароқ ичди. Унга қип-қизил қилиб қовурилган товук гўшти, янги сўйилган қўйнинг қовурғасидан тайёрланиб, устига турли зираворлар сепилган қабоб, минг саккиз юзинчи йилдан кейин шишага солиниб, то шу кунгача сақланган асл шароб ва ҳоказолар беришди. Еб-ичайин деса, қорни тўқ, йўқ деса, кўнгил узолмайди. Олиб кетай деса, шундоқ ҳам ўзини зўрга кўтаради.

Шоҳруҳ залга қаради. Ҳамма тинчиган. Мусиқа ҳам йўқ. Тарбия кўрган жентльменлар одоб доирасидан чиқ-

масдан тамадди қилишаяпти. Хонимлар ҳам эркакларга суй-калаётганлари йўқ. Шунчаки қизил винодан назокат билан симиришаяпти.

— Ҳаёт шу, икки-уч одам ўйнатиб қўйибди буларни, — дея такрорлади Шоҳруҳ Игнатий Олимовичнинг гапини.

У ижара уйига етиб боргунига қадар ҳам эшитганларига бутунлай ишонмади. Шу боис кайфияти йўқ эди. Савол назари билан қараб турган Бахтиёрга ҳеч нима демади. Бориб ётоғига чўзилди. Ухламади, шунчаки кўзини юмиб ётди.

Икки соатлардан кейин Бахтиёрга тезда чипта олиб келишни буюрди.

— Кетамиз, ҳамма ишлар битди. Одамни эсанкиратадиган даражада муваффақиятли. Энди бориб ўзимизга аталган жойда нишонлаймиз, — деди гапининг сўнгида.

Гарчи огоҳлантирмаган эса-да, аэропортда Юлдуз кутиб олди. Шоҳруҳ уни ўпиб қўяркан, юзидан секин чимдидида, қулоғига:

— Ҳақиқиймисан? — дея шивирлади.

— Нималар деяпсиз? — деб сўради ҳайрон бўлган Юлдуз.

— Ҳали ҳаммасини айтиб бераман, — кулди Шоҳруҳ.

Ўша кунни кечқурун Шоҳруҳ ўғрилар-у маккорлар, зўравонлар-у қиморбозлар йигиладиган ресторанга борди. Унга Игнатий Олимович қўнғироқ қилиб шундай деган эди.

Йигитлари у ўтирган стол атрофини ўраб туришди.

— Бугун фақат бизга хизмат қиладими дейман бу ресторан? — деди Шоҳруҳ ёнида ўтирган Бахтиёрга.

— Шундай шекилли, — деб кулиб қўйди Бахтиёр.

Орадан бир дақиқа ҳам ўтмасдан бирма-бир мижозлар кириб кела бошлашди. Бирови қийшиқ, биттасининг башараси чандиқ, бирови пакана, бошқасининг жуссасидан ит ҳуркади. Кўзи олма-кесак терадиганининг боши худди чумчуқникига ўхшаса, тухумдай тақир бошлиси илоннинг ўзгинаси эди. Ҳаммалари Шоҳруҳ ўтирган столнинг рўпарасига келиб тўхтар, тиз чўқар ва умрининг охиригача итдай хизмат қилажагини айтиб, сал нарироққа бориб турарди. Шоҳруҳнинг ҳуши бошидан учди. У ўғри-муттаҳамлар ва жиноятчилар бунчалик кўп деб сира ўйламаган эди.

Шоҳруҳ уларга бир оғиз ҳам сўз айтмади. Таъзим бажо келтирганларга калласини қимирлатиб тураверди. Ниҳоят сўнгги “қаҳрамон” ташриф буюрганидан кейин Бахтиёр ўрнидан турди.

— Ҳамма телефон рақами ва манзилини менга қолдирсин. Зарур бўлган одамларни ўзимиз чақириб олаверамиз. Бундан бу ёғига биронтанг ҳам ўзингча иш қилмайсан. Буйруқ олсанг, бажарасан. Бошқа пайти дамингни чиқармайсан. Агар биронтанг гиди-биди қиладиган бўлсанг, онангни нариги дунёда кўрасан. Чунки у сенинг ортингдан дарров етиб боради, — деди.

— Ҳамма гапни эшитдинглар, — деди Шоҳруҳ ўтирган жойида, — қайтаришимнинг ҳожати йўқ. Кўриб турибман, биронтанг ҳам соғ эмассан!.. Кимки ноҳақлик қилса, ўзидан кўрсин.

Шоҳруҳ ўрнидан турди. Тўпланганларнинг ҳаммасига бирма-бир қараб чиқди. Кейин йигитлари билан бирга ресторанны тарк этди.

Одатда, бундай пайт дастурхон тузаларди. Стол усти спиртли ичимликлар билан тўларди. Жиноят оламининг фуқаролари молдай еб-ичиб, чўчқадай думалаб қолишарди. Улар ўша куни жиноятдан бошқа билганларини қилишарди... Лекин бу сафар ундай бўлмади. Демакки, қонунқоғда ўзгармоқда эди.

Кўп ўтмай, Шоҳруҳ уюшма тузди. Унга юртидан борганларни ихтиёрий равишда аъзо қилди. Ва аъзоларнинг ҳаммасини қаноти остига олди. Бироздан кейин “Юлдуз” номли супермаркет, ундан кейин ёқилги қуйиш шахобчалари очди. Пул ўз-ўзидан оқиб келарди. Шундай кунлар ҳам бўлдики, у қоп-қоп пулларга қараб туриб, “Буларни нима қиламан энди?” дея ўйлади...

Орадан бир неча ой ўтиб, баҳорнинг охирларида Юлдуз унга бир йўла эгиз ўғил совға қилди. Шу куни Шоҳруҳ хонасига қамалиб олиб, дод солиб йиғлади. Бирма-бир акаларини эслади. Раъно опасини ёдига олди. “Ойи! — деди ингроқ товушда. — Менинг айбим йўқ эди! Мен кеннойимнинг тилларини ўғирламагандим... Мен у билан бирга ётмадим... Лекин, ойи, жуда кўп қон тўкиб қўйдим! Мени кечиринг, ойи!..”

У бу гапларни беш марта, ўн марта такрорлади. Ҳар айтганида елкасидан бир нима қулагандай туйилаверди. Охирида эса у қўрқа бошлади. Икки ўғлининг бошига вақти келиб, ўзининг куни тушишидан қўрқди. “Юлдуз билан ажрашаман, — деди у ўзига-ўзи. — Бошқа бола қилмайман”. Шу билан у гўё душманлари қўзидан фарзандларини яширомоқчи бўлди. Кейин яхшилаб ўйлаб қараса, буларнинг бари чўпчак экан. Ҳар не қилган тақдирида ҳам, рақиб унинг пушти камаридан бўлган болаларни топиб олади. Рақиб қолдими ўзи?.. Балки ҳаммаси рақибдир, лекин ҳозирча улар қўрқишади. Имкон бўлиши билан заҳарли ниналарини санчиш ҳаракатига тушиб қолишади. Эҳтиёт бўлиш керак, ҳа...

У ухлаб қолди.

Уч ойдан кейин қилиқлари чиқиб қолган Ҳасан-Ҳусанни ўйнатиб ўтирган Шоҳруҳнинг ёнига келган Юлдуз унинг қулогига:

— Эркатоиларингиз амма-амакиларини кўргилари келаяпти, — деб шивирлади. Шу аснода ўпиб ҳам олди. Шоҳруҳни ток ургандай бўлди. У бирдан ўтирган жойидан турди. Хотинига тикилди. Юзи жиддийлашди.

— Уларнинг амакилари йўқ, аммалариям, — деб чиқиб кетмоқчи бўлганида Юлдуз қўлидан ушлади.

— Якка-ю ягона тоғажониси, бувижониси бор бу ширинтойларнинг, — деди жилмайиб.

Ажабо, илгари Юлдуз сира оиласи ҳақида гапирмаганди. Аксига олиб, Шоҳруҳ ҳам сўрамаганди. Гоҳ-гоҳида эсига тушарди. “Яқинлари нобуд бўлган бўлса-ю, ярасини янгилаб қўймай”, деган хаёлга борарди.

— Шунақами? — Шоҳруҳ бироз каловланди. — Унда обориб кўрсатиб кел.

— Йўқ. Улар бу ширинтойларнинг дадасини сўраб қолишса, нима деб жавоб бераман? Яна қўни-қўшни, маҳаллақўй, деган гаплар бор. Боласини кўчадан орттирволибди дейишса, чидайсизми?!

Юлдуз нишонга урган эди. Зеро, Шоҳруҳ ҳеч қачон ўғилларини биров камситишини истамайди. Кимки тилига эрк берса, соғ қўймайди.

— Икки ҳафтадан кейин, — деди бироз ўйланиб тургач.

У айна бирон нимани мўлжаллаб айтмади. Шунчаки хаёлига икки ҳафта келди-ю, айтиб юборди.

— Нега энди эртани кеч қиламиз? — дея Юлдуз ўрнидан дик этиб турди-да, болалар хонасидан чиқиб кетди. Бироздан кейин у паспортлар билан бирга самолёт чиптасини ҳам кўтариб келди.

— Самолётимиз эртага пешинда, аниқроғи, соат бир яримда учади. Рухсатингизсиз қилган ишим учун кечиринг.

Шоҳруҳ ҳеч нима демади. Унинг жаҳли чиққан эди. Бундан ҳам ёмонроғи, юраги қафасидан чиқиб кетгудек тез урарди. Энг тўғри йўл хонани тарк этиш эди. Шоҳруҳ шундай қилди.

Орадан икки соат ўтгач, ўзи Юлдузга розилигини айтиб, юзидан ўпиб қўяркан:

— Фақат ҳеч кимга билдирмасдан кетамиз, — деди.

Шундай эса-да, ҳар эҳтимолга қарши саккиз йигит унга ҳамроҳлик қиладиган бўлди.

У юртининг тупроғига қадам қўяётганида йиғлади. Ичичидан йиғлади. Ҳаммадан бекитиб йиғлади. Йигисини табассум билан яширди. Шундан билишдики, унинг кайфияти аъло даражада. У жудаям хурсанд эди. Лекин Шоҳруҳ ҳар қадам босганида аввал ўртанча, кейин катта, сўнгра кенжа акасининг зарбаларини юз-кўзида ҳис этиб борарди. Қулоғига эса тинимсиз ҳақоратлари эшитиларди.

— Юлдуз, — деди у қоп-қора “Мерс”нинг орқа ўрnidигига, хотинининг ёнига ўғилларидан бирини қўлига олиб ўтиргач, — бизникига... акамнинг уйига борамиз.

Шоҳруҳнинг афт-ангори ниҳоятда жиддий эди. Эрига тикилган Юлдуз шундан ташвишланди. Секин унинг қўлини ушлади.

Эски шаҳарнинг тор жинкўчаларидан юрган машина кичкина яшил дарвоза ёнида тўхтади. Бу маҳал Юлдузнинг кўзидан ёш қуйилиб келарди. Охири у ўзини тутиб туролмади. Овоз чиқариб йиглаб юборди.

У машинадан тушаётганида худди ойлаб касал бўлиб, эндигина тузалган одамга ўхшаб оёқларини судраб босарди. Қадди ҳам букилгандай эди. Агар вақтида йигитлар унинг қўлидаги чақалоқни олиб қолмаганда, Шоҳруҳ дар-

ров суяб олмаганида, эҳтимол, у йиқилиб тушган бўларди. Гўё уйининг эшигини ёлғиз ўзигина очиши шартдай дарвозани жонсиз қўллари билан очди...

Ҳовлида тўрт-беш ёшлар чамасидаги иккита болакай ўйнаб юрарди. Уларнинг пахмоқ сочларидан анча вақтдан бери чўмилмаганликлари кўриниб турарди. Яна ҳовлида товуқлар ҳам қақақлашарди. Улар ўзларининг чалпақлари билан ҳамма ёқни ифлос қилиб ташлаган эди. Юлдуз ҳеч нимага эътибор бермади. Ҳаттоки кичик ромларнинг кўзларидаги ойналари синиб тушган хужрадан кутилмаганда чиқиб қолган лўлисифат аёлни кўрмагандай четлаб ўтди. Энг чеккадаги хужрага борди. Эскириб, ранглари кўчиб кетган эшикни гийқиллатиб очди. Сувоқ полли кичкинагина хонанинг тўридаги токча ёнида бир-бирига суяниб ўтирган она билан болани кўрди.

Ҳар икковиям қоқ суяк, жулдур кийимлари қоронғида қоп-қора кўринади. Икковиниям сочлари ўсиб кетган. Икковиям нурсиз кўзлари билан боқиб туришади. Бир қарашда икковиниям кўрган одам чолу кампир, деб ўйлаши турган гап. Аслида булар она-бола. Бири ёшани яшаб, қариб оёқдан қолган, иккинчиси, машина уриб кетганидан кейин юрмай қўйган. Улар йигирманчи асрнинг ўттизинчи йилларида яшаётган одамларга ўхшарди. Уйлари ҳам шунга мос. Турмушлари ҳам.

Юлдуз аввал тиз чўкди, сўнг эмаклади. Онасининг ёнига бораяпти-ю, тинимсиз:

— Ойижон! Ойижон! Ойижон! — дейди. Худди булоқ кўз очгандай ёши тинимсиз оқади.

Кампир аввалига унинг овозини эшитмади. Ўғил меровланиб эмаклаб келаётган қизга қараб турди.

Юлдуз онасининг тиззасини қучоқлагач, ўкириб юборди. Унга тикилиб турган Шоҳруҳ чидаб туролмади. Кўзининг намини артиб, ташқарига чиқиб кетди.

— Қи-з-им! — деди ниҳоят Юлдузнинг овозини эшитган кампир титраб. — Юлдуз! Болам!

— Ойижон! Ойи-и-и! Мен келдим! Келдим мен!!!

— Юлдузим! — дея кампир қизини қучоқлади, нурсиз кўзидан дув-дув ёш оқди. — Нега шу пайтгача келмадинг, болам?! Ҳар куни йўлингга қарадим! Ҳар куни Худога ёлвордим!

— Энди ҳечам сизни ташлаб кетмайман, ойи! Сираям!

Шу маҳал Юлдузнинг ёдига икки кўчқордай ўғли келди. Уларни кўтариб келиб, ойисига кўрсатмоқчи бўлди. Аммо бирдан ниятидан қайтди. Эсига онасининг: “Тўйингни кўриб, кейин ўлсам розийдим”, деган гаплари келди. Ҳозир эрини, ўғилларини олиб келса, онасининг ўксик қалбини баттар ўкситади. Кутавериб толиққан она бутунлай адоий тамом бўлади.

У онасининг бағридан чиқиб, ҳали-ҳамон нима бўлаётганини англаёлмаган акасини кучоқлади.

— Сиз, — деди аканинг боши ликиллаб, — бизга овқат олиб келдингизми?!

Юлдузнинг бошида чақмоқ чақди гўё. Бирдан акасини кўйиб юбориб, қаддини ростлади. Югурганча ташқарига чиқди. Тансоқчиларни, Шоҳруҳни кўрди. Лекин унга бошқа одам керак эди.

— Қани у манжалақи?! — дея бақирди Юлдуз. Ҳовлидагилар бир-бирларига қарашди. Уларнинг ҳеч бири Юлдуз кимни қидираётганини билишмасди. Шоҳруҳнинг қовоғи осилган, хотинини ёмон кўриб турарди.

Товуқ катагидан бир аёл чиқиб, пешонасидаги терни сидирди. Кўлидаги тухумларни безрайиб турган иккита болага берди. Худди шу маҳал Юлдуз уни кўриб қолди. Югуриб бориб, тепкилай кетди. Аёл чинқориб юборди. Унга кўшилиб болалари ҳам йиғлади.

— Сен ит эмганга нима дегандим?! Нега қарамадинг?! Нега улар ўладиган аҳволга тушиб қолишди, ярамас?! Озмунча пул жўнатганмидим?! — дея бақирган Юлдузнинг кўзидан дув-дув ёш оқарди.

— Бердим. Қарадим! — дея титрай бошлади аёл.

Юлдуз унинг орқасига тепди. Сўнг бошқа одамни излай бошлади. Қидиргани Шоҳруҳнинг ёнида эди. Афти бужмайганча воқеани кузатарди. Ва айни пайтда ичидан зил кетмоқда эди.

— Жамол ака, мен нима дегандим?! Нега айтганимни қилмадингиз?!

Юлдузнинг юзи қизариб кетган, асабийлашганидан титрарди. Кўйиб берса, ҳозир Жамолни бурдалаб, гўштини итларга едиришга тайёр эди. Ҳеч кимни кўрмас ва унга ҳеч нима таскин беролмасди.

Ахир онаси ва акасини абгор бир аҳволда кўриш унинг хаёлигаям келмаганди! “Онам билан акамга қарайдиган одам бор. Уларни пул билан таъминлаб турибман. Камчилиги йўқ”, дея хотиржам юраверибди. Келса, кутилмаган манзара...

— Янги уйга олиб кетмоқчи бўлиб, беш марта келдим. Кўнмадилар. “Қизимни шу ердан кузатиб қўйганман, шу ерда кутиб оламан”, дейди. Мажбур бўлдим, свежий продукта опкеласан, деб хизматчи аёлга пулни бериб кетавердим, — деди Жамол ўзини оқлаган киши бўлиб.

— Свежий продукта?! Икковиям очликдан ўладиган аҳволга тушибди-ку, ярамас! — деб бақирган Юлдуз унга шапалоқ тортиб юборди. Кейин йигитларга ҳамма хужраларни тинтиб чиқишни буюрди. Йигитлар бир сиқим тилла тақинчоқ топишди. Шундан сўнг Юлдуз қаттиқ газабланди. Яхшиям Шоҳруҳ бор эди, хотинини маҳкам кучоқлаб олди. Юлдуз унинг бағридан чиқиб кетишга қанчалик уринмасин, барибир, эплаёлмади.

— Қўйворинг!!! — дея чинқирди, аммо Шоҳруҳ қулоқ солмади. Бунинг ўрнига даст кўтариб, машинага ўтқаздида:

— Жамол! Ҳисоб-китобга тайёргарлик кўриб тур! Бахтиёр, Юлдузнинг онаси билан акасини янги қурилган уйга обор! Биз шу ёқда бўламиз, — деди.

Машина йўлга тушгач, Юлдузни сиқувга олди.

— Нега менинг ҳеч нимадан хабарим йўқ? Нега аканг, онанг борлигини, янги уй қурдирганингни айтмадинг?! Мен сенга бегонаманми? Ё вақти келиб ажарашишни мўлжаллаганмидинг?! — деб бақирди.

— Мени кечиринг, — деди Юлдуз ўпкасини босолмай ҳиқиллаб йигларкан, — сюрприз қилмоқчийдим.

— Сюрприз қилишга бошқа нарса куриб қоптими? Сюрприз қиламан, деб онангни ўлдириб қўйишингга оз қолибди-ку!

Юлдуз қафтлари билан юзини бекитди. Шу маҳал Шоҳруҳнинг қўл телефони жиринглади. Бу Бахтиёр эди. Кампир кетишга кўнмаётган экан. “Бу ердан фақат қизим билан бирга чиқиб кетаман”, деяётганмиш.

Шоҳруҳ машинани орқага буришни буюрди.

Кампир қизидан ўпкалади. “Келдинг-у, яна ташлаб кетаяпсанми?” — деди. Юлдуз тавба-газарру қилди, кечирим сўради. Қизишганини ҳам яшириб ўтирмади.

Катта ҳалқа йўли яқинида қурилган уч қаватли уй жудаям маҳобатли эди. “Ҳаддан зиёд кўркам бўп кетибди”, хаёлидан ўтказди Шоҳруҳ ва хоналарни бирма-бир кўриб чиқди. Кейин кираверишдаги айлана қилиб қурилган кенг, шифтига осмон тасвири туширилган залдаги оромқурсига ўтирди.

— Ичишга бирон нима келтирайми? — дея сўради хизматчи қиз унинг ёнига келиб.

— Аччиқ кўк чой, — деди Шоҳруҳ. Шу пайт унинг ёнига Юлдуз келди. Бир муддат эрига тикилди.

— Онанг ҳалиям эски уйдалигини билармидинг? — сўради ундан Шоҳруҳ.

— Жамол ака айтганди. Лекин уларнинг абгорлигидан беҳабар эдим, — жавоб қилди Юлдуз.

— Жамолга жавоб бериб юбор. Қайтиб қорасини кўрсатмасин. Йўқ, сен болаларга, онангга, акангга қара. Мен ўзим бошқа ишларни қилавераман. Кейин Содиқ акамнинг уйигаям боришим керак.

— Мен сиз билан бирга борайми?

— Ҳа. Ҳасан билан Ҳусанни ҳам оборамиз. Кўриқчи керакмас.

* * *

Содиқ ҳақиқатан ҳам уйини сотиб юборган эди. Шошилинчда арзон-гаровга сотди. Ичкиликка пул қолмаганидан эмас, албатта. Куёви билан қизи келиб, уларнинг аҳволини кўришидан кўрққанлиги боис сотди. Шаҳарнинг нариги четидан — Чилонзордан бир хонали уй олди. Хонзода унга мутлақо эътироз билдирмади. Чунки у ичкиликка бутунлай муккасидан кетган, кўзига ароқдан бошқа ҳеч нима кўринмас эди. Отаси — Шомурод акани, онасини, опа-сингилларини, ака-укаларини, бошқа қариндошларини бутунлай эсидан чиқарганди. Ҳатто ўша бир хонали уйга кўчиб келганларидан кейин бир ҳафта ўтиб, отаси қазо қилганидан ҳам беҳабар эди. Ким ҳам унга айтарди?.. Ҳовлисига ундан хабар олгани келган укаси у ерда бутунлай бошқа одамни кўрди. У уйини сотган одамларнинг

қаердалигини айтиб беролмади. Шу билан эркалаб ўстирган ва айна пайтда пиёниста бўлишига сабабчи бўлган отасини сўнгги бор кўролмади. Хабар топганида ҳам боролмасди. Қайси юз билан?.. Дарвоқе, унда бет деган нарсанинг ўзи қолмаганди. Оғзидан боди кириб, шоди чиқади. Саксонга кирган кампирникидай бужмайган башарасига охирги марта қачон қараганини ўзи ҳам билмайди. Кийимлари йиртиқ, сочлари тўзғиган, қисқа қилиб айтганда, одамгарчиликдан бутунлай чиққан эди. Шу башара, шу оғиз билан қаергайм борсин? Борган тақдирида ҳам, уни биров ҳовлига қўярмиди? Бунинг ўрнига у ўша куни тўйганича вино ичди. Кейин ухлади.

Кўп ўтмай, ҳовлининг пулиям тугади. Ароқ, виносиз умуман туролмайдиган бўлиб қолган эр-хотин уйда нимаики бўлса, ҳаммасини сотиб ичишди. Сотилмаган иккитагина кўрпача қолди. Энди чора излашмаса бўлмасди. Шу боис аввал теварак-атрофдан қўлга илингулик нарса қидиришди. Топилмади. Кейин ахлатхонага боришди. Биринчи кун уларга биров бир нима демади. Ахлатни обдан ағдартўнтар қилишиб, шиша, елим идишлар топишди. Ҳартугул, ўша куни ичишга асқотди. Дарров маст бўлиб қолган эр-хотин бир-бирининг пинжига тиқилиб ухлашди. Кейинги куни эса ахлатхонанинг эгалари келишди. Бир аёл, икки эркак. Ҳар учови ҳам бомж. Содиқнинг улар билан умуман иши бўлмай, ахлат ичидан ўзига керакли нарсаларни қидираётганида эркак бомжларнинг учови ҳам ёнига келиб:

— Йўқол бу ердан! — дейишди. Содиқ уларга бир қараб қўйди-да, яна юмушини давом этказаверди.

Бомжларнинг асаби таранглашиб турган экан, шекилли, ортиқ гапириб ўзларини қийнаб ўтиришмади. Бирдан Содиқни тепкилашга тушиб кетишди. Шу пайт Хонзода эрига ёрдамга келди. Бироқ, барибир, кучлари етмади. Бомжлар ҳар икковиниям роса тепкилашди.

Ризқлари қийилган эр-хотин нима қилишни билмай, уйга келишди. Бир муддат ўйлаб ўтиришди. Кейин кутилмаганда Хонзода тўполонни бошлаб қолди.

— Ичгим келаяпти! — деб чинқириб эрининг ёқасига ёпишар, башарасига теккан муштдан ағдарилиб тушар, сўнгра яна ялинишга тушарди.

Содиқ ўйлай-ўйлай, охири чора топди. Сал-пал кийимларини тўғрилаган киши бўлди-да, қўшниларнинг эшигини қоқди. Бирови: “Бор йўқол!” деди, иккинчиси афтини бужмайтириб, эшигини ёпиб олди. Учинчиси: “Керакмас эди”, деди... Олтинчисими-еттинчиси (Содиқ ҳисобдан адашиб кетди) уй олажагини айтди. Содиқ бирдан унинг қўлига уй ҳужжатини тутқазди.

— Икки минг сўм бериб тулинг, — деди мўлтираб унга қараркан.

— Бемалол. Икки мингмас, мана, ўн минг, — деб унинг қўлига пул тутқазди қўшниси, кейин айёрона нигоҳини унга тикиб: — квартилатадан қарзингиз кўп бўлса керак, — деди.

— Билмайман. Ҳужжатлар қўлингизда. Ҳаммасини ўзингиз тўғрилайверинг, кейин қаерга десангиз, қўл қўйиб бераман, — деди Содиқ унга жавобан. Айни дамда у жудаям шошаётганди. Эртароқ дўконга борса, пулининг ҳаммасига ароқ олса-ю, Хонзода билан маза қилиб ичса...

— Ҳимм. Камида бир ҳафта керак бўлади документларни тўғрилашга... Майли, энди шу билан нотариусда кўришамиз сиз билан, — деб қўшни хайр-маъзурни ҳам насия қилди-да, эшикни ичкаридан ёпди.

Орадан икки ҳафта ўтгач, Содиқ ва унинг Хонзодаси уй-жойсиз бомжларга айланди. Энди улар бутун шаҳарни саёқ кезишарди. Юмушлари — ахлатхоналардан сотишга арзийдиган бирон нима топиш, ичиш, бирор ертўлага амаллаб кириб ушлаш.

Бир сафар улар Шаҳло яшайдиган уйнинг яқинига бориб қолишди. У ердаги ахлатхонанинг соҳиби йўқ, шекилли, омадлари келиб йигирмадан зиёд шиша топишди. Ва эндигина пуллаш учун кетаётганларида рўпарадан Шаҳло челақ кўтарганча келиб қолди. Хонзоданинг ўй-хаёли шишада эди. У ён-верига қарамас, бировга эътибор қилмасди. Аммо Содиқ қизини таниди. Ичидан бир нима чирт этиб узилгандек бўлди. Оёғидан мадор кетди. Аввалига нима қиларини билмай довдиради. Кейин бирдан ерга қараб қолди. Шаҳло уларнинг ёнгинасидан ўтиб кетди. Фалати жойи, у ҳам бошини эгиб, ҳеч қаёққа назар солмас эди. Ундан таралган хушбўй атир ҳиди Содиқнинг димоғига урилди. У култ этиб ютинди. Кўзига ёш келди.

Шу-шу, у хотини билан бирга бу ерга кўп келадиган бўлди. Шахло билан тўқнаш келиб қолишдан чўчиса-да, қизини кўришни хоҳларди. Бироқ ҳар куни ҳам нияти амалга ошавермасди. Чунки баъзи кунлари Шахло мутлақо ташқарига чиқмасди. Шундай эса-да, Содиқ ахлатхонада қоронғи тушгунча ивирсиб юрарди.

Орадан кунлар, ойлар ўтди. Бу орада Хонзода қаттиқ касалланиб, юролмайдиган бўлиб қолди. Кейин аста-секин соғайди. Лекин, барибир, йўталиши тўхтамади. Овозиям хириллаб, эркакларникидай бўлиб қолди. Бунинг устига, хотирасиниям йўқотди. У битта одам ва учта нарсани ажрата оларди: Содиқ, шиша, вино ва пул. Баъзан эриниям бутунлай бошқа одам деб ўйлаб: ”Нега менга ёмон қараяпсан? Эрим жуда рашкчи. Билса ўлдиради. Нарироқ юр, шилқим”, деган гапларни айтиб қоларди Содиққа. Содиқ унга қўл силтаб кўярди, холос.

Бир куни эр-хотин ёмғирда ивиб кетишаётса, ёнгинасидан қоп-қора “Мерс” ўтиб кетиб, нарироқда — Шахлонинг уйи йўлагига тўхтади (Содиқ кўп кузатиб, қизининг қайси уй, нечанчи қаватда яшашини билиб олганди). Бомж ҳайрон бўлганча, машинага термилиб турди. “Мерс”нинг эшиклари очилиб, аввал Содиқнинг кўзига иссиқ кўринган костюм-шимли йигит, ундан кейин бир аёл тушди. “Ким бўлди бу?” ўйлади Содиқ. Унинг хотираси панд берди, таниёлмади. Лекин тикилганча тураверди. Чунки ахлатхонага боргиси йўқ эди. Оёғи тортмаётганди. Кўзига иссиқ кўринган одам мабодо тўрт-беш сўм берармикан, деган умидда эди. Бир пайт кутилмаганда, кўзининг оқу қораси — Шахло йўлакдан югуриб чиқди. “Амакижон!” деб қичқирди ва костюм-шимлининг бўйнига осилди. Ана шунда Содиқ бутунлай тамом бўлди. “Шоҳруҳ!” деган ўй ўтди хаёлидан. Бир муддат ўша кунни эслади. Жисмонан бақувват боксчи укаси қаршилиқ кўрсатолмасдан йиқилар, ҳар мушт туширганида бурнидан қон отилиб чиқар, лаблари ёриларди...

Содиқ гангиганча Хонзоданинг етовида юрди. Қаерга, нега кетаётганини билмасди. Боши эгик, оёғи судралган, кўзи ёшга тўлган, Хонзоданинг тирсагидан ушлаб олган... Ахлатхонага озгина қолувди, қаердан пайдо бўлишди, бил-

майди, йўллари бомжлар тўсиб чиқди. Эрак бомжнинг қўлида синиқ шиша.

— Сен, — деди у Содиққа ўдағайлаб, — нега бизнинг ризқимизни қийдинг?

Содиқнинг жони чиқиб кетди. Ахир қанча вақтдан бери бу ахлатхонага хотини иккови хўжайинлик қилиб келади. Бошқа жойдан уларни тепкилаб ҳайдашди. Энди бу ерда ҳам зўравонлик қилишмоқчи. Бунга индамай туролмайди.

— Менинг ҳудудимга бурнингни тикаяпсанми, чўчка?! — деди у бақириб.

— Ҳудудингдан ўргилдим! Нега шишани синдирдинг, ит эмган?! — дея бомж унга икки қадам яқинлашди.

— Шишани мен синдирдимми, мараз?..

Содиқ гапини охиригача айтолмади. Бомж бирдан унга ташланиб қолди. Яхшики, қўлидаги шиша билан ҳамла қилмади. Йўқса, Содиқни ёриб ташлаши мумкин эди. Умуман, шишага ҳожат ҳам йўқ эди. Бомж нари борса ўтгиздан ошган, Содиққа нисбатан анча ёш. Демакки, қучқуввати ҳам кўп.

Содиқнинг кўзига нимадир киргандай бўлди. У икки қўллаб юзини бекитди. Бомж рақибининг қаршилиқ кўрсатмаётганини кўриб, сочидан гижимлаб ушлади-да, судрай бошлади...

Милиция келдими ёки бошқа бировнинг Содиққа ичи ачидими, ишқилиб, у дабдурстдан нима бўлаётганини англаёлмай қолди. Уни судраб кетаётган бомж ўмбалоқ ошиб кетди. Орқаларидан қарганганча келаётган Хонзоданинг уни ўчди. Шундагина Содиқ бошини кўтарди. Ва қаршисида қоп-қора костюм-шимли йигитни кўрди. Таниди. Бу боягина қизи “амакижон” деб чақирган Шоҳруҳ эди. “Балки бошқадир”, деган хаёлда Содиқ кўз ёшларини артди. Йўқ, у адашмабди. Шоҳруҳнинг худди ўзгинаси. Лекин у бу ерда қандай пайдо бўлиб қолди?..

...Шоҳруҳ акасини кўп қидирди. Бироқ тополмади. Уйини сотиб олган одам аниқ жавоб айтолмагач, қаердан рўйхатдан ўтганлигини текшириб, бир хонали уйининг манзилини топди. Лекин бу уй ҳам сотилибди. Шунда у суриштира-суриштира, охири акасининг қизи Шаҳлонинг қаерда яшаётганини аниқлади. Келди, кўрди. Машинага

ўтқазиб, уйига олиб кетаётганида уришаётган бомжларни кўриб қолди. Тинимсиз қарғанаётган бомж аёлнинг башараси таниш туйилиб, машинасини тўхтатди. Қараса, бир бомж иккинчисининг сочини юлиб олгудай судраяпти. Шоҳруҳ уларга қўлини теккизишга ор қилди. Зўравоннинг оёғига тепиб, ағдариб ташлади. Иккинчисини кўриши билан эса тахтадай қотиб қолди. Гарчи Содиқнинг соч-соқоли ўсиб, башарасининг бир неча жойи ёрилган эса-да, у акасини таниди. Шу онда унинг ичидан бир нима чирт этиб узилди. “Ака! Акажон!” дея ичида пичирлади.

— Менмас, бунинг ўзи бошлади биринчи. Мен индамай кетаётувдим, менинг мулкимга кўз олайтирдинг, деди... — дея кўзини олиб қочган Содиқ бироз безовталаниб турди-да, аста-секин укасидан узоқлаша бошлади.

— Шошма, — деди дарров ўзини ўнглаб Шоҳруҳ, — шошма!

Машинада ўтирган Шаҳло билан Юлдуз ҳайрон эдилар.

— Тавба, амакингиз тўғри келган одам билан гаплашиб кетаверадилар, — деди Юлдуз.

Шаҳло аввалига эътиборсиз тикилиб турди. Эндигина амакисининг ёнидан узоқлашаётганида дадасини таниб қолди ва машинадан отилиб:

— Дада! — дея қичқирди. Югуриб борганча Содиқнинг бўйнига осилди..

“Ойи! Ойижон, мен ўғирлик қилмаган эдим. Акамгаям хиёнат қилмадим!.. Мени кечиринг, ойижон, кечиринг!” дея хаёлидан ўтказарди Шоҳруҳ...

Адабий-бадий нашр

Ўзбек тилида

Нуриддин Исмоилов

МАФИЯ САРДОРИ

Саргузашт-детектив роман

(Учинчи китоб)

Муҳаррир Аҳмад Отабой
Дизайнер Акбар Исмоилов
Техник муҳаррир Зокиржон Алибеков
Мусаҳҳиҳ Замира Гулматова
Саҳифаловчи Фафуржон Мадалов

Босишга 24.10.2008 йилда рухсат этилди.
Бичими 84x108 1/32. Босма табағи 6,0.
Шартли босма табағи 10,48.
Адади 3000. ...-сонли буюртма.
Нархи шартнома асосида.

«Янги аср авлоди» нашриёт-матбаа маркази.
Манзил: 100113, Тошкент, Чилонзор-8,
Қатортол кўчаси, 60.
Мурожаат учун телефонлар:
Нашр бўлими — 368-36-89;
Маркетинг бўлими — 128-78-43
факс — 273-00-14; e-mail: yangiasravlodi@mail.ru